This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at http://books.google.com/

ΟΥΡΕΣΙΦΟΙΤΗΣ HELVETICUS,

Sive

ITINERA

Per

HELVETIÆ ALPINAS REGIONES

Facta

ANNIS

MDCCII. MDCCIII. MDCCIV. MDCCV. MDCC
MDCCVII. MDCCIX. MDCCX. MDCCXI.

Plurimis Tabulis æneis illuſtrata

à

JOHANNE JACOBO SCHEUCHZERO,

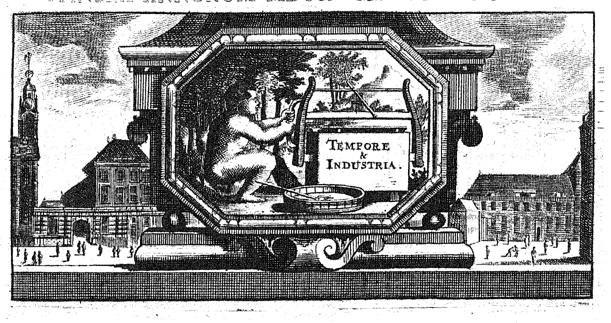
Tigurino, Med. D. Math. Prof. Acad. Leopoldino-Carolinæ & Socc. Regg. Anglicæ ac Pruſſicæ Membro.

IN QUATUOR TOMOS DISTINCTA,

TOMUS PRIMUS,

Noviſſimè atque auctior Editus, & comprehendens

ITINERA ANNORUM MDCCII. MDCCIII. MDCCIV.

LUGDUNI BATAVORUM,

Typis ac Sumptibus PETRI VANDER Aa,

MDCCXXIII.

PERILLUSTRI
SOCIETATI REGIÆ
ANGLICÆ

Hunc

ITINERUM
ALPINORUM
FASCICULUM

Humillimè Dicat

ΟΥΡΕΣΙΦΟΙΤΗΣ.

*

PRÆFATIO
AD LECTOREM.

Habent Itinera quævis ἑλκυστικόν τι, ea inprimis, quæ ad Indos & Garamantas fiunt: ſumus plerique ita comparati, ut peregrina & admiremur & veneremur, & ea, quæ in quotidiano noſtro ſunt conſpectu, negligamus: utut ad horum veritatem facilior nobis pateſcat aditus, quàm ad illorum. Cœci ruimus in rerum remotiſſimarum à nobis amplexus, patriarum & ignari, & incurii: Eò uſque etiam ſeſe extendit cœca noſtra curioſitas, ut ſæpe fictitia prorſus & Romantica excipiamus pro veris. Examini, quæ in extremis Terrarum, inprimis ignotarum, angulis reperiuntur, vel non ſubſunt, vel raro. Hæc non in medium profero, ut præjudicio ſint Itinerariis tot, quæ quidem inde à detectis Indiis in Orbis Literati comparent Theatro. Singulis ſuam concedo fidem, authoritatem, pretium ſuum, & ſunt ex iis, quæ maximi facio, quorumve Scriptores vel propter ἀκρίβειαν in Ob-

 ſer-

COL. REG. DE MADRID

ſervationibus laudo, vel labores inſumtos, pericula Terrâ Marique ſuſcepta, mira Fortunæ fata, bona plurima Europæ illata, Medicinæ, Oeconomiæ, Commercio valde proficua. Nîl quoque detractum volo Itineribus tot, quæ publicam viderunt lucem, per Europæ Provincias, licet fugitivo ſæpe oculo factis, quæ ſiſtunt vel Antiquitates Gentium, vel Mores, vel Politiam, vel Eccleſiarum ſtatum, vel Naturæ etiam producta. Stet per me & iis authoritas ſua & æſtimatio, major tantò, ſi rigidum ſuſtulerit examen. Nemo interim mihi vitio verterit, ſi omnibus aliis præferam, quæ per Provincias Patrias ſuſcipiuntur, Itinera. Maximâ heic opus attentione, quia errores in omnium civium & incolarum incurrunt oculos, veritas à nemine non poteſt explorari: ſiſtunt, quod noſtrum eſt, ſeu in Politiâ, ſeu in Naturâ: res plurimis licet, propter nimium in res exteras ſtudium, incognitas: dant, quod poſſidemus, & tamen neſcimus: ducunt, quò ire cuivis noſtrum licet, ſed vetat vel occaſio, vel voluntas: pandunt Patriæ noſtræ Theſauros, dotes aperiunt, uſui noſtro applicant, exteris etiam po-

populis optimâ fide ſiſtunt, quæ alienâ vel crediderunt hactenus, vel pro falſis venditârunt: alios ad ſimiles labores ſubeundos alliciunt. Hujus generis eſt Opus, quod nitidiſſimis ſuis Typis Orbi Literario exhibere voluit Dominus *Petrus Vander Aa*, tot aliis & ſumtuoſiſſimis dudum Celebratiſſimus. En ὁδηγὸν, qui Te, Benevolum Lectorem ducet per Regiones exteris plerunque vel inviſas, vel invias, vel per tranſennam duntaxat conſpectas! per Regiones campeſtres, montoſas, Lacus, Flumina, Valles, arduas Rupes, ad ipſa eaque celſiſſima Alpium juga, prima Fluminum tot Europæ celebriorum ſtamina; &, ne in via tædium te occupet, vel terror invadat, oblectat jucundâ nunc Vegetabilium, nunc Mineralium, nunc Animalium, proſpectuum variorum, Antiquitatum Romanarum, Incolarum, Cœli & Soli, Aquarum Medicatarum, Diluvianarum Reliquiarum, Regiminis, Morum deſcriptione & contemplatione, Sculpturarum plurimarum elegantiâ ac nitore, Experimentorum Phyſicorum varietate. Fateor, me ὀρεσιφοίτην Itinera hæc conſcripſiſſe non eum in finem, ut lucem adſpicerent publicam, ſed

primarium fuiſſe ſcopum, ut ex Collectaneis his & aliis *Hiſtoriam* conficerem *Helvetiæ* totius *Naturalem* atque *Geographicam*. Sed addidit ad publicandas ipſas excurſiones meas animum tum variarum Societatum Literariarum, tum Eruditorum in omni fere Europa, quibuſcum commercium foveo, applauſus, inprimis verò Perilluſtris *Societatis Regiæ Anglicæ* approbatio, quæ propriis & largis impenſis Londini A. 1708. Typis excudi voluit *Itinera Alpina Tria*, Annorum nimirum 1702. 1703. 1704. quæ ipſa nunc comparent denuò, ſed reviſa, innumeris locis correcta & aucta: aucta inſuper Itineribus ἀνεκδότοις Annorum 1705. 1706. 1707. 1709. 1710. 1711. quæ Lectoribus ſeſe commendabunt non elegantiâ duntaxat Tabularum jam olim in Angliâ ſculptarum, ſed novarum plurimarum, quas in Operis complementum abs me deſideravit, & publico impertiri voluit laudatiſſimus Typographus. Fruere hoc multi ſudoris & laboris opere feliciter, Benevole Lector, & Acarnana porro ama.

JO-

JOHANNIS JACOBI SCHEUCHZERI,

ITINERUM ALPINORUM ORDO.

Incipit Deſcriptio

Itineris *Primi*	—	Pag. 3
— *Secundi*	—	65
— *Tertii*	—	147
— *Quarti*	—	169
— *Quinti*	—	352
Itineris *Sexti*	—	Pag. 429
— *Septimi*	—	467
— *Octavi*	—	523
— *Noni*	—	591
Acarnania	—	609

PETRUS VANDER Aa LECTORI Salutem.

PRodiit non ita pridem apud me, Viri Clariſſimi, Domini *Johannis Jacobi Scheuchzeri Herbarium Diluvianum*, duplo auctius, in fol. *cum figuris*, id quod omnibus ejuſmodi Elegantiarum Cultoribus fuit gratiſſimum. Nunc accipis, *Benevole Lector*, ejuſdem Celeberrimi & Præſtantiſſimi Auctoris *Itinera Alpina* omnia, facta Annis 1702. 1703. 1704. 1705. 1706. 1707. 1709. 1710. 1711. in *quatuor diviſa Tomos*. Ornata ſunt ingenti numero nitidiſſimarum figurarum, ad originalia, ab Auctore eum in finem tranſmiſſa, exactiſſime æri inciſarum, (quibus præterea, deſiderantibus id plurimis Viris eruditis, adjuncta eſt *Charta Geographica Helvetiæ*.) Talibus ſcilicet ornamentis digniſſimum erat egregium illud Opus, in quo tot & tanta explicantur Naturæ miranda, ut facile pateat, in hoc genere nullibi unquam quid prodiiſſe ſimile. Accedit rerum certitudo ſumma: Auctor quippe omnia, quæ recenſet,

ipſe ſpectavit, luſtravit, & rimatus eſt, inque locis ipſis, quæ ejus eſt dexteritas, conſignavit planiſſime. Quanto labore, ſudore, periculo, ea cognoverit, Itinerum hiſtoria docebit optime; adeo ut vel hoc unico Opere ab Orbe Literario, & inprimis curioſorum Naturæ Cultoribus, gratiam inierit immortalem. Fruere, *Benevole Lector*, his deliciis, tanto labore partis, dum ego occupor aliis in Tui gratiam parandis. Patere interim, ut hic adjungam ſtudii, quo feror, de Te bene merendi indicium, Catalogum Librorum, qui prodiere apud me noviſſime.

CATALOGUS LIBRORUM,

Qui vel noviſſimè, vel paulo ante, apud PETRUM VANDER Aa prodierunt.

Theſaurus Antiquitatum & Hiſtoriarum Italiæ, Neapolis, Siciliæ, Sardiniæ &c. ex Conſilio & cum Præfationibus *Petri Burmanni*, Tomus IV^{us} V^{us} VI^{us} VII^{us} VIII^{us} & IX^{us} in folio, 21. voll. *cum figuris.*

—— Tomus X^{us} Siciliam, Sardiniam &c. complectens, in folio, 13. voll. *cum figuris*, brevi prodibit.

Opuſculum Anatomicum: de fabrica Glandularum in corpore humano, continens binas Epiſtolas quarum prior eſt Hermanni Boerhaave, ſuper hac re, ad Fredericum Ruyſchium; altera F. Ruyſchii ad H. Boerhaave, qua priori reſpondetur, *in* 4°. *cum figuris.*

Hermanni Boerhaave Index primus Plantarum quæ in Horto Academico Lugduno-Batavo reperiuntur, *in* 8°.

—— Index alter Plantarum quæ in Horto Academico Lugduno-Batavo aluntur, *in* 4°. 2 voll. 1720. *cum figur.*

Hermanni Boerhaave de comparando certo in Phyſicis, *in* 4°.

—— de Chemia ſuos errores expurgante, *in* 4°.

—— de Vita & Obitu Viri Clariſſimi Bernhardi Albini, *in* 4°.

Guiljelmi Jacobi 's Graveſande Phyſices Elementa Mathematica, Experimentis confirmata, ſive Introductio ad Philoſophiam Newtonianam, *in* 4°. *cum figuris.* 2 voll.

—— Inſtitutiones Philoſophiæ Newtonianæ, in uſus Academicos, *in* 12°. *cum figuris.*

Johannis Jacobi Scheuchzeri Herbarium Diluvianum, Editio Noviſſima, duplo auctior, in folio, *cum figuris.*

Theſaurus Imaginum Piſcium Teſtaceorum; quales ſunt Cancri, Echini, Echinometra, Stellæ Marinæ, &c. Ut & Cochlearum; inter quas nu-

numerantur Lunares, Laciniatæ; Trochii, Valvatæ, ſive Semilunares; Vaivatæ Striatæ; Caſſides tuberoſæ, verrucoſæ, læves & Murices; Globoſæ; Buccinæ; Strombi; Volutæ; Alatæ; Porcellanæ majores & minores; Cylindri, &c. quibus accedunt Conchylia, ut Nautilus, Cornu Ammonis, &c. Conchæ Univalviæ & Bivalviæ; quarum ſpecies ſunt Solenes Univalvii, Chamæ aſperæ, Chamæ læves, Pectines, Pectunculi, Tellinæ, Solenes, Bivalvii, Muſculi, Pinnæ, Oſtrea, &c. Denique Mineralia; uti Metalla, Lapides & Argillæ, variis in locis reperta. Quorum omnium maximam partem *Georgius Everhardus Rumphius M. D. Et Academiæ Cæſareæ Naturæ Curioſorum Collega, dictus Plinius Indicus*, collegit, jam vero Naturæ Amator & Curioſus quidam in hunc ordinem digeſſit, & nitidiſſimè æri incidi curavit. *In folio*. cum figuris.

Seb. Vaillant Sermo de Structura Florum, horum differentia; uſuque partium eos conſtituentium, habitus in ipſis auſpiciis Demonſtrationis publicæ Stirpium in Horto Regio Pariſino 10. Junii 1717. & Conſtitutio Trium novorum generum Plantarum; *Araliaſtri, Scherardiæ, Boerhaaviæ*. Cum deſcriptione duarum Plantarum novarum genere poſtremo Inſcriptarum. in 4°.

Joh. Wilſon Principia Trigonometriæ; ſuccincte demonſtrata. in 8°.

R. Moſis Maimonidis Conſtitutiones de Siclis; quas Latinitate donavit & notis illuſtravit *Johannis Eſgers*. in 4°.

Fundatoris, Curatorum & Profeſſorum Celeberrimorum, aliorumque Illuſtrium Virorum, quorum gratiâ, favore, curâ, Doctrinâque Academia Lugduno-Batava incepit, auctaque & ornata eſt, Effigies: Nec non Urbis, Academiæ ejuſque Horti, Templorum notabiliorumque publicorum Ædificiorum proſpectus. *in Fol. 2. voll.*

Joh. Marckii, Sylloge Diſſertationum Philologico-Theologicarum, ad ſelectos quoſdam textus Veteris Teſtamenti. Argumenta præcipua, de Shalem Melcitſedeciana, Circumciſione Tſipporica, Veſtitu Annuo Pontificis, Hirco Hazazelis, Inceſtu Vetito, Divini Nominis Interdicto, Iſraëliticis Jubilæis, Synedrii Magni Originibus, Corachi Hiſtoria, Propheta ſimili Moſi, Divortiorum Lege, Jiphtachi Voto, Hendorica Pythoniſſa, &c. Paulo Plenius exponuntur, & quorundam Pſalmorum Analyſes Exegeticæ miſcentur. Cum Indice Textuum, Rerumque & vocum, neceſſario, in 4°.

Marmorea Baſis Coloſſi *Tiberio Cæſari* Erecti ob Civitates Aſiæ Reſtitutas poſt horrendos terræ Tremores. Cujus Coloſſi fides a Jo. Meurſio oppugnata defenditur, tantum non oculis exhibetur & venuſta proponitur. Tempus, numerus & nomina Civitatium reſtitutarum ubique falſus & varius ab recentibus Commentatoribus traditus; verus & certus ex Marmorea Baſi publico inſtrumento feliciter probatur. Primus trans Alpes vulgavit, revocavit, notis uberioribus & novis obſervationibus ac nummis illuſtravit *Laurentius Theodorus Gronovius*. in 8°.

Petri Magnol Hortus Regius Botanicus Monſpelienſis, *in* 8°. *cum figuris*.

Catalogus Librorum tam Impreſſorum

rum quam Manuſcriptorum Bibliothecæ publicæ Univerſitatis Lugduno Batavæ. *in folio.*

Thom. Crenii Analecta Critico-Hiſtorica. *in Octavo.*

—— Faſcis Exercitationum Philolog. Hiſtor. tom. II. III. IV. & V. *in Octavo.*

—— Muſæum Philologicum & Hiſtoricum, *in Octavo.*

Diſputationes Theolog. Philolog. & Philoſophicæ habitæ ſub Præſidio Profeſſorum earund. Facult. in Acad. Leid. ab A°. 1715. uſque ad præſens tempus, *in* 4°.

Deſiderii Eraſmi Roterodami Opera Omnia, emendatiora & auctiora, ad optimas editiones præcipuè quas ipſe Eraſmus poſtremò curavit ſumma fide exacta, Doctorumque Virorum notis illuſtrata. In decem tomos diſtincta, quorum primo, in hac Editione, præfixa ſunt Elogia & Epitaphia Eraſmi, a Viris Doctis conſcripta, nec conjunctim unquam antea ſic edita, cum Indicibus totius Operis copioſiſſimis. *in fol.* XI. voll. *cum fig.*

—— eadem opera, Charta Majori.

—— Paraphraſes omnes in Novum Teſtamentum. Editio nova, accuratior & emendatior, in qua acceſſere ſummaria ſingulorum Capitum, Verſio Vulgata margini adjecta, Verſuumque numeri adnotati. *In folio.*

—— Epiſtolæ omnes, plus quam quadringentis novis, ut & Iconibus Doctorum Virorum auctiores, *in folio.* 2. voll.

Ant. Ferratii Selectæ Quæſtiones. *in* 8°.

Geſta *Franciſci Mauroceni. in* 4°.

Chriſtoph. Helvici Elenchi Judaici. Probus de Monarchia regni Iſraëlis. Eglini Captivitatis Babylonicæ Hiſtoria, *in* 8°.

Jocoſeriæ Diſſertationes. *in* 12°.

Henr. Kippingii Antiquitatum Romanarum libri quatuor. Quibus continentur Res Sacræ, Civiles, Militares, Domeſticæ. Editio noviſſima & multo ſtudio paſſim emendata, cui acceſſerunt Notæ quædam Viri docti, Figuræ ex antiquis Monumentis ſelectiſſimæ, & *Juſti Lipſii* Opuſcula rariora, quæ in Corpore reliquorum ejus Operum non extant. *In* 8°.

Ger. Noodt Opera Varia. *In* 4°.

Novum Teſtamentum, Græcè & Latinè, ex verſione & cum annotationibus, ſingulis paginis ſubjectis, *Deſiderii Eraſmi Roterodami*, Editio nova, accuratior & emendatior. *in folio.*

Nouveau Theatre du Monde, ou la Geographie Royale, compoſée des nouvelles Cartes très exactes, dreſſées ſur les obſervations de Meſſieurs de l'Academie Royale des Scienees à Paris, *ſur celles des plus celebres Geographes, ſur de nouveaux memoires & rectifiées ſur les Relations les plus recentes des plus fidéles Voyageurs. Avec une Deſcription Geographique & Hiſtorique des quatre parties de l'Univers, deſquelles l'*Europe *en detail eſt écrite par Mr.* Guedeville *& les trois autres parties par Mr.* Ferrarius. *Ouvrage qui donne une Idée claire & facile de la Terre, & de ce qu' elle comprend de plus conſiderable.* in folio, *en forme d'un Atlas.*

Oeuvres de *M*r. *Mariotte, diviſées en*

deux Tomes, Imprimées ſur les Exemplaires les plus exacts & les plus complets, revuës & corrigées de nouveau. 4°. 2. voll. *avec figures.*

Oeuvres de Mrs Perrault *en Phyſique & en Mechanique*, 4°. 2. voll. *avec Figures.*

La plus nouvelle Academie Univerſelle dex Jeux, contenant les Regles des Jeux de Cartes permis; des Echecs, du Trictrac, &c. Avec des Inſtructions faciles pour apprendre à les bien joüer. Derniere Edition, revû, corrigé, augmenté & enrichi des Figures en Taille-douce, 2. Tomes, 12°.

Voyages trés curieux & trés renommez, faits en Moſcovie, Tartarie, & Perſe, par le Sr. Adam Olearius, *Bibliothecaire du Duc d'Holſtein, &c. Dans lequels on trouve une Deſcription curieuſe, & la Situation exacte des Païs & Etats, par où il a paſſé, tels que ſont la Livonie, la Moſcovie, la Tartarie, la Medie, & la Perſe, & où il eſt parlé du Naturel, des Maniéres de vivre; des Mœurs, & des Coutumes de leurs Habitans; du Gouvernement Politique & Eccleſiaſtique; des Raretez qui ſe trouvent dans ces Païs; & des Ceremonies qui s'y obſervent. Traduits de l'Original, & augmentez par le Sieur de* Wicquefort. *Auteur de l'Ambaſſadeur & de ſes Fonctions. Nouvelle Edition, revuë & corrigée exactement, augmentée conſiderablement, tant dans le Corps de l'Ouvrage, que dans les Marginales, & ſurpaſſant en bonté & en beauté les precedentes Editions. A quoi on a joint des Cartes Geographiques, des Repreſentations des Villes, & autres Tailles douces trés belles & trés exactes*, in Folio 2. *voll.*

Voyages Celebres & Remarquables, faits de Perſe aux Indes Orientales, par le Sr. Jean-Albert de Mandelslo, *Gentilhomme des Ambaſſadeurs du Duc de Holſtein en Moſcovie & Perſe. Contenant une Deſcription nouvelle & très curieuſe de l'Indoſtan, de l'Empire du Grand-Mogol, des Iles & preſqu'îles de l'Orient, des Roïaumes de Siam, du Japon, de la Chine, du Congo, &c. Ou l'on trouve la ſituation exacte de tous ces Païs & Etats, & où l'on raporte aſſez au long le Naturel, les Mœurs, & les Coutumes de leurs Habitans; leur Gouvernement Politique & Eccleſiaſtique; les Raretez qui ſe rencontrent dans ces Païs, & les Ceremonies qu'on y obſerve. Mis en ordre & publiez, après la Mort de l'Illuſtre Voïageur, par le Sr.* Adam Olearius, *Bibliothecaire du Duc de Holſtein, &c. Traduite de l'Original, par le Sieur* A. de Wicquefort, *Auteur de l'Ambaſſadeur & de ſes Fonctions. Nouvelle Edition, revûë & corrigées exactement, augmentée conſiderablement, tant dans le Corps de l'Ouvrage qu'aux Marginales, & ſurpaſſant en bonté & en beauté les precedentes Editions. On y a encore ajouté des Cartes Geographiques, des Repreſentations des Villes, & autres Tailles-douces, très belles & très exactes. On y trouve à la fin une Table des Matieres fort ample & fort exacte*, in Folio, 2. voll.

Les Comedies de Plaute, *nouvellement Traduites en Stile libre, naturel & naïf; avec des Notes & des Reflexions enjouées, agreables & utiles, de Critique, d'Antiquité, de Morale & de Politique; par Monſieur* Guedeville. *Enrichies d'Eſtampes en Tailles-douces à*

la Tête de chaque Tome & de chaque Comedie. Diviſées en dix Tomes. En grand douze.

Les Colloques d'Eraſme, *Ouvrage très intereſſant; par la diverſité des Sujets, par l'Enjoûment, & pour l'Utilité Morale: Nouvelle Traduction Par Monſr. Gueudeville, Avec des Notes, & des Figures très-ingenieuſes. Diviſées en* 6. Tomes.

Recueil des belles Tailles-douces, en maniere Noire, Peints, Deſſinées ou Gravées par les celebres Maîtres, F. Parmens, Spagnolet, W. Vaillant, J. van Someren, D. Teniers, P. Picart, *& autres.* In Folio.

Divers Ouvrages de belles Figures; Peints, Deſſinées, ou Gravées par divers Maîtres très Renommez, ſavoir: A. Carats, G. Reni, A. Corregio, J. Callot, Guarcin, S. Vouet, J. le Pautre, Rembrant, A. F. vander Meulen, A. Collart, *& autres.* In Folio.

Boſſe Ordres de l'Architecture Antique, fol.

Delices de l'Eſpagne & du Portugal, où l'on voit une deſcription exacte des Antiquitez, des Provinces, des Montagnes, des Villes, &c. Le tout enrichi de Figures en taille-douce, deſſinées ſur les lieux mêmes, par Don Juan Alvares de Colmenar, in 12°. 5. voll.

——— *de la Grand' Bretagne, & de l'Irlande; où ſont exactement décrites les Antiquitez, les Provinces, les Villes, les Bourgs, les Montagnes, &c. par J. Beeverel,* in 12°. 9. voll.

——— *de l'Italie, qui contiennent une Deſcription exacte du Pays, des principales Villes, de toutes les Antiquitez, & de toutes les raretez, qui s'y trouvent, par les Srs. de* Rogiſſart, *&* H. **** Derniere Edition, revuë & augmentée de nouveau, beaucoup plus correcte que les précedentes, & enrichie de pluſieurs nouvelles Figures en taille-douce, par* Jean de la Faye, in 12°. 6. voll.

Delices de Leide, une des celebres Ville de l'Europe, qui contiennent une Deſcription exacte de ſon Antiquité, de ſes divers Aggrandiſſemens, de ſon Academie, de ſes Manufactures, de ſes Curioſitez, &c. le tout enrichi de Tailles-douces, in 8°.

Delices de l'Ancienne Rome, la principale des Villes de l'Europe, avec toutes ſes Magnificences & ſes Delices; diviſée en quatre Tomes, par le Sr. François Deſeine, in 12°.

Delices de Rome Moderne, premiére Ville de l'Europe, avec toutes ſes Magnificences & ſes Delices; nouvellement & tres exactement décrite & illuſtrée par des tailles-douces, avec une deſcription tres-exacte du Gouvernement & de l'Etat de Rome, auſſi bien que de ſes Fêtes, Fonctions publiques du Pape & de tous ceux qui ont des Emplois auprès de lui, des Cavalcades & autres Ceremonies ordinaires & extraordinaires tant publiques que particulieres de la Cour de Rome, Avec les revenus & depenſes du Pape; le tout diviſées en ſix Tomes, par le Sr. François Deſeine, in 12°.

Delices de la Suiſſe, ou l'on void tout ce qu'il y a de plus remarquable dans la Suiſſe, & dans ſes Alliez qui compoſent le Louable Corps Helvetique: la Deſcription des Villes, Bourgs, Chateaux; la nature de l'air & du terroir; les Antiquitez du Pays, & les raretez de la Nature; le Naturel, les Mœurs & la Reli-

ligion des habitans; leurs Gouvernemens differens; leurs Alliances mutuelles & leurs interêts communs; avec un Memoire inſtructif ſur les cauſes de la guerre qui eſt arrivée en Suiſſe, dans l' An 1712. Par le S^r. Gottlieb Kypſeler de Munſter le tout enrichi de trés belles figures, & Cartes Geographiques, deſſinées ſur les originaux, in 12°. 4. voll.

Fleury Devoirs des Maitres, &c. 12°.

Le Grand Theatre Hiſtorique, ou Nouvelle Hiſtoire Univerſelle; tant Sacrée que Profane, depuis la Creation du Monde, juſqu' au commencement du XVIII. *Siecle*, in Folio 5. *voll. en grand papier.*

—— *Suite du Grand Theatre Hiſtorique, ou les Portraits de plus Illuſtres Papes, Empereurs, Rois, Princes, Grands Capitaines, & autres Perſonnes renommées, au nombre d' environ ſix-cent, dont il eſt fait mention dans l' Hiſtoire tant Sacrée que Profane, depuis le Creation du Monde, juſque au Siecle preſent. Tirées ſur les Originaux en Marbre, Médailles & Peinture, & gravées eu cuivre en* XXVIII. *belles Planches. Avec de courtes Explications, par le S^r. Conſtance de la Riviere*, in Folio.

Boſſe Ordres de l' Archit. Antique. fol.

Morale de Tacite, par Amelot, 12°.

Poſt Oeuvres d' Architecture; In folio, avec trés belles figures.

Pautre Oeuvres d' Architecture, fol.

Theatre de M^r. Fontaine, in 12°.

Recueil de pluſieurs Machines de Nouvelle Invention. Ouvrage Poſthume de Mr. Claude Perrault, *de l' Academie Royale des Sciences*, 4°.

Scamozzi Oeuvres d' Architecture, traduites nouvellement par Mr. Dury; *avec les Planches originales: Le tout revu & exactement corrigé ſur l'Original Italien. On y à joint auſſi pluſieurs nouveaux Deſſeins des plus beaux Edifices de* Rome, *dont l' Auteur parle dans ſon Ouvrage.* in Folio.

Vignole Regles des cinq Ordres d' Architecture, avec pluſieurs Augmentations de Michel Ange Buonaroti, *Nouvellement revûes, corrigées & augmentées par* Mr. Dury, *in* 8°.

Vingboons Oeuvres d' Architecture contenant les plans, elevations & deſcription des principaux & des plus nouveau Edifices par lui ordonnez dans le dernier aggrandiſſement de la Ville d' Amſterdam & autres endroits de ces Provinces, *fol.* 2. *voll. avec figures.*

AVIS AU RELIEUR

Pour mettre les Tomes & Feuilles en bon ordre & pour bien placer les Figures.

On faut obſerver que les Figures qui ſont en haut ou en bas ſeulement marquez *Iter* 1. 2. 3. 4. &c. TAB. I. II. ou Fig. 1. 2. &c. faudront être premierement mis dans leur rang en ordre & apres placé chacun ſur ſa page

Portrait del l'autheur au côté du Titre general en cuivre.
Titre rouge en general.
Perilluſtri Societati Regiæ &c. marqué en bas *.
Iter I. *Perilluſtri Societati Regiæ Londinenſi.* Planche de cuivre.
Præfatio ad Lectorem. &c. *. 2. 3.
Johannis Jacobi Scheuchzeri, Itinerum Alpinorum Ordo &c. *marque en bas.* **.
Les Feuilles A. B. &c. juſq. a la fin de tout l'Ouvrage.
Carte de la Suiſſe. — Pag. 3
La Ville de Zuric, en plan. 4
— *Idem en profil.* — Ibid.
Iter I. TAB. I. — Pag. 6

Bourg

AVIS AU RELIEUR.

Bourg de Schweytz. Pag. 10
Altorf *en Suiſſe.* — 11
Iter 1. TAB. II. — 13
— — III. — 29
— — IV. — 37
— — V. — 38
— — VI. — 43
— — VII. — 55
— — VIII. — ibid.
— — IX. — 57
— — X. — 60
Iter 2. Perilluſtri *Societati Regiæ* Londinenſi. Pag. 65
— TAB. I. — 73
Abbaye de Pfeffers. — 83
Vue du Bain de Pfeffers, *en Suiſſe.* — — Ibid.
Iter 2. TAB. II. — 87
— — III. — Ibid.
— — IV. — 91
— — V. — Ibid.
— — VI. — 95
— — VII. — 98
— — VIII. — 99
— — IX. — 104
Le Gros Bourg de Plurs. 106
Iter 2. TAB. X. — 107
— — XI. — 108
— — XII. — 115
— — XIII. — 117
— — XIV. — 120
— — XV. — 122
— — XVI. — 124
— — XVII. — 127
— — XVIII. — 130
— — XIX. — 136
— — XX. — 140
— — XXI. — 142
Iter 3. *Inclytæ Regiæ Societati Londinenſi.* — 147
— TAB. I. — 152
— — II. — Ibid.
— — III. — Ibid.
— — IV. — 153
— — V. — Ibid.
— — VI. — Ibid.
— — VII. — Ibid.
— — VIII. — Ibid.
— — IX. — 154
— — X. — 160
Titre du TOMUS SECUNDUS *apres.* — Pag. 167
Bourg de Glaris. — 172
Iter 4. TAB. I. — Pag. 176
— — II. — 178
— — III. — 188
— — IV. — 210
— — V. — 213
— — VI. — 243
— — VII. & VIII. 248
— — IX. — 260
— — X. — 263
— — XI. — 265
Sources de la Reüs & Cache d'une partie du Canton d'Uri. 271
Iter 4. TAB. XII. — 279
Montagne nommé le grand Gletſcher. — — 289
Iter 4. TAB. XIII. — 316
La Ville de Bern. — 323
Iter 4. TAB. XIV. — Ibid.
La Ville de Brugg. — 326
Titre du TOMUS TERTIUS *apres page* 350
Vue du Bain de Walterswyl. 354
La Ville de Zug. — Ibid.
La Ville de Lucern. — 359
Iter 5. *Fig.* I. — 378
— — II. — 379
— — III. — 380
— — IV. — 385
— — V. — 386
— — VI. — 388
— — VII. — 389
— — VIII. — 391
— — IX. — 393
— — X. — 395
— — XI. — 396
La Ville de Freyburg. — 418
La Ville de Murten. — 419
*La Ville d'*Aventicum. 420
Portrait de *Guilielmus Farellus.* 423
La Ville de Bienne. — 424
*La Ville d'*Arburg. — Ibid.
Iter 6. *Ichnographia Thermarum Fabarienſium, & Explicatio Litterarum ad Scaturiginem.* 432
Iter 6. *Fig.* 2. — 433
— — 3. 4. 5. — Ibid.
Iter 6. *Fig.* VI. Pag. 437
La Ville de Chur. — 438
Iter 6. *Fig.* 7. — 444
— — 8. — — 445
— — 9. 10. — 447
— — 11. — 450
— — 12. — 451
— — 13. 14. 15. 16. 453
— — 17. 18. 19. 20. 458
Iter 7. *Fig.* 1. 2. — 470
*Le Canton d'*Underwald. 476
Iter 7. *Fig* 3. — 482
— — 4. Rhodani *progreſſus per* Valleſiam. — 487
La Ville de Sitten, *ou* Sion. 488
Iter 7. *Fig.* 5. — 495
Lauſanne. — — 497
*La Ville d'*Arberg. — 507
La Ville de Baden. — 508
Iter 7. *Fig.* 6. 7. 8. — Ibid.
Titre du TOMUS QUARTUS, *apres page* 520
La Ville de Rapperswyl. 525
Portrait de *Huldricus Huttenus* 528
Iter 8. TAB. I. *Delineatio* Alpium Glaronenſium. 532
Le Chateau de Forſteck. 544
La Ville de St. Gal. 546
Le Bourg d' Heriſſaw. 547
Iter 8. TAB. II. Roſenbourg. 548
Kyburg *en Suiſſe.* — 550
Iter 8. TAB. III. *Le Païs de* Toggenbourg. 551
— — IV. Schwarzenbach 552
— — V. Yberg *ex parte Orientali.* 554
— — VI. — — *Occidentali.* Ibid.
— — VII. — — *Septentrionali.* Ibid.
Le Portrait de *Huldricus Zwinglius.* — — 555
Iter 8. TAB. VIII. Lutispurg. 556
La Ville de Mellingen. 591
— — *d'* Araw. 592
— — *de* Solothurn. Ibid.
La Ville de Thun. 604

JOHANNIS JACOBI SCHEUCHZERI,

Tigurin. Med. Doct. Math. Prof. Acad. Leopoldino-Carolin. & Socc. Regg. Anglic. ac Pruſſic. Membr.

ΟΥΡΕΣΙΦΟΙΤΗΣ HELVETICUS,

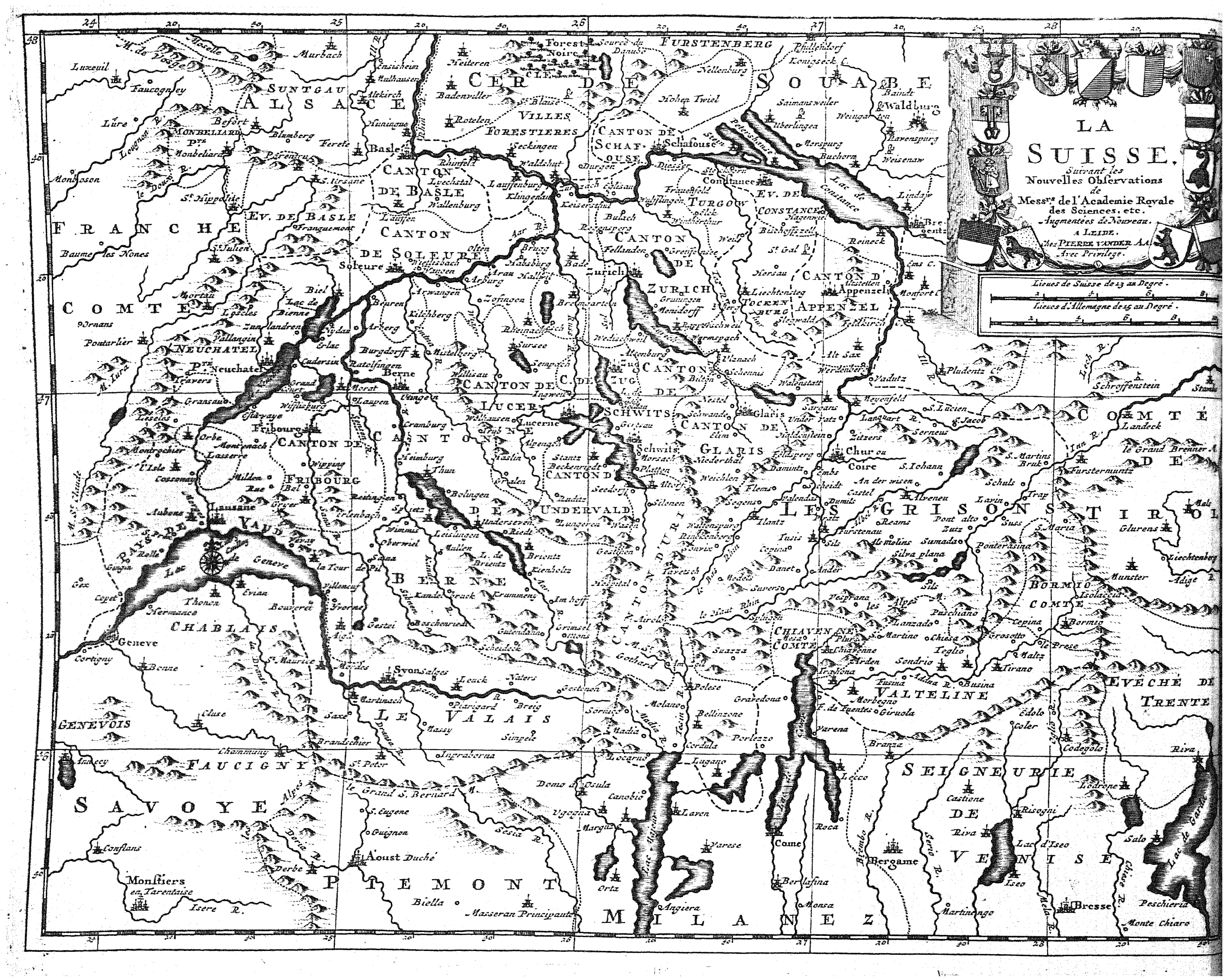
SIVE

ITINERIS ALPINI

Deſcriptio Prima,

ANNI MDCCII.

Editio Noviſſima, Auctior & Emendatior.

LA
SUISSE,
Suivant les
Nouvelles Obſervations
de
Messrs. de l'Academie Royale
des Sciences, etc.
Augmentées de Nouveau.
A LEIDE.
Chez PIERRE VANDER AA.
Avec Privilege.
Lieues de Suisse de 13 au Degré.
Lieues d'Allemagne de 15 au Degré.
ALSACE
SUNTGAU
FRANCHE COMTE
SOUABE
CERCLE DE SOUABE
VILLES FORESTIERES
CANTON DE BASLE
CANTON DE SOLEURE
CANTON DE SCHAFOUSE
CANTON DE ZURICH
CANTON D APPENZEL
CANTON DE LUCERNE
CANTON DE ZUG
CANTON DE SCHWITS
CANTON DE GLARIS
CANTON DE FRIBOURG
CANTON DE BERNE
CANTON D UNDERVALD
CANTON D URI
NEUCHATEL
PAYS DE VAUD
CHABLAIS
GENEVOIS
FAUCIGNY
SAVOYE
LE VALAIS
PIEMONT
MILANEZ
LES GRISONS
VALTELINE
CHIAVENNE COMTE
BORMIO COMTE
COMTE DE TIROL
EVECHE DE TRENTE
SEIGNEURIE DE VENISE

ITER ALPINUM PRIMUM, ANNI MDCCII.

Σ Υ Ν Θ Ε Ω.

Conſtitui poſthac, quamdiu mihi vita divinitùs conceſſa fuerit, quotannis montes aliquos, aut ſaltem unum, conſcendere, cùm in ſuo vigore Plantæ ſunt, partim earum cognitionis, partim honeſti corporis exercitii, animique delectationis gratiâ. Quanta enim voluptas, quantæ ſunt, putas, animi, ut par eſt, affecti deliciæ, montium moles immenſas ſpectando admirari, & caput tandem inter nubes attollere? Neſcio quo pacto altitudine ſtupendâ mens percellitur, rapiturque in ſummi illius Architecti conſiderationem. Quibus verò ſocors eſt animus, nihil mirantur, domi torpent, non prodeunt in Mundi Theatrum, latitant in angulo, ut glires per hyemem, non cogitant hominum genus in mundo conſtitutum eſſe, ut ex ejus miraculis majus quidpiam ſummum ipſum colligeret Numen. Tantâ laborant ignaviâ, ut tanquam ſues ſemper in terram aſpiciant, nunquam ore ſublimi cœlum intueantur, erectos nunquam tollant ad ſidera vultus. Volutentur igitur illi in luto, lucro & illiberalibus ſtudiis attoniti (addicti) *jaceant. Sapientiæ ſtudioſi pergant terreſtris hujus Paradiſi ſpectacula corporis animique oculis contemplari, inter quæ* Propoſiti Geſneriani

 mi-

minimè poſtrema ſunt edita præruptaque montium faſtigia, inacceſſa præcipitia, ad cœlum tendens laterum immanitas, rupes arduæ, opacæ ſylvæ. Ita *Epiſtolam de Montium Admiratione* opuſculo *de Lacte & operibus Lactariis* præfixam inchoat magnus ille Polyhiſtor Helvetus *Conradus Geſnerus*, cujus memoria ſicuti toti orbi Literato Medico eſt grata, ita mihi ſingulariter exculta. *Conſtitui* & ego, alumnus Muſarum, quæ amant *bicipitem Parnaſſum*, *Heliconis amœnitates*, *Aonumque & Pieriæ Cacumina*, veſtigia Geſneri non expreſſurus, ſed ſecuturus, tum Helveticæ Naturæ miranda in genere, tum, & in ſpecie Montium curioſa quæcunque luſtrare, rimari, & ita deſcribere, ut inde in Patriam, Eruditamque orbis curioſi Rempublicam, ſi non ſperatus, aliquis ſaltem redundet uſus. *Conſtitui* arduum hoc, & plenum ſudore, opus humeris meis ſuſcipere, proprio quidem, & innato veluti inſtinctu motus, ſed cumprimis Authoritate *Ampliſſimi Magiſtratûs Tigurini* publicâ, quâ hoc quicquid eſt cœpti protegitur, ſuffultus. *Conſtitui* tandem Vobis, ILLUSTRES Dignitatibus & Scientiis VIRI, quos pro Hiſtoriæ Naturalis primis & præcipuis Cultoribus veneratur Orbis, Relationem hancce de ſucceſſu *Itineris Alpini* offerre, modum obſervandi materiamque ipſam à Vobis petere, methodum hancce meam perſpicaciſſimo Veſtro Judicio ſubmittere, ad id veluti Cynoſuram meas actiones corrigere paratus.

Et proprii ratio, ac

Executio.

Ut effectui darem rem animo digeſtam, ſelegi, locum daturus dicto illi ſapientis *Pittaci* Mitylenei, γίγνωσκε καιρὸν, Auguſtum Menſem, collectioni tum Plantarum, tum ſeminum, præ aliis aptiorem.

Tiguro diſceſſi cum Fratre *Johanne* ὁμοτέχνῳ pridie Nonarum, Lacu Tigurino vectus, & ſequente mane *ad Lacum* (*Lachen*, pagus eſt Regionis *ad Fines* dictæ, *der Landſchaft March*, primarius) benignè acceptus à Clariſſ. D. *Heguero*, qui dono dedit

Pyrita æreus globoſus.

Pyritam æreum globoſum, *auf der hohen Fläſch im Weggithal* reperiundum, de quo affirmavit, eum manu detentum Hæmatitæ inſtar Hæmorrhagiam ſiſtere. Id genus Pyritæ paſſim in ſummitatibus Alpium reperiuntur, à Torrentibus

tibus eluuntur, ac deferuntur, aliquando etiam pro *Lapidibus Fulminaribus* obtruduntur, ut mihi ipſi contigit, ante aliquot annos Rhætiam peragranti. Sunt hi Pyritæ Alpini globoſi, ſuperficietenus aſperi & inæquales, ferrugineo habitu plerumque veſtiti, confracti autem plures exhibent ſtrias à peripheria ad centrum undique tendentes, & argenteo aureóve nitore ſplendentes. Conferendi fortè ſunt *Pyritæ intus ſtriati, fere ſubrotundi, extrà tuberoſi, & interdum anguloſi,* in Anglia reperiundi, ab incolis *Ruſtballs* appellati, de quibus Celeberrimus *Martinus Liſterus Font. Medicat. Angl.* p. 20. Clariſſimuſque *Eduardus Luidius Lithograph. Brit.* p. 99. nec non Lapides illi Inſulæ *Staritzo*, de quibus *Strauſſ. Itinerar.* p. 97. *das es ſeyen Steine als Limonen und Pomeranzen, ſehr hart und ſchwer, als Eiſen anzufaſſen, will man ſie in Stukke zerſchlagen, ſo findet man darinn eine Geſtalt eines Sterns, von Gold, Silber, gelber oder brauner farb.* Ignoſcite, Illuſtriſſimi Naturæ Conſulti, quòd ex Alpibus Helveticis ad Vos uſque, imò ad ultimas Europæ orientalis oras tranſiliendo excurram. Ignoſcetis autem facilè, quoniam Vobis ipſis curæ eſt atque uſui Mineralia Synonyma undique colligendi, atque in juſtum ordinem redigendi modus atque neceſſitas; utpote quos minimè latet Mineralium, ſine ordine & Lege ſparſim errantium, ſiniſterior (quàm Plantarum) conditio. Veniâ à Vobis ſemel impetratâ pedem longiùs protendo, relaturus, quid porro circa Pyritam præſentem, imò & alios, in montibus, Alpibuſve Helveticis globoſos etiam minores, Piſum, Piper rotundum, globuloſve ſaccharinos referentes in monte Legerio reperiundos, obſervavero. Eſt omnium ſuperficies non ſine regulâ aſpera & inæqualis, verùm in Pyramides nunc truncatas, nunc integras quadrangulares elevata. Judicate hinc, obſecro, annon huc trahi debeat *Sideritis* ille *Salmaſii*, quem hiſce verbis deſcribit *Exercitat. in Solin.* p. 773. 774. *Habeo inter mea* Κειμήλια *Lapidem ferrei coloris ac ponderis, pugni magnitudine rotundum, undique ſecus formis quadrangulis in mucronem turbinatis aſperum: diceres manu politas, & in lævorem quadrangulum attritas, qua facie hodie teruntur ignobiles Adaman-*

 tes,

tes, quos à Solo natali Alenconios appellamus. Sideritem nuncupari poſſe hunc Lapidem nullus dubito, ita plane ſplendorem Ferri exhibet ac pondus habet. Mirum prorſus naturæ φιλοτέχνημα. Ex India allatus eſt. Lapidem Adamantis vocabat, qui mihi vendidit, propter illas fortaſſis quadrangulas facies, quòd ad illud inſtar plerique atterantur Adamantes. Nihil certè noſtris Pyritis ad deſcriptionem deeſt, niſi quòd quadrangulæ illæ, vel pyramidales eminentiæ non ſunt politæ, ſed rubigine quaſi obſitæ. Muſeo Civico Tigurino ex Brackenhoferiano Argentoratenſi illatus eſt *Pyrites totus ærugineus ſeu ferrei coloris, cujus protuberantiæ acuminatæ ſunt, Diamantis inſtar. Ein roſtfarbiger grobſpiſſiger Marcaſit, mit vor ſich geſchobenen bucklen, ſo ſpitzig ſein, wie ein Diamant. Muſ. Brack.* p. 65. qui prorſus etiam Sideritidis Salmaſiani, Pyritarúmve noſtratium deſcriptioni convenit, ad pugni magnitudinem accedens. Vide TAB. I. *Fig.* I.

TAB. I. *Fig.* I. *Pſeudadamantes Alpini.*

Donavit inſuper laudatus Dr. *Hegner Pſeudadamantes* ſeu *Cryſtallulos* puriores Alpinos, qui nitore ſuo, & integritate, omnes enim fere ſunt ἀμφήκεις, plurimùm ſe commendant; colliguntur *auf dem Kleinen Aubrig, in dem Trittweg.* Hìc ἐν παρόδῳ annoto, hexagonam figuram ſolam minimè excludere cryſtallos ex Adamantum ſobole, quum etiam Adamantes Indici, *Naiſes* & *Naiſſos* dicti, ſunt *hexagoni, ſed omnium præſtantiſſimi, & duriſſimi*, teſte *Læt. de Lapid.* In his noſtris Pſeudadamantibus Alpinis magna conſpicitur varietas hedrarum & angulorum. In pleriſque ſunt columnæ mediæ parvæ & breves, ut harum plana ad hedras pyramidum magnitudine non accedant, in aliis majores, ubique fermè inæquales. Vid. TAB. I. *Fig.* 2.

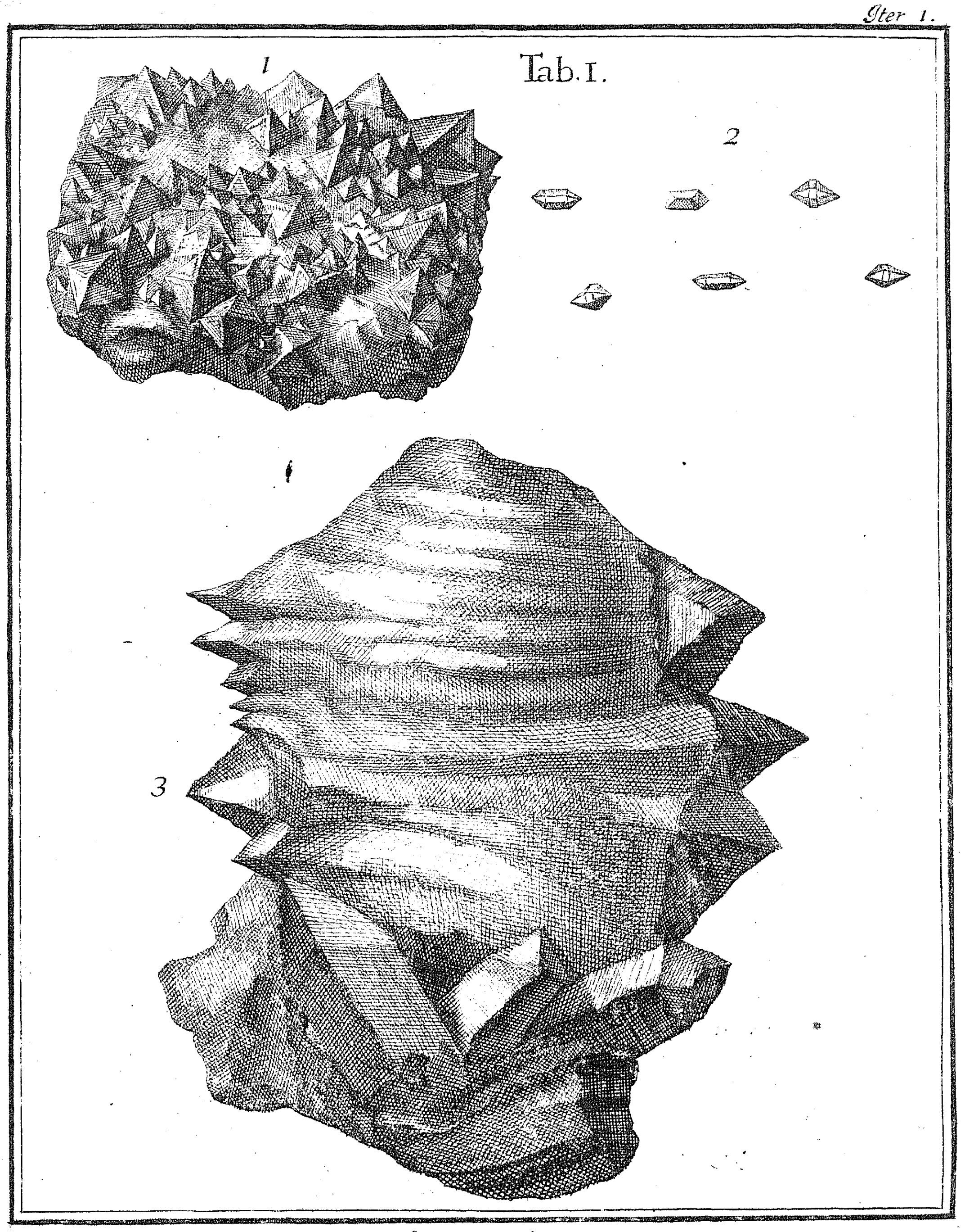
TAB. I. *Fig.* 2.

Ad Lacum vix horæ ſpatium morati accinximus nos ad conſcenſum montis *Klein Aubrig* ſive *Albrig*, quem etiam hac die feliciter ſuperavimus.

Spreitenbach Torrens.

Haud longè à pago fluit ex montibus vicinis Torrens *der Spreitenbach*, qui exundationibus ſuis magna ſæpe prædiis infert damna.

Præcipuæ & curioſæ Obſervationes hac die factæ ſpectant *Regnum Minerale*, & in hoc Lapidum Naturâ *Figuratorum* Hi-

Sumptibus D. Francisci Aston, Armigeri, Societatis Regiæ Socii, &c.

Hiſtoriam. Eſt, quod admirabundus vidi, mons *Klein Aubrig*, &, ut audivi, ipſe *Groſs Aubrig*, totus quantus præcipuè in editioribus ſuis partibus, verſus omnes plagas, imprimis orientalem, refertus *Lentibus illis ſtriatis, utrinque convexis, vitreis figurâ ſimilibus, in maſſâ lapideâ vario ſub Schemate conſpicuis*, quarum Anatomen non ita pridem exhibui in *Specimine Lithograph. Helvet.* p. 31. &c. Prima horum Lapidum indicia habuimus ad Torrentem *Giſpiſwieſbach*, à quo ad montis cacumen bihorii ſpatio major ſemper majorque eſt proventus. Inter alios hujus generis Lapides mirum quantum me delectavit Saxum *im langen Reinbach*, ſex pedum in omni fere dimenſione ab aquæ defluxu undique lævigatum, quod totum eſt Lentibus jam memoratis plenum, imò Naturæ penicillo tam pulcherrimè pictum, ut integram ſaxi ſuperficiem Nummis conſperſam dixeris. Contuli in citato Specimine Lapillos hoſce Lentiformes cum *Numiſmali Lapide Tranſylvaniæ* à *Cluſio* in *Nomenclat. Pannon.* notato, nec me in hac comparatione decepi. Exhibuit quippe, quod modò commemoravi, ſaxum, ſed & plurima alia minora, figuras lentiformes, vel, ſi mavis, Nummulares, ob ſpirales ſuos tractus, ad Cornua Ammonis forte referendas, ejus præciſè magnitudinis, coloris, & ſtructuræ, qualem præ ſe fert ipſe Cluſii Numiſmalis. Sunt omnes hi Lapilli maſſis ſuis petroſis ita firmiter impacti, ut non inde excuti queant, niſi in fruſtula diffracti. Aſt circa *Æoliam* quandam *cryptam* collegimus Decades aliquot Lentium convexarum utrinque, & vinculis maſſæ lapideæ ſolutarum. De miro hoc Naturæ γλυφήματι hoc inſuper notari meretur, non ſolùm convenire id cum *Frumentali Lapide Imperati*, ſed eundem prorſus eſſe. Certior quippe factus ſum, ex quo locum natalem ipſe inviſi, Lentes ab Aniſi ſeminis magnitudine ad Daleri amplitudinem ſucceſſivè aſcendentes conſpexi propiùs, alioſque Frumentaceos Lapides in Helvetiâ paſſim reperiundos contuli. Inveniuntur autem taliſmodi Figurata etiam in *Montis Fracti* ſcopulis, ſuper locum *Widerfeld*; in *Montis Utliaci* prope Tigurum petrâ retrò ſpeculam unicum aliquando reperii, indeque reportavi: Inter *Sarnam* & *Saxulam* pa-

Lentes ſtriatæ lapideæ.

gos *Subſylvaniæ* eſt via hiſce Lapidibus ſtrata. Matrix, cui inſunt hæ Lentes lapideæ, variat colore & conſiſtentiâ. In eodem, quem nunc conſcendimus, monte, imò in eadem montis parte, in Torrente eodem ſunt Matrices ſiliceæ duriſſimæ coloris cinerei, aliæ flaveſcentes, aliæ ſubrubræ, aliæ virideſcentes, Chryſocollâ perfuſæ, duræ quidem ipſæ, ſed poroſæ & leviores, aliæ denique albidæ viridibus punctis conſperſæ. Aliquando ipſis his Lentibus interſperguntur *Lamellæ Teſtaceæ* petrefactæ, quin & poſſideo *Echinum lapideum* pulcherrimum Lentibus immerſum.

Echinus lapideus.

Pyritæ.

Teſtacea petrefacta.

Præter Lentes jam memoratas offendimus in nominato jam Torrente *Langen Reinbach Pectinitas Chryſocollâ* lapideâ, quæ ſatis copioſa ibi eſt, immerſos; imo & Teſtas lapideas ſeu petrefactas grandiorum *Oſtrearum*, aliarumque *Concharum*; inſuper ex Semimetallorum familia *Pyritas* compreſſæ globoſitatis, cylindricos etiam ferrugineo Cortice veſtitos, *Bergbollen* Ductori Rhizotomo noſtro dictos, quorum ſuperficies non, uti in ſuprà memoratis, in pyramides angulatas, verùm in tubercula lævia attollitur, aliquando plana prorſus eſt, fructus varios & nucleos referens. Forſan eſt hic *Pyrita ferrei coloris, quem foſſores vocant ein Eiſenſtein, nicht das es ein Eiſenſtein ſeye, ſondern das er dem Eiſenſtein gleich iſt. Encel. de Re Metallic.* p. 30. *Ferreus Marcaſita Aviſenæ, Salmaſ. Hyl. Iatric.* p. 232. *Pyritas* tandem vidimus ſeu *Marcaſitas* aurei coloris, ſaxis paſſim aſperſas; *Fluores* item lamellares, flaveſcente colore tinctos, aliosque *Seleniticos* albos.

Fluores.

Marga.

In Torrente *Giſpiſwiesbach* reperitur *Marga* pinguis coloris ſubnigri, in maſſas integras concreta.

Dum occupabamur colligendis Lapidibus Figuratis, obvenit *Radix nodoſa* Abietis cava, pice annoſâ in lapideam fermè duritiem coactâ, Lapide item ſubviridi albis punctis maculato, & *Pectinitâ* prægnante repleta; *Pechtaſche* vocant Alpicolæ, nec ineptè, includitur enim pix indurata cavo hujus Radicis veluti ſacculo ſeu Marſupio undique.

Pechtaſche.

Altitudines Montium Ba-

In caſa Alpina *die Satteleck Hutte*, à loco cognominata, prope montem *Klein Aubrig* inſtituimus *Experimentum Baro-*

rometricum, atque invenimus Mercurii delapſum 22. Scrupulorum, ſeu decimarum Digiti Tigurini partium, infra eam altitudinem, quam experti ſumus in pago *ad Lacum*. Exinde collegimus Altitudinem Montis, ubi eramus, aſcendere ad 176 perticas, ſeu 1760 pedes Tigurinos, ſi perpendiculariter pago ipſi immineret. Sciendum autem me Tiguri ante diſceſſum per iterata Experimenta comperiſſe, quòd ſcrupulus unus reſpondeat octo perticis, ſive 80 pedibus; atque pro commendatione hujus Praxeos inſuper notandum, poſſe effectui dari, & facilè quidem ope Baculi Barometrici portatilis hunc menſurandi modum, etiam iis in locis, ubi Geometra non, vel maximo labore ſcopum aſſequitur. *rometro menſurata.*

In cacumine Montis obſervavimus ſitum ſequentem Montium, qui omnes ad *Vallem Weggenſem*, *Weggithal*, Territorii Suitenſis pertinent; *der Köpfiberg* verſus Ortum; *der Groſs Aubrig* verſus Auſtr-Orientem; *der Groſs Diethelm*, aliàs *Staffelwand* & *Fluhberig* dictus, ad Meridiem; eundem cum hoc ſitum obtinet *der Saaſſberg*, *die Saaſs* κατ' ἐξοχὴν dici quoque ſolitus, quem ante biennium conſcendi, dum ex *Valle Silana* (*Silthal*) ad Glaronenſem ditionem tranſivi. Aquil-Orientem præbet Mons *Nieſſeck*. Ex hiſce montibus ſunt imprimis ſcopuloſi, & ob præcipitia horrida vix acceſſi *der Groſs Aubrig*, & *Diethelmi* mons, in quo ſunt Speluncæ ſubterraneæ duæ, *das Silberloch* & *Goldloch* nuncupari ſolitæ, quòd inde reportaverint foſſores ante aliquot annos venas *Argenti* & *Auri* luto immerſas. Præter hoſce montes *auf der Satteleck* conſpicuos, inſuper ſunt in *Valle Weggenſi die Zindlen*, ubi reperiuntur, teſte *Hegnero*, Lapilli vel Fluores gemmei cubici rubri atque flavi opaci; porrò *die Rederten*, *unter und ober Schweinalp*, & *Scharten*. *Montes Vallis Weggenſis.*

A Monte *Klein Aubrig* deſcenditur *durch den ſchönen Bühel* in *Vallem Silanam*, ita dictam à *Sila* fluvio perfluente, qui poſtmodum Tigurum quoque alluit, & in *Limagum* ſuas aquas effundit. In colle montoſo jam memorato eſt *Terra rubra*, quam pro *Bolo* forte uſurpaverit Medicus. Per hanc vallem Silanam ducit via ſatis plana & jucunda ad *Divæ Virginis Eremum*, *Einſiedlen*, quò confluunt undique, veluti ad Ancho- *Terra rubra.*

choram ſacram Pontificii, peccata ſua confeſſuri, eorumque remiſſionem plenam reportaturi.

In hac *Eremo* pernoctavimus, atque inde excurrimus in conſortio amico Cl. D. D. *Joſephi Franciſci Wuerneri*, Reverendiſſ. Principis & Abbatis Medici ad caſam Alpinam, Socero ſuo propriam, vaſorum omni genere Lactariorum inſtructiſſimam, in qua proceſſum examinavimus totius γαλακτουργίας καὶ τυροποιήσεως, peculiari recenſione exponendum.

Fagus annoſa viridi colore perfuſa.

Iter noſtrum profecuti pertranſivimus Montem *Hacken* vel *Hoggen*, & inter aſcendendum offendimus *Fagi* reſectæ truncum imum annoſum, præ vetuſtate in putrilaginem redactum, cujus magna pars nativum ſuum colorem exuit, nec tamen fœtidum, & obſoletum, putredini proprium aſſumpſit, verùm, quod mirum mihi videbatur, & oculis jucundum, viridi pulcherrimo colore fuit perfuſa, ac ſi viridi æris fuiſſet ſtudio tincta & ſaturata; tinxit autem ſucceſſivè Natura ipſa, exaltato principio Vitriolico.

Fons Sulphureus.

In ſumma Montis planitie eſt *Fons Sulphureus* frigidus muro cinctus, tectoque coopertus, ſolatio Itinerantium deſtinatus, qui largos ex hoc fonte bibunt hauſtus, abſque quòd vel minimum inde ſentiant incommodum. Terram habet hæc Aqua lutoſam nigram, quæ gravi odore ſulphureo nares ferit.

Mitra mons.

Hìc ope Semicirculi Geometrici invenimus *Mitram minorem*, *die Kleine Mitte*, elevatiorem eſſe planitie, quæ tranſcendi ſolet, montoſâ 77 pertic. ſeu 770 pedd. Geometricis; ubi obiter monendum, *Mitram* montem, à figurâ ita dictum, duplicem eſſe, minorem unum jam memoratum, majorem alterum, *die Groſſe Mitten*, utrumque ob præcipites ſcopulos fermè inacceſſum. *Myd & Miten* ſcribunt alii.

Mercurii lapſus in Barometro poſt pluviam.

Irruit, dum eramus in montis *Hacken* ſummâ planitie, pluvia nebulis ventoſis per latera montium & infra horum vertices decurrentibus intermixta. Inſtituimus interim ante & poſt pluviam delapſam Experimentum noſtrum Barometricum, atque obſervavimus Mercurium poſt pluviam delapſum fuiſſe tres ſcrupulos, manifeſto indicio, quòd fuerit ante pluviæ caſum Atmoſphæra longè ponderoſior.

Facto hoc Experimento deſcendimus aëre ſereno in Vallem

lem ſubjectam, jucundo in Territorium Suitenſe, Subſylvanum, Lacûs IV. Civitatum Sylveſtrium, & Laverzanum patente proſpectu, & per *Suitiam*, (à quo *Suitiorum* pago primario Helvetii *Suiceri*, *Suitzeri*, *die Schweitzer* cognominantur) devenimus *Brunnam*, ubi ſtatio eſt Navium in omnes Lacûs Lucernenſis partes excurrentium. Conductâ mox navi vecti ſumus Lacu tranquillo ad *Saxum*, *Flüe*, ubi extremus eſt Lacûs quatuor Civitatum Sylveſtrium Portus: Inde per ſemihoræ ſpatium venimus *Altorffium*, qui Uraniorum primus eſt Pagus, *Vri*, *Vry* hinc dici conſuetus. In Lacu ipſo exhibuit nobis Barometrum montis *Hacken* altitudinem, in aëris temperatura pluviæ præcedanea, 180 pert. in conſectanea autem 160. & ſic Mitræ Minoris 257 & 237.

Hacken montis altitudo.

Altorffii vidimus apud Præfectum Militiæ Urienſis (*Landshauptman* vocant) D. *Schmidium*, Virum Helvetico candore inclytum, & Admirandorum Naturæ Cultorem curioſum, varii generis *Cryſtallos* & *Metallicas mineras*, ex ſummis Alpium Urienſium jugis ad ipſum delatas; quas inter potiſſimæ erant *Cryſtalli* majores primo intuitu nigræ, quæ tamen lumini objectæ in fuſca nigredine aliquatenus pellucent, (tales etiam effodiuntur ex Bernenſium montibus prope *Thunum* oppidum;) aliæ etiam, in quibus Antimonium cryſtalliſatum nigrum conſpicitur; alia digitum circiter craſſa, duos lata, & quatuor alta, monticuli inſtar è radice ſurgens, pyramidibus hexagonis utrinque ſcopulorum ad modum prominentibus conſpicua. TAB. 1. *Fig.* 3. Aderant item venæ *Argenti*, *Æris*, *Plumbi*, *Talci*, *Cryſtalli* ſeu *Selenitæ Rhomboidalis*, quarum loca natalia non conſtant.

Cryſtalli, & venæ metallicæ.

TAB. I. *Fig.* 3.

De *Lacûs* IV. *Civitatum Sylveſtrium* extremo Sinu, qui Urienſi Territorio cingitur, hoc adnotavi, quòd *Brunnâ Saxum* navigantibus à dextro latere conſpiciantur *der S'Euliſberg*; *Bauenberg*; *Gitſchen*, *Gitſchenberg*, *Gitſchenſtock*; à ſiniſtro *der Morchelsberg*; *Fronalp*; *Bucki*; *Axenberg*.

Lacûs IV. Civ. Sylv. extremus ſinus.

De Lacu ipſo retulerunt Nautæ, profunditatem inter *Brunnam* & *Saxum* bolide demiſſâ exploratum fuiſſe ad 250 & 300 orgyas. Ad 120, & 130, nec ultra aſcendit *Cyſat. Beſchreib. des Lucern. See*, p. 18.

Profunditas.

Haud longè à *Saxo*, *Flüe*, defluit ex *Lacu* montano *Alpelenſi*, *Alpeler Seelin*, rivus temporarius *der Milchbach*, à colore dictus, menſibus Junio & Julio.

Rivus temporarius.

Ad orientalem Altorffini Pagi plagam erigitur mons præceps ſylvoſus, dictus *Bamberg*, forte *Banberg*, quia nemini Incolarum licet arbuſculam inde, nedum Abietem excelſam decidere, ſub pœna gravi, ne forte Arbores Lapideſque delabentes ruinam domibus ac ſtabulis, necemque hominibus atque pecoribus inferant.

Bamberg mons.

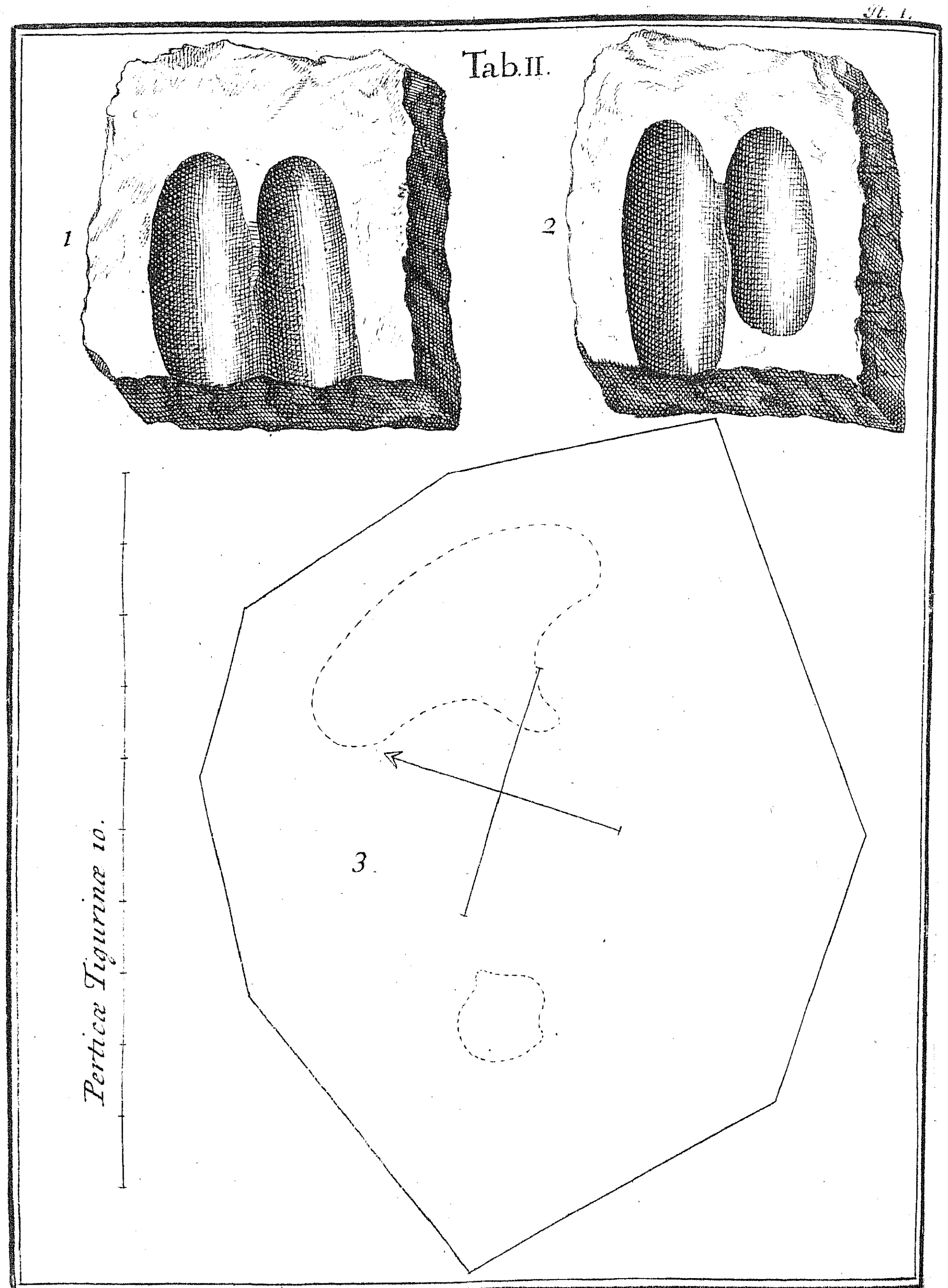
Altorffo devenimus per vallem Alpinam *Waldnacht* ad montis altiſſimi verticem *auf Eck*, item *auf Sureneneck* dictum, ad quem itur per quinquehorium circiter ab Urienſium pago, continuo fere aſcenſu, & per nivem quidem ultra horæ ſpatium; gaviſi multùm aſpectu Plantarum omnis generis Alpinarum, etiam rariſſimarum, Catarrhactarum item nivoſarum, ex ſcopulis editioribus cum ſtrepitu delabentium, ſpeciatim ex monte *Z'allen Winden*, ab omnium Ventorum concurſu ita dicto. In ipſo montis vertice expoſiti fuimus pluviæ frigidiſſimæ, ventiſque nivoſis, medias inter nubes, quæ gelido nos affecerunt frigore, ut diu ibi perſiſtere non licuerit, imò vix Barometrum noſtrum adaptare. Ab altero Jugi ſummi latere ſtatim obveniunt *Alpes Surenenſes*, *die Surner oder Surenen alpen*, proventu herbarum & paſcuorum fœcundiſſimæ, quæ præter herboſas plures jugorum ſummorum protenſiones montoſas, *Plancken*, *Blanggen*, dictas, ingentem pecoris copiam alunt, & ad Urios adhuc pertinent. Circumdantur hæ undique ſcopulis præruptis, qui vix Rupicapris & Venatoribus ſunt acceſſi; & parte ſua meridionali, præter copioſam nivem, eamque perpetuam, ſuſtinent *Rupes glaciales*, *Firn* dictas, dilutè cœruleo colore conſpicuas.

Alpes Surinenſes.

Rupes Glaciales.

Per mediam hanc Vallem Surenenſem Alpinam fluit Torrens, *der Stierenbach* dictus, ortum trahens ex Lacu montano, *dem Surenen Seelein*, memorabilis certè propter Hiſtoriam, aut, ſi mavis, Fabulam, quæ ex communi Alpeſtris Gentis tam Urienſis, quàm Angelimontanæ traditione hoc modo ſe habet. Fuit, ut referunt, ante aliquot centenos

Hiſtoria ſingularis ſpectri Alpini.

Sumptibus D. Johannis Bridges, Armigeri.

nos annos Alpicola, qui ex omni ſua grege præcipuè deamavit Ovem quandam, & ita quidem, ut, quod horrendum auditu, eam Chriſtiano nomine dignam judicaverit, atque baptizaverit. Quid fit? ſingulari DEI judicio transformatur Ovis hæcce in Spectrum horrendum, quod totam & herbarum quidem proventu ditiſſimam Alpem ita devaſtavit, diuque noctuque peragravit, ut omnem inde depulerit pecudem, Alpemque Angelimontanis, ad quos tunc pertinebat, infructuoſam reliquerit. Uriis conſilium impertit Magus, (*ein fahrender Schuler*) Dæmonem fugatorem dixeris an amicum? in ſubterraneo Salmanticenſis Academiæ Lycæo forte artem ſuam edoctus, (vid. in *Wagenſeil Per. Juven. Synopſ. Geograph.* p. 101.) ut Vitulum enutriant per novennium Lacte, primo anno à Vaccâ unicâ, ſecundo à duabus, tertio à tribus, & ita deinceps, novenario autem elapſo Bovem Lacte nutritum educant in Alpem per Virginem illibatam. Dederunt conſilium hocce effectui Urii ſpe remunerationis allecti, atque Bovem per Virginem duci juſſerunt ex Alpe *Waldnacht* (ubi etiam nunc oſtenditur caſa, Bovis ſtabulum, *der Stierengaden* dictum) trans ſummi montis verticem. Bos hoc jugo ſuperato ſibi relictus occurrit Spectro, cum hoc pugnam init tam ferocem, ut victo Dæmone ſudore defluens ex rivulo, *der Stierenbach* inde cognominato, ſummo cum ardore aquam ingurgitaverit, mortemque inde ſibi conſciverit, imò veſtigia ungularum poſteriorum Lapidibus ipſis impreſſerit. Cui fabuloſum nimis videtur hoc quicquid eſt Hiſtoriolum, ei monſtrant Alpicolæ etiamnum ſaxa ipſa cum impreſſis, ſi Diis placet, ungularum veſtigiis, quæ curioſitatis ergò probè aſpexi, & delineavi, ut TAB. II. *Fig.* 1. & 2. exhibent. Tradunt, qui ex Uriis fidem fabuloſæ huic Hiſtoriæ dant, Angelimontanos, Alpium Surenenſium primos Dominos, propter earum uſum à Spectro ipſis diſputatum, illas tanto facilius, & vel ſponte ſibi conceſſiſſe, vel nullo aut vili pretio vendidiſſe; quum tamen ex Inſtrumentis Ann. 1472 1474. & 1515. erectis conſtat, Urios junctim cum Angelimontanis poſſediſſe, de quibus nunc ſermo eſt, Alpes, hos quidem partem Septentrionalem, *die Sommerliche Seite*,

TAB. II. *Fig.* 1. 2.

illos Meridionalem, *die Winterliche*, uſque ad caſam Cœnobialem, *die Herren rüti*, verùm commoditatis majoris ergò in annis citatis ita inter ſe commutâſſe, ut Urienſi Territorio poſthac adjudicetur Alpium Surenenſium pars tota ſuperior, Angelimontano verò Cœnobio ſubſit inferior. Quid ante peractum fuerit, quàm memorata Diplomata fuêre extructa, experiri hactenus non licuit.

Montis Surenenſis Altitudo, & Altiſſimi Montis Surenenſis dimetiendi ergò inſtituimus medias inter nubes pluvioſas Experimentum Barometricum, atque vidimus Mercurium in culmine montis deſcendiſſe infra altitudinem in Diverſorio Altorffino obſervatam 4 dig. 1 ſcrup. & hinc, ſuppoſitâ eâdem in imo & ſummo temperie Aëris, totam altitudinem computavimus 328 pertic. vel 3280 pedd. Engelbergæ obſervavimus Mercurium delapſum eſſe infra Altorffi altitudinem ad $31\frac{1}{2}$ Scrup. ſeu 252 pert. indeque concluſimus Vallem Engelbergenſem elevatiorem eſſe Urienſi 76 pertic. *Vallis Angelimontanæ.*

In Angelimontano Cœnobio detinuit me per binas Septimanas Humanitas ſumma Reverendiſſ. Abbatis JOACHIMI, ſed & Amor & Neceſſitudo Reverendiſſ. Patrum & Fratrum. Commoratus autem ibi fui, ut opem ferrem Conventualibus *Colicâ Spaſmodicâ*, cum ardore vago per Artus & Corpus integrum ruente, aliiſque mali moris Symptomatibus, graviter decumbentibus. *Colicâ ſpaſmodicâ* Hiſtoriam, quantum præſens inſtitutum permittit, tantò lubentiùs inſero, quòd Morbus ſit admodùm rarus, curatu pertinax, totumque ferme corripuerit Monaſterium, alios quidem aggreſſus fuerit citiùs, alios tardiùs, alios Mortis faucibus jam immiſerit, alios lecto affixos teneat etiamnum, reliquis timorem incuſſerit haud levem, imò doloroſis quibuſdam præludiis jam reipſa affecerit. Accedit, quòd originem malo tam diro dederint res ubivis obviæ, quæ ſi minùs attendantur, magna & plurima damna familiis integris aliis inferre poſſunt. Nemo, opinor, ægrè feret, ſi curſum meum Hiſtoricum ad aliquot dies interrupero, vel potiùs mutavero, mixturus utile dulci, monſtraturus quid, & quantum valeant Res non Naturales vulgò dictæ, Res omnino Naturales, & maximè ad vitam ſuſtentandum

dum neceſſariæ, ad ejus quoque deſtructionem, minùs rectè adhibitæ.

Symptomata generalia, quibus afficiuntur ægri (his quippe pro varietate Temperamenti, ætatis, viriumque ratione ſeſe adjunxêre alia, quæ fuſiùs foret commemorare) ſunt Dolor Colicus verus, Colon Inteſtinum, aliquando etiam tenuia occupans, iſque contumax, ſomnum excludens, delirium ipſum præ vehementiâ ſui quandoque in conſortium advocans, ſedatus ubi fuerit facilè recidivans; Vomituritiones crebræ, bilioſæ; appetitus dejectus, vel imminutus; alvus obſtructa, clyſteribus ſolvenda; flatus crebri; ardores præcordiorum, quæ occupant præcipuè regionem Sterni, infra ſupraque Cartilaginem Mucronatam (de quibus conqueruntur fere omnes.) Urentes atque furentes dolores per artus, primùm ſuperiores, poſt etiam inferiores, infeſtant Reverendum Priorem, Colici Nephriticis juncti Sub-Priorem; Pareſis brachiorum cum Reſpiratione Aſtmaticâ, ſummé anheloſâ, ſenſuque ponderis Pectori incumbentis adfuit inſuper Patri *Innocenti*, cujus Cadaver aperui, & inter alia offendi in Colo Inteſtino corpuſcula piſiformia ſubviridia, molliuſcula, ſparſim Inteſtinali tunicæ interiori adhærentia; in Hepatis cæterà ſani parte ſumma folliculos terreo concremento infarctos; Veſicam urinâ diſtentam; Pulmones maculis atque lituris viridi-cæruleis undique fere inſperſos, alicubi ſero viſcido ſpumoſo repletos, alibi exſuccos prorſus, ac ſi per aliquos ante ſectionem dies fuiſſent ſuſpenſi in aëre libero; Cordis Auriculam dextram ſolito majorem, repletam ſanguine coagulato, ſed & vera Polypoſa concretione, quæ ſeſe protendit per ipſius Venæ Cavæ ramos aſcendentes, ad ſpithamas fermè duas, in ſiniſtra quoque Auricula Polypum alium, ſed triplo priore minorem. In Pericardio fluctuabat ſerum ſubviride, flavum, ſalſum, unciarum circiter trium, quod cordi circumfuſum non potuit non continuos ægro inferre ardores, ſicuti quoque ex Polypi præſentiâ, pulmonibuſque à Veneno mox ſpecificando conſtrictis, haud difficulter arguere licet, circulationis ſanguineæ difficultatem cum Reſpiratione anheloſâ, quæ ægrum ad extremum uſque vitæ halitum cum

Hiſtoria.

cum majori ſemper majorique incremento, pulſuque inæquali moleſtabat.

Cauſa in *Cauſam* Mali tam atrocis, & latè vagantis, in perverſo Rerum Nonnaturalium uſu latere ratus, veniam, ſtatim ac acceſſi, petii, anxiè & ſedulò omnia perquirendi, atque inſtituto Examine ſequens formavi, jam ante demortui ſectionem, Ratiocinium Ætiologicum.

Aëre. Vallis ipſa Angelimontana, quoniam in editiori Subſylvaniæ plaga Meridionali eſt poſita, & ſeptingentis pedibus Valle Urienſi elevatior, montibus undique cincta, iiſque perpetuà Nive & Glacie tectis, aſperiori & frigidiori ſemper perflatur Aëre, unde natum Proverbium, *Es ſeye in dieſem Thal 13 Monat Winter, was darüber, ſeye Sommer; durare hyemem per tredecim menſes, reſiduo, ſiquid ſit, anni tempore æſtati relicto*; conferendum cum Proverbio Rhætorum illo, quod in Valle Rhenanà ſeu *Rhinwaldia* viget, *in Rheinwald ſeyen 9 Monat Winter, und 3 Monat Kalt; hyemem durare per menſes novem, tribus autem reliquis menſibus frigoris nullas eſſe inducias*, (vid. *Stoicheiol. Helvet.* p. 16.) Ut huc quadret illud *Silii Italici:*

Nullum Ver uſquam, nullique æſtatis honores:
Sola jugis habitat diris, ſedeſque tuetur
Perpetuas deformis hyems; illa undique nubes
Hâc atras agit, & mixtos cum grandine nimbos.
Jam cuncti flatus, ventique furentia regna
Clivoſâ poſuêre domo, caligat in altis
Obtutus ſaxis, abeuntque in nubila montes.

Ab Aëre hocce frigidiori, licet de cætero puriori, impeditur non parùm Tranſpiratio cutanea tum ſenſibilis, tum ἄδηλος, utraque ad ſanitatis conſervationem apprimè neceſſaria, retinentur in Maſſa ſanguinea excernendi varii generis ſubtiles acreſque halitus, qui inteſtino motu ſeſe indies exacuunt, κρᾶσιν ſanguinis ſolvunt, ſerum ad ſalſedinem diſponunt, omneſque humores inquinant, tantò magis, ſi frigidiori ſeſe aſſociant frequentes Nebulæ, Pluviæ, Nives, Venti, hiſce enim tonus ipſe fibrarum cutanearum infirmatur, glandularum officium ſecretorium minus rectè procedit, unde

de malorum Ilias corporibus noſtris inferri poteſt. Influxus hic Aëris naturâ frigidi, qui extra Cœnobium corrigi nequit, intra Cellarum clauſtra poterit ad temperaturam redigi diligenti feneſtrarum præcluſione, & moderatâ fornicum calefactione, ſicuti humiditas corrigi debet ſuffumigiis ex Lignis Juniperino & Peucino præparandis. Potus ordinarius, *Potu &* Vinum ex Decimis Kuſnacenſibus, ad Lacum Tigurinum collectum, non equidem eſt in generoſitate ſuâ æquiparandum Italico vel Alſatico, tale tamen, in quod vel nulla, vel minima pars culpæ transferri debet, multò minùs eſt id Lithargyrio, aut aliis id genus venenis adulteratum, quemadmodum per Annorum 1694, 95 & 96. decurſum triſtes in & extra Patriam noſtram ſenſimus Vinorum auſterorum hac ratione ad muſteam dulcedinem redactorum uſu effectus, paſſim in *Ephemeridibus Naturæ Curioſorum* memoratos, & in peculiaribus Tractatibus deſcriptos. Vini quidem Tigurini præſtantiam, licet gentile id mihi ſit, in præſentia non defendam; aſt *non* magis *probo*, quam *Geſnerus* de *Lacte* & *Operibus Lactar* p. 50. b. *eos, qui inter quatuor Elementa Helvetiæ jocoſè ficta Glaronenſem Caſeum pro Terrâ connumerant, ut Vinum Tigurinum Aquæ loco, Rhætorum ſeu Lepontiorum Linguam Aëris vice, Friburgenſium Monetam pro Igne recenſent; nimirum quatuor hæc ceu omnium viliſſima ſelegerunt, Elementa proportione quadam nominantes, aut quòd ad vitam hæc quoque neceſſaria ſint. Vinum ex Agro Tigurino ad vicinos quoque tranſmittitur; huic aquæ vitium, quòd auſterum ſit, impingunt. Moneta Friburgi, quod Aventici colonia eſt, ex Ære fit: Non poteſt autem vita commodè abſque Monetâ tranſigi. Rhetica Lingua levis eſt, ex Italicâ corrupta, itaque reſpondet Aëri, ex cujus repercuſſu vox reſilit: Eſt verò & Linguæ ad commoditatem vivendi neceſſitas. Caſeus raſilis Terram refert, ut illis placet; forte quòd duriuſculus ac ſolidus ſit, præſertim antiquior, unde etiam raditur cultris aut dolabellis ad id factis: Vitam autem ſine Lactariis non facile eſſet Helvetiis agere.* Elementum hoc Tigurinorum, imò & Monaſterii Engelbergenſis, culpâ, quæ ipſi fuit impacta, tantò lubentiùs atque ſecuriùs eximo, quòd

bibant Conventuales non hornum illud vinum, ſed bimum, vel plurium annorum, tale igitur, quod licet aſperum fuerit, *auſteritatem ſuam depoſuit, ac mitius redditum fuit*, id quod Vino Tigurino, præſertim ad Lacum collecto eſt proprium. *Wag. Helv. Cur.* p. 293. quòd morbi, quibus nunc vexantur Angelimontani, noſtrates non attingant, ipſos etiam Kuſnacenſes, qui magnis hauſtibus ſæpe pocula egurgitant, prætermittant; quòd liberum fuerit inde à longo tempore Conventualibus, vinum Tigurinum Rhenano miſtum frangere Italico. Ex Cella Vinaria ubi deveni in Culinam, tot ferme inveni Pandoræ Pyxides, quot vaſa coquendis cibis deſtinata. Hæc ſunt partim ærea, partim cuprea: Illis jam ante aliquot annos aliquam adulteratæ compoſitionis ſuſpicionem movit cœruleo-viridis color, quo e. g. rapæ in illis coctæ tingebantur. Cuprea non, quòd fieri aliàs ſolet & debet, ſunt ſtanno obducta, ſed eo per longi temporis raſionem prorſus nudata; atque in his vaſis ſolet aſſervari Lac, (quod idcircò mox & facilè aceſcit); coquuntur cibi etiam acidi, vel aceto conditi. Butyrum, quod mulierculæ noſtræ in culinis aſſervant in vaſis terreis, reconditur in pelvi æneo, cujus fundum viridi prorſus colore tingit, & ipſum ſe eâdem Tincturâ imbuit. Quid jam mali cauſantur particulæ terreo-ſalinæ, vel acidæ vitriolicæ Cupri, cibiſve indies communicatæ? Fermentum Stomachale depravant, ventriculum ad nauſeam & vomitus diſponunt, cardialgias excitant, in Inteſtinis, præcipuè Coli cellis ſedem ſuam figunt, Tragœdiamque non unam movent, tunicam nerveam continuò vellicant, bilis effuſionem perpetim proritant, (unde evacuata bilis mox de novo ſeſe colligit, & per vomitum vel ſeceſſum indignabunda veluti cum furore excernit), actiones viſcerum infringunt, in maſſam ſanguineam cum chylo delatæ ſerum reddunt acre, ſalſum, ad coagulationes, ſtagnationes & obſtructiones peraptum, (unde cauſa Aſthmatis, Polypi, Ardoris circa Præcordia, doloris item per artus furentis) ipſis tandem partibus ſolidis, viſceribus mollioribus, ſpeciatim ſpongioſæ Pulmonum ſubſtantiæ palorum aculeatorum inſtar infiguntur, infixi manent, & vix niſi fortioribus atque generoſio-

Cibo,

roſioribus remediis expelli ſe patiuntur. Errorem hunc culinarium corrigere juſſi ſubſtitutione vaſorum ligneorum pro Lacte, terreorum pro Butyro, & cuprea Stanno intùs obducere. De tertio Rerum Nonnaturalium genere, *Somno* nempe & *Vigiliis*, non eſt quod plura dicamus; ſunt hi ita juxta Ordinis Benedictini Regulas præciſi, & ordinati, ut inde ſanitas promoveatur potiùs quàm peſſundetur. Non autem ſilentio præteriri debent *Motus* & *Quies*. Vita Religioſorum Monaſtica, & Eruditorum ſedentaria pari ambulant paſſu, utrobique deficit Motus, atque corporis Exercitium; colligunt in Cellis Monachi æquè ac Eruditi in ſuis Muſeis varias cruditates, quæ ventriculo indigeſtionem afferunt, fermentum obtundunt, pituitam in Inteſtinis coacervant, ſicque flatibus perpetuum fomitem præbent, maſſam inſuper humoralem diſponunt ad varias obſtructiones, ſecretiones viſcerum depravant, & ſpeciatim pro ratione Temperamentorum malum illud (Crucem Medicorum) Hypochondriacum, cum Melancholiâ, morbos inter Literatos haud infrequentes inducunt. Conſului, quò ſic obviam iretur imminentibus gravioribus hiſce, aliiſque morbis, corporis frequens Exercitium, præcipuè horâ dimidiâ, aut integrâ, ante paſtum, ut reliquiæ ciborum in ventriculo digerantur, & excernantur, & ſic quoque prohibui meditationes ſtatim à paſtu, à multis inſtitui ſolitas, atque è contrà ſuaſi deambulatiunculam, digeſtioni Ciborum apprimè proficuam. Sanguine crudo, pituitoſo, Spiritibuſque eâdem labe infectis non poſſunt fibræ ſtomachales & inteſtinales ritè contrahi, & contractorio ſuo motu excrementa ipſis moleſta expellere; unde fit, quòd *excernenda* hæc *Retenta* in Fiſtulâ Inteſtinali, imò paſſim in Tubulis cutaneis & carneis remaneant, ſtagnent, ſtagnando aciditatem contrahant, atque in flatus ſeſe reſolvant. Quòd ſi inſuper in ſcenam ducantur armati illi Satellites, particulæ acidæ cupreæ, ſtimulabunt hæ fibras nerveas conſtanter & nimiùm, unde copioſa bilis per ductus Choledochos effuſio, & quandoque Cholera. Spiritus ipſi animales continuò exerciti tandem in ſtatum debilitatis & paupertatis cum vitæ ipſius periculo redigun-

Somno & Vigiliis,

Motu & Quiete,

Excretis & Retentis,

guntur. Inter *Retinenda* primatum tenet Sanguis, cujus per Venæſectiones iteratas amiſſio, pariter ac purgantium ἄνω καὶ κάτω uſus, dico, abuſus, malum in deterius ſemper præcipitavit. Quemadmodum denique nullum prorſus Vitæ genus ab *Animi Affectibus* eſt immune, ita nec Vita Religioſa Monaſtica hoc Privilegii ſibi arrogare poteſt, ut omnes Paſſiones ex ſuis Conventibus ac cellis proſcribere queat. Quinimò diſponit ipſa vivendi ratio ad neſcio quam morum ſingularitatem, ſeveritatem, triſtitiam, Saturninum habitum, quibus ſolis, excluſis licet invidiâ, irâ, aliiſque id genus Pathematibus, machina Corporis infirmari; & vita deſtrui facilè poteſt. Quid gravibus hiſce vitæ Humanæ Hoſtibus opponi debeat, abſque ulteriori explicatione facilè innoteſcit.

Animi Pathematibus.

Quid *Diætetico* fonte exhauſto in hac Colicâ ſpaſmodicâ venenatâ auxilii ferre debeant, & poſſint reliqua Medici Adminicula, *Pharmacia* & *Chirurgia*, paucis indigitabo. Ex Medicamentorum Internorum Claſſibus ſelegi partim gelatinoſa, mucilaginoſa, hordeata, gelatinam Cornu Cervi, Eboris, juſcula Cancrina, partim Bezoardica generoſa Opiatis miſta, Aquam Angelicæ, Liliorum convallium, Sambuci, Eſſentiam Opii Langelotti, Mixturam ſimplicem, Confectionem Diaſcordii, Theriacalia; ut illis quidem ſpicula acida infringerentur, obvolverentur, & à vellicatione Nervorum abſtraherentur, his autem per habitum corporis propellerentur, & Symptoma urgens, dolor nempe atrox, mitigaretur: Quibus ſolamen attuli non modicum ægris, imò & dolores tum ſedavi, tum abſtuli, non tamen cum optato & tali ſucceſſu, qui recidivam nullam admiſerit, ex ratione facile hariolanda. In Obſtructionibus alvi ſoli juverunt Clyſteres anodyni & emollientes domeſtici. Externè cum ſucceſſu applicavi frictiones, atque inunctiones cum Spiritu Vini Camphorato & Crocato, Sacculos ex herbis emollientibus nervinis, item Veſicatoria Suris, quibus ſerum extraxi flavum, acre, gelatinæ inſtar coagulatum.

Cura.

Digreſſione hâc factâ redeo ad Penſum meum Naturale Hiſtoricum, relaturus quid curioſi obſervaverim in Valle, in-

Angelimontana Vallis.

integroque Diſtrictu *Angelimontano*, Dominio Reverendiſſ. Abbatis abſque omni ad Cantones alios recurſu vel appellatione ſubjecto.

Verſus Auſtr-orientem, ſi è Monaſterio proſpiciatur, caput inter nubes attollit mons prævaltus, perpetuâ nive & glacie rigens, *der Tittlisberg* dictus, quem pro altiſſimo Helvetiæ vulgò habent, aſt falsò aſcribunt Territorio Subſylvano *Cyſat. Lucern. See.* p. 249. & *Wagner. Helv. Cur.* p. 16. Montis hujus partem anteriorem totam ſcopuloſam ope Calculi Trigonometrici 358. perticas altam inveni. Summum Montis apicem, *der Nollen* cognominatum, quia nube tectus erat, videre, atque ſic menſurare tunc temporis non licuit. Inſtitui autem operationem prope caſam Alpinam, *die Herrenrüti*, quæ dimidio milliari à Cœnobio diſtat, & triginta perticis hoc eſt elevatior, ut ſic altitudo perpendicularis montis menſurati reſpectu ad Monaſterii ſitum habito foret 388 pertic. & ſalvo errore Calculi ſuprà inſtituti, mons Tittlisberg elevatus foret ſupra planitiem Altorffini pagi in Valle Urienſi ſiti 465 pert. ſive 4650 pedd. Clarior forte erit altitudinis hujus Idea, ſi cogitetur 46 turres, ſingulas 200 pedes altas (quot incirca habet Turris noſtra Carolina) vix accedere ad altitudinem montis hujus, conſideratam reſpectu Altorffinæ Vallis. *Montes præcipui. Tittlisberg.*

E regione hujus eſt *Mons* etiam altus *Angelorum*, *der Engelberg* dictus, ubi Angeli feruntur fuiſſe auditi in conſecratione & ædificatione Cœnobii, olim *der Hennenberg* à figura culminis fuit nominatus, ſicuti etiam nunc cacumen montis *der Hanen* audit. Cœterùm in Angelimontana Ditione ſunt montes alii, *der Rauhberg*, *Firnalpen*, à rupibus glacialibus nivoſis, *Firn* dictis, ibi reperiundis, *Weiſſberg*, *Stotzigberg*, *Kenlisberg*, *Plangenkelen*, *Sandeck*, *Gemſenſpiel*, *Gerſtine Alpen*. *Engelberg.*

Subſylvanis atque Angelimontanis communes ſunt *der Wildberg*, *Planggengradt*, *Scheiberg*, *Stoffelberg*, *Rigenthalergradt*; Uriis & Angelimontano Cœnobio communis eſt *die Rotereck*. *Alii Subſylvanis & Uriis communes.*

Cœterùm vidi in Mappâ pictâ Angelimontani Dominii

Montes quidam Uriorum.

Montes ſequentes, qui ad Urios pertinent, *Kleine und groſſe Spaneter*, *Spitzgraffen*, *Hermiſalp* (forte *Alpes Hermetis* ſeu Mercurii, quemadmodum Solodori etiamnunc eſt locus *der Hermesbühel*, collem Mercurii dixeris, quód ibi fuerit Templum Deo huic ſacrum, *Hafner. Soloth. Schauplaz.* P. II. p. 20. *Hotting. Helv. Kirchen. Geſch. Lib.* I. p. 47.) *Gitſchiberg*, ſive *Gitſchiſtock*, *Scheideck*.

Subſylvanorum.

Subſylvanorum ſunt *der Rothe Sattel*, *Settlengradt*, *Hüllberg*, *Obbag Alp*, *Schaffenberg*, *Geiſſberg*, *Arniberg*, *Scheideck*, *Storeck*, *Grublerberg*, *Alpenſtock*.

Pluviæ Prænuntii.

Pluviam Angelimontanis præſagiunt Nubes cacumini montis *Schalliſtock* circumfuſæ; nubes item aliæ coloris griſei ex parte Subſylvaniæ, ſive a Septentrione per aperturam Vallis introcedentes, quibus adventantibus Incolæ dicunt, *der Thalvogt*, item *der graue Thalvogt komt*. Aliàs paſſim in Alpibus prænunciant pluviam Torrentum ſtrepitus atque ſuſurri, auribus magis, quàm vulgò ſolet, moleſti. Materiam hancce de *Signis Pluviarum* non ante dimitto, quàm aliis homogeneis noviſque Obſervationibus ab Alpicolis factis illuſtravero. *Filiſurii* in Rhætiâ uſitatum eſt Proverbium: *Cura ch'il pitz da Stiervi ſo chiapi*, *ſchi laſcha der la fotſch*, *& piglia il raſti*. Senſus Linguæ Rhæticæ, quæ eſt Italicæ Dialectus, hic eſt; *Quando cacumen montis Stirwis*, qui duo circiter milliaria diſtat à Filiſurio verſus occaſum, *capitium facit*, id eſt, nube velut pileo cingitur, *abjice falcem*, quà ſecatur fœnum, & *accipe raſtrum*, inſtrumentum, quo fœnum in acervos colligitur, quòd pluvia inſtet. Ita quoque *Novenæ*, qui pagus haud longè diſtat ab origine Rheni, ſi conſpiciatur nubecula vel nubes in monte *Cucarnil*, prædicunt Incolæ pluviam procelloſam, ejuſdem diei veſperà, vel ſequenti die venturam. *Silii* in Engadinà ſuperiori eſt Lacus milliare circiter longus, dimidium latus, cui ſi inſideant Nubes, certiſſimum Pluviæ indicium præbent. Obſervationes haſce pro ſuo erga me benevolo affectu communicârunt Reverendi Paſtores Rhæti, primam quidem & ſecundam D. *Joh. Leonhardi*, V. D. M. Novenenſis, tertiam D. *Jacobus Picininus*, V. D. M. Solienſis; cui ſimilem habet *Joh. du Choul* in

in *Deſcript. Pilati montis in Galliâ. Procreatur*, inquit, (*in vertice Pilatini nemoris*) *nebuloſa quædam exhalatio*, *quæ ſtatim aut futura tonitrua*, *vel imbres ſignificat. Fit præſagium hoc pacto: ſi Caligo Aquilone flante in altum conſurgat*, *ſudum denotat*, *aliter conſidere continenter ſolet*, *& hoc pluviæ manifeſtum ſignum.* Obſervationem prioribus jam recenſitis contrariam exhibet *Joh. Leopold. Cyſat. Lucern. See.* p. 252. de *Monte Pilati* prope Lucernam, qui ſi *pileatus*, id eſt, nube cinctus ſit, ſerenam tempeſtatem annuntiet, unde Proverbium; *Wann der Pilatus hat ein hut*, *ſo iſt das Wetter fein und gut*, i.e. Quando Pilatus eſt pileatus, ſereneſcet Aër. Illuſtravi materiam hancce, & illuſtrabo porrò, εἰ ὁ Θεὸς θέλει, ſedulà inquiſitione ſignorum tum recenſitorum, tum aliorum, quæ Alpicolæ deſumere ſolent ex Ligni ardentis ſtrepitu, fiſſurarum in Glacie Alpinâ tonante rupturâ, Rupicaprarum deſcenſu ad inferiora montium loca, &c. ut morem geram petitionibus modeſtis Viri in Literatâ Veſtrâ pariter ac Exoticâ Republicâ Celeberrimi D. *Johannis Woodwardi*, Med. Doct. & Phyſicæ in *Collegio Greshamenſi*, quod Londini eſt, Profeſſoris Clariſſimi, cujus favore & amicitiâ mirè gaudeo.

Ad alia pergo. Ex *Catarrhactis* montanis in Territorio Angelimontano paſſim obviis viſum maximè recreat ſpumoſâ ſuâ & lacteâ veluti albedine *der Deüsbach*, qui defluit ex Alpe *Dagiſtall* è regione Montis Tittliaci. *Catarrhacta montana.*

Temporarii *Fontes*, qui *Maiales* vulgò *Meybrunnen* audiunt, quòd Majo menſe proſilire incipiant, & Septembri fluere ceſſent, paſſim in Alpibus Helveticis, & ad harum radices reperiuntur. In Angelimontano Diſtrictu inter *Cænobium* & pagum *Wolffenſchies*, *im Graffenorth*, Comitum Habſpurgicorum quondam ſede recreatoria, eſt Fons *der Kalte brunn*, quia frigidiſſimam fert aquam, appellatus. Hic tertio circiter Maji in Feſto Inventionis Crucis, è terrâ prorumpit, & decimo quarto Septembris, quo celebratur Exaltatio Crucis, fluere deſinit, *flieſſet hiemit von einem Creutztag zum andern*, non tamen tam exactè obſervat ſanctos hoſce dies, quin aliquando ante Crucis Inventionem fluat, & ante *Temporarii Fontes.*

Exal-

Exaltationem rurſus tunc ſeſe abſcondat, aliquando poſt utrumque Feſtum ſeſe oſtendat, & retrahat. Inter rariora Phænomena relatus fuit Fontis hujus fluxus, per An. 1700. quo in menſem Octobrim uſque fluxum ſuum continuavit. Eſt hic ipſe Fons, qui *Cyſato Lucern. See*. p. 248. & ex eo *Wagnero Helv. Cur*. p. 131. memoratur, quòd *loco in Kaltle ad viam Regiam profluat*, quemve *Wagnerus* in Notis MS. diſtinctiùs expreſſit, ſed pro diverſo à priori perperam habuit. Fons alius, *der Dürrbrunnen* dictus, eandem cum priori exiſtimatur habere Scaturiginem, fluit etiam per Æſtatis decurſum.

Mineralia. *Mineralibus* omnis generis prægnantes eſſe Montes Valleſque Dominii Angelimontani, patebit ex ſequenti Catalogo.

Marmor. *Marmor nigrum* venis albis & maculis obſoletis diſtinctum in Montibus Monaſterio vicinis copioſè reperitur.

Cryſtalli. *Cryſtalli* minores hexagonæ *auf Wallen in der Ochſenalp* Ex his quæ ἀμφήκεις, ſeu utrinque acuminatæ ſunt, *Schwindelſteine* Incolis cognominantur.

Cryſtalli aliæ immaturæ, figuræ indeterminatæ, *Fluores* potiùs vocandæ, in cavernâ quadam *gegen dem Graffenorth*.

Metalla. *Metalli auriferi indicia extant ad Angelorum Montem. Wagner. Helv. Cur*. p. 349. Forte hæc eſt vena Auri & Ar-
Pyrites. genti cinerea, quæ *im Bruderloch* reperitur, cum *Pyrite Atramentoſo*, & *Terrâ Vitriolicâ* cinereâ, ochraceâve, quæ brunum colorem calcinata induit, Croci Martialis indicem, aquas etiam è caverna defluas acidularum ſapore imprægnat.

Pyrites alius, Atramenti ſeu Vitrioli Parens, è quo hoc ipſum & *Miſy* exudat, invenitur *im Graſſen*, item in Alpibus Surenenſibus.

Im Geiſsloch, quæ caverna eſt è regione *des Bruderlochs*,
Argentum. etiam reperitur priori ſimilis fere Vena *Argenti & Vitrioli.*

Vitriolum. *Vitrioli* Venas lutoſas in fiſſuris ſaxorum paſſim reperii ad radicem montis Titliaci; *Fiſſiles* item *Lapides* Pyrite atramentario perfuſos, ac ferrugineo colore tinctos, qui à Vitriolo corroſi in Argillam abeunt cineream mollem.

Pyritæ. *Pyrita* argenteus & anguloſus *im Urner Graſſen*.

Pyrita argenteus in Saxo duriſſimo, Terra Martiali rubra aſperſus, *im Firna pelin & Hofad*.

Py-

Pyritæ globoſi reperiuntur *auf dem Geiſſberg*, qui Subſylvaniæ mons eſt.

Lapides Fiſſiles nigri Glaronenſibus ſimiles, uti & *Cotes*, copioſi ſunt *auf dem Lattenberg*, qui inde etiam nomen traxit. *Lapides Fiſſiles.*

Creta coloris atri, Pictoribus utilis, in glebas concreta, *im Galtiberg*, & *an der Herrenrüti*. *Creta nigra.*

Lac Lunæ ſuppeditat Caverna quædam *im Horbis*. *Lac Lunæ.*

Lapidi fiſſili cinereo adhæreſcit *Sal*, quod ad *Boracem* prope accedit, etiam guſtu, ſubtilem habens cum aliqua ſtipticitate Aluminoſâ dulcedinem. *Sal Boraci ſimile.* Cum Oleo Tartari per deliquium nullam ſubit mutationem, uti nec Alumen, nec Borax, nec Sal Armoniacum. Ab infuſione Tornæſolis nullam ſenſibilem patitur mutationem, uti nec Borax, cùm è contrà Alumen ſubitò hanc Tincturam commutet in purpuream, & Vitriolum reddat eandem cum præcipitatione turbidam. A commixtione Spiritûs Salis Armoniaci Urinoſi turbatur Liquor in lacteum colorem, & præcipitatur materia albida; aſt inde Alumen & Borax paucam ſubeunt mutationem. A Spiritu Tartari Volatili, & Spiritu Vitrioli nullam quoque eſt paſſum hoc Sal alterationem. Infuſio Gallarum turbabatur ab Alumine, non item à Borace & noſtro hôc Sale.

Angelimontano Territorio non priùs decedam, quàm Relationibus hiſce inſeruero Obſervationem ſatis curioſam, quæ ad Regnum Animale ſpectat. *Vertiginoſus Rupicaprarum & Vaccarum affectus.* Accidit Ann. 1699. ut Rupicapra, quod genus Animalium Saxa editiſſima, Scopuloſque præruptos raro deſerit, ſponte deſcenderit in paſcua, ibique ſeſe Equis Vacciſque immiſcuerit, imò non Lapidibus inde ſe abigi paſſa fuerit. Inſolitæ rei narratione commotus Venator ſeſe accingit, & quod communiter vix maximo labore, nec ſine vitæ periculo agit, facillimè globo ſclopetario Capram trajicit. Reverendus Pater ex Nobili *Zurlaubiorum* Tugina Familia oriundus, Vir rerum Naturalium ſtudioſiſſimus, Rupicapram in Cœnobium delatam Anatomico Cultro ſubjicit, curioſus, quid cauſæ latere poſſit in una ex Partibus corporis Principibus tam raræ tranſmigrationis, atque intra Cranium invenit duræ Meningi inſtratam Hydatidem ſero, arenuliſque repletam. Vertigine laboravit haud dubiè

hæc Fera, cujus hepar aliàs Scotomiam curare dicitur, teſte *Velſch. Hecatoſt.* II. *Obſ.* 62. Nam ecce Obſervationem Practicam aliam, quàm nec in Noſocomiis, Laboratoriiſve Chirurgicis vidi, nec à Præceptoribus didici, in Alpibus ſatis frequentem! Accidit quandoque, ut Vaccæ attonitæ, veluti nihil attendentes conſiſtant, vel perpetuò in gyrum ſeſe moveant, & Aquarum fluentium Suſurrum ſequantur, uſquedum devenerint ad Torrentem vel Flumen, ad cujus ripam pedem figunt, ac ſi ex blando ſuſurrantis Aquæ ſono delectamentum perciperent. Accerſitur ſine mora Operator Veterinarius, hic plerumque in medio Vaccæ fronte Trepanationem inſtituit, ſed non artificioſam illam, in Capite Humano celebrari ſolitam à Chirurgis, verùm ſimpliciorem longè; Cutem incidit Scalpello culinario acuto; Modiolorum loco utitur etiam Cultro, eoque in gyrum manu acto Cranium ſenſim perforat, initio quidem, quod probè nôrunt Anatomes omnis gnari, ſecurè & citò, ſub finem verò tardè ac cautè. Denudatâ Meninge, coram foramine ſeſe ſiſtit Hydatis, ſeu aquâ repleta veſicula, vel ope fili ferrei hamati inter Cranium & duram Matrem introacti quæritur, & eodem hoc Inſtrumento rudi extrahitur. Hoc facto ſingulis diebus vulnus deligant, atque Emplaſticis curant. Quod ſi alterutro Cerebri Hemiſphærio incumbat Hydatis, tunc obſervant Operatores, num gyrum interiorem formet dextrum ægræ latus, vel ſiniſtrum, nam ex illo latere Trepanationem inſtituunt, atque veſicam extrahunt. Ita fit Diagnoſis, & Therapeia. Prognoſin ſi ſpectemus, non omnes ex hac operatione vitam, quæ periclitatur, recuperant, ſed magna ægrarum pars moritur. De Vaccis ipſis, ſi hoc affectu laborent, dicunt, *ſie ſeyen ſtürmig*.

Fons Periodicus Engſtlanus.

Engelbergâ itur per *Jugum*, *das Joch*, juxta montem *Ochſenſtock* ad Alpes Bernenſium, & nominatim, Vallem *Haſleam*, *Haſelam*, *das Haſlithal*, Alpemque *Engſtlanam* illam, quam celebrem reddit *Fons Temporarius*, de quo mira narrârunt Scriptores Helveti, & ex iis exteri; *Stumpf. Helv. Chorogr.* L. VII c. 21. *Zuinger Method. Apodem.* L. II. c. 5. p. 84. *Suicer Deſcript. Helv.* p. 6. *Räbmann Geſpräch von Ber-*

Bergen, p. 89. 200. *Cyſat. Beſchreib. Lucern. See.* p. 247. *Plantin Helv.* p. 71. *Wagner. Helv. Cur.* p. 132. *Werner de Admirand. Hungar. Aquis* p. 19. Falſa veris miſcuêre omnes. Narrabo breviter, quid tum αὐτοψία nos docuerit, tum Relationes fidæ Incolarum, aliorumque ἀξιοπίστων hominum. Fontem ipſum videre, in fluxu videlicet ſuo, hoc die, qui 18 fuit Auguſti, non licuit, quia jam ante exaruit. Situs eſt in planitie ipſa vallis, profluitque medios inter Lapides, caſu, ut videtur, invicem ſuperillapſos; ab Oriente & Septentrione edita habet Montium Petrarumque juga. Periodum obſervat duplicem, annuam unam, diurnam vel horariam alteram. Tribus duntaxat fluit menſibus, à medio Maji ſcilicet ad medium Auguſti, ut hoc reſpectu Fontium Majalium numero adſcribi poſſit & debeat. Non tamen, ut hi, conſtanter per τριμήνιον fluit, ſed matutino plerumque & veſpertino tempore, manè horâ circiter octavâ, veſperi quartâ. Notandum tamen, quod ipſi Celeb. Wagnero editâ jam *Hiſtoriâ Helv. Curioſ.* retulit Rev. D. *Henricus Becklinus* Bernenſis, Paſtor Haslenſis, qui ſingulis annis locum hunc frequentare ſolebat; *curſum fontis hujus maximè inæqualem eſſe, ſæpe aquas ejus veſperi præſtò eſſe, & fluxum earum per integram noctem durare, manè ſequenti autem ceſſare, mox manè; aliquando aquas profluere, ſæpe interdiu fontem curſum redintegrare; ſæpe aquas ejus tres, imò quatuor dies integros perennare, ſæpe aquas aliquot diebus non apparere; fabuloſum autem id planè eſſe, manè ſaltem, meridie & veſperi ſingulis diebus fluere, quando armenta accedunt, potum hauſtura.* In uſum Pecoris ſolum hoc Naturæ Miraculum fluere vix vero eſt ſimile, ſunt enim in vicinia ex utroque Fontis hujus latere plures alii, ipſe etiam Lacus Engſtlenſis, rivuſque, ut Aquarum nulla penuria adſit. Falſum eſt etiam, & ad fabulas relegandum, quòd Fons hic ceſſet, ſi quid immundi vel temerè, vel malignè in eum projiciatur, & veluti indignabundus aliquot diebus aquas neget. Hæc ὡς ἐν παρόδῳ, & percurſoriè inſerere volui, ut veritati ſuus redderetur honos, &, quæ ſuperſtitionem, falſitatemve redolent, ex Hiſtoria Naturali auferrentur. Superſedeo hâc

vice plura de hoc Fonte recenſere, Textus ipſos ex Authoribus citare, imò & ratiocinia de illius periodico fluxu immiſcere, ad aliud tempus illa reſervans, imò differens ad commodiorem fluxum ipſum per aliquot dierum ſucceſſum videndi, omniaque exactiùs ponderandi occaſionem.

In reditu ex Alpibus Bernenſibus & Subſylvanis conſcendi- *In Monte Pilati.* mus *Fractum* illum in plures Scopulos, ſeu *Pilati Montem*, prope Lucernam ſitum, de quo non habeo plura, quæ referam. Peculiari Libello eum deſcripſit *Conradus* noſter *Geſnerus*, Vir nunquam abſque honoris prologo mihi nominandus. Spicilegium poſt Geſnerianam Meſſem eſto ſequentium Obſervationum Syllabus.

Lacus. *Lacûs*, Lacunæ potiùs, vel Paludis *Pilati*, effectus in Fulminibus, Tonitrubus ac Tempeſtatibus ciendis mirabiles olim crediti, metum incuſſêre integræ περιχώρῳ, nunc refutatione deriſoriâ digniores ſunt, quàm ſolidâ Philoſophicâ. *TAB. II. Fig. 3.* Ichnographicam hujus Lacûs Delineationem ſiſtit TAB. II. *Fig.* 3. ubi quæ punctulis circumſcribitur Lacûs portio, profunditatis creditur eſſe immenſæ.

Altitudo. *Montis* ipſius *Fracti* altitudo ſurgit ſupra Lucernæ Urbis planitiem ad 280 perticas, ſi fidem damus Barometro. Dabitur autem alia fortè & commodior occaſio, Trigonometrico Calculo hoc Experimentum Phyſicum vel confirmandi vel corrigendi.

In editiſſimâ fermè Montis parte, quam *Widerfeld* vocant, *Conchæ Lapideæ.* Scopuli ſunt compacti ex meris *Concharum Lapidearum* teſtis, tam lævibus, quàm ſtriatis, omnibus tamen confractis, ut vix ſummo labore & patientiâ integram quis inde avellere, aut matrice ſuâ ſolutam invenire poſſit. Sic quoque, quod ſuprà jam memoravi, reperiuntur ibidem Saxa referta *Lentes ſtriatæ.* *Lentibus ſtriatis*, *utrinque convexis*, deſcriptis in *Specim. Lithograph.* p. 31.

Pt. 1.

Sumptibus D. Hans Sloane, M.D. Coll. Med. Lond. Socii, et Societatis Regiæ Secretarii.

INDEX PLANTARUM

RARIORUM ALPINARUM, in Itinere hocce collectarum.

ABſinthium Seriphium montanum candidum* C. B. *Abſinthii genus, in Valeſia Herba alba dicta, & Abſinthium Seriphium fœmina* Geſn. Hort. *Abſinthium album è Valleſia* Eid. App. *Abſinthium Valleſianum tenuifolium candidum, ſive Herba alba* J. B. *Radice* nititur fibroſâ albâ, ſaporis calidi amariuſculi, ex qua oriuntur *Cauliculi tomento albo & denſo pubeſcentes*, tenues, *lignoſi*, *foliis* veſtiti tenuiſſimè diviſis, atque inſtar ſerici ex albo ſplendentibus, quæ inſident pediculis uncialibus & biuncialibus, ſemuncialibus item, ubi è caule ipſo prodeunt, & altiorem occupant ſedem. *Cauliculi* accedunt altitudine ad tres quatuorve uncias. Verſus horum ſummum, è foliorum alis, oriuntur pediculi ſemunciales, & breviores, tenues, qui ſuſtinent *Capitula ſquamata, ut in Stœchade lutea, ſed minora, luteos flores continentia*, calyce polyphyllo tomentoſo ſplendido ſuſtentata. *Rajo*, Phytographo celeberrimo, ſubſcribo, qui *Hiſt. Plant.* p. 369. pro eodem cum hoc Abſinthio Valleſiano habet *Abſinthium Alpinum incanum* C. B. *Abſinthium* item *marinum* ſeu *Seriphium*, quibus inſuper aſſocio *Abſinthium Alpinum candidum humile* C. B. Prodr. Horum ſanè omnium Deſcriptiones ab Abſinthio Valleſiano non abludunt. Iconem exhibet TAB. III. *Fig.* 1. *A.* TAB. III. *Fig.* 1.

Acetoſa rotundifolia Alpina C. B. deſcript. in Prodr. p. 55. *Ageratum Pyrenaicum villoſum flore purpuraſcente* Tourn. Ab Agerato ſerrato glabro flore purpuraſcente non differt, niſi piloſâ hirſutie, quæ totam hanc plantam, præcipuè autem caules veſtit. Inveni in montibus Uriorum & Angelimontanorum.

Alchimilla Alpina pentaphyllos Raji. *Alchimilla Alpina Quinquefolii folio ſubtus argenteo* Tourn. *Tormentilla Alpina folio ſericeo* C. B. *Pentaphyllum ſive potiùs Heptaphyllum argenteum flore muſcoſo* J. B. *Tormentilla argentea* Park. In celſioribus Alpium jugis ubique creſcit. Enneaphyllon inter plantas ſiccas Herbarii mei aſſervo.

Allium montanum ſphærocephalon purpureum. Dubius hæreo, an debeam referre ad *Allium ſphærocephalon purpuraſcens* Raji Hiſt. Pl. p. 1118. vel ad *Allium montanum capite rotundo* C. B. ſeu *Allium ſphærocephalum*

purpureum ſylveſtre J. B. vel diſtinctam ab his, quibuſcum in aliquibus notis convenit, conſtituat ſpeciem. Deſcriptio hæc eſt: Ex bulbulo oblongo albo ſurgit Planta ſemipedalis, pedalis & ſeſquipedalis, caule cavo, non geniculato, viridi, cujus tertia pars obvolvitur *folio* vaginato latiuſculo, ſpithamam longo: Caulis ſummum occupat capitulum *florum* dilutè purpuraſcentium, ſtriis purpureis pictorum, monopetalωn, marginibus ſextipartitis; *ſtamina* floris ſunt alba, *apices fuſci.* Vid. TAB. III. *Fig.* 2.

TAB. III. *Fig.* 2. *Androſace Alpina perennis anguſtifolia villoſa & multiflora* Tourn. *Sedum Alpinum hirſutum lacteo flore* C. B. *Chamæjaſme Alpina* J. B. quòd *floſculus, dum recens eſt, Jaſmini inſtar odoratiſſimus exiſtat.* Deſcriptio J. B. exacta ſatis eſt. Ad radices montis Tittliaci copioſè creſcit.

Aquilegia montana magno flore C. B. Creſcit pulcherrima hæc planta ſupra Alpinam vallem *Waldnacht* in jugis editioribus.

Aſter Alpinus cæruleus magno flore Park. *Aſter montanus cæruleus magno flore, foliis oblongis* C. B. *Aſter purpureus montanus* J. B. cui, uti & Rajo ſubſcribo, referentibus huc *Aſterem Atticum minorem* Camer. adeòque etiam *Aſterem Atticum Alpinum alterum* C. B. Deſcriptio eſto ſequens: Ex *radice ſatis craſſa, longa, nigricante, fibrata,* oriuntur ſtatim initio caulis *folia* multa, *piloſa, unciam unam, duas, aut tres longa, ſemunciam* (vel tertiam quartamve unciæ partem) *lata,* nervo per medium decurrente inſignita. *Caulis* ipſe *palmaris, dodrantalis,* etiam *pedalis,* prope radicem plerumque purpuraſcit, & pilis albis brevibus veſtitur, verſus ſummitatem tamen hirſutior eſt, *foliis* & ipſe ornatur anguſtis, alternis, aſperis. Summo cauli inſidet *Flos* pulcher, *major quàm vulgaris purpurei Aſteris,* cujus corona conſtat ex longis & anguſtis ſemifloſculis purpuro cæruleis, diſcus autem componitur ex floſculis luteis. *Calyx* floris conſtat ex multis foliis oblongis, acuminatis, piloſis, haud raró purpurâ dilutâ tinctis: *Floſculos oculi medii ſequitur appenſum in pappis ſemen.* In collibus Alpinis paſſim creſcit.

Aſteri montano purpureo ſimilis, vel Globulariæ J. B. Lib. XXIV. p. 1047. Dubito, an ſit *Aſter Alpinus flore purpuraſcente* Raji Hiſt. Plant. 268. cum *caules* non ſunt *ramoſi,* ſed *flos* ſummo cauli inſideat *unicus.* Deſcripſit, & ſatis bene quidem J. B. hanc plantam ex ſicca. Nos eam ita interpolamus ex recenti: Ex *radice* fibroſa ſubfuſca, *craſſa* ſatis *pro proportione puſillæ herbæ,* oriuntur *caules* piloſi, & verſus ſummum ſæpe villoſi, unciales & palmares, qui veſtiuntur *foliis alternis, latiuſculis, unciam & ſemis longis, inferioribus ex longioribus pediculis quibuſdam uncialibus, aliis duobus & ſemis, culmo paulò latioribus, in obtuſam extremitatem deſinentibus,* ſimilibus ferè foliis *Aſteris montani purpurei,*

purei,

purei, *ſed anguſtioribus & delicatioribus*, ad marginem piloſis: Cauli ſummo inſidet *flos unicus*, cujus corona conſtat è petalis anguſtiſſimis ex dilutiſſimâ purpurâ albicantibus, vel etiam prorſus albis; diſcus ex floſculis luteis, interſperſâ copioſâ papporum lanugine. In Alpinis vallibus, Surenenſi & *Waldnacht*.

Aſtragalus Alpinus foliis Viciæ anguſtioribus, *flore ochroleuco* Tourn. Planta hæc, ſi bene eam nominavi, *Radicem* habet cubitalem fere, digiti minimi craſſitie, cortice nigro tectam, intus albam, fibris lignoſis donatam, *quæ*, *antequam è terra erumpat*, *dividitur in aliquot portiones*, *ſive capita*, dimidium & integrum digitum *longa*, *ut niſi quis profundè fodiat*, *plures eſſe plantas exiſtimet*, ſicuti de *Aſtragalo Monſpeſſulano* ſcribit J. B. Ex hiſce capitibus, ſeu Radicis ramis prodeunt *folia* Viciæ anguſtiora, acuminata, ſubhirſuta, per conjugationes 10. coſtæ mediæ adnata, uno impari claudente extremo. E foliorum medio ſurgit *Caulis* palmaris, vel ſpithamæus, foliis nudus, dilutè viridis, leviter hirſutus, ſuſtinens ſpicam *florum* ſemuncialem, vel uncialem, glomeratam fere: Flores ſinguli ochroleuci ſunt, ſeu coloris luteo-pallidi, ſive ſubalbidi. In carina obſcuriori reconditur ſtylus lingulâ apice luteo tectâ veſtitus; *Calyx* floris tubus eſt membranaceus quinquepartitus, fere pellucidus, ſubhirſutus: *Siliquulis* brevibus membranoſis cinereis inſunt *ſemina* parva lutea. Ab hac differre videtur magnitudine & odore *Aſtragalus perennis foliis hirſutis*, *caule recto aphyllo*, *flore ochroleuceo odoratiſſimo* Moriſon. cujus deſcriptio extat in *Raji Hiſt. Plant.* p. 940. Creſcit in Alpibus Surenenſibus, aliiſque Vallis Angelimontanæ.

Auricula Urſi carnei coloris, *foliis minimè ſerratis* J. B. *Sanicula Alpina rubeſcens folio non ſerrato* Eid. Phytop. In ſaxis humidioribus altiſſimis montium *Joch* & *Sureneneck*.

Bellis Alpina minor C. B. Prod. *Bellis Alpina alba minor* C. B. Pin. *Bellis Alpina minor rigido folio* Park. In vallibus Alpinis paſſim, iis ſpeciatim, quæ à Torrentibus ſunt irriguæ. *Leucanthemum* erit Tournefortio. E.

Bupleuron montanum gramineo folio Tourn. *Perfoliata Alpina anguſtifolia minima* C. B. Prod. *Perfoliata montana minor folio acutiſſimo* Eid. Phytop. Cæſalpinus vocat *Seſeli Æthiopicum parvum foliis gramineis* Lib. VII. c. 34. Ex *radice* longa nigricante vel *rufeſcente* cortice tectâ, *fibris capillaceis* terræ affixâ, ſurgunt *caules* palmares, imo & ſemipedales ac pedales, infernè *foliis* cincti gramineis, anguſtis, oblongis, glabris, & lineis pellucidis ſtriatis; folia hæc anguſta ſequuntur alia, quæ caulem baſi latiore amplectant, ex lato acuminata. Color purpuraſcens, qui ſæpe caulis imam partem tingit, communicatur etiam nervis per mediam foliorum partem decurrentibus. Ad caulis ſummum,

mum, ubi prodeunt pediculi aliquot tenues, adſunt folia quatuor vel quinque inæqualia, uti & ad pediculorum extremum. His innaſcuntur *flores* ſaturè lutei, vel rubentes cum ſtaminibus, & apicibus luteis, quorum *calyx* abit in bina *ſemina* invicem juncta. In ſummis Alpium Helveticarum jugis reperitur.

Bupleurum minimum anguſtifolium H.R. Monſp. *Perfoliata minor anguſtifolia Bupleuri folio* C. B. *Perfoliatum anguſtifolium minimum* Col. *Perfoliata anguſtifolia Alpina minima* Park. *Auriculæ leporis affinis Odontitis lutea Valerandi & Dalechampii* J. B. Deſcriptio atque Icon Columnæ meliùs quadrant noſtræ plantæ, quàm J. B.

Burſa Paſtoris montana Globulariæ folio Tour. *Thlaſpi Alpinum Bellidis cœruleæ folio* C. B. Pin. *Thlaſpi foliis Globulariæ* J. B. *Thlaſpeos albi ſupini varietas* Ger. *Thlaſpi montanum Glaſti folio minus* Park. C. B. App. Cluſius in declivi montis urbi Badenſi imminentis quarto à Vienna Auſtriæ milliari invenit; nos in monte Legerio ſupra Badam Argoviæ, & paſſim in Alpibus.

C. *Cacalia foliis craſſis hirſutis* C. B. *Cacalia quibuſdam* J. B. *Cacalia incano folio* Ger. *folio rotundo incano* Park. Ab hac non differre ſpecie *Cacaliam tomentoſam* C. B. ſuſpicatur *Rajus Hiſt. Plant.* 291. *cum imperfectè ab eo deſcripta ſit, ut qui folia tantum videret, cùmque paucis, iiſque non magni momenti notis à præcedentibus differat.* Aſt Bauhini Authoritatem & fidem ſalvare videtur Tournefortius, qui in Alpibus, fortè Pyrenaicis, vidit *Cacaliam Alpinam foliis utrinque denſo & candidiſſimo tomento obſitis.* Creſcit noſtra Cacalia in omnibus Alpibus.

Cacalia foliis cutaneis acutioribus & glabris C. B. *Cacaliæ alterum genus*, quod ſub titulo *Cacaliæ quibuſdam* locat. J. B. *folio glabro* Ger. *glabro folio acuminato* Park. Creſcit hæc in ſummo Montis Legerii jugo, retro Speculam, ſed & in Alpibus.

Campanula foliis Anchuſæ, floribus oblongis, C. B. *Rapunculus montanus, ſive Trachelium montanum* J. B. *Trachelium montanum majus* Park. Non dubito, quin hæc eadem ſit cum *Campanula minore foliis Succiſæ flore magno* Raji *H. Pl.* p. 735. In editioribus montium partibus humilior eſt hæc Planta, quemadmodum id in genere obſervare eſt circa Plantas Alpinas, ex rationibus traditis in *Stoicheiol. Helvet.* Theſ. 25. Quibus adde Teſtimonia bina, unum *Johannis Fabricii*, Miniſtri Eccleſiæ Curienſis quondam clariſſimi, qui in Literis d. 26. Jun. 1559. ad Conradum Geſnerum datis, atque *Aretii deſcriptioni Stocchornii & Neſſi* ſubjunctis, ita ſcribit: *Chriſtophoriana, quo in loco naſcitur editiore, tanto eſt exilior, & preſſior, ut & reliquæ pleræque omnes herbæ.* Alterum Geſneri ipſius Hort. German. p. 243. *b. Abſinthium commune naſcitur in quibuſdam montibus Bernenſium, ſed multò minus, frigore aut alimenti inopia, ita ut ſpecies diverſa videri poſſit. Sicuti & aliæ multæ*

Plantarum Alpinarum parvitas.

Her-

Herbæ in montibus altis natæ, iis, quæ humilius naſcuntur, minores, ſolidioreſque & craſſiuſculis foliis ſunt, ut Violæ nigræ, Bechium, &c. Dum aùtem l. c. debiliorem ſucci nutritii in caules Plantarum propulſionem pro cauſa agnovi tum parvitatis, tum ſaporis aromatici Plantarum Alpinarum, non excluſi alias, uti certè in cenſum venire poſſunt allabentes continuò venti, & aëris ipſius circumſtantis major Frigiditas, unde pori Plantarum conſtringuntur, Succi nutritii progreſſus retardatur, altiora petentibus mobilioribus duntaxat & ſpirituoſioribus partibus, quæ ob ipſum hoc ambiens Frigus avolare haud facilè poſſunt. Audiamus Joſiam Simlerum *Comment. de Alpibus*, p. 126. *b. Ex his, quæ montibus cum planis communia habentur, campeſtris materia mollior, & tenuior plerumque eſt, montana autem proprium adepta locum melior, pulchriorque provenit, nam montium ſiccior & aridior habitus lignum magis durat & adſtringit, & ventis ibi ad ſoliditatem & firmitatem tunduntur arbores, itaque apud Poëtas, ut Doctiſſimus Turnebus adnotavit, montana materia, ut haſtilibus aptior, commendatur, unde etiam Homerus cæſam fuiſſe ait Haſtam Achillis è vertice Pelii montis, bonitatem materiæ demonſtrans, &* ἔγχυς ἀνεμοτρεφὲς *nominat, Criticis rigidum & durum Haſtile interpretantibus. Apud Latinum quoque Poëtam Itali milites*

Duo quiſque Alpina coruſcant geſa manu;

Alpina enim dicuntur, non ſolum, quod Alpini populi geſis uterentur, verùm etiam, quòd ex Alpina materia facta eſſent, καὶ ταῦτα μὲν ὡς ἐν Παρόδῳ. Pergimus.

Campanula minor rotundifolia Alpina C. B. *Rapunculus Alpinus minor rotundifolius* Moris. flore niveo reperi in Valle Angelimontana.

Caryophyllata Alpina Chamædryos folio Moris. *Chamædrys Alpina Ciſti flore* C. B. *Chamædrys Alpina flore Fragariæ albo* J. B. *Spuria montana Ciſti flore* Park. *Teucrium Alpinum Ciſti flore* Ger. Frequens eſt hæc Planta in omnibus Alpium jugis.

Chamæmelum Alpinum inodorum C. B. *Leucanthemum Alpinum* Cluſii, radicem habet ſaporis acris, unde fortè *Pyrethri Alpini* cognomen mutuò ſumpſit Geſnerus: Ipſi certe Pyrethro pro Maſticatorio ſubſtitui facilè & tutò poſſet in Medicina. Forte eſt hoc *Chamæmelum montanum Millefolii folio* Tour. Collegimus in valle Alpina *Waldnacht, auf Eck*, & ad radicem montis Tittliaci copioſe.

Chamænerion anguſtifolium Alpinum flore purpureo Tour. *Lyſimachia Chamænerion dicta anguſtifolia*, C. B. & *Lyſimachia Chamænerion dicta Alpina* C. B. Park. Non enim video, præeunte Rajo, aliam inter duas haſce Caſparo-Bauhinianas differentiam, quàm magnitudinis, quæ non variat ſpeciem. *Lyſimachia ſiliquoſa ſpecioſa auguſtifolia* J. B. *Lyſimachia ſiliquoſa auguſtifolia, Chamænerion Geſnero-dicta* Park. *Chamænerion alterum auguſtifolium* Ger. ad ripam Aa fluvii, qui vallem Ange-

limontanam permeat. Ultra pedem hæc non aſſurgit.

Chamærhododendros Alpina glabra Tour. *Ledum Alpinum foliis ferreâ rubigine nigricantibus* C. B. *Nerium Alpinum quibuſdam, aliis Ledum glabrum* J. B *Chamærhododendros Alpigena* Ger. *Ledum Alpinum, ſive Roſa Alpina* Park. Saxoſis innaſcitur in valle Engſtlana & paſſim alibi.

Chamærhododendros Alpina villoſa Tour. *Balſamum Alpinum* Geſn. Lob. *Ledum Alpinum hirſutum* C. B. *Nerium Alpinum quibuſdam, aliis Ledum hirſutum* J. B. *Ledum Alpinum, ſive Roſa Alpina* Park. *Ciſtus Ledum Alpinum* Cluſ. Ger. Creſcit, & lætè floret in apricis Alpium Collibus ubique.

Chamærhododendros Alpina ſerpillifolia Tourn. *Chamæciſtus ſerpillifolia floribus carneis* C. B. *Anonymos fruticoſa foliis Ericæ bacciferæ* J. B. Non dubito, quin eadem hæc ſit cum *Chamærhododendro ferrugineâ ſupinâ Thymi folio Alpinâ* Bocc. Muſ. p. 64. Tab. 53. Per ſaxa Alpium ſummarum reptat.

Chamærubus ſaxatilis C. B. *Rubus ſaxatilis* Ger. *Alpinus ſaxatilis* Park. *Alpinus humilis* J. B. Ad radicem montis Tittliaci.

Circæa minima Col. *Circæa Lutetiana minor* Park. *Solanifolia Circæa Alpina* C. B. Iconem exactam habet Columna. In umbroſis ad radicem montis *Aubrig*.

Coralloides flava Tourn. *Fungus ramoſus flavus* J. B. *Fungus ramoſus & Imperati* C. B. *An Fungus digitatus major, atque etiam minor* C. B. Non finditur hic in ramos ſemper minores, minoreſque, creberrimos, ſed in paleæ craſſitudine ſubſiſtit. In umbroſa ſylva hanc Aurantii coloris Fungum reperii, Lucernam inter & pagum *Ebikon*; item in nemore ſylvoſo, *das Keferholz* dicto. Vid. TAB. III. *Fig.* 3.

TAB. III. *Fig.* 3.

Coronilla minima Tourn. *Ferrum Equinum Gallicum* Park. *Ferrum Equinum Gallicum ſiliquis in ſummitate* C. B. *Polygalon Cortuſi* J. B. In locis ſaxoſis Vallis Angelimontanæ.

Cynogloſſum minus J. B. C. B. *minus flore cœruleo* Park. *Cynogloſſa minor montana ſerotina altera* Plinii Col. *Cynogloſſum pumilum Auſtriacum alterum* Cluſ. Columnæ deſcriptio optimè convenit noſtræ plantæ, quam pedalem & ſeſquipedalem invenimus in Torrente *Spreitenbach*, qui prope pagum *ad Lacum* defluit, item ad muros extra vicum Altorffum. Eſt forſan *Anchuſa parva foliis piloſis incanis floribus Bugloſſæ parvis*, quam circa Piſas in Hetruria vidit, & in *Pugillo Plant. Rar.* commemoravit *Mentzelius*.

D. *Daucus Alpinus multifido longoque folio, ſive montanus umbellâ candidâ* C. B. In Alpibus Surenenſibus locis petroſis innaſcitur; eſtque, quod Joh. Bauhino atque Rajo ſubſcribo, ipſe *Daucus foliis Fœniculi tenuiſſimis* ipſius C. B. item *Daucus Creticus ſemine hirſuto* J. B. *Daucus Alpinus Cretico ſimilis* Park. nec non *Creticus verus Dioſcoridis* Ejuſd.

Lu-

Lubet hîc obſervare, quòd denominationes Plantarum à loco Natali vel ſolo patrio deſumtæ minus ſint congruæ, & ipſis ſæpe Botanicis offundant nebulas, ut plantas in Germania naſcentes non facilè pro Creticis agnoſcere audeant, licet harum deſcriptionibus prorſus conveniant. Subſcribit noſtræ huic de Daucorum ſynonymis ſententiæ Lobelius Adverſ. p. 323. *Nec tamen, inquit, id ſola Creta fert, quippe Germanicæ Alpes non modò, ſed etiam Genuenſium Colles, & Genevenſium circa Juram rupes hoc Cretico abundant.* Et mox: *Huic, quò ſit minùs Creticum, ſi quid deeſt, ſolum cœlumve erit. Sane effigie nihil, viribus autem perparum abeſt.* Quid hoc emolumenti afferat Medicis atque Pharmacopolis, judicare facilè licet. Intereſt plurimùm Botanicis, omnibuſque aliis Hiſtoriæ Naturalis Scriptoribus, obſervare canonem illum Logicum de Conjunctis conjungendis, & Disjunctis disjungendis, quò ſic ab una parte prohibeatur Entium multiplicatio haud neceſſaria, ab altera verò promoveatur Naturalis Hiſtoriæ Incrementum. Hinc eſt, quòd pollicem premam Rajo, qui *Hiſt. Plant. p.* 463. *Daucum Tiburtinum quibuſdam* J. B. pro differenti à Cretico, vel Alpino noſtro non habet. An ſufficiens fuerit ratio accuratiſſimo Tournefortio dividendi *Daucum multifido longoque folio* C. B. quem vòcat *Liguſticum Alpinum multifido longoque folio*, à *Dauco foliis tenuiſſimis* C. B. quem cum Moriſono nuncupat *Myrrhidem annuam ſemine ſtriato incano villoſo*, peritioribus aliis judicandum relinquo. Deſcriptio Plantæ hujus Alpinæ, quam ipſo in loco natali exaravi, & Johan-Bauhinianæ atque Lobelianæ accommodavi, eſto ſequens. Ex *radice longa* foris ſubfuſca, intus alba, *digitum craſſa*, ſapore acri prædita, oriuntur *caules teretes, ſtriati, hirſuti*, geniculati, è quorum ſingulis geniculis prodit folium, vaginæ inſtar caulem amplexans. Ubi hæc vagina terminatur, dividitur folium in tres ramos, quorum quilibet rurſum in tres alios, & hi plerumque in tres alios diſpertiuntur. Cauli ſummo, ſemipedalem, vel pedem unum alto, ejuſque ramis inſidet *umbella mediocris magnitudinis florum exiguorum candidorum, pedicellis caneſcentibus hirſutiſque hærentium*, quorum calyx abit in bina *ſemina longa, incana, villoſa, acria*, in filamenta duo, veluti cornicula terminata. Tota fere planta odorem habet Carui, cujus ſuccedaneum, uti ipſius Dauci Cretici, fieri poteſt. In rupibus Surenenſibus, *Lauberſgradt*, & Tittliaci Montis.

Delphinium perenne montanum villoſum Aconiti folio Tourn. *Aconitum cœruleum hirſutum flore Conſolidæ Regalis* C. B. *Aconitum Lycoctonum cœruleum calcari magno* J. B. *Aconitum Lycoctonum hirſutum flore Delphinii* Ger. *Aconitum flore Delphinii majus* Park. *Aconitum Lycoctonum flore Delphinii* 1. *Sileſiacum* Cluſ. In Alpibus Surenenſibus.

Dens Leonis Alpinus minimus glaber Tourn. *Hieracium alterum minus* IV. Col. *min. cogn. Stirp.* p. 29. *Hieracium pumilum* III. Eid. *Fig.*

 p. 31.

p. 31. *Huic ſimile*, inquit C. B. Prodr. p. 66. *Hieracium pumilum ſaxatile aſperum radice præmorſâ*, ſolùm in eo differens, quòd hoc hirſutum ſit, illud glabrum. In Paſcuis Alpinis paſſim.

Doronicum radice dulci C. B. *Doronicum folio ſubrotundo ſerrato* J. B. *Doronicum brachiatâ radice* Park. *Huic ſimile*, *ſi non idem* judicat Rajus *Hiſt. Plant.* p. 275. *Doronicum radice Scorpii brachiata* C. B. Creſcit paſſim in Alpibus, copioſè autem ad radicem montis Tittliaci, & in *Jugo*.

Doronicum Helveticum incanum C. B. Park. Idem forte eſt cum *Doronico folio longo ſerrato* J. B. quod ſuſpicatur etiam Rajus. Imò idem forſan cum *Doronico Helvetico humili craſſis foliis* C. B. quod à priori non aliter, quàm magnitudine differre videtur. Invenitur autem haud raró ipſum Doronicum Helv. incanum, quod craſſis etiam eſt foliis, caule ſatis brevi. Deſcriptio hæc eſt: *Radice* nititur validâ, *geniculatâ*, *& quaſi ſquamatâ*, validis fibris donatâ, ſaporis Aromatici, coloris albi, ex qua oriuntur *Caules palmares*, *pedales*, & cubitales, albâ mollique lanugine incani, & *Foliis* alternatim veſtiti nullo ordine, inferioribus pediculis uncialibus & biuncialibus nixis; folia ipſa *uncias* quinque vel *ſex* ſunt longa, *ſeſquiunciam lata*, *quæ caulem ambiunt* pediculis carent, & gradatim ſunt anguſtiora ac breviora; omnia ſunt *craſſa* & *denſa*, *dentata & ſerrata*, *ſupernè ſaturatè viridia*, & lanugine albâ rarâ aſperſa, *infernè ob incanam lanuginem mollia*, *& nervo albicante* per medium decurrente inſignita. In ſummo caule ex alis foliorum oriuntur pediculi, vel *ramuli* unciales & *biunciales*, *quorum ſinguli ſuſtinent florem mediæ magnitudinis* pulchrum, cujus corona conſtat ex ſemifloſculis *longiuſculis* in extremo leviter ſinuatis, aureoque ſplendore fulgentibus; diſcus autem medius componitur ex floſculis fiſtuloſis, inſtar ſtellæ expanſis, quoque aureis: *Calyx* conſtat è pluribus foliolis tenuibus acuminatis, apicibus nigris, eſtque, uti tota planta, albâ lanugine incana. Copioſè creſcit ſupra Vallem Alpinam *Waldnacht*.

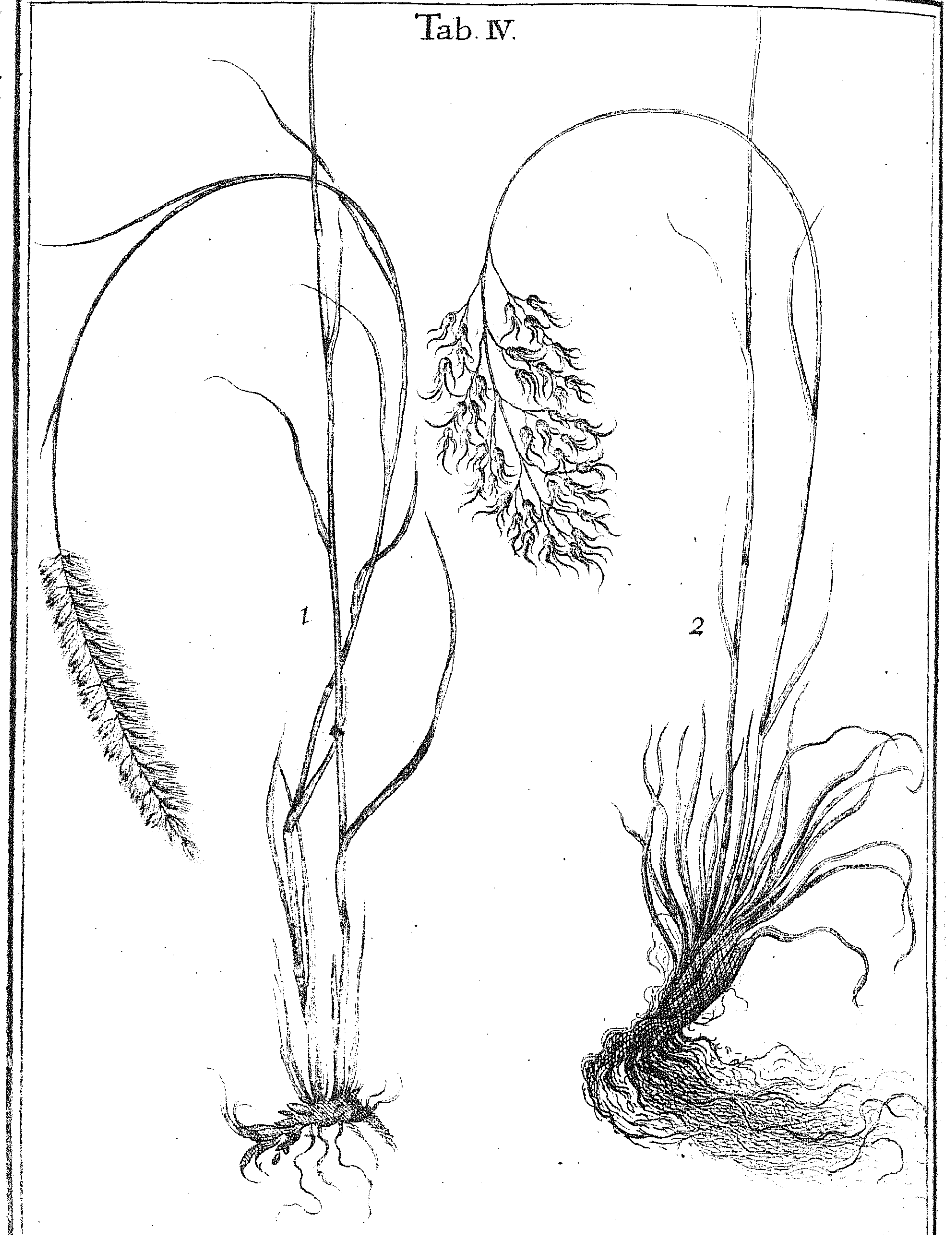
Doronicum Plantaginis folio alterum C. B. *Doronicum Germanicum foliis ſemper ex adverſo naſcentibus villoſis* J. B. *Doronicum Germanicum* Park. *Calendula Alpina* Ger. In Pratis Alpinis montis *Hacken*, aliiſque copioſè.

E. *Euphraſia Helvetiorum parva luteis floribus*, cujus inter varietates *Euphraſiæ Officinarum* meminit C. B. Pin. In Alpibus paſſim reperitur. Vocatur *Euphraſia lutea minima Alpina ſubrotundo folio nigricante* Boccon. Muſ. p. 64. *Euphraſia minima lutea* Tab. 60.

G. *Galeopſis Alpina Betonicæ folio*, *flore variegato* Tourn. *Pſeudoſtachys Alpina* C. B. Exactè congruit Deſcriptioni, quam ex Prodromo mutuò petiit Rajus. Deſcriptio *Salviæ Alpinæ* Tab. eſt equidem jejuna, talis tamen, quæ huic noſtræ Plantæ meliùs congruit, quàm *Hormino*

lu-

Tab. IV.

Sumptibus D. Tancredi Robinson, M. D. Coll. Med. Lond. et Societ. Reg. Socii.

luteo glutinoſo C. B. ad quod dubitanter retulit J. B. Creſcit in dumetis Alpinis paſſim, ſed & in monte *Uetliberg* prope Tigurum.

Gentiana Alpina latifolia magno flore C. B. Pin. *Gentianella Alpina latifolia magno flore* Eid. Prod. *Gentiana Alpina latifolia magno flore* Eid. Prod. *Gentiana Alpina pumila latifolia magno flore* Tourn. Deſcripta eſt in Prodromo. Ab hac non differt ſpecie *Gentianella Alpina anguſtifolia magno flore* C. B. In montibus *Regio* & *Jugo*.

Gentiana Alpina pumila verna major Tourn. *Gentianella Alpina verna major* C. B. *Gentianula, quæ Hippion* J. B. Hinc inde in Alpium herbidis jugis, copioſè in *Ochſenſtock* & *Sureneneck*.

Gentiana cœrulea Calyce turgido Raji. *Gentiana utriculis ventricoſis* C. B. *Gentiana cœrulea cordata* Col. *Gentianella æſtiva cordata* Park. *Hæc ſpecies*, verba ſunt Raji Hiſt. Plant. p. 721. *ab aliis Gentianellis in eo differt, quòd floris Tubus non eminet omninò ſupra calycem, ſed foliola tantùm, in quæ ſumma parte dividitur, expanduntur ſupra eum, ut in Caryophyllis.* Deſcriptionibus Columellianæ & Rajanæ adde, quòd nervus foliolorum caules veſtientium ſit atro-purpureus, ipſeque calyx pentagonus, purpureis lineis ſæpe variegatus, vel ſtriatus. In montibus *Jugo* & *Ochſenſtock*.

Geum paluſtre minus foliis oblongis crenatis Tourn. *Cotyledon aquatica hirſuta* Raji. *Saniculæ Alpinæ aliquatenus affinis* J. B. *Sanicula montana minor* C. B. Prod. *Sanicula montana rotundifolia minor* Eid. Pin. *Saniculæ montanæ alterius ſpecies ſecunda* Cluſ. Has omnes, præeunte Rajo *Hiſt. Plant.* p. 1046. 1047. pro una eademque Planta agnoſco. Deſcriptionibus Bauhinianis, Rajanis & Cluſianis unicum hoc addo, petala florum candida eſſe punctulis plerumque duobus luteis, ſive maculis flavis notata, quâ notâ ſpeciatim ſignatur *Cotyledon aquatica hirſuta* Raji. In locis à Rivis vel Torrentibus irriguis Alpium Surenenſium, & ad *Lacum Trüplenſem*, quà itur ad montis *Joch* verticem; & alibi paſſim ad Alpium imas radices humidas.

Globularia montana humillima repens Tourn. *Bellis cœrulea montana fruteſcens* C. B. *Aphyllanti affinis Scabioſa quinta Cluſii*, *Bellidis affinis* J. B. *Scabioſa minima Bellidis folio* Ger. *Scabioſa Globulariæ Bellidis foliis* Park. In ſaxoſis Alpium; in valle Angelimontanâ ad viam, quâ aditur caſa Alpina *die Herrenrüti*.

Gramen avenaceum ſpica ſimplici, locuſtis denſiſſimis candicantibus & lanuginoſis Tourn. Vid. TAB. IV. *Fig.* 1. Epitheton hocce do Gramini TAB. ſpecioſo, quod è muris hortorum dependens collegi Altorffi in vico, IV. cujuſque facies eſt ſequens: *Radix* conſtat è pluribus bulbulis exiguis in- *Fig.* 1. vicem adjunctis, è quibus demittuntur fibræ multæ capillares, vel etiam fuſcæ, bulbuli ipſi obvolvuntur foliis quibuſdam aridis ſtriatis anguſtis, quæ aliquouſque etiam caulem ipſum inveſtiunt. *Caulis* cubitalis

talis eſt, & ſeſquicubitalis, tenuis, geniculatus, è cujus ſingulis geniculis naſcitur *folium* unicum, caulem aliquouſque inſtar vaginæ involvens, anguſtum, ſtriatum, glabrum, marginibus in ſe convolutis, unde cylindricum fere videtur. Summo cauli inſidet *Spica* palmaris, pulchra, tota candicans, & ob plumoſam lanuginem, quâ veſtita eſt, aſpectu tactuque jucunda. Compoſita hæc eſt ex plurimis locuſtis, quæ ſingulæ conſtant duplici ſerie foliolorum acuminatorum, albidorum, glabrorum, pellucidorum & ſtriatorum, quas ſequitur lanugo tenerrima alba, foliolis albis anguſtiſſimis inſiſtens, quæ quaquaverſum ſe ſpargit. In medio locuſtæ continetur ſemen oblongum, utrinque acuminatum, ex ſubflavo pellucidum. An hoc ipſum ſit Gramen Tournefortii Avenaceum, vel aliud, quod novum mereatur Titulum, judicabit ex collatione ſuorum Graminum ipſe hic Celeberrimus Botanicus, vel qui opus Herbarium poſſident.

TAB. IV. *Fig.* 2.

Gramen montanum ſpicâ foliaceâ gramineâ Raji Phyt. Britt. TAB. IV. *Fig*. 2. Simile prorſus eſt *Gramini arvenſi paniculâ criſpâ* C. B. ſive *Gramini cum paniculâ molli rubente* J. B. ſed Spicam habet laxiorem & ſpecioſiorem. Obſervavi hanc Graminis ſpeciem in omnibus Alpium paſcuis herbidis.

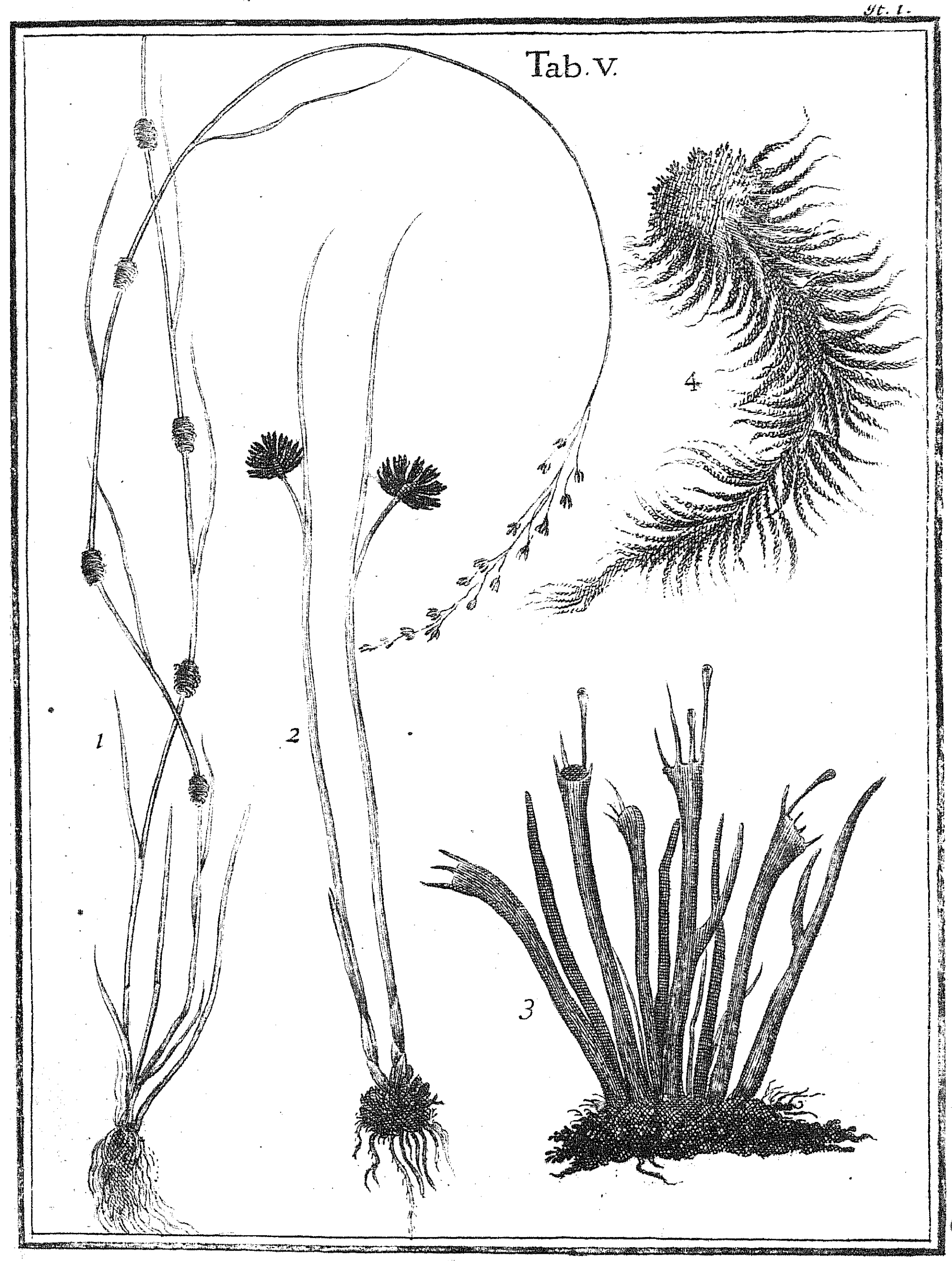
TAB. V. *Fig.* 1.

Gramen cirroſâ & villoſâ ſpongiâ ad ſingula genicula donatum, paniculatum minimum, Alpinum Bocc. Muſ. p. 70. *Gramen cirroſis & villoſis ſpongiolis ad ſingula genicula donatum* Eid. Tab. 69. Vid. TAB. V. *Fig.* 1. Quod invenit Bocconus in opacis nemoribus Montium Mutinenſium & Bononienſium, palmum Geometricum altum, hoc offendi ego in Valle Angelimontana, prope cavernam metalliferam *Bruderloch*, in ſolo lutoſo, vitriolico ſucco impraegnato, terrâ item pingui & nigrâ aliâ, pedem & ultra altum. Deſcriptio hæc eſt: E *radice* filamentoſa alba ſurgunt *cauliculi* plures prætenues, graciles, debiles, geniculati, è quorum geniculis ſingulis prodit *folium* anguſtum, tenue, palmum circiter longum, quod tertiâ longitudinis ſuæ parte intervallum dimidium vaginæ inſtar obvolvit. *Genicula* aliqua, non omnia, firmare quaſi vel vincire videtur nodus albicans cirroſus. Cauliculorum extremum occupat *panicula* tenuis, delicata, cujus *Locuſtæ* exiguæ, dilutè virentes inſident pedicellis capillaribus tenuiſſimis.

Gramen foliolis junceis brevibus minus C. B. *Gramen exile durius* Lob. à *Gramine foliolis junceis brevibus majore, radice nigrâ* C. B. in Prodr. deſcripto, non differre videtur, niſi magnitudine. Ex *radice capillatâ nigrâ folia juncea, rariùs duas treſve uncias ſuperantia, prodeunt*, quæ in Alpino hoc noſtro Gramine ſunt copioſiſſima, capillorum inſtar tenuia, *inter quæ culmus tenuiſſimus lævis*, uno alterove folio veſtitus, cujus ſummo glumi minimi alternatim diſpoſiti ſunt. *Auf Sureneneck*.

Gramen Sparteum juncifolium C. B. *Spartum parvum* Lobelii J. B.

Spar-

Sumptibus D. Jacobi Petiver, Societatis Regiæ Londinensis Socii.

Sparfum noſtras parvum Lob. Ger. emac. App. *Spartum parvum Bata-*
vicum & Anglicum Park. Alpium quoque eſt incola, Alpicolis *Netſch*
dici ſolitus.

Gramen capillaceum locuſtellis pennatis, non ariſtatis Raji Hiſt. Plant.
p. 1288.

Gramini cyperoidi ex monte Ballon ſimile, ſpicâ totali è pluribus ſpicis
compoſitâ Raji. An *Gramen cyperoides elegans multiferâ ſpicâ* Park. *Ra-*
dices ſunt flaveſcentes & ſubnigræ fibroſæ, è quibus ſurgunt *caules* tri-
quetri, enodes, aſperis foliis carinatis, quæ culmis ſæpe ſunt longio-
ra, infernè & ad medium uſque, aliquando ad ſpicam uſque, veluti to-
tidem vaginis obvoluti, ſemipedales & cubitales. *Spicam habet è ſpicis*
multò pluribus & denſiùs ſtipatis compoſitam, nec ejuſdem magnitudinis omni-
bus, ſed ſurſum verſus cacumen minoribus, donec tandem in unam ſimpli-
cem majuſculam ſpicam terminentur, coloris eſt ferruginei, & initio ad ta-
ctum mollis. In paluſtribus ad Lacum Felinum.

Hedyſarum Alpinum ſiliquâ lævi flore purpuro-cœruleo Tourn. *Onobry-* H.
chis ſemine clypeato lævi C. B. Pin. *Onobrychis clypeata lævis* Eid. Prodr.
In herboſis montis Pilati jugis, & ad radicem montis Tittliaci.

Helleborus niger Ranunculi folio flore globoſo majore Tourn. *Ranuncu-*
lus montanus Aconiti folio flore globoſo C. B. *Ranunculus flore globoſo,*
quibuſdam Trollius flos J. B. Petala in quibuſdam ſunt multiplicata, ut
flos plenus videatur. In omnibus paſcuis Alpinis creſcit, nec unquam
à pecore tangitur.

Hieracium Alpinum villoſum latifolium magno flore C. B. *Hieracium*
Alpinum hirſuto folio 5. Cluſii quodammodo incanum J. B. Deſcriptioni,
quam habent ex Cluſio J. B. & Rajus, ſatis bene reſpondet. Quæ
ego obſervavi, Cluſianis ita immiſceo: *Radix* eſt fibroſa, *fibris* validis,
longis, ſubfuſcis *prædita*, ex qua ſurgit *caulis* ſpithamæus & pedalis,
ad radicem purpuraſcens, ſupernè viridis, totus albâ lanugine pube-
ſcens; pili ipſi oriri videntur ex nigra quadam brevique calyptra, vel
vaginula. Caulem ipſum veſtiunt nullo certo ſervato ordine *folia* al-
terna, inferiora palmum plus minus longa, unciam vel ſemunciam la-
ta, acuminata, & denticulis paucis ſerrata, quorum medium percur-
rit vena inſignis, ab exortu folii lævi purpura tincta; ſuperiora bre-
viora & latiora, omnia caulem latâ baſi amplectuntur, & *molli criſpâ-*
que lanugine admodum ſunt *hirſuta*, imò *quodammodo incana:* Summo
cauli inſidet *Flos* pulcher, conſtans ex floſculis plurimis ſemifiſtuloſis,
ex quorum vagina ſeu fiſtula prodit filamentum in duos cirros convo-
lutos deſinens; floſculorum horum, ſeu petalorum extremitas in ali-
quot denticulos, haud tamen profundè, ſecatur: *Calyx* floris conſtat
ex plurimis foliolis longis, acuminatis, denſâ albâque lanugine pube-
ſcentibus. *Flos ipſe in pappos cum ſuo brevi, & nigro ſemine evaneſcit.*
In Alpium herbidis creſcit.

Hie-

Hieracium Dentis Leonis folio obtuſo minus C. B. Deſcriptioni convenit, niſi quòd *folia* non ſint *craſſa & aſpera*, ſed tenuia, glabra, nec *caulis* per totum *lævis* & *nudus*, ſed ad calycem, ſicuti hic ipſe, hirſutie aſper, & foliolo oblongo, haud longè à radice veſtitus, ſtriatus, *flores* denique non *pallidè lutei*, ſed *ex flavo ferrugineo holoſericeam telam fere imitantes*, uti in *Tanaceto* ſeu *Flore Africano minori* C. B. ut hinc forte poſſit Alpina hæc in Pratis & Paſcuis altioribus paſſim obvia Planta ad differentiam aliorum Hieraciorum nuncupari, *Hieracium Dentis Leonis folio obtuſo minus Alpinum flore ferrugineo.*

Hieracium latifolium montanum Genevenſe folio Conyzæ majoris Monſpeſſulanæ J. B. Ad radices Alpium, in Valle Angelimontana. Idem forſan eſt cum *Hieracio montano Cichorii folio* Raji, ſeu *Hieracio Alpino aſpero Conyzæ facie* C. B.

Hieracium montanum majus latifolium J. B. *latifolium montanum* Ger. emac. *montanum latifolium glabrum majus* C. B. Park.

J. *Jacobæa Alpina foliis rotundis ſerratis* C. B. *Conyzæ Alpinæ genus* Geſn. Hort. & Deſcr. Fract. *Conyza montana* Geſ. Col. *Jacobæa latifolia altera* Cluſ. Pann. *Jacobæa* 4. *vel latifolia* 2. Eid. Hiſt. Alpicolis *Böne*, *Böni*, *Goldkraut*, *Höpfen* dicitur. Vulgatiſſima eſt ad radices Alpium, ad vias ubique & ſtabula in terra pingui lætè creſcens, Bobus, Vaccis & Capris ob venenoſam ſuam qualitatem intacta, de qua referunt Alpicolæ, eam Pſilothri ad inſtar Ovium pilos, ſi forte quædam ſuper hanc herbam decubuerint evellere, cutimque denudare. Retulit aliquando Montem Pilati conſcendenti Avo meo paterno piæ memoriæ ὁδηγός, famulum ſuum hauſto vino, cui Radices haſce infuderat, ad necem ferme perpurgatum fuiſſe. Referri huc, ni fallor, debent *Jacobæa montana integro* {*rotundo* / *ſublongo*} *folio* Barr. Boccon. & *Jacobæa montana Betonicæ folio* Eorund.

TAB.V. Fig. 2. *Juncus Alpinus capitulo glomerato è nigro ſplendente.* TAB. V. *Fig.* 2. E *radice* fibroſa ſubfuſca plures ſimul veluti è ceſpite exeunt ſcirpi ſeſquipalmares, ſemipedales & altiores, quos inter ſeſe erigunt *folia* paulo minora, in acutum mucronem deſinentia, juncea, rigida, medullâ albâ farcta: Caules floriferi & folia ad radicem inveſtiuntur vaginis fuſco-pallidis. Seſcunciam circiter vel unciam à caulis ſummo eſt geniculum, quod obvolvitur folio vaginali, mucronem caulis ſuperante ad unciam unam vel duas. Scirpi ipſius ſummum occupat capitulum è pluribus folliculis glomeratum, atro-ſplendens. Formetur, rogo judicium ex deſcriptione hac & Figura, annon ſit idem hic cum *Junco Lithoſpermi ſemine* Hort. Reg. Blæſ. & Pariſ. quem deſcribit atque depingit Magnol. *Plant. circa Monſpel. naſcent.* Fratris judicium hoc eſt: Juncus hic à *Junco Lithoſpermi ſemine* notabiliter differt, & quidem 1. radice repente ex rufeſcente fuſca, fibris validis firmata, quæ in

in altero fibroſa, valida & nigra eſt, 2. foliis junceis lævibus, quæ in altero rigidiuſcula, triangula & deorſum ſtricta ſubaſpera ſunt. 3. florum glomere, qui unciali fere ſcirpi continuati ex ala folii ſupra glomerem ad ſeſcunciam circiter producti pediculo inſidet, qui in altero ipſi ſcirpo adnatus in ala duorum foliorum, quorum alterum in acutum mucronem ſupra glomerem 2. 3. lineas ſemunciam & unciam nonnunquam unam extenditur. 4. Floſculis ipſis hexapetalis in glomerem denſè ſtipatis, Junci floribus ſimilibus, qui in Junco Lithoſpermi ſemine ſolummodo ſunt Locuſtæ, è ſquamis aliquot ſeu glumis alternatim ſitis & imbricatim poſitis compoſitæ, inter quas ſemen Lithoſpermi ſplendens album. Figura (quod notandum) malefacta, debuiſſet enim Radix repræſentari, ut repens, quæ ſaltem ut fibroſa adumbrata, ſcirpi cum ſuis ſquamis verſus Radicem benè ſe habent, ſed deſunt folia, quæ juxta ſcirpos ſurriguntur, altitudine iiſdem quaſi-paria: Scirpi ipſi nimis craſſi facti: in florum etiam glomere quædam veluti axis, cui floſculi adhærent, adumbratur, cui ſimile nihil in ipſa planta conſpicitur; cæterum benè ſe habet Icon. Addi debet deſcriptioni ſuperiorem tam ſcirporum, quam foliorum vaginam in filamentum tenuiſſimum unam vel $1\frac{1}{2}$. lineas longam terminari, quod & in figura omiſſum. In ſummo montis *Ochſenſtock*.

Juncus parvus calamo ſupra paniculam compactam longiùs producto Raji Hiſt. Pl. p. 1305. Noſtras ultra 3. vel 4. uncias non aſſurgit, cæterùm cum Rajano convenit. In ſummis Alpibus Surenenſibus.

Juncus acumine reflexo trifidus C. B. Prod. & Theat.

Juncus acumine reflexo minor vel trifidus Eid. Pin. *Juncus trifidus* J. B. Reſpondet prorſus Deſcriptionibus Bauhinianis. In ſaxorum rimis in monte Jugo.

Juncus Alpinus cum cauda Leporina J. B. *Juncus Alpinus capitulo lanuginoſo*, *ſive Schœnolaguros* C. B. *Gramen Juncoides lanatum alterum Danicum* Park. *Radices* habet *parvas*, *fibroſas*, fragiles, albas ſi recentes fuerint, *ſubnigras* ſi adultæ. E radicibus ſurgunt *folia juncea* trigona, *propter terram ſtipata*, *plurima*, *longitudine diſparia*, *quorum longiſſima* non duntaxat *palmaria*, ſed & pedalia, & cubitalia, aliquando ipſum caulem ſuperantia, quæ vaginatim ſeſe ad exortum *involvunt*, ibique *rufeſcunt*. Inter folia ſurgunt *culmi* non *ſpithamæi* duntaxat, ſed & pedales, & cubitales, tribus quatuorve geniculis diſtincti, quorum ſingula obvolvit folium vaginale. *Faſtigiantur culmi ſinguli in turbinatam caudam*, *caneſcentibus tomentoſis ſquamis compactilem*, *mollitie holoſericum provocantem*, *quæ haud multùm Leporum caudæ eſt diſſimilis*, & inde χοινολαγύρε nomen plantæ dedit. Cultro Anatomico ſubjecta cauda hæc exhibet ſquamas numeroſas è lata baſi in acutum mucronem terminatas, colore nigricantes, & diaphanas, quarum ſingulis ſubeſt

ſemen oblongum, foliaceo margine cinctum, & in capillare filamentum ſubflavum terminatum, nec non lanugine candidâ lanæ ſimili cinctum. Circa Lacum Felinum Agri Tigurini altior, circa Lacus montanos, locis uliginoſis, humilior creſcit.

L. *Leucanthemum Alpinum foliis profundè inciſis* Tour. Hoc nomine digna mihi videtur plantula palmum circiter alta, è cujus radice fibroſa prodeunt ſtatim foliola plura, è pediculo longiori in 4. ac 5. lacinias profundè diviſa, reliqua foliola cauli ſunt immediatè adnata; caulis ipſe maxima ſui parte eſt nudus, hirſutus, & ſuſtinet florem, cujus coronam conſtituunt petala longiora, in extremo in tres denticulos diviſa, unguibus flavis, candida; diſcum autem floſculi fiſtuloſi; calyx ſeſe habet ut in aliis Leucanthemis. Videtur mihi Leucanthemum hocce idem cum *Bellide minima erecta, foliolis ad caulem adnatis* Boccon. Muſ. p. 162. quam vocat *Bellidem foliolis ad caulem adnatis.* Tab. 116. *Bellidem foliolis lacinatis ad caulem adnatis.* Tab. 124.

Lichen pyxidatus & corniculatus prolifer. Pertinet ad *Lichenes pyxidatos, ac tubulatos* Tournefortii, *Muſcumve corniculatum fiſtuloſum candidum* Bocc. Muſ. p. 149. Tab. 107. annexa Tabulæ 128. Variant enim hi multis modis. Aliquando ſunt Tubuli ſimplices, in apices acutos terminati, aliquando ramoſi. Nunc aperiunt ſeſe corniculi in pyxides, majores minoreſve; nunc, ut in præſenti ſpecie, ex ipſis pyxidum marginibus prodeunt corniculi alii, qui vel in acutum mucronem, vel novas, ſed prioribus minores pyxides deſinunt. Vid.
TAB.V. Fig. 3. TAB. V. *Fig.* 3. Saxis innatum vidimus in Alpibus Surenenſibus.

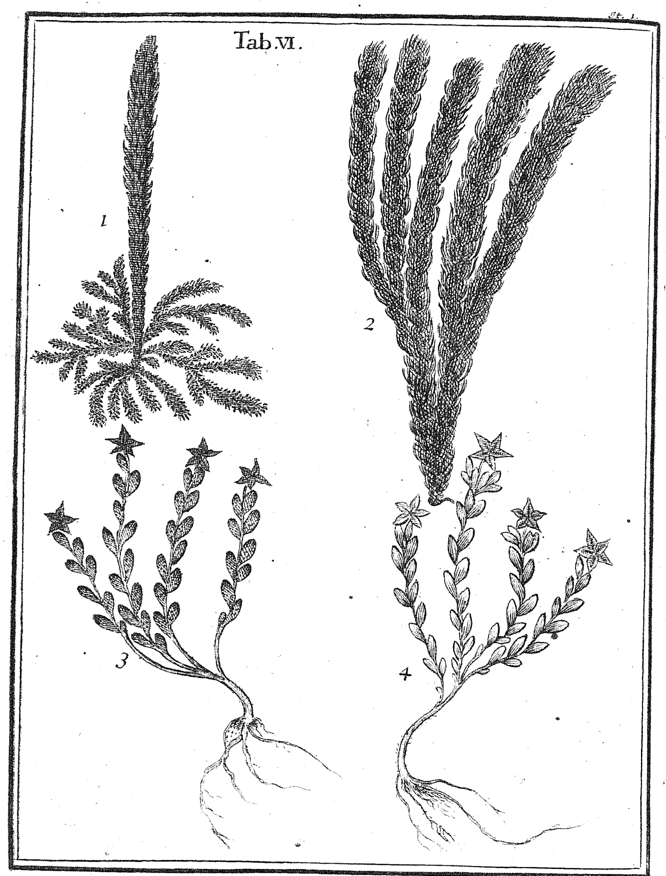
Liguſticum, quod Seſeli Officinarum C. B. *Seſeli, ſive Siler montanum vulgare* J. B. *Siler montanum Officinarum* Lob. Ger. *Siler montanum, vulgò Siſelios* Park. In locis Alpium ſaxoſis; ex ipſis etiam petris ad Lacus, Rivarium, & Quatuor Civitatum Sylveſtrium procreſcit.

Liliaſtrum Alpinum minus Tour. *Phalangium magno flore* C.B. *Phalangium flore Lilii* J. B. *Allobrogicum* Park. *Allobrogicum majus* Cluſ. *Phalangium Antiquorum* Ger. emac. In via montoſa quâ ex Alpe *Waldnacht* conſcenditur Alpium Surenenſium ſummum faſtigium. Deſcriptio extat apud Scriptores.

Linaria quadrifolia ſupina C. B. *Linaria purpurea parva* J. B. *quadrifolia Alpina* Park. Paſſim hæc in Alpibus Helveticis reperitur, & apud Auctores Botanicos exactè deſcribitur. Invenimus nos in ſaxoſis *auf Sureneneck*, in *Waldnacht*, *auf dem Joch*, *und an dem fuſs des Tittlibergs.*

Lonchitis aſpera C. B. *Lonchitis altera cum folio denticulato, ſive Lonchitis altera Matth.* J. B. *Lonchitis aſpera major.* Ger. *aſpera major Matthiolo* Park. Deſcriptionibus reſpondet. Ad radices Alpium præſertim *auf Trüppenſee.*

Lych-

Sumptibus D. Guilielmi Cowper Chirurgi, Societatis Regiæ Socii.

Lychnis Alpina glabra Caryophylli Holoſtei flore Moriſ. *Lychnis Alpina Lini folio multiflora perampla radice* Tour. Confero hanc cum *Caryophyllo Alpino, craſſo Linariæ folio, calycibus variegatis* Bocc. Muſ. p. 23. Tab. 5. In montibus *Tittlisberg, Joch,* & *Ochſenſtock.*

Matricaria Tanaceti folio, flore minore, ſemine umbilicato Tour. *Tanacetum montanum inodorum minore flore* C. B. *Tanacetum inodorum* 2. Cluſ. In umbroſis nemoribus ac ſylvis Vallis Angelimontanæ.

Muſcus paluſtris, terreſtri ſimilis Raji *Hiſt. Plant. p.* 123. *Muſcus ſquamoſus paluſtris candicans molliſſimus* Tour. *Hiſt. des Plant. aux environs de Paris. p.* 505. Inveni hunc Muſcum in nemoribus umbroſis & udis, conſcendendo montem *Aubrig*, in locis paluſtribus prope *Eremum Virginis*, in nemoribus & ſylvis inter *Hinweil* & *Goſſau*, Agri Tigurini; creſcit etiam copioſiſſimè circa Lacum Felinum, ubi Roris Solis eſt veluti baſis & habitaculum. Obſervant bene Rajus & Tournefortius, eſſe hunc *Muſcum paluſtrem* Dod. licet non villoſum, tactu tamen mollem & delicatum, ſed non confundi debere cum *Muſco Terreſtri vulgari*, licet revera Icon Lobelii, quam Muſco huic terreſtri dat, Muſco paluſtri magis conveniat. Deſcriptiones hujus Plantæ adſunt nullæ, uti nec Icones exquiſitæ, ut proin non abs re fuerit, Muſci hanc ſpeciem vivis coloribus depingere TAB. V. *Fig.* 4. In montoſis & ſylvoſis vegetiùs creſcit hic Muſcus, altiùſque ſurgit, quàm in planis paluſtribus, ut primo intuitu unus ab altero differre videatur, & prior ille montanus ſub nomine peculiari *Muſci ſtellati & caudati, caule alato præditi* venire queat. Surgit ad uncias duas ac tres viticulis craſſiuſculis, nunc ſimplicibus, nunc ramoſis, & per totam caulis longitudinem tæniis albidioribus veluti alatis. In ſummo fert ſtellulas diluti viroris plures, qui corymbum fere efformant. Folia per totam caulis longitudinem alterno ſitu diſponuntur numeroſa, ſpicata vel caudata, ubique terna, ab exortu craſſiuſcula, mox gracileſcentia, tandemque in acutum deſinentia, unciam dimidiam longa, ſquamulis ſeu foliolis exiguis ſquamoſis conſtantia. TAB. V. *Fig.* 4.

Muſcus terreſtris cupreſſinus nanus Styrienſis Bocc. *Muſ.* 161. malè expreſſus *Tab.* 108. Deſcribitur ita: *Queſta pianta manda i ſuoi brevi ſurculi ſtrati per terra, complicati, e ammucchiati inſieme; alza da terra eſſi ſurculi due onzie Geometriche, & imitano la dentatura, é la ſtruttura delle foglie di Cipreſſo; e quando invecchia, acquiſta un colore ceneritio cangiante verſo le eſtremità dè ſurculi.* Non dubito, quin Muſcus idem hic ſit cum *Muſco clavato foliis Cupreſſi* C. B. *clavato cupreſſiformi* Park. *terreſtri ramoſo pulchro* J. B. *Sabinâ ſylveſtri* Tragi. Reperitur in via, quâ aditur vertex montis *Joch.*

Muſcus terreſtris repens clavis ſingularibus folioſis erectis Raji Hiſt. Plant. p. 121. Vid. TAB. VI. *Fig.* 1. Deſcriptioni Rajanæ adde, quòd TAB. VI. *Fig.* 1.

folia ſæpiſſimè ſint minutiſſimis ſpinulis marginata. Inveni hunc Muſcum in Valle Angelimontanâ, Cœnobium inter, & caſam Alpinam, *Herrenrüti*, locis ſterilibus inter gramina clavas ſuas erigentem. Forſan eſt hic *Muſcus ſquamoſus repens tenuiſſimis foliis* Tour. ſeu *Muſcus terreſtris repens humilior, tenuiſſimis foliis, clavis folioſis erectis* Moriſon.

TAB. VI. Fig. 2. Exhibet TAB. VI. *Fig.* 2. *Muſci terreſtris*, quem modo deſcripſimus *ſpeciem alteram* à Rajo commemoratam, *in montibus Galliæ Narbonenſis repertam*, quæ *craſſiores* priori habet cauliculos, *non* eſt *repens, ramulis ab eodem pede plurimis confertis enaſcentibus, quorum ſummitates conſimiliter* (ac in repente) *in clavas folioſas extumeſcunt.* Accuratior deſcriptio hæc eſto: Ex una radice fibroſa, nigricante, ſurgunt *Surculi* aliquot craſſi, plerumque recurvi, foliis undique veſtiti creberrimis, è ſaturo virore ſplendentibus, inſtar Abietinorum vel Juniperorum acutis. Ex foliorum intervallis prodeunt hinc inde *floſculi* flavicantes, petalis inſtructi etiam rigidioribus, & inæqualibus, longioribus ſcilicet aliis, aliis brevioribus: Surculi ſive cauliculi omnes fere ſunt bifidi, & hi rurſus in binos, rariùs ternos ramos ſubdiviſi. In foliorum alis latent veſiculæ ſubluteæ reniformes, pulvere minutiſſimo luteo refertæ, quæ maturitate ſuâ per dorſum dehiſcunt, & pulverem contentum in aëra ſpargunt. *Clavæ nec pediculis longis tenuibus inſident, nec Julos ſeu nucamenta referunt, ut in Lycopodio, ſed reliquo cauli ſimiles, & foliis ſimilibus cinctæ ſunt, in majorem duntaxat craſſitudinem intumeſcentes, ob ſemina in alis foliorum contenta.* In fiſſuris ſaxorum hæret, in montibus *Fracto*, & *Jugo*.

Muſcus Coralloides apicibus coccineis Raji, & *altera* quidem *ſpecies, cujus ſummitates non cornutæ ſunt aut rigidæ, ſed potius molles, apices etiam coccinei obtuſi* Hiſt. Plant. p. 113. *Muſcus multiformiter pyxidatus apicibus coccineis* Plot. *Lichen pyxidatus Acetabulorum oris coccineis & tumentibus* Tourn. Cinereus eſt totus, digitum unum, vel dimidium, altus, cujus ſummo inſidet capitulum tumidum, pulchro coccineo colore tinctum. Hunc Lichenem aliquando reperias ramoſum, ramulorum extremitatibus ſingulis in coccineum capitellum terminatis. Naſcitur paſſim in uliginoſis, ad arborum putrefactas radices; & circa Lacum Felinum.

N. *Naſturtiolum Alpinum tenuiſſimè diviſum* J. B. *Naſturtium Alpinum tenuiſſimè diviſum* C. B. *Cardamine puſilla ſaxatilis* διανθοειδὴς Col. qui optimè hanc plantulam deſcribit, & iconem addit p. 274. *min. cognit. Stirp.* Invenitur in omnibus Alpibus, locis ſaxoſis, & irriguis.

Naſturtium Alpinum Bellidis folio minus C. B. *Sinapi pumilum Alpinum folio Bellidis Cluſio* J. B. *Cardamine pumila Bellidis folio Alpina* Ger. emac. *Plantula Cardamines alterius æmula Cluſii* Park. Ex *radicula* lignoſa, longiuſcula, fibroſa, alba, ſurgunt *cauliculi* unciales, biunciales,

les, & *palmares*, circa quos ad radicem *folia* ſunt multa oblongo-rotunda, *Bellidis foliolis non diſſimilia*, pediculis ſuffulta ſemuncialibus & uncialibus; caules ipſi etiam ſepiuntur talibus foliolis, ſed paucioribus, & pediculo breviſſimo hærentibus: In ſummo caulis ſunt *flores* veluti in umbellâ diſpoſiti, tetrapetali, albi; *calyx* tetraphyllos quoque eſt, foliorum apicibus nigricantibus; ſtylus abit in *ſiliquam*, ſive *corniculum*, *ſemen continens exiguum, planum, rufeſcens, nonnullâ acrimoniâ præditum*. In monte *Joch ſcopulis inhæret*.

Onobrychis floribus Viciæ majoribus cæruleo-purpuraſcentibus, vel foliis Tragacanthæ C. B. *Aſtragalus quidam montanus, vel Onobrychis aliis* J. B. Hujus deſcriptioni ſatis bene convenit noſtra planta, non item figuræ, quod de ſua *in altiſſimo vertice montis Juræ Thuiri dicto* quoque obſervavit Rajus Hiſt. Plant. p. 937. Confero *Aſtragalum Alpinum, foliis Viciæ, ramoſum & procumbentem, flore glomerato oblongo cæruleo* Tourn. Locum natalem præbent Alpes Surenenſes, montes *Joch* & *Tittliberg*.

Orchis palmata anguſtifolia Alpina nigro flore C. B. *Orchis palmata minor odoratiſſima purpurea, ſive nigra* J. B. *palmata anguſtifolia Alpina* Park. Ab odore Alpicolis quibuſdam *Brendle*, *Brändlin*, aliis ex colore *Möhrlin*, *Mohrenköpflin* dicitur, nec niſi in Editiſſimis Alpium jugis communiter reperitur.

Orobanche radice dentata major C. B. *Dentaria major Matthiolo* Ger. *Orobanche radice dentatâ, ſive Dentaria major Matthiolo* Park. *Anblatum Cordi, ſive Aphyllon* J. B. Deſcriptioni Johan-Bauhinianæ, quæ optimè quadrat noſtræ Plantæ, addo, quòd *radix* non tam ſit dentata, quàm *mira ſquamarum denticulatarum congerie ſtipata*, tali ſcilicet, quæ conſtat ex ſquamis ſucculentis ſemicircularibus, Soleæ equinæ ferro deſtitutæ ſimilibus, binis ex adverſo, ſed alternatim ſemper oppoſitis, eidem trunco radicali affixis. Eſt *caulis* totus hirſutus, ut & *calyx*, isque in ſegmenta quatuor inæqualia, bina ſuperiora majora, & inferiora minora, ſectus, coloris non herbacei, ſed carnei, prout ipſi *flores*, de quibus notandum, eſſe carnei coloris potiùs, quàm *ex ruffo* vel *purpuro candicantes*, quamvis non negaverim, poſſe variare colorem pro diverſitate Soli. *Vaſculum ſeminale* ſeſe aperit nunc in bina, nunc in terna loculamenta, ſepto nullo intermedio diſtincta, quibus ſingulis ineſt placenta botryoides, ſeminibus fœta non minutiſſimis, ſed grandioribus nigris, aſperiuſculis, veluti ſtriatis; aliquando in eodem caule aperiunt ſeſe Vaſcula ſeminalia inferiora in tria, ſuperiora in bina ſegmenta. Cœterùm notari volo, eſſe hanc noſtram Plantam ipſiſſimam illam, quam ſub peculiari *Orobanches radice dentatâ altius radicatâ foliis & floribus albo-purpureis* nomine deſcripſit atque depinxit Mentzelius in *Pugillo Plantar. rarior.* Invenitur apud nos in ſylva *das Käferholz* dicta.

 Oſmun-

Oſmunda foliis lunatis Tourn. *Lunaria racemoſa minor & vulgaris* C. B. *Lunaria Botrytis* J. B. *Lunaria minor* Ger. Park. In ſaxorum ſuperficiebus herbidis *auf Ober Trüppenſee.*

P. *Pedicularis bulboſa* J. B. *Filipendula montana flore Pediculariæ* C. B. *Filipendula montana major albida* Park. *montana* Ger. *Alectorolophos Alpinus major* I. Cluſ. Dubitat J. B. an ſit Geſneri *Herba foliis Aſpleno ſimilis* deſcript. Mont. Fract. adeòque & *Pedicularis Alpina folio Ceterach* C. B. Non aliam ego unam inter & alteram invenio differentiam, quàm quòd Pedicularis folio Ceterach raró palmum altitudine exſuperet, cæterùm ratione florum, foliorum, radicum & vaſculorum ſeminalium conveniunt; ut hinc utraque venire poſſit ſub uno *Pedicularis Alpinæ Aſphodeli radice purpuraſcente flore* Titulo apud Tournef..

Pedicularis Alpinæ Filicis folio major C. B. *Pedicularis major Dalechampii* J. B. *Pedicularis major Alpina* Park. In monte *Joch.*

Polygalon Geſneri J. B. *Onobrychis foliis Viciæ fructu echinato major* C. B. *Caput Gallinaceum Belgicum* Lob. Adv. Floribus eſt dilutè rubentibus. Ad radicem Montis Tittliaci, ſupra caſam Alpinam Cœnobialem, *die Herrenrüti.*

Q. *Quinquefolium montanum erectum luteum hirſutum* C. B. Prod. *Pentaphyllum montanum* Park. Ex *radice longâ*, *nigricante* & fibroſâ oriuntur *caules* tenues, *ſeſquipalmares*, *in ſummo multifidi*, *& molli lanugine pubeſcentes*; *folia* ad radicem multa, *pediculis* uncialibus & biuncialibus *donata*, in quinque lacinias, per oras *ſerratas*, & piloſas, ad pediculum uſque diviſa. *Caules* ipſi ſunt geniculati, adſtatque geniculis ſingulis folium, etiam in lacinias aliquot diviſum. Extremis ramulis inſidet *flos aureus*, pentapetalos, *parvus*, petalis ſingulis cordatis, ſeu ſinuatis; medium floris occupat *capitulum aliorum* (pentaphyllorum) *more ſtaminulis* luteis vel *croceis*, & apicibus concoloribus, vel etiam nigricantibus onuſtis obſitum. *Calyx*, ut in aliis Quinquefoliis, conſtat ex foliis decem, quinque majoribus, totidemque minoribus, alternatim diſpoſitis, villoſis. Tota planta reptat, & humi procumbit, multùmque convenit, imò forſan eadem eſt cum *Quinquefolio minori repente aureo* C. B. *Pentaphylloque parvo hirſuto* J. B. In herboſis Alpium jugis, ſpeciatim *auf Joch.*

R. *Ranunculus ſaxatilis magno flore* C. B. Prod. E *radice* craſſâ, *ex oblongis fibris capillaribus compoſitâ*, prodeunt primò *folia* viridia, infernè ſubhirſuta, craſſiuſcula, ſubrotunda, *in tres lacinias, & hæ in binas vel ternas acutas, diviſa, oblongis pedicellis nonnihil lanuginoſis donata; inter quæ cauliculus palmo minor, tenuis, lanuginoſus, cujus ſummo flos magnus aureus, ſplendens*, pentapetalus, *multis in medio ſtaminibus* flavis vel *rufeſcentibus præditus*, & calyce ſubflavo pentaphyllo ſuſtentatus. Variant in hac planta foliorum inciſuræ & laciniæ. In montium Surenenſium, Jugi, & Lauberſgradt ſummis faſtigiis.

Ra-

Ranunculus Alpinus humilis rotundifolius flore majore C. B. *Ranunculus montanus minimus* Geſ. Hort. *Ranunculi montani primi ſpecies* 2. Cluſ. E *radice* craſſiuſculâ, & fibris longis albis præditâ, per terram ſparguntur folia pediculis uncialibus & biuncialibus nixa, craſſa, ſucculenta, *in lacinias* profundas *tres*, & hæ rurſum in alias, ſubdiviſa, guſtu acri cauſtico prædita, in diviſuris ſuis laciniofis multùm variantia, ita ut lacinia media aliquando in tres quatuorve alias inciſuras ſit ſubdiviſa, alibi in longum protenſa Linguæ inſtar integra: *Cauliculus* eſt glaber, palmo minor, ſuper medietatem foliolo veſtitus, ſuſtinetque *florem* niveum magnum pentapetalum, petalis ſingulis cordatis: *Stamina* ſubflava ſuſtentant *apices* croceos: *Calyx* floris pentaphyllos eſt, albus, pellucidus, & ſubinde verſus apicem purpuraſcens. J. B. hunc cum antecedente, imò & cum *Ranunculo Alpino humili rotundifolio flore minore* C. B. conjungit, omneſque hos comprehendit ſub uno *Ranunculi minimi Alpini albi & lutei* Titulo Hiſt. Plant. T. III. App. p. 845. Omnes autem hos, & rectè quidem rurſus ſeparat Rajus Hiſt. Plant. p. 590. Copioſe reperitur in Alpibus Surenenſibus, & Tittliaco monte.

Ranunculus montanus lanuginoſus foliis Ranunculi pratenſis repentis C. B. Prod. Idem mihi videtur cum *Ranunculo magno valde hirſuto flore luteo* J. B. Ad radices Tittliaci montis.

Ranunculus montanus hirſutus purpuraſcente flore C. B. *Ranunculus montanus albus hirſutus* J. B. *montanus Pennæi* Park. *montanus hirſutus purpureus* Ger. emac. Deſcriptionem vide apud Bauhinos. Creſcit in ſaxoſis Alpium verticibus.

Rapunculi genus folio ſerrato rotundiore J. B. Deſcriptioni prorſus convenit, etiam in hoc, quòd *flores exeant ſingulares è foliorum ſinubus*, prouti eos repræſentat figura J. B. non autem *tres quatuorve ſimul in eodem communi pediculo*, quemadmodum adnotavit Rajus. Forſan huc pertinet *Rapunculus Alpinus Teucrii folio rhomboidalis* Bocc. Muſ. p. 75. & *Campanula Alpina Teucrii folii angulato* Tourn.

Rapunculus umbellatus folio gramineo C. B. *Rapunculus folio gramineo* Tour. *minimus folio tenui gramineo* J. B. *Rapuntium alterum anguſtifolium Alpinum* Col. Iconibus atque deſcriptionibus reſpondet. In montibus *Joch*, *Ochſenſtock*, & Alpibus Surenenſibus.

Salix pumila folio rotundo J. B. *Round leaved Dwarf Willow of the Mountains* Raji. Deſcriptionem J. B. exæquat. Ad radicem Tittliaci.

Salix latifolia, folio utrinque glabro, ſupernè ſplendente Raji. *Salix pumila latifolia prior* Cluſ. *Salix pumila repens* Lob. Eſt inſuper *Salix pumila folio utrinque glabro* J. B. videturque *Salicis Alpinæ pumilæ rotundifoliæ repentis*, quæ *infernè* eſt *cinerea*, C. B. varietas. Ad radicem Tittliaci.

Sa-

Salix Alpina minima repens, retuſo Serpilli folio lucido Bocc. Muſ. p. 18. *Salix Alpina Serpilli folio lucido* Eid. Tab. I. ubi figuram exhibet ſatis exactam. Pro Synonyma habet Tournefortius *Salicem ſaxatilem minimam* C. B. nec abſque ratione: Convenit quippe hujus deſcriptio, ſi magnitudinem excipias; noſtra enim Salix non emittit ſemper *caudicem ſemuncialem*, ſed ſemipedalem, atque etiam majorem, *qui in plures ramulos terræ incumbentes dividitur*, cortice tectos viridi luteo, vel obſcuriori colore: *Folia ſunt parva, oblonga, ſubrotunda*, ſupernè *atrovirentia*, ſeu ex ſaturo virore ſplendentia, infernè dilutiora, *venoſa*, plura ſimul ex una gemma exeuntia, ſemunciam longitudine, & ſcrupulos duos vel tres latitudine vix ſuperantia: *Medium foliorum* occupat *Julus*, ex floſculis non denſè ſtipatis compoſitus, *floſculus* autem quilibet pediculo breviſſimo, aut planè nullo nititur, conſtatque ex tribus foliolis, quorum inferius latiuſculum eſt, in ſummo obtuſum, vel leviter ſinuatum, reliqua duo exilia ſunt, brevia & gracilia, inter quæ ſurgunt Stamina albida, apicibus luteis nigro puncto notatis onuſta. Obſervat optimè Bocconus, quòd folia non ſemper & ubique ſint parva, Serpillo ſimilia, ſed in montibus, lociſque pinguioribus quadruplo ampliora. Per ſaxorum ſuperficies prorepit in montibus *Joch*, *Lauberſgradt*, & Surenenſibus.

Salvia montana maxima foliis Hormini, flore flaveſcente Tour. *Horminum luteum glutinoſum* C. B. *Galeopſis ſpecies lutea viſcida odorata nemorenſis* J. B. Odorata, & viribus Balſamica eſt planta, Salviæ hortenſi facilè ſubſtituenda; cum ſucceſſu imponunt Alpicolæ folia tumoribus maturandis.

Saxifraga Alpina Ericoides flore purpuraſcente Tour. *Sedum Alpinum Ericoides purpuraſcens* C. B. In Prodr. deſcribitur. Innaſçitur ſaxis humidis *im Horbis*, aliiſque locis Vallis Angelimontanæ.

Scabioſa montana glabra, foliis Scabioſæ vulgaris C. B. *glabra carnoſis foliis virentibus, flore ex cœruleo purpureo* J. B. *Scabioſa montana glabro folio* Park. In noſtra hac *caulis* aſſurgit ad pedalem altitudinem, & ultra; *folia* ſunt carnoſa, glabra, tenuiter inciſa: In reliquis deſcriptioni convenit. Ad radicem Tittliaci montis.

Sedum ſaxatile atro-rubentibus floribus C. B. Deſcriptioni, quæ in Prodromo extat p. 132. adde, plantulam hanc binas uncias raròexcedere, foliola eſſe craſſa, teretia, caulem denſè ſatis, ſed alternatim cingentia, viridia & ſubflava, punctis croceis & rubentibus conſperſa, *floſculos atro-rubentes* ſtellatos, quaſi in umbellâ diſpoſitos, qui mihi videntur potiùs ſeminum receptacula. Saxis & ſcopulis ſiccioribus innaſcitur. In Alpibus Surenenſibus eandem reperimus plantam, cujus capitula ſtellata non ſunt coloris atro-rubentis, ſed ſubviridis, vel pallidi. Vid. TAB. VI. *Fig.* 3. & 4. Plantam hanc, ſi attentiùs examino,

TAB. VI. *Fig.* 3. & 4.

no, obſervo eſſe ipſiſſimum *Sedum minimum montanum flore purpuraſcente parvo ſemine ſtellato* Raji Hiſt. Plant. p. 692. nec non *Sedum annuum minimum ſtellatum rubrum*, quod Magnol deſcripſit atque depinxit in *Indic. Plantar. circa Monſpel. naſcent.*

Sedum majus montanum foliis non dentatis, floribus rubentibus C. B. *Sedum montanum latifolium flore purpureo* J. B. Crediderim, quod ſubolfecit J. B. eſſe hoc ipſum *Sedum Alpinum* 14. C. B. ſive *rubro magno flore*. Deſcriptioni Johan-Bauhinianæ, & Cluſianæ adde, quòd caulis veſtiatur creberrimis foliis oblongis acuminatis, ex dilutè viridi & rubro colore egregiè, præſertim verſus ſummitatem, variegatis, & lanugine vix conſpicuâ hirſutis: Caulis ipſe plerumque verſus ſummum purpuraſcit, ubi in aliquot breves diſpeſcitur ramulos, ſeu pediculos, qui duos, tres, pluresve flores ſuſtinent, & pulchrè è diluto purpuraſcunt. Floris Calyx componitur ex plurimis foliolis longis, anguſtis, acuminatis, totis pene rubris. Flos ipſe conſtat è plurimis petalis oblongis, acuminatis, dilutè purpureis, obſcuriore colore carinatis, intra quæ conſpiciuntur plura ſtamina incarnata, verſus apicem obſcuriora, onuſta apicibus parvis, ſubnigris, per albidas lineolas diſtinctis. Umbilicum floris occupant plures ſiliquæ ſtellatim diſpoſitæ, albæ, & in filum terminatæ. Planta integra amœna viſu eſt, & paſſim è Scopulorum fiſſuris effloreſcit. Invenimus eandem hanc Sedi ſpeciem floribus lætè incarnatis prope *Lacum Engſtlanum*.

Sedum tridactylites Alpinum minus C. B. *Sedum Monſpelienſe, & Pyrenæum laciniatum* Park. *Sedum* eſt *Alpinum* III. *Fr. Gregorii Rhegienſis* Col. *ſecunda varietas*, pulchrè inter *minus cogn. Stirpes* depicta. In deſcriptione notandum, hanc noſtram plantam non eſſe villoſam, ſed glabram, viridem, adeòque potiùs pro Synonymo aſſumi debere, *Saxifragam tridactylitem Pyrenaicam pallidè luteam minimam* Tour. quàm *Saxifragam tridactyliten Alpinam minorem & villoſam* Ejuſd. Creſcit in ſuperficie ſaxorum Alpium Surenenſium *Jugi* & *Ochſenſtock*.

Sedum Alpinum minimum, foliis cinereis, flore candido J. B. *Sedum Alpinum album foliolis compactis* C. B. *Sedum minus* 9. *Cluſii, minimum Alpinum Muſcoides* Park. *Sedum Alpinum* 3. Cluſ. Ger. emac. Folia ſi aſpicio cinerei, vel cæſii coloris omnia fere recurva, ſive in extremitate ſuâ reflexa, non dubito, quin hoc noſtrum Sedum idem ſit cum *Saxifraga Alpina minima foliis cæſiis deorſum incurvis* Tour. In Saxis *auf Joch* & *Ochſenſtock*.

Sedum Alpinum floribus luteis maculoſis C. B. *Sedi minoris genus floſculis luteis, vel croceis ſplendidis maculoſis pulcherrimis* Geſn. Fract. Invenimus utrumque, floribus ſcilicet luteis & croceis, imò etiam croceis non punctatis vel maculatis. Relegavit Rajus hoc Sedum ad illa C. B. quorum deſcriptiones nimis breves, & generales, nec Iconibus illuſtra-

ſtratæ, cognoſcet autem facilè hanc noſtram plantam, in omnibus Alpibus obviam, ſi contulerit illam cum *Sedo minori Alpino luteo Anglico*, quod deſcribit Hiſt. Plant. p. 1042.

Sedum muſcoſum J. B. *Sedum montanum perpuſillum luteolis floribus* Park. an *Saxifraga Pyrenaica minima Muſco ſimilis* Tourn. In editiſſimo Alpium Surenenſium vertice.

Sedum majus vulgare C. B. J. B. *Sempervivum majus* Ger. In montibus inter petras ſponte oritur. E Saxis in Lacum Rivarium, & IV. Civitatum Sylveſtrium propendentibus, lætè effloreſcit.

Soldanella Alpina rotundifolia C. B. *Soldanella montana* Lob. *Soldanella Alpina minor* Cluſ. *montana* J. B. In altiſſimis omnium Alpium jugis ad nivis liqueſcentis radices floret.

Sonchus cœruleus latifolius J. B. *lævis laciniatus cœruleus*, *ſeu Alpinus cœruleus* C. B. *Alpinus cœruleus* Park. Bicubitali & tricubitali invenimus caule.

T. *Teucrium Alpinum inodorum magno flore* C. B. *Alpinum inodorum* Park. item *Teucrium foliis Scorodoniæ* C. B. ex ſententia ejuſdem Parkinſoni. Exiccata hæc planta nigreſcit, ſicuti Pediculares, & pleræque aqueæ, & paluſtres. Creſcit in Alpium ſaxoſis.

Thalictrum minus C. B. Ger. Park. *Thalictrum minus*, *ſive Rutæ pratenſis genus minus ſemine ſtriato* J. B. In Vallis Angelimontanæ montibus.

Thlaſpi Alpinum folio rotundiore carnoſo, *flore purpuraſcente* Tour. Hoc nomine mihi venit planta, è fiſſuris ſcopulorum pronata, cujus *Radix* eſt longa, craſſiuſcula, fibroſa, alba, *caules* triunciales, & ultra, ſucculenti, læves, craſſi, repentes, *foliis* veſtiti alternis, viridibus, craſſis, ſucculentis, ſubrotundis, inferioribus & majoribus leviter crenatis, ſuperioribus minoribus & acutioribus, triangularibus non item. Foliorum tam ſuperiorum, quàm inferiorum ea fere eſt conditio, quam depingit Col. *min. cognit. Stirp.* p. 276. in *Thlaſpi montano altero minori rotundifolio*, *Burſæ Paſtoris fructu*, & J. B. in ſuo *Thlaſpi Alliariæ folio* Hiſt. Plant. T. II. p. 932. Caulis ſummo inſident plurimi *flores* tetrapetali, petalis ſingulis in extremo ſinuatis, dilutè purpuraſcentes, innixi *calyce* tetraphyllo viridi; ſtaminibus viridantibus ſuſtinentur *apices* flaveſcentes: *Stylus* ſeu piſtillum floris abit in *capſulam* compreſſam, ſtricturâ ſeu ſepto medio in bina loculamenta diviſam, quibus ſingulis inſunt duo *ſemina* compreſſa. Sapor totius plantæ, præcipuè foliorum, eſt acris. Forſan eſt hoc *Thlaſpi folio rotundo* C. B. Phytop. *Thlaſpi*ve *rotundifolium Thuringiæ* Camer. Hort. In monte *Joch*.

Thlaſpidium Monſpeliacum Hieracii folio hirſuto Tourn. *Thlaſpi biſcutatum aſperum Hieracifolium*, *& majus* C. B. *clypeatum* Lob. Ger. *clypea-*

pea-

peatum Hieracifolium majus Park. *Lunaria biſcutata* J. B. *Leucoium Alyſſoides umbellatum montanum* Col. In Valle montoſâ *Waldnacht*, montibuſque *Joch*, & Surenenſibus.

Tormentilla Alpina vulgaris major C. B. *Tormentilla Alpina major* Park. *Tormentilla Alpina* Cam. *Radix huic odoratior, rubicundior, & major vulgari, folia etiam majora, in reliquis conveniunt.* Raj. Ad radicem montis Tittliaci.

Trifolium Alpinum flore magno, radice dulci, C. B. Pin. *Trifolium Alpinum minimum flore magno* Phytop. (non *flore luteo*, ut legit J. B.) *Trifolium Alpinum Rhæticum Aſtragaloides* J. B. *Trifolium anguſtifolium Alpinum* Pon. Deſcr. Bald. Deſcriptionibus Ponæ & Bauhinianis ita quadrat, ut addi nîl poſſit. In Alpibus Surenenſibus copioſe creſcit.

Valeriana Alpina J. B. *Valeriana Alpina prima* C. B. *Alpina latifolia* Ger. emac. *Alpina major, ſive latifolia* Park. *Valeriana Trachelii folio* Hort. Patavin. Diſtincta eſt à

Valeriana Alpina Scrophulariæ folio C. B. J. B. uti ex Iconibus C. B. in Prod. patet, foliis in hac integris, nec crenatis nec ſerratis, in illa non item. Ad radices Alpium paſſim.

Veronica Alpina Bellidis folio hirſuto C. B. Prod. *Veronica minima Bellidis folio* Park. convenit deſcriptioni C. B. quam habet Prodr. p. 116.

Veronica parva ſaxatilis cauliculis nudis Raji Hiſt. Plant. p. 846. *Veronica Alpina pumila caule aphyllo* Boccon. Muſ. p. 17. Tab. 1. 9. Dubitanter Rajus, confidentiùs ego pro Synonymis habeo *Chamædryn Alpinam minimam hirſutam* C. B. Prod. & *Teucrium minimum* Cluſ. Hiſt. 350. quamvis hæc peculiari *Veronicæ Alpinæ minimæ villoſæ*, & ſeparato quidem à *Veronica parva ſaxatili cauliculis nudis* Raji Titulo veniat Tournefortio. Deſcriptionibus Bauhinianæ & Rajanæ non eſt quod addam, ut nec Iconibus Bocconianis. In montis *Joch* vertice.

Veronica Alpina fruteſcens C. B. *Veronica ſaxatilis* J. B. *minor Alpina* Park. *Serpillifolia omnium minima* Pon. *fruteſcens Serpillifolia* Ger. emac. Refero huc *Veronicam Alpinam glabram rotundo Alſines Plantaginis folio* Bocc. Muſ. p. 18. item *Veronicam Alpinam glabram minimam Nummulariæ folio* Ejuſd. l. c. quarum priorem naſci ſcribit in Alpibus Mutinenſibus, alteram in Corſicanis. Noſtram inveni in monte *Joch*.

Viola montana lutea grandiflora C. B. *Violæ nigræ perſimilis montana lutea* Geſ. Hort. *Viola flammea lutea* Lugd. *Viola montana tricolor* 2. Cluſ. *Viola flammea lutea maxima* Park. Deſcriptionibus adde, quòd *flos* ſit magnus, flavus, lineis *nigro-purpuraſcentibus* verſùs umbilicum notatus, umbilico ipſo exiſtente croceo, calcar floris eſt atro-purpurei coloris, & calyx idem, qui aliarum Violarum. In foliorum figura & inciſuris multùm variat, uti omninò huc trahi etiam debeat

Viola montana lutea foliis non crenatis C. B. & ipſa forſan *Viola montana lutea grandiflora* Raji. In Valle Engſtlana: *im Gämſmättlin* Montis Pilati.

Vitis Idæa foliis ſubrotundis exalbidis C. B. *Vitis Idæa magna quibuſdam, ſive Myrtillus grandis* J. B. *Idæa foliis ſubrotundis major* Ger. *Vaccinia nigra fructu majore* Park. Deſcriptioni J. B. & Cluſ. congruit. Ad radicem montis Tittliaci.

Vitis Idæa foliis oblongis albicantibus C. B. *Vitis Idæa fructu nigro* J. B. *Vaccinia nigra Pannonica* Park. *Vaccinia Pannonica, ſeu Vitis Idæa* Ger. Ibidem.

DE LACTE ET OPERIBUS LACTARIIS, Prout Præparantur in ALPIBUS HELVETICIS.

SCripſit *Conradus Geſnerus* jam ante centum & ſexaginta annos Libellum de *Lacte & Operibus Lactariis*, victu potuque Helvetiorum maximæ parti familiari, qui hinc γαλακτοφάγων ἢ γαλακτοπότων nomina merentur non minus quàm *Nomades & Getæ*, antiquiſſimæ Gentes. Tractavit autem Polyhiſtor Tigurinus materiam hancce *Philologicè* ac *Medicè*, ex Libris potiùs quàm αὐτοψία, generatim potiùs, quàm applicativè ad Hiſtoriam Patriæ Naturalem, Agam ego hac vice Hiſtoricum, deſcribendo omnis generis Lactarios Proceſſus, in Alpibus fieri ſolitos, ordine Naturali, & depingendo ad vivum Inſtrumenta Operibus Lactariis conficiendis deſtinata, quo ipſo minimè exulabit Philologia, verùm plurima Lexicographis commodabuntur vocabula, ipſis hactenus parum, vel non, cognita, & exteris Nationibus dabitur anſa, de ſua Hiſtoria, atque Philologia Lactaria aliquid inſu-

ſuper adjiciendi, ut hæc Doctrina tandem prodeat omnibus ſuis numeris, quàm fieri poteſt, abſoluta.

Lactis & *Lactariorum Operum* curam habet ὁ γαλακτοκόμος, *Sennus*, (ignoſcant rigidi Latinitatis Antiquæ exactores, ſi nova ſubinde cudam nomina,) *der Senn*, homo plerumque ἐκ δικαίου γένους ἀνδρῶν, indutus Calceo ligneo, *mit einem Holtzſchuh*, quem corrigiæ binæ plantæ pedis nudi adſtringunt, ad imitationem *Veterum Germanorum*, & *agreſtium Polonorum hodieque*, *quorum ſoleas ex arboris libro fabrefactas funiculus in planta pedis adſtringit*, referente *Cluverio German. Antiq.* Lib. I. c. 16. & figuram exhibente *Balduino Calc. Antiq.* p. 35. *Fortia namque eſſe debent Calceamenta* Alpicolarum (uti illa *Militum* apud *Flavium Vopiſcum* in *Aureliano*,) ut eò firmiùs & tutiùs per vias lapidoſas Alpium incedere queant. Conferri etiam poteſt cum Calceo hocce Alpino ligneus ille, quem *Holſchen* Weſtphali vocant, memorante *Lachmund. Oryctograph. Hildesheim.* p. 30. *Senn.*

Præficitur hic Sennus à Domino *Senntenæ*, *der Sennten*, (quo nomine intelligunt vicenarium, tricenarium, quadragenarium, vel grandiorem etiam numerum Vaccarum, Boum, aliorumque in Alpibus paſcendorum numerum,) his ipſis Beſtiis, quas ſub Æſtatis initium in Paſcua Alpina deducit, *wann er zu Alp fähret*, illarum ſedulam rationem habet, Caſeum, Butyrum, Recoctam, aliaque Opera Lactaria, pro variante inſtructione, colligit, Dominove ſuo fideliter apportat. *Senntnen* dicitur Patronus ipſe, quando is pecora ſua in Alpina prata, vel paſcua deducere jubet, & uſum fructum inde trahit vel quotidianum, vel hebdomadalem, vel menſtruum. An pro *Senntena*, cujus deſcriptionem modo dedi, vel pro *Senna* mox explicanda ſcribi debeat *Senta*, determinare non audeo. Non parum mehercle gaviſus fui quando vocabulum hocce apud *Plinium*, Naturæ illum Bibliothecarium, reperi. Ita enim ille *in Hiſt. Nat. L.* II *c.* 45. *Sine fine ventos generant jam quidam ſpecus, qualis in Dalmatiæ ora, vaſto in præceps hiatu, in quem dejecto lev. pondere, quamvis tranquillo die, turbini ſimilis emicat procella. Nomen loco eſt SENTA.* *Sennten.* *Senntnen.*

 Lacta-

Lactarius hic homo, quem Senni nomine jam nuncupavimus, inhabitat *Caſam*, ſive *Sennam*, *die Sennhütte*, cujus parietes ex Trabibus ligneis non, vel ruditer exaſciatis, invicemque ſuperimpoſitis conſtant, & ſæpe corticibus Abiegnis veſtiuntur, ad arcendas tempeſtatum injurias, tectum ex ſcandulis ligneis per ſaxa aggravatis, ne ab impetu Ventorum disjiciantur, tabulatum terra nuda, vel corticibus Abietum, Pinuumve ſtrata; reliqua, vaſis exceptis, lignea omnia, ut abſit pompa omnis, ſimplicitaſque primorum hominum hîc etiamnum ſedem ſervare videatur. *Sed Lectus, culcitra, plumæ, pulvini deſunt! O mollem & effœminatum hominem! Omnium inſtar tibi fœnum erit, molle eſt, odoratum, ex variis herbis ac floribus ſaluberrimis congeſtum, longè ſuavior, & ſalubrior tibi reſpiratio fuerit. Hoc pro pulvino capiti, pro culcitra tibi toti ſubſternes, & pro ſtragulo etiam inſternes. Geſner. Deſcr. Mont. Fract.* p. m. 51. Caſæ hujus Alpinæ, ſive Sennæ, duæ ſunt partes, una nomen retinet, Græcis haud incommodè Τυροκομεῖον, *Taberna caſearia* Latinis dici poſſet, quòd in ea curentur, quæ ad Caſeum pertinent, & præter Inſtrumentorum Apparatum, Lectumve, focum habet ſemicircularem, quod Amphitheatrum rude Chymicum ex Lapidibus cæmento nullo conglutinatis componitur, & coctioni ciborum, præparationive Caſei, aliorumque Lacticiniorum dicatur, *Infernum*, *die Hell*, nonnulli vocant Paſtores. Partem Caſæ alteram, plerumque Septentrioni adſitam, conſtituit *der Milchgaden*; *Milchkeller*, Belgis *de Melkkelder*, *Conclave Lactarium* dixeris, quia ibi in vaſis ligneis atque rotundis aſſervatur Lac,

Sennhütte,

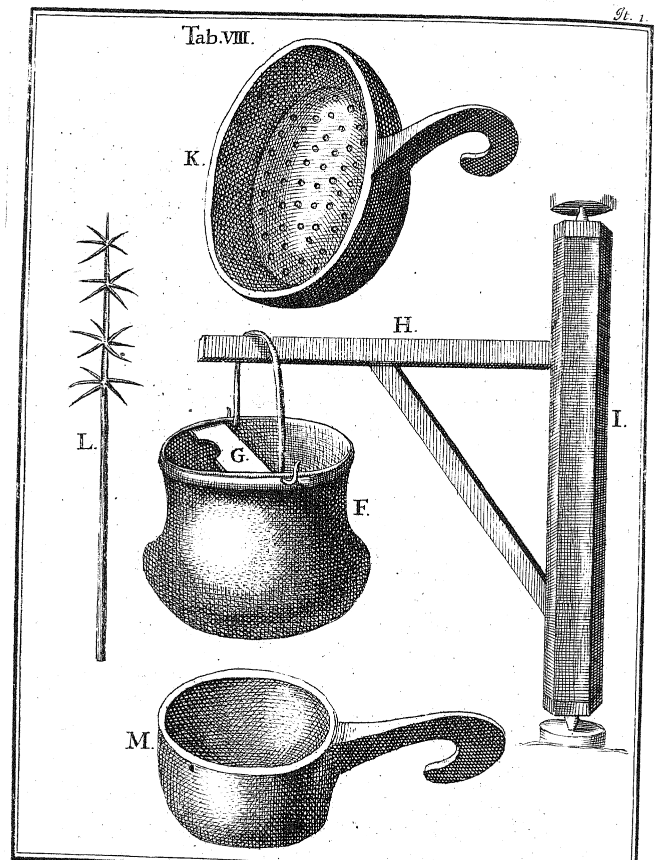
Quod { *ſurgente* / cadente } *die mulſere, horiſque* { *diurnis* / nocturnis. } Virg.

Haud longè à Caſâ, ſive Sennâ, Senni domicilio, diſtat *Caſa vaccaria*, ſeu *Stabulum*, *der Viehe-oder Kühegaden*, ubi ordine alligantur Vaccæ, Boves, & Capræ, ſingulæ ſuis Nominibus inſignitæ.

Kühegaden.

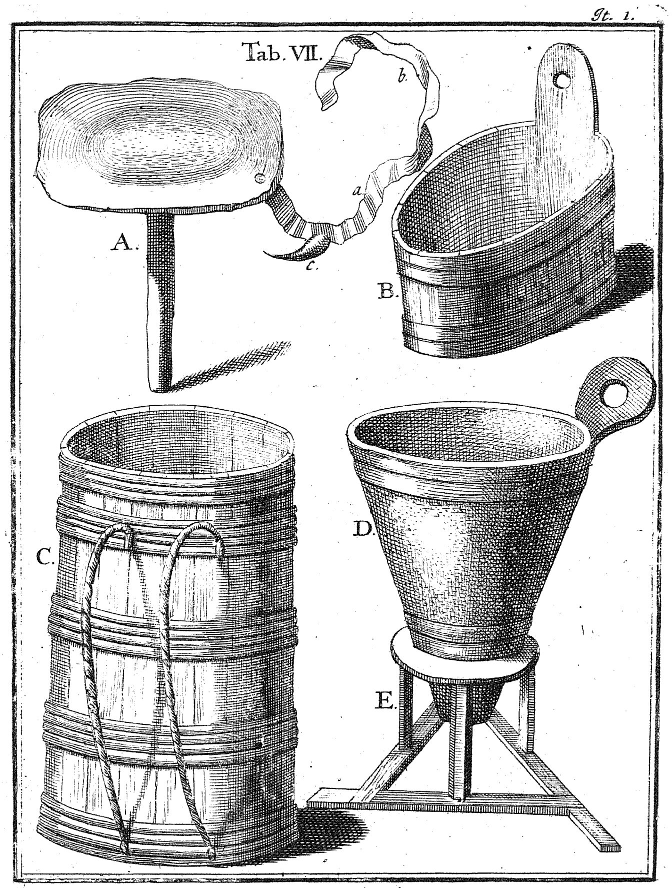
διακεκριμέναι δὲ ἕκασται
Ἔρχατο, χωρὶς μὲν πρόγονοι, χωρὶς δὲ μέτασσαι
Χωρὶς δ' αὖθ' ἕρσαι.

Di-

Sumptibus D. Johannis Woodward, M. D. Coll. Med. Lond. & Societ. Reg. Socii, et Professoris Medicinæ Greshamensis.

Tab. VII.

Sumptibus D. Richardi Waller, Armigeri, Societ. Reg. Secr.

Diſtant ordine certo
Privæ majores, mediaque ætate ſeorſim,
Privatimque recens nati.
Homer. Odyſſ. IX.

Omnes manè & veſperi mulget Paſtor, inſidens Sedili ſuo, ſeu *Monopodio* (*Melckſtul*) Rhætis *Scagno*, quaſi diceres *Scamnum*, Ætuatiis *Zuppe*, *A.* quod corpori accingit mediante loro, vel fune *a. b.* huicque amentat Corniculum (*ein Salbhorn*) *c.* cui Butyrum ineſt, pro facilitanda emulſione Uberibus inungendum. TAB. VII. *A.*

Emulgetur autem Lac à Bumulgo, quem πελλητῆρα vel πελλαντῆρα Græci nuncupant, in *Mulctrum* vel *Mulctrale*, (unde forte nomina vernacula, *Melkteren*, *Milchmelkteren*, & Rhætorum *Mettre*. Ætuatii vocant *Sediael.*) πέλλην, πελλίδα vocant Græci, Ἀμολγέα Theocritus, γαυλὸν alii, γαλευτήριον *media & infima Græcitas*, uti ex Gloſſis Græco-Barbaris in *Gloſſario* ſuo ad vocem γαλένειν, mulgere, annotat *du Freſne*, & ex hoc effunditur in Amphoram (*Milchtaüslin*) *C.* Mulctralium aliquot capacem, ex hac porro pro Caſei præparatione per Vas Conicum ſeparatorium, vel *Colatorium*, *Michſienem*, *Follen*, Rhætis *Alcol*, Ætuatiis *Dertiuſch*, *D.* Inſtrumento peculiari, *Follenheber* dicto, *E.* innixum in Ahenum *F. das Wellkeſſe*, *Bandkeſſe*, *Käskeſſe*, *Sennkeſſe*, Rhætis *una Caldera*, ſcandulâ perforatâ, *mit einer Keſſeſchindlen*, *G.* pro receptione Colatorii coni aliquando tectum, ex Brachio ligneo, *Thurner*, Rhætis *al turn*, Ætuatiis *tſchegnie*, *H.* circa Axem columnarem *J.* rotatili, ſuſpenſum, & ſic levi operâ foco admovendum, vel ab igne removendum. Colatorii coni Apex reſciſſus, & apertus, obſtruitur arctiſſimè ſurculis folioſis Abiegnis vel Juniperinis, ut hocce perfluens Lac impuritates vel ſordes deponat. *Lactis Emulſio.* *B.* *C.* *Colatio.* *D.* *E.* TAB. VIII. *F.* *G.* *H.* *J.*

Poſteaquam Lac omne Τυροποιήσει deſtinatum in Ahenum ampliorem, *das Well-oder Sennkeſſe* fuit colando effuſum, exponit illud Sennus Caſeifex igni lento, ut eum incirca gradum caloris acquirat Lac, quem habuit recens mulſum, & mox ex Urnula, *dem Lupptaüſſlein*, Ætuatiis *brocca di quale*, accipit Cochleare unicum *Liquoris fermentalis*, *Lupp*, *Coactio in Caſeum, per coagulationem.*

Kaſ-

Kaſlupp, *Kaſlap*, dicti, (in Julio monte vidi in ſicca forma aſſervari hoc fermentum, & *quatſch* vocari Engadinenſium Rhæticâ linguâ, apud Ætuatios *quale*, quod forſan Originem habet à *coagulare*, vel coagulum) quo 300 vel 400 Libras Lactis Medicas coagulare, & æquabiliter quidem, valet; quem in finem totam maſſam Lactis catino ligneo, cui fermentum ineſt, in gyrum vorticoſum agitat, expectans, catino extracto, omnimodam Lactis coagulati quietem. Veteres, *Varrone de Re Ruſticâ* teſte, ſumebant coagulum Leporinum, Hœdinum, vel Agninum, vel de Fici ramo Lac & Acetum, vel etiam adſpergebant Sal foſſile, aut marinum. *Palladius* addit ſincerum Lac, pelliculam, quæ ſolet pullorum ventribus adhærere, agreſtis item Cardui flores. Rhæti quidam demittunt in Lactis calefacti maſſam Ducatum Turcicum linteo inſutum, & filo ſuſpenſum. Miræ *Effluviorum ſubtilitatis* novum argumentum inde traxerit Anglorum, imò Orbis univerſi Literati Decus, *Robertus Boyle*, & cum ipſo Experimentales Philoſophi alii. Fermentalis hic Liquor *Lup*, cui tam mira ineſt Lac metamorphozandi vis, hunc inſuper habet in Corpora humana effectum, ut ad aliquot duntaxat guttas in vehiculo Lactis, aliove exhibitus, ἄνω καὶ κάτω purget, non ſine vehementiâ. Paratur autem, recipiendo Ventriculos vitulinos numero duos, Salis communis manipulum unum, ſuperfundendo aquam communem ad ſupereminentiam, macerando omnia per duas plus minus hebdomadas. Galli Fermentum hoc coagulatorium vocant *Preſure*, & actum coagulationis ipſum exprimunt per vocem *preſurer*, *ou cailler le laict :* Harum autem vocum Radix eſt Latina *premo*, quia hoc modo premitur, comprimitur, ſive in coagulum cogitur Lac. *Olivarius Serranus Pradellus* dans ſon *Theatre d'Agriculture & Meſnage des champs*, *Liv.* IV. c. 8. parare docet hunc Liquorem ex Ventriculis vitulinis, vel agninis exiccatis, in mortario contuſis, & in aceto maceratis. Græcis vocatur Coagulum hoc Πυετία, ut *Ariſtot. Lib.* II. de *Generat Animal.* c. 4. *Theocrito* Idyll. 7. τάμισος. Belgæ appellant *Lebbe*, *Libbe*, item *Kalfslebbe*, vocabulo noſtro *Lupp*, vel *Lubbe* affini. *Schoock* de *Averſat. Caſei*, cap. 3.

In

In ſuperficie coaguli undique æqualis, quod nunc porro conſiderationi noſtræ ſubjicitur, fluitant *Recrementa* quædam *ſpumoſa*, *der Abzug*, quæ catillo foraminoſo, *mit der* [*Deſpumationem*, K.] *Zigerkellen*, vel etiam Cochleari integro explanato, *dem Hackennapf* ſimili, quod ideo *Spimæra* Rhæti nuncupant, *K.* excepta abjiciuntur, ut porcis nutriendis inſerviant. Reliquum, & purum coagulum, cui nomen *Bulderen*, certum obtinet tenacis cohæſionis, ſed & fragilitatis gradum, ut catino mediante tota ferme maſſa indivulſa poſſit ab imo ad ſummum verti, ſed & manibus primùm, mox autem baculo abiegno decorticato, *L.* quem ideo *Käsbrechen*, Rhæti *Turſchæt*, nominant, in minutias confringi. [L.] Coagulum hocce, [*Comminutionem*.] quia *Calci dilutæ denſiori ſimile*, Ἀσβεστότυρον vocavit Junior Græcitas, uti ex *Continuatore Theophanis*, *Scylitze*, & *Michaële Logotheta* infert *du Freſne Gloſſar. Græcit. med. & infim.* ad vocem Ἄσβεστος. Comminutio ipſa hujus Ἀσβεστοτύρου fit expoſitâ rurſum maſſâ lento igni, & per baculum prominentiis furculoſis veluti ſpinoſum agitatâ, habetque mox comitem ſeparationem partis *caſeoſæ* à *ſeroſa*, quarum illa *Käs* jam Ariſtoteli Lib. III. Hiſt. Anim. c. 20. ὀῤῥὸς καὶ σωματῶδες dicta, in fundo coit, hæc autem, ſeu ἰχὼρ ὑδατώδης, ſupernatat. Serum quod nondum caſeoſis omnibus, ſeu terreſtribus partibus eſt privatum, vocatur *Sirpen.* Hujus aliquot menſuræ hauriuntur catino, ſeu cochleari magno ligneo profundiori, *M. mit dem Stielnapf*, *Hackennapf*, *Gon*, Rhætis [*M.* *Præcipitationem*,] *la Cazzetta*, *Scarmæra*, Ætuatiis *Gont*, atque in vas aliud transfunduntur, quò ſic caſeus ad fundum præcipitatus poſſit [*Formationem*,] tantò commodiùs accipi Alveo, ſeu Orcâ, *in die Mutten*, [TAB. IX.] *Mutta* Rhætis, & *Guttaes* Ætuatiis, *Curtaer* in minori formâ *Purſchiette*, *N.* quæ inclinata aliquantum imponitur [*N.*] Ligno Scalari, *das Muttenholz* dicto, *O.* ut Serum à Caſeo [*O.*] ſeparandum defluere poſſit in aliam Orcam ſubjectam. *Nam maxime refert*, *Columellâ* teſte, *primo quoque tempore Serum percolari, & à concretâ materiâ ſeparari: Quam ob cauſam Ruſtici nec patiuntur quidem ſua ſponte pigro humore defluere, ſed cum paulò ſolidior Caſeus factus eſt, pondera ſuperimponunt, quibus exprimatur Serum.* Modum mox recenſebimus.

Separationem à Sero pinguiori & Recocta, Serum à Caſeo ſeparatum omne, pingue & nutritivum, quod *Sirpen* vocamus Authoritate Sennorum fundati, de novo Aheno inditum, expoſitumque igni fortiori, exhibet ſpumoſam in ſuperficie natantem ſubſtantiam, *der Vorbruch* appellatam, guſtui valde gratam, quæ mox aufertur Catino ſeu Cochleari ampliore, nec ita profundo, ſeu patellâ planiore, *P.* *mit dem Schweidnapf*, *P. Roomſchotel* Belgæ vocant, quia Cremori Lactis auferendo deſtinatur, & ſeorſim ponitur, ut cibi loco vel ſola, vel aliis Lactariis Operibus miſta inſerviat. Spumoſa hæc Concretio forte eſt γραῦς illa apud *Athen.* 247. Ita ſanè explicat *Geſner. de Lact.* p. 37. *b.* & huc trahit Jocum illum, qui extat in Pluto Comediâ *Ariſtophanis*;

Καὶ μὴν πολὺ τῶν ἄλλων χυτρῶν τ' ἀναντία
Αὗται ποιοῦσι, τῶν μὲν ἄλλαις γὰρ χύτραις
Ἡ γραῦς ἔπεστ' ἀνωτάτω, ταύτης δὲ νῦν
Τῆς γραὸς, ἐπιπολῆς ἔνεισιν αἱ χύτραι.

A cæteris quamplurimum iſtæ differunt
Ollis, videre in cæteris enim licet
Anum ſupra ollas, hic modo contrario
Novoque videas, quòd ſit olla ſupra anum.

γραῦς *enim & anum mulierem, & oleoſam in juſculis Lacteque ſuperficiem indicat; præterea lineam illam in littore aut ripa, quam ſpuma deſcribit. Pueri noſtri floccos nivium cadentes anus eſſe clamitant. Omnibus occaſionem Metaphoræ dedit Canities.* E diverticulo in viam. Reliquo Liquori fervido infunditur Serum acidum, *das Saurtrank*, *Saurſchotten*, Ætuatiis *Scottage*, quod ad hunc finem aſſervari ſolet *Q.* in vaſe peculiari ligneo, *Q. dem Trankfaſs*, *Trankbrunggen.* (cui cognatum eſt Rhætorum *Faſcera*, in Julio Monte uſitatum.) Sic mox fit nova ſecretio partium fluidiorum a ſolidioribus, quarum hæ *Ziger* vocantur, illæ ſub communi *Seri Lactis*, *Schotten*, *Lait clair*, *petit Lait* nomine veniunt. Ambæ invicem miſtæ appellantur *Suffy*.

Preſſionem. Redimus ad *Caſeum*, viſuri quid porro poſt defluum Serum pingue cum illo agatur. Eximitur ille vaſe ligneo ampliori, quod Alvei vel Orcæ titulo ſuprà inſignivimus, & cingitur annulo vel modiolo ligneo aut corticeo, (quem è vi-

viminibus olim contexere ſolebant, & *fiſcellam* vocare, uti conſtat ex illo *Tibulli Lib.* II. Eleg. 3.

Tunc Fiſcella levi detexta eſt vimine junci,
Raraque per nexus eſt via facta ſero.)

mit einer Käſſärbe, *R.* ut formam acquirat ſibi debitam, mox ſupra infràque tegitur, immediatè quidem panno, vel linteo rudi, ſed mundo, *mit einer Käsblechen*, mediatè autem orbe ligneo plano, cui imponitur Saxum ponderoſum, *der Käſladſtein*, Ætuatiis *Knapp*, ut hoc mediante Caſeus in gyrum moduli cogatur, ſero in poris reliquo privetur, & ad eum compactionis gradum redigatur, qui ab illo requiritur. Inde ſanè apud *Virgil.* Eclog. 1. *Lac preſſum* vocatur Caſeus in illo noto R.

Caſtaneæ molles, & preſſi copia Lactis.

ubi *Servius*, *Preſſi, emulcti, & in caſeum coacti.* Urgetur ita ponderibus Caſeus per aliquot dies ſuccedaneos, ſubinde tamen novis & mundis linteis obtegitur, ne aceſcat. *Ubi ſolidari cœperit*, verbis pergo Palladii, *loco opaco ponitur, aut frigido, & preſſus ſubinde, adjectis pro ſoliditate acquirenda ponderibus, trito ac torrefacto ſale debet adſpergi, & jam durior vehementiùs premi. Poſt aliquot dies ſolidatæ jam formulæ per Crates ita ſtatuuntur, ne invicem ſe contingant. Sit autem loco clauſò, & à Ventis remoto, ut teneritudinem ſervet atque pinguedinem.*

Alvei, vel *Orcæ*, quarum ſæpe mentionem feci, atque Iconem exhibui *Lit. N.* ſunt vaſa lignea rotunda, ampla, ſeſquipedem circiter lata, palmum alta, *Mutten* Alpicolis, Belgis *Mouden*, & *Molden* (teſte *Schoock. de Butyr.* c. 6.) cognominata. Hæ, ſi annoſæ ſint, incruſtantur *Tartaro Lactis*, *mit Milchſtein*, (quem ad Tartari vinoſi imitationem ita nuncupo) partibus Lactei coloris terreis inſipidis in Tartari duritiem concretis, & firmiſſimè ligno affixis. Vidi Tartareum hoc concrementum in Caſa Sennaria inſtructiſſima Conſulis Tigurini Ampliſſimi D. *Andreæ Meyeri*, cujus Officina Lactaria, *der Milch Keller*, hìc inſuper gaudet prærogativà, quòd aqua illam operiens, & Alveos Lacte plenos alluens, frigidiſſima ſcaturiat intra ipſius Caſæ parietes, *Mutten.*

 abſ-

abſque ullo defectionis aut alterationis periculo. Ibidem loco Orcarum lignearum vidi cupreas, Stanno intus obductas, quibus Lac diutiùs conſervatur. Alibi excavant, qui opibus abundant, Cellas haſce Lactarias ex ipſa petra, & Orcis interponunt glaciem, quâ liquatâ, & per declives foſſulas defluâ, novam ſemper ſubſtituunt, atque hac ratione Lac diu conſervant. Orcarum diminutivum eſt *Nidlemüttelin*, Ætuatiis *Purſchiette*, Orcula ita dicta, quòd eâ excipiatur Cremor, ſicut Catini diminutam formam exhibet *das Suffigönelin*, *Milchnäpflin*, Rhætis *una Scudella*, S. quod cyathi, vel poculi loco Alpicolis, atque Hoſpitibus inſervit.

S.

Caſei pingues & macri.

Notandum autem, antequam pedem ulterius promoveam, eum, quem rudi penicillo delineavi, τυροποιήσεως modum ſpectare *Caſeos pingues*, *die feiſten Käſe*, quibus caſeoſa & butyroſa Lactis ineſt pars. Pro macrorum Caſeorum confectione, *Zu bereitung der mageren Käſen*, reponitur Lac in Alveos delatum per duos treſve dies in fundum alterius Caſæ partis, quam Lactariam ideo vocavimus, aquâ limpidâ frigidâ perfuſum, quo ſic Cremor, ſummam petens Lactis ſuperficiem, poſſit abſtrahi, & Bytyrum inde parari, reſiduo Lacte pro Caſeo deſtinato.

Butyri confectio.

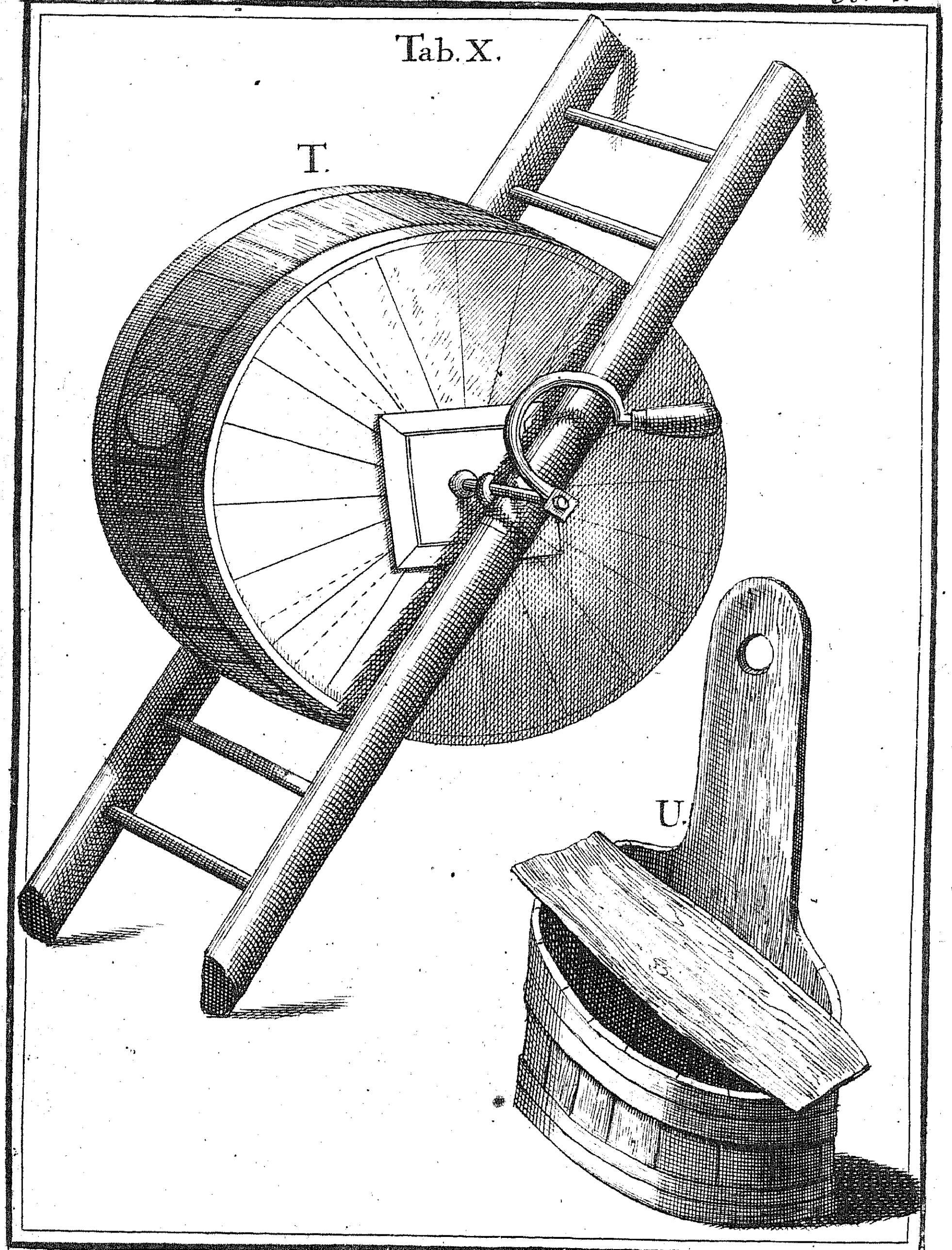
Butyrum ipſum, τὸ βούτυρον, *der Ancken oder Butter*, paratur ex Cremore Lactis, *aus dem Nidel*, duplici modo; in caſis minoribus quidem in vaſe cylindrico, ſpithamam vix lato, & tres plus minus pedes alto, in quo ſurſum deorſumve agitur Cremor orbe ligneo, foraminibus aliquot pertuſo, cum baculo huic infixo; Belgæ nuncupant hoc Vas *een Kerne*, & *Boterſtande*, contum ipſum autem cum aſſere perforato *een Kernpols*. *Schoock de Butyr.* p. 31. In majoribus autem caſis utuntur Dolio capaciori, quod in gyrum actum eundem cum priori effectum in Butyri confectione producit. Serum à Butyro ſecretum vocant *Anckenmilch*, Vaſa ipſa βουτυροποιήσει dicata *Ancken Kübel*. Dolium, quod *Liren* etiam dicitur, delineatur *Fig. T.* Ætuatiis *Panaglia*.

T. TAB. X.

Caſei ſecundarii aſſervatio.

Recocta ſimplex, *der Ziger*, ex Lacte recocto, Butyro & Caſeo jam ſeparatis, reſidua reconditur in uſum Cibarium hy-

Tab. X.

Sumptibus D. Johannis Gore, Armigeri.

hybernum, in vaſa cylindrica, *Zigerrumpf*, 2. vel $2\frac{1}{2}$. pedes alta, unum lata, è corticibus abiegnis per radices Abietum, filorum loco conſuta, vel etiam Priſmata lignea tetragona, ex Aſſeribus confecta, *Zigertrimmen*, porròque Saxis ponderoſis, *mit Trimmenſteinen, Ladſteinen*, aggravatur, & comprimitur in maſſam ſiccam, ſero per foramina hinc inde aperta effluente orbatam.

Nutrimentum Paſtorum & Porcorum.

Serum Recoctâ omni deſtitutum, *die Schotten*, inſervit cibandis Porcis, qui proin in omnibus Caſis Alpinis enutriri ſolent, unà cum Recocta autem ipſis Paſtoribus & Sennis. Huc pertinent illa *Homeri* ex *Odyſſ. Lib.* IX.

Ἥμισυ δ' αὖτ' ἔστησεν ἐν ἄγγεσιν, ὄφρ' οἱ εἴη
Πίνειν δαινυμένου, καί οἱ ποτιδόρπον εἴη.

Quicquid erat reliqui vaſis bene condidit amplis,
Ut biberet, cœnæque ſibi ſervaret in uſum (Cyclops.)

Repurgatio Vaſorum.

Repurgantur, & diligentiſſimè quidem cuncta vaſa ad γαλακτουργίαν deſtinata ipſo ſero Lactis ferventi, & à ſordibus mundantur Scoparum genere, quod *Geſtner* vocant, atque ex ſurculis Abiegnis decorticatis parant. Hâc vaſorum expurgatione neglectâ facilè aceſcunt omnia, & minor obtinetur Caſei ac Butyri proventus. Extendit ſe eouſque Alpicolarum mundities, ut etiam mulſuri Vaccas manus priùs aquâ limpidâ lavent.

Nôrunt Alpini Paſtores, Senni vulgò dicti, vel ſibi ipſis, ſi lautè vivere velint, vel Hoſpitibus, parare Lacticinia ſuavia, & palato etiam delicatulo maximè grata.

Nydelbrot.

Commemorat *Geſnerus* in *Montis Fracti Deſcript. Cremam Lactis, quâ fervefactâ panis offas, aut ſegmenta perfundunt, Nydelbrot.* Parari etiam poteſt Lactarium hoc opus ex Butyro recenti, coquendo id, & miſcendo probè cum Lacte.

Stunckenwerne.

Stunckenwerne, item *ein feiſtes Mues*, q. d. juſculum pingue, conficitur ex Cremore Lactis & farina invicem coctis, additis inſuper, ſi ad manus fuerint, ovis. Recipiunt alii Butyrum jam excoctum, farinam & Recoctam, ſeu Caſeum ſecundarium, *Ziger.* Dum Lactarium hoc opus igni expoſitum fervet, induit Cremor Butyri formam, & quia tepi-

dum duntaxat eſt, abſque ullo ambuſtionis periculo cochleatim hauriri poteſt, dum interim reliquæ Lacticinii partes in ſummo ſunt fervoris, Linguam & Viſcera adurere valentis, gradu. Mirum Phænomenon, & Phyſico examine dignum.

V. Honoratior in Caſis Alpinis Sedes.

Exhibet tandem *Fig. V.* Vaſis immundi genus, *die Seümelkteren* dictum, quia eo mediante Porcis affunditur Serüm, ſaginandis ipſis ſepoſitum. Infimum quidem obtinet in Caſis Vaccariis locum hoc Inſtrumentum, ſed primum, ubi de Hoſpitibus commodè locandis ſermo fit, ſcandulâ rudi tectum. *Es iſt diſs der vornemſte Sitz bey den Sennen, oder in Sennhütten.*

F I N I S.

JOHANNIS JACOBI SCHEUCHZERI,

Tigurin. Med. Doct. Math. Prof. Acad. Leopoldino-Carolin. & Socc. Regg. Anglic. ac Pruſſic. Membr.

ΟΥΡΕΣΙΦΟΙΤΗΣ HELVETICUS,

SIVE

ITINERIS ALPINI

Deſcriptio Secunda,

ANNI MDCCIII.

Editio Noviſſima, Auctior & Emendatior.

ITER ALPINUM SECUNDUM, ANNI MDCCIII.

PERILLUSTRES VIRI NATURÆ SUMME CONSULTI.

SEcundâ nunc vice ſeſe ſiſtit Aræ Veſtræ omni Scientiarum, Naturalis in ſpecie, fulgore ſplendenti ΟΥΡΕΣΙΦΟΙΤΗΣ *Helveticus, non vel ſui fiducia ſubnixus, vel præcipiti Famæ cupiditate allectus, ſed Veſtrâ comprimis Benevolentiâ ſuffultus, cujus non Signa tantum, ſed* ἀναμφισβήτητα *mihi comparent* Τεκμήρια. *Hæc eſt, Illuſtres Naturæ Conſulti, Veſtro Studii, quod profiteor, Patrocinio juncta, quæ audentiorem tantò me efficit, quò imbecilliores ſunt meæ vires, minora erga Rem Literariam Publicam merita, imò erga Inclytam Veſtram nulla, remotiores à Vobis, iique obſcuri, Natales. Animum addunt bina Clariſſima* REGIÆ SOCIETATIS *Veſtræ Membra*, Guilielmus Aglionby, *Sereniſſ. ac Potentiſſ. Reginæ* ANNÆ *Ablegatus ad Reſpp. Helveticas & Rhæticas Excellentiſſimus, cujus favore & ſtimulo incitatus quotidianos in Hiſtoria Naturali Patriæ, ſed & in acquirenda Veſtra Benevolentiâ, facio progreſſus;* & Johannes Woodwardus, *Phyſices in Collegio Greshamenſi Profeſſor, Vir de Hiſtoria Naturali Novantiquâ optimè meritus, cujus Amicitiâ & Favore impenſe gaudeo. Extimulat me proprium meum Naturam noſcendi Deſiderium, quo magis magiſque flagro,*

Dedicatio Commendatoria.

atque ulteriores, Divino favente Numine, quæro & paro, in vaſtiſſimo, nec unquam emetiendo, rerum campo profectus. Omnem ſolvit metum, lenitque laborem, quòd

Ὀυχ' ἅπασιν εἰς Κόρινθον ἐσθ' ὁ πλοῦς.

Non omnibus, imò pauciſſimis, aut penè nullis placeat laborioſiſſimum hoc ſtudii genus, quod à pane lucrando eſt admodum alienum; non omnibus volupe ſit anhelos aerioſque conſcendere, vel etiam ſuperare Montes, multa pati rerum, ipſius quoque Sanitatis & Vitæ diſcrimina, vincere famem, frigus, æſtum, pluviam, nivem, glaciem, ſaxa, laſſitudinem, quæ omnia uno ſæpe eodemque die ſunt obvia, & in hac ipſa Excurſione mihi ſeſe exhibuerunt haud ſemel guſtanda. Hinc etiam eſt, Τρισπόθητοι Φιλόμουσοι, *quòd eò confidentius ſcopas variarum Obſervationum diſſolutas in Illuſtri Veſtro conſeſſu depono, firmâ ſpe fretus, tantò gratiores fore, quò plus conſtiterunt Laboris & Sudoris. Sic gratiam, qua deſtituuntur reculæ meæ, compenſabunt Laboris difficultas, & Veritatis ſtudium, adorandæ in nivoſis Alpium Jugis, ubi velut in Throno Regio multis hactenus inacceſſo ſedet, Coronâ cincta ſaxeâ, mento lanugine cano, crinibus autem & amictu veſtita viridibus.*

—— —— Di Nevi e di Pruine
Sparſa ogni ſtrada ivi ha poi Fiori ed herba:
Preſſo al canuto mento il verde crine
Frondeggia, e'l ghiaccio fede a i gigli ſerba
Et a le Roſe tenere. Taſſ.

Pergo protenus ad ipſam Excurſionis meæ Relationem, ne in Rhetorica ſubſiſtere, nec ad Phyſicam progredi videar.

Die 9. Aug. Ann. 1703. Tigurino Portu ſoluti Domini Jacobus Guiſius, Arovienſis, Medic. Candid. ſubtilis Ingenii Vir, Chriſtophorus Haabius, Jacobus Oerius, Felix Ottius, Henricus Scheuchzerus, & ego, Tigurini omnes tendebamus *ad Lacum* (*Lachen*,) qui Vicus eſt unus ex Agri Suitenſis præcipuis, ubi & veſperi appulimus, bonis ſanè Avibus, Boreâ ſub finem navigationis inflante vela, & nos Portui feliciter inferente.

Vicus ad Lacum.

Pro-

Protendit ſe hic *Lacus*, qui *Tigurini* cognomine venit, ſpatio decem circiter horarum à Septentrione verſus Meridiem, ſed aliquantum verſus Ortum, præcipuè quoad Cornu ſuperius, ſtipatus ab Occidentali latere *Albio* (*Albeſo*, *Albiſo*, *Albis*) veluti in extremitate Alpium Helveticarum ſito (quemadmodum fuit olim *Albius mons* in Japodibus, Liburniæ Populis, de quo *Strabo Geogr. Lib.* IV. ὄρος ὑψιλὸν συνάπτων πῶς τῇ ἄκρῃ, καὶ ταῖς Ἄλπεσιν, Ἄλβιον λέγεσθαι, ὡς ἂν μέχει δεῦρο τῶν Ἄλπεων ἐκτεταμένων; *Montem ſublimem, extremitate quodammodo Alpes attingentem, Albium vocari, quaſi eò uſque porrectis Alpibus*) monte ſatis alto, ab Orientali autem jugis aliis depreſſioribus, ſed magis frugiferis. Eſt utraque Lacûs ripa culta racemiferis agris, & viridantibus pratis, exonerata pomariis amœnis, viridariis lætis, ædibus item ſuperbis, & caſis vilioribus, pulchrè variegata; magis tamen quæ Ortum ſpectat, quàm quæ Occaſum, quandoquidem Vina ibi creſcunt præcellentiora longè & flaviora, hic albidiora, ſeu viridiora, & auſteriora. Cujus Phænomeni cauſam reputo duplicem. Ob Juga Orientalia minùs elata fit, ut utrumque latus mox, ſeu bono manè, blando Solis calore recreetur, quo quidem gaudet diu Orientale, donec ſcil. Sol caput ſuum poſt Albium condat, maturè autem deſtituitur Occidentalis ripa. Non autem ſola hæc à ſitu locorum deſumpta ratio ſatisfacit: præcipuum momentum ſuppeditat Boreas ventus, qui Occidentali ripæ eſt admodùm infenſus, vites illius plagæ, quæ verſus Ortum ſimul porrigitur, afflatu ſuo conſtringit, & ſæpè eouſque uvas, harumque racemos a maturitate revocat, ut non inferri poſſit doliis vinum, niſi indomitum & acerbum, quod *Bendliconenſe* (*Bendlikumer wein*) à pago *Bendlikon* ibi ſito vulgò per jocum vocamus: Addo Nives in Albio Monte tardiùs in Vere liqueſcere, & citiùs in Autumno, præviis pruinis, cadere, unde hanc Nivis præſentiam inopportunam cum damno non modico experiuntur Agri vicini. In Orientali ripa è contrà vinum naſcitur generoſum, quale præprimis eſt *Meilanum* (*der Meilikumer wein*) ſulphure expanſo fœtum, quod aliis ſpirituoſis, aqueis & ſalinis particulis contemperatum gratam

Lacus Tigurinus.

Albius Mons.

largitur, & generoſam dulcedinem, & aureum fere Nectari conciliat colorem, præſertim ſi 30 & plures annos, quorum decurſu ſenſim majorem cocturæ gradum acquirit, in cellis aſſervetur. Dignum quippe notatu eſt, quòd vina Tigurina, ea præſertim, quæ vineæ Lacui adſitæ ferunt, *annuatim auſteritatem ſuam deponant, ac mitiora reddantur, diuque durent. Wagn. Helv. Cur. p.* 293. Pulchrè non minus quàm doctè hanc in rem diſſeruit *Felix Malleolus*, Civis, Cantor & Canonicus Tigurinus, qui claruit ante duo & dimidium ſecula in Tractatu ſatis raro *de Arbore Torculari ducendo in die Feſto.* Verba Viri preclarè docti Hiſtoriæ huic inſerere haud piget, ſed nec pigebit Lectorem Philoſophemata optimis Naturæ ipſius fundamentis nixa è barbara Antiquitate percipere. *Satis convenienter quærere poſſes*, inquit Felix noſter Philoſophus, *quare Comitatûs Thuricenſis diſtrictibus ſunt majores ad torquendum homini vinum conatus, & cum horribilibus Lignorum, Arborum ac Machinamentorum & Inſtrumentorum compagationibus. Reſpondetur, & apparet, quia Ars imitatur Naturam, in quantum poteſt, ut ff. de Adopt. l. adoptio. & Uſus & Ars docuit, quod ſapit omnis homo, ut dicit* Pamphilus, *& quod Natura negat, nemo feliciter audet, dicit* Iſopus. *Unde naturaliter in illis Climatibus videntur talis Terræ, Glebarum, Vinearum, Vinetorum quoque ſitus, quibus perpetuò ſunt altiſſimi Montes ibidem vicini verſus Meridiem uſque ad Lombardiam ſe protelantes, & in aciebus Aquilonem haurientes, & ad Terram plagæ noſtræ reverberantes, & hi in verticibus ſunt ſemper conſperſi Nivibus, Algoribus, Gelu quoque & Frigoribus; & nunquam per aliquam Anni particulam etiam in æſtivis fervoribus, caumatibus, aut imbribus ſe talibus nivibus calvantes, & ab illis tanquam a montibus Helboe perpetuò reſplendent, & è contrà montes candore nivium de ſuis cacuminibus relucent, in tantum quia vineta, vites & vitium ſarmenta quoque palmites cum racemis, uvis, botris, ſeneciis & acinis duriores habent & auſteriores admodum labruſtarum cervices; & in hoc noſtrarum Vinearum fructus omne genus vini in duricia videntur excedentes, un-*

de

de videtur experienter, quod homini vina noſtra raro vel nunquam in ſuis vitibus matureſcunt, ſed contra naturam aliorum vinorum in umbra & vaſis, & cellaribus profundioribus, ad annos triginta vel ultra mundè conſervata continuò decoquuntur, & demum cruditate repulſa dulcoreſcunt; particulis ſcil. Tartareis terreſtribus ad fundum & latera præcipitatis, & reliquis arctiùs invicem unitis. *Et igitur his & aliis ſincerè perpenſis dixit quidam Magiſter Ambroſius Lombardus, pro tunc Incola Terræ noſtræ, Medicus peritiſſimus, & hoc dudum ante Concilium Baſileenſe, quod infra centum annorum ſpatio in loco noſtro deficiant omnes vineæ: Et quis expectabit eventum? Attamen quia fuit Aſtronomus, & fortaſſis multos futuros agnovit eventus, & qui propter prædictiones prædictas, & alias ſibi notas judicavit vineas noſtras algore frequenter deficere; & per experientiam modernam patroni colonique fructuum & impenſarum penſato moderamine minus ſolito videntur proficere, & in veritate plus ſolito diſſipantur frigore.* Si terminum mille annorum præfixiſſet Lombardus, fortè non adeo aberrâſſet à Scopo, Phyſicis autem rationibus magis quàm Aſtrologicis innixus. Creſcunt etiamnum per Dei gratiam apud nos Vites, imò in tantum magis & magis plantari ſolent, ut conſilium duxerit Ampliſſ. Magiſtratus noſter Decreto d. 12. April. hujus Anni evulgato ulteriorem Lyæi germinum propagationem inhibere. Hoc tamen experimur, quòd in effœtâ hac Mundi Senectâ, frigeſcente magis magiſque tùm Amore DEI, tum Proximi, frigidiora etiam ſint pleraque Annorum tempora, Hyems protractior, Æſtas retractior, Vites hominibus porrigunt pallidum Vinum & acerbum, quòd hi Labruſcis ſimiliores ſint, Virgultis omnis generis vitiorum denſis, quàm palmitibus, foliis ſimul & fœtibus bonorum operum graveſcentibus. Miſſis hiſce ex Theologiâ petitis præſagiis, quæ nobis omnia mala patrantibus omnia mala portendunt, ad Hiſtoriam Naturalem, ejuſque Fontes, redeo. Obſervant Alpicolæ, quod & nos ſentimus, augeri in annos Nivium Alpinarum moles, ut ubi hominum memoriâ Nix Hyeme delapſa omnis per Æſtatis decurſum fuit ſoluta, ſolatio non

Anni tempora frigidiora magis & magis.

non modico Beſtiis, harumque Dominis, nunc adeò altis collecta ſit cumulis, qui nunquam liqueſcunt, imò verò magis magiſque augentur quotannis. Adnotant hoc Alpicolæ, quod alibi reddam teſtatum, & frigoris invaleſcentis ſenſum ipſi inde deducunt. Quid mirum igitur, ſi ſuccedentibus Annis, vel Annorum ſaltem Luſtris, eò nobiſcum deveniat res, ut ad incitas redigamur, niſi Cœli benigniorem auram ob vitæ noſtræ emendationem largiatur Clementiſſimus Deus? Vinum hocce Tigurinum, quartum (Aquæ) Elementum nonnullis per contemptum appellatum, (cujus Apologiam dedi ante Annum, occaſione Colicæ Spaſmodicæ, quæ Angelimontanum Cœnobium excruciabat) non ante deſero, quàm Hiſtoriam ſatis curioſam memoravero. Donavit me Nobiliſſimus Genere & Doctrinâ Dn. *Joh. Erhardus Eſcherus*, qui Lacum Tigurinum peculiari Tractatu deſcripſit Ann. 1692 edito, fruſto Tartari, qui non ad latera dolii, fundumque fuit præcipitatus, ſed in ipſâ Vini ſuperficie concrevit, hancque ita incruſtavit, ut Vino, eoque generoſiſſimo, extracto, fornicem hunc Tartareum, parietem velut intergerinum Dolii confringere neceſſe habuerit Doliarius. Vinum illud fuit aurei coloris fere, defæcatiſſimum, quod generoſitate ſuâ Alſaticum quodvis, vel ipſum Toccajano-Hungaricum provocare poſſet, per 15 Annorum decurſum, ab Anno 1676. ad An. 1693. immotum, Meilæ primum natum. Tartarus ipſe tenuior & ſubtilior eo, qui concreſcit ad parietes. Arguit hoc Vinum Tartareâ cruſtâ undique clauſum, fluidarum particularum motum fieri in omnia latera, ſolidas autem illarum vehiculo ferri non deorſum duntaxat, ſed & ſurſum. Addi inſuper poſſet, quòd carceribus adeo firmis retenti fuerint ſpiritus, quò minus avolare potuerint, & vis Meri inde facta fortior.

Tartarus in ſuperficie concretus.

Præmiſi gratum hoc Ὀινολογίας Schema, ut Veſtra, Illuſtres Viri, prius demulcerem Palata, quàm guſtandos exhibeo Laborum graviſſimorum fructus, mihique ipſi animum pararem ad ſuperandos minori cum tædio Montes.

Herrliberg.

Aſt enimverò Vina ſola convivium non abſolvunt. Hoc & nos judicavimus. Invitati proin *Herrlibergam* (*Herrliberg,*)

berg,) qui Pagus bihorio ab urbe diſtat, ut Cereris quoque delicias guſtaremus, appulimus in Prædio Nobiliſſimi Ducentum Viri Dn. *Rodolphi Haabii*, ubi mirè fuimus delectati tum eruditâ converſatione Viri in rebus Naturalibus præclarè verſati, tum aſpectu pulcherrimorum Fructuum Arboreorum, qui ex Gallia allati, & Gallico quoque more, quem *en eſpaliere* vocant, palis ad muros ſunt alligati, tum denique contemplatione Dolii Vinarii admodum rari, quod in inſtructiſſima ſuâ Cellâ poſſidet Nobiliſſ. Inventor. Eſt id Parallelepipedum merè Saxeum 150. circiter Amphorarum capax, in tria diſtincta conceptacula diviſum (pro triplici Vinorum genere recondendo,) quæ ſingula 5 pedes ſunt lata, 7 longa, totidemque alta, Omnia Vinum conſervant optimè, nec ullo alieno ſapore imbuunt, quemadmodum nec cibos Lebetes ex Lapide Comenſi tornari ſoliti, quos ſiſtam, ubi Clavennam devenero.

Dolium vinarium ſaxeum.

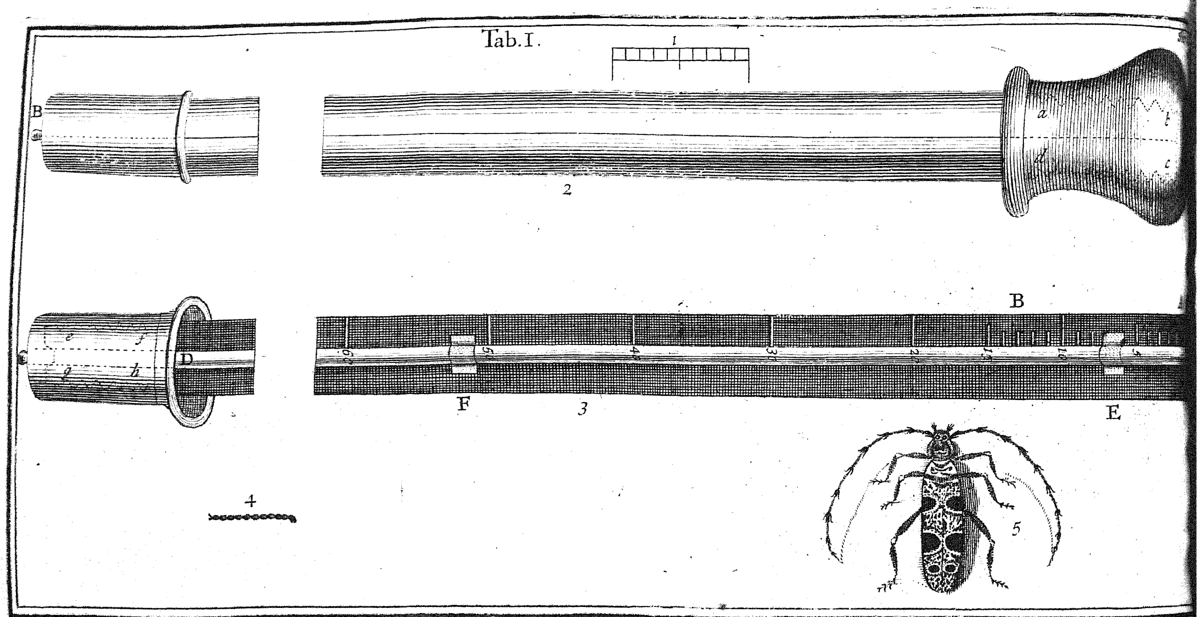
Verùm enimverò hiſce Bacchi deliciis non capiuntur omnes: Sunt Hydropotæ, qui Lyæo nulla ſacra ſolvunt, ſed quidem Themidis flagrant deſiderio. Inveniunt & hi in Patria noſtra, quod quærunt, ubivis locorum Fontes tenui pellucidos undâ, fluentes placidè ſed & fugientes ſonoro murmure. Eſt hoc Aquarum Helveticarum beneficium, ΘΕΟΥ Δῶρον, nunquam ſatis deprædicandum, quod Montes noſtri largâ copiâ non nobis duntaxat, ſed & exteris Regionibus diſpenſant. Habent id Aquæ noſtræ proprium, ut præ aliis notas poſſideant deſideratæ ab omnibus bonitatis. Ἄριστα, inquit Divus Senex *de Aër. Aquis & Loc.* ὕδατα, ὁκόσα ἐκ μετεώρων χωρέων ῥέει, καὶ λόφων γεηρῶν, αὐτά τε γάρ ἐστι γλυκέα καὶ λευκά, καὶ τὸν οἶνον φέρειν ὀλίγον οἷά τέ ἐστι. τοῦ δὲ χειμῶνος θερμὰ γίνεται, τοῦ δὲ θέρεος ψυχρά. οὕτω γὰρ ἂν εἴη ἐκ βαθυτάτων πηγέων. *Optimæ aquæ ſunt, quæ ex ſublimibus locis, & terræ tumulis profluunt. Hæ enim dulces ſunt & albæ, modicumque Vinum ferre queunt: per Hyemem calidæ, per Æſtatem frigidæ. Tales enim ex profundiſſimis Fontibus proveniunt.* Cogitavi ſæpe de Aquarum Helveticarum, præcipuè Alpinarum levitate, quâ ſæpe ne minimam ſtomacho, aliâs ab Aquæ potu affici ſolito, inferunt gravitatem, copioſè licet hauſtæ; quod idem de Fonte quodam altiſſimi

Aquæ in Helvetia optimæ.

cujuſdam Montis in *Höja Orcadum Inſula* deprædicat *Robertus Sibbaldus Prodr. Hiſt. Natur. Scot. Part.* I. *Lib.* I. *cap.* 9. p. 21. Nec aliam hactenus invenio cauſam præter eam, quam obſcuris verbis ſub finem citati Textûs inſinuare videtur *Hippocrates*, ego ita explano. Ex Hydrophylaciis ſubterraneis, quorum in Montibus Helveticis Exiſtentiam alibi demonſtrabo, ſublevati Vapores quò altiùs evehuntur in Cavitatibus ſubmontanis, eò depurantur magis, quatenus ſcil. relinquuntur ponè craſſiores, graviores, terreſtribus fœti particulis, leviores autem colliguntur in Fontes & Rivos. Teſtimonio ſuo comprobabunt hoc Ratiocinium Chymici, qui ſubtiliores magis deſtillant Spiritus, aut Aquas, quo altiori loco ponunt Alembicum, & hâc quoque viâ rectificationes ſuas inſtituunt. Comprobat hoc ipſa Aqua pluvialis, quæ Experientiâ teſte eſt κουφοτάτη, καὶ γλυκυτάτη, καὶ λεπτοτάτη, καὶ λαμπροτάτη, *leviſſima, & dulciſſima, & tenuiſſima, & limpidiſſima*, quibus Epithetis cluet *Hippocrati l. c.* unde & baſis loco nobis ſubſerviet, quoties ad illius pondus, veluti ad Cynoſuram, alias Aquas in Itinere obvias examinabimus. Hiſce inſuper addo, quòd propter circumſtans Aëris frigus, & minorem Atmoſphæræ preſſionem, retineantur particulæ fluidi hujus Elementi (quas utique differre puto in magnitudine & pondere) leviores, aliâs avolare in auras aptæ, quæ reliquis grandioribus viam per anguſtiores vaſorum & tubulorum corporis noſtri poros parant, ut hæ illarum vehiculo tantò faciliùs, Acidularum ferè in modum, pertranſire valeant.

Fontes in Vico ad Lacum.

Primæ, quarum pondus examinavi, Aquæ Fontanæ ſunt in Vico *ad Lacum* (*Lachen*); habentur ab Incolis pro Mineralibus, ſuperior quidem, *der Mezgbrunnen* dicta, pro Aluminoſâ, quòd cocta lacteſcat, & album pulverem ad fundum præcipitet, quod plurimis Helvetiæ Fontibus eſt commune; inferior pro Chalybeatâ, quòd aciduli inſtar Fontis facilè pertranſeat, nec quemquam aggravet; vix autem utraque aliâ, quàm communi puritatis & levitatis prærogativâ gaudet; niſi forte prior ſit particulis terreſtribus alcalinis fœta, quas major gravitas præter viſûs teſtimonium indicat, unde

Sumptibus Reverendi admodum Viri D. Henrici Aldrich, S.T.P. Ædis Christi Oxoniæ Decani.

unde & uſurpatur à Scabioſis pro Balneo. De eadem narrant, quòd verno tempore ſpumam ſupernatantem habeat ſulphuream illi ſimilem, quæ ſimul in Lacu Tigurino conſpicitur, de quo tunc dicere ſolemus, eum *florere*, *der ſee blühe:* De hoc autem Phænomeno dabitùr alibi commodior diſſerendi locus. Ponderandis Aquis deſtinavi Globum vitreum, qui capit pluvialis Aquæ ℥ii. ʒvi. gr. xvii. ſuperioris Aquæ, quæ pro Aluminoſa habetur, ℥ii. ʒvi. gr. xxxiv. inferioris ℥ii. ʒvi. gr. xxi. unde infero, illius Menſuram [Libram] Medicam, ſive ℥xii. continere partium heterogenearum ʒi. gr. xiii. hujus verò Menſuram duntaxat gr. xxi.

Horâ 6. pomeridianâ, Tempeſtate pluvioſâ, quam Tiguri ſenſerunt impetuoſam Tonitrubus ſtipatam, aſcendit Argentum Vivum in Barometro ad Scrupulum 1. Notandum hîc, per Scrupulos intelligi decimas Tigurini Digiti Geometrici partes, (quas exhibeo in TAB. I. *Fig.* 1.) numerationem autem inchoare à ſummâ, quam Mercurius hactenus Tiguri attigit, altitudine, porro autem tendere deorſum, eo modo quem exhibet *A. B.* in *Fig.* 3. Eadem die domi fuit altitudo Argenti Vivi Scrup. 5. unde inferre quis poſſet, fuiſſe nos 400: pedibus inferiores Tiguro, quod paradoxon prorſus, quum non fluat Tiguro ſurſum Lacus, ſed à Vico *ad Lacum* deorſum. Sed ſcrupulum ſolvit, quòd Tiguri fuerit Obſervatio facta eodem quidem die, ſed ante quàm Cœlum tonitru tremuit, & imbres verberârunt Agros, atque ſic eo tempore, quo Aër fuit admodum rarefactus, & vaporibus gravidus, ut altiùs quàm ad locum ſupra notatum ſuſtinere non valuerit Mercurium; nos autem Experimentum fecerimus poſt effuſas jam pluvias, ſereniori reddito aëre, & elaſticitate reſumptâ.

Obſervationum Barometr. cum

TAB. I. *Fig.* 1.

Abſolvunt Experimenta Barometrica circa reſpectivam Locorum, Vallium & Montium altitudinem inſtitui à me ſolita haud minimam, imò forte curioſiorem Obſervationum in hac Excurſione collectarum partem. Haud proin ingratum erit Illuſtriſſimæ Societati, diſtinctiùs paulò percipere, quâ methodo & circumſpectione uti ſoleam. Parare in hunc finem jubeo Baculum teretem *Fig.* 2. ſed per mediam longitudi-

Modus exponitur & ratio.

TAB. I. *Fig.* 2.

tudinem diſſectum, ſive in binos hemicylindros diviſum, quibus inciſa eſt crena pro recipiendo vitro *C. D. Fig.* 3. corrigiolis duobus vel tribus in *E. F. G.* inſuper agglutinando, ut eò firmiùs hæreat, nec vacillet. Baculi extremitates, ſummam *A. Fig.* 2. & imam *B.* claudo Operculis cavis, ex Cornu tornatis, & per Cochleas *a. b. c. d. e. f. g. h.* firmiter adaptandis, ſuperiori *A.* globoſo magis, inferiori *B.* cylindrico, ut figuram Baculi ambulatorii longitudine tripedali circiter, & totâ facie externâ propiùs æmuletur, atque ſimul uſibus meis inſervire poſſit. Baculi ſcapum, ne forte dehiſcat, conſtringo annulis binis etiam corneis. Præter Baculum hunc Tubo Torricelliano inſtructum, quem ipſe ſecuritatis majoris ergò geſtare ſoleo, famulis atque comitibus trado inſuper Argenti Vivi libram unam, vel duas, phialâ vitreâ probè clauſas, & præterea Pyxide ligneâ opertas; porro filum ferreum tenue, cum Infundibulo exiguo corneo, & corio mundo ad depurandum Mercurium. Quoniam autem vitrei Tubi non ejuſdem ſunt omnes diametri ſeu orificii, tenuiores alii & ſenſibiliores, alii contrà ampliores & magis inſenſibiles, neceſſe omnino puto, ut ante deceſſum, domi in Turribus vel Montibus Urbi vicinis fiant Experimenta iterata eodem, qui in Itinere adhiberi debet, Tubo, ut innoteſcat, quantum delabatur Mercurius in altitudine pedum 50, 100, 200, &c. Ita comperi, antequam Iter Anni 1702. & hoc ipſum Anni 1703. aggreſſus fui, ſcrupulum unum, ſeu decimam Digiti Tigurini partem reſpondere 8 perticis, ſive 80 pedibus, & huic Obſervationi per iterata Experimenta confirmatæ poſtea ſuperſtruo computum. In omnem Tubi vitrei fracturam patientis eventum mecum portare ſoleo bina vel terna alia vitra capſulâ ligneâ probe clauſa, ejuſdem cum priore diametri & effectûs, ut uno fracto aliud ad manus eſſe poſſit. Apparatum hunc Barometricum ad radicem proximi Montis, vel in cujuſvis Pagi Diverſorio evolvo, partes baculi diſſolvo, annulis & cochleis libero, Tubum, filo prius ad fundum uſque intruſo, Mercurio repleo, cavendo probè, ne bullulæ quædam aëris remaneant; hoc facto, hemicylindricum baculum cochleato O-

per-

perculo connecto, firmatum inverto, atque locum vel gradum, quouſque Mercurius aſcendit, adnoto. *Vid.* TAB. I. *Fig.* 3. In ſummo Montis vertice idem Experimentum eâdem curâ repeto, obſervans rurſus, ad quot digitos & ſcrupulos deſcendat nunc Mercurius. Intervallum illud, quod radicem & cacumen Montis intercedit, ad ſcrupulos quàm exactè fieri poteſt (erecto prius ad perpendiculum baculo) numero, & per Regulam auream, De Tribus dictam, infero TAB. I. *Fig.* 3.

I. *Scrup. facit* 80. *pedd*, *quot Intervallum à me obſervatum?*

Sic prodit altitudo loci, vel Montis perpendicularis in quarto termino proportionali. Quòd ſi eodem die eâdem viâ ex Monte rurſus deſcendam, in Valle idem, quod ante feci, Experimentum reitero, ut obſervem, num eodem cum priori loco hæreat Argenti Vivi Liquor, vel aliquam ſubierit mutationem Aër. Quòd ſi verò in oppoſito Montis latere in aliam à priori Vallem deſcendero, ſoleo hîc rurſum inſtituere Experimentum, & duplici computo invenire tum altitudinem Montis reſpectu hujus Vallis, tum etiam binarum Vallium reſpectivum, elevatiorem ſcil. aut depreſſiorem, ſitum. Non vacat nunc fuſiùs immorari Ætiologiæ, quam ex majori, minorive Atmoſphæræ, quæ imis Vallibus, & ſummis Montibus ſuperſtat, altitudine leviſſimâ operâ deducunt Phyſici, nec etiam diſcutere difficultates, quæ bonitatem Operationis infringere valent, & deſumi poſſunt ex diverſâ aëris, imi & ſummi, conſtitutione, compreſſiore ibi & calidiore, hîc rariore & frigidiore, ex tempeſtatum continuâ variatione, *&c.* Imo nec prætendo Veritatem omnibus dubiis plenè liberatam adhuc dum ſiſtere, quæ operta Nubium involucris mihi ipſi videtur.

Ad Fines. Glaronenſium Territorium.

Die 4. Iduum Aug. Equis vecti *Veſenam*, (*Weſen*,) pertranſivimus Loca ſequentia in Provincia *Ad Fines* (*March*) dicta, ſita: *Galgenen*, *Sibnen*, *Schübelbach*, *Reichenburg*, ſed & Pagos duos *Glaronenſium*, *Bilten* & *Nider Vrnen*.

Supra *Biltenam ſuperiorem* (*Ober-Bilten*) erigitur Mons, cui nomen *Hirtzli*, cujuſve inferior pars vocatur *Nideren*.

Balneum Nider Urnen.

Medios inter *Biltenenſes*, & *Inferiores Vrnenſes* eſt *Balneum Inferiorum Vrnenſium* (*das Nider Vrnen Bad*,) quod

ſcaturit ex radice *Rubri Montis*, *des Rohten Bergs*, à colore ita dicti, & mox in Domo viciná coquitur, atque ex ipſo Aheno in Lavacra diſpeſcitur, ut Balneantium uſui inſerviat. De hoc Balneo notari meretur, quòd nec à Pluviis exundet, nec exareſcat ſummâ Æſtate, atque ſic eundem per totum annum, & perennem habeat fluxum, hyeme tamen tepeſcat admodùm. Mineralia, quibus impraegnatum hoc Balneum, ſunt ex mente *Jodoci Pfendleri*, Med. quondam Doctoris, & Landammanni, Æs, Ferrum, Vitriolum, Alumen, & Aurum; cui ſubſcribunt *Jacobus Zieglerus*, & *Rodolphus Gygerus*, Archiatri Tigurini, & proin Fontem hunc Naturâ ſuâ calidum, ſiccum, & adſtringentem externè & internè uſurpandum volunt in Affectibus Arthriticis, Paralyticis, Colicis, Aſthmaticis, Leproſis & Scabioſis, Ictericis, Phtiſicis, in Ventriculi Imbecillitate, Hæmoptyſi, Menſium, omnibuſque aliis Sanguinis fluxibus nimiis; Ulceribus inveteratis, Ophthalmiâ humidâ, Febribus Intermittentibus. Limum ex Aquâ in Aheno præcipitatum, uti & Tartarum ſeu Toſum pulveriſatum jubent inſpergere Ulceribus fiſtuloſis, & Vulneribus dyſepuloticis. Hoc inſuper obſervant, qui Balneum poſſident, quòd qui curam Thermarum Piperinarum, aliarumque celebriorum non abſolverunt, hic veluti in ſuccedaneo ad optatum finem perducant. Nos quæ in loco ipſo circa has Aquas obſervaverimus, paucis tangemus. Vitro acceptam pellucidam vidimus, & guſtui gratam, frigidamque imò & levem ſenſimus, quæ Stomachum non aggravet. Pondus fuit ℥ij. ʒvj. *gr.* xxxiii. ut Libra Medica contineat ʒi. *gr.* ix. materiæ heterogeneæ, quæ limus eſt ſubtilis terreſtris cinerei coloris, qui ſeſe mox inter coquendum præcipitat. Per infuſiones Syrupi Violarum, Tinct. Tornæſol. Merc. ſublimat. Vitriol. Olei Tart. per deliq. Spir. Sal. Armoniac. Urinoſ. & Vinoſ. examinata hæc Aqua nullam ſenſibilem oſtendit mutationem, niſi quòd ex infuſione Merc. ſublimat. comparuerit Cuticula varicolor Iridi non abſimilis, & ab Ol. Tart. p. d. paulùm fuerit lacteo colore turbata.

Ad Radices Montis *Wallenberg*, qui ad Meridionale *Lacus*

cûs Rivarii latus erigitur, ſcaturit *Aqua Sulphureo-bituminoſa*, viſcidis concretionibus referta. Examinata hæc per injectionem diverſorum, & ſupra jam nominatorum, Liquorum nullam fere ſubiit mutationem, niſi quòd ex Ol. Tart. p. d. paulùm lacteſceret, & ex Merc. ſublimat. apparuerit etiam Cuticula, Sulphuris index, juxta odorem gravem, qui ſtatim ſeſe naribus obvium ſiſtit. Ejuſdem prorſus eſt Naturæ, Odoris, eorundem etiam contentorum viſcidorum (quibus hîc & ibi involvitur *Erucula miniati coloris* TAB. I. *Fig.* 4.) Aqua in Territorio Tigurino, ſupra Pagos *Rüſchlikon* & *Kilchberg*, de qua ſequentia commemorat ὁ πάνυ *Conradus Geſnerus. Balneum, quod aliqui a Lactis crema nominant das Nijdelbad, paulò ſupra Pagum, cui nomen à Templo in Monte ſito Kilchberg, oritur ex puteo quodam in Sylva uliginoſa effoſſo. Aqua Sulphur olet, ſatis fœtida, & qua fluit, rubiginem quandam relinquit. Hoc aliquamdiu intermiſſum, nuper autem à Ruſticis ejus loci accolis frequentari cœpit, tanquam adverſus Scabiem & Febres utile; an verè Sulphur contineat, incertus ſum: pleræque enim Aquæ locis uliginoſis ortæ, præſertim in puteis, ſimilem odorem ſulphureum & fœtentem reddunt.* Adnotat inſuper *Joh. Erhardus Eſcherus Beſchreib. des Zurichſee*, p. 252. quòd vicina Fonti huic, quæ uliginoſa admodùm ſunt, Prata, ab ipſo Odore, quo imbuuntur, & Aquâ, quâ irrigantur, *Zum Schwebelbrunnen* nuncupentur. Ego, quæ Menſe Junio An. 1701. circa hanc Aquam in ipſo Loco natali obſervaverim, huic etiam Tractationi immiſcere non gravabor. Alvei, cui includitur hic Fons, parietes incruſtantur materiâ mucilaginoſo-bituminoſâ, coloris ſubviridis & obſoleti, craſſitudine dimidii pollicis, quæ etiam huic Aquæ inſtar Spermatis Ranarum innatat. Hæc in Extracti ſpiſſioris formam ad ſiccitatem ferme coacta odorem ſpargebat fœtidum ſulphureum, etiam accenſa. Prolecta per Diſtillationem Aqua ſulphureum quoque & fœtidum ſpirabat odorem, volitantibus ſparſim in ipſa diſtillata filamentis tenuibus, quæ, ubi reſiderit Aqua, per mutuam adhæſionem in ipſam rurſus mucilaginem bituminoſam abeunt. Eſſe autem materiam hanc viſcidam mucila-

Aqua ſulphureo-bituminoſa.

Erucula miniata. TAB. I. *Fig.* 4.

cilaginoſo-bituminoſam vel inde patet, quòd in Aqua communi ſolutum materiæ illius Extractum Tincturam det citrinam, & in Spiritu Vini intenſè croceam, vel Aurantii coloris. Rubiginem, quam *Geſnerus* annotavit, relinquere hanc Aquam, quà fluit, non obſervavi, nec facilè obſervare potui, quia uno alveo quadrato fons eſt incluſus, nullius hodie uſûs. Guttas oleoſas Aquæ innatare non vidi. Commota baculo Aqua ſulphur manifeſtè olet, quod abſque agitatione non ita eſt ſenſibile. Pellucida inſuper eſt, & fontanæ ad inſtar clara. Ex tredecim Libris Medicis Aquæ, evaporationi expoſitis ad ſiccitatem uſque, remanſerunt nonniſi *gran.* vi. Croci ſubflavi ſubtilis. Mutationem ex affuſo Ol. Tart. p. d. & Spir. Sal. Armon. nullam ſenſi. Extractiones etiam cum Aquâ & Spiritu Vini factæ ex infuſis variis Liquoribus nullam ſenſibilem ſubierunt mutationem. Specificas gravitates ſequenti modo expreſſi:

Aqua Fontan. comm. ℥i. ʒvii. ℈i. *gr.* viii.
Aqua Sulphurea diſtillat. ℥i. ʒvii. ℈ii. *gr.* xviii.

Judicavi inde, continere ℔i. *Aq. ſulph. diſtillatæ gr.* xv. *vel* xvi. prope materiæ heterogeneæ, & *Libram Medicam* ℈ix ad minimum.

Aqua Fontana in Veſena. Aquæ Fontanæ prope *Veſenam im Lochbrunnen* Gravitas Specifica eſt ℥ii. ʒvi. *gr.* xxv. ut in una *Libra Medica* contineantur partium terreſtrium *gr.* xxxiv. Habetur & hæc pro Minerali, nullas tamen ab infuſis variis Liquoribus paſſa eſt mutationes, niſi quòd à Merc. Sublimat. cuticulam repræſentet varicolorem, & ab Ol. Tartar. p. d. paulùm fuerit turbata.

Crypta Æolia. Ad Radices Montis *Blättlisberg*, qui *Lacum Rivarium* à Septentrione claudit, eſt *Crypta Æolia*, Sclopeti jactu diſtans à *Veſenâ*.

Rivarius Lacus. In *Rivario Lacu*, qui aliâs etiam *Rivanus*, *Ripanus*, *Ripenſis*, *Walenſtadenſis*, (communiter *der Wallenſtatter See*) *Veſenius*, ab Oppidis *Valenſtadio*, *Wallenſtatt*, *Wahlenſtäd* (quod *Riva* etiam vocatur, & *Ripa*,) & *Veſenâ* (*Weſen*) Lacui adſitis, audit, & circa eum, porro obſervavimus res ſatis curioſas, quarum Relatio erit omnino præſenti loco maximè apta.

Per

Per univerſam Helvetiam Venti ſunt irregulares, aſt *Rivarium* hunc *Lacum* ſolent, tempore conſtanti & ſereno, perflare *Venti periodici*, quibus poſſunt Nautæ *Veſenâ Valenſtadium*, & viciſſim *Veſenam* tendentes commodè uti. Hiſtoria ſequentem in modum ſeſe habet. Mane ſummo, ante Solis Exortum incipit *Eurus*, & ſpirat, tempore ſcil. ſereno & æſtivo cum primis, unde & communi nomine Ventus hic *der Heüwetterwind* vocatur, (quòd eo regulariter flante Fœnum & ſecari & exſiccari commodè poſſit,) ad horam circiter decimam; à decimâ ad duodecimam eſt (ſit venia verbo) Ventiſtitium, quo Aër eſt tranquillus. Poſt horam duodecimam agere incipit *Zephyrus*, ſeu Occidentalis, & pergit regnare uſque ad veſperam: Poſt occaſum autem Solis reſpirat *Orientalis*, *der Oberwind*. Ordinatos hoſce motus interturbare quandoque ſolet *Boreas*, ingratus Nautis hoſpes, quem hic loci vocare ſolent *den Blättliſſer*, & *Kalchtharler-wind*, à locis, quæ perflat, monte *Blättlis*, & *Kalchtharen* ad ejus radices ſito. Rationem Phænomeni hujus claram reddet Conſideratio Sitûs. Jacet *Rivarius Lacus* ab Ortu verſus Occaſum aperto ſatis cœlo, quod radios ortivi Solis mox admittit, ſed & occidui efficaciam ad ſeram uſque veſperam concedit. Aſt ſeptentrionem verſus, & Meridiem altiſſimi exſurgunt Montes, qui in cauſa ſunt, ut æſtuantes Lacûs hujus fluctus, ſaxis alliſi, in ſeipſos reſilire cogantur, navigantibusque boatu ſuo, & vehementiâ, ſæpenumerò non leves incutiant terrores. Facilè hinc judicare licet, quòd Atmoſphæra ab Oriente Sole rarefacta, vel aliqualiter ſaltem expanſa, non undique æqualiter ſeſe poſſit in omnes diffundere plagas, & ſic diffuſa auram ſuam diſpenſare ex æquo, vel prorſus amittere, ſed incarcerata veluti inter alta Glaronenſium, Toggiorùm, & Sarunetum juga fluere cogatur verſus Occaſum. Durat autem hic flatus ad horam uſque decimam matutinam, qua incipit Sol culminare Meridiem Lacûs, & Atmoſphæram totam, quæ huic incumbit, æqualiter afficere: Verùm enimverò ab horâ duodecimâ ad quintam uſque, vel ſextam veſpertinam expanditur magis Atmoſphæræ ea portio, quæ Veſenæ adſtat, & ex- Venti ſtati.

expanſa pellitur Vallenſtadium eodem prorſus modo, quo ſupra explicuimus geneſin Venti Orientalis. Quòd autem reſpirare ſoleat horâ circiter ſeptimâ, vel tardiori aliâ, Eurus, inde deduco, quòd Aëris ſphæra à Solis calore expanſa, & Ripam verſus pulſa, occiduo jam Sole, in anguſtius ſpatium redire ſoleat, imò Veſenam verſus proprio veluti pondere, & reſumto elaſticitatis priſtinæ niſu refluere.

Montes ad Rivarii Lacûs ripas erecti, & alia ibi notatu digna.

Quòd ſi Venti hujus periodici beneficio cymbam *Veſenâ Ripam* verſus promoveo, occurrunt ex Latere ſiniſtro ſeu Septentrionali Montes *Fiderſchen* ſeu *Blättlisberg*, de quo ante; *Mattſtock*, huic contiguus; *Auf Ammon*, ubi Parochia eſt ejuſdem nominis: Judicat *Gulerus Ræt. p.* 213. *b.* dictum fuiſſe hunc Montem, vel Pagum ipſum, à Rhætis *au Munt*, indeque venire nomen *Ammon*; alii tamen interpretantur hanc vocem per *amœnum Montem*, ut *Räbmann. Geſpräch von Berg. p.* 256. Amœnitatem huic Monti conciliat non ſola fœcunditas Pagi, ſed & Rivus *Muſlen*, qui ex hoc Monte præceps ruit in Lacum, & præternavigantibus jucundum ſuo lapſu ſpectaculum præbet. Ad Montis radices ſita olim erat Arx *Straleck*, nunc reſtat Sacellum. Sequitur Mons *Seren*, cui initium dat *der Bejerbach* rivus. Huic putant Accolæ communicare aquas ipſum Rhenum, qui tamen longe abhinc Rhenanam Vallem perfluit; conjecturam inde ſumunt, quòd accreſcente hoc Fluvio ſimul exundet hic rivus, & decreſcente areſcat. *Quintnerberg*, ita dictus à vicino Pago *Quinta*, *Quinten*, qui Romanam Antiquitatem adhuc in nomine ſervat. *Joſ en* cujus baſis *die glatte wand* vulgò nuncupatur, quòd perpendicularis aſſurgat ſupra Lacum, qui hîc loci ſummæ dicitur eſſe profunditatis, ad trecentas circiter orgyias. Porro ſeſe invicem excipiunt alii Montes: *Schwalbis*; *Schrynen*; *Tſchinglen*; *Büntz*; *Tſcherler Alp*.

Latus *Rivarii Lacûs* Meridionale claudunt *Glaronenſium* & *Sarunetum* Montes ſequentes: *Wallenberg*; *Britterwald*, de quo ſciendum, fuiſſe Helvetiæ Antiquæ, & Tigurini Pagi in ſpecie, Epiſcopatuum item, Curienſis & Conſtantienſis terminum limitaneum, adnotante *Tſchudio in Helvet. Antiq.*

tiq. MSC. Pars ejus eſt *Goſſelſtalden.* Ad radices Montis hujus incipit *Via nova*, *der neüe weg*, magnis ſumtibus hinc inde petris inciſa, in gratiam eorum, qui navibus vehi vel nolunt, vel propter ventorum ſævitiem non poſſunt; cujus elaborationem obtulerunt jam A. 1571. certis conditionibus Glaronenſes, uti videre eſt ex *Abſcheid. Bad. Ann. cit. in Januar.* §. 1. *Mürtſch Stock*, *Mortſchen*, quem inter & præcedentem defluit rivulus *Filsbach*; Montis hujus ſummum fere, idque ſaxoſum & ſterile, cacumen perforatum eſt cavo, quod navigantibus mox ſeſe offert, & eminùs perſpiciendum præbet. In oppoſito ejuſdem Montis latere, quod Glaronam reſpicit, fuit olim *Argentifodina* celebris. Ad radices eſt Pagus *Müllihaar*, & *Mullithal* vallis. Sequitur *der Kijretzerberg*, cui adjacet Pagus *Kijretzen*; *Murgen*, ubi eſt Officina Ferri fuſoria. *Quartum*, *Quarten*, & Pago huic adſtans Mons *Tertenſium*, *der Tertznerberg*, *Molſerberg*, cum Pago *Mols*; *Roüſchyben* monticulus, juxta quem effluit in Lacum Rivarium fluvius *Aa.* His imminet Mons Glaronenſium prælaltus *Spitzmeil*, cui forte Etymologiam fecit cacumen ferme faſtigiatum.

Chalybis vena Sarunetana, quæ excoquitur in Pago Flumbs.

Die 3. Iduum Aug. Equis vecti devenimus in Pagum *Flumbs*, cui Latinum *Fluminis* nomen eſt. Excoquitur hîc Vena præcellens *Chalybis*, cujus locus natalis eſt in altiſſimo *Sarunetum* Monte *Gunzen.* Eſt hæc Vena triplex, *Schwartz Ertz*, *Meliwerk*, & *Roth Ertz*, quæ vix niſi à peritis ab invicem diſtinguuntur, & ex diverſis Fodinarum partibus advehuntur. Harum mixtura proportionata dat immediatè *Chalybem*, minùs exacta *Ferrum.* Qui venas haſce incruſtant Lapides rubri, vocantur *Leberberg*, à colore Hepatis, & indices ſunt Venæ Chalybis, tum incipientis, tum deſinentis. Elocantur nunc à VII. Helvetiæ Pagis veteribus Fodinæ & Officinæ fuſoriæ Dominis Gaadiis Sarunetibus, ante quinquaginta autem & plures annos fuêre in manibus Tigurinorum. Notum eſt iis, quibus Hiſtoria Metallorum eſt perſpecta, raras admodùm eſſe *Chalybis nativi*, qui *Stahelſtein* & *Kernſtahel* vulgò dicitur, venas, quandoquidem omnis fere Chalybs conficiatur ex Ferro, qui hinc *Eiſen-Stahel*

hel ad diſtinctionem prioris nuncupari ſolet. *Effoſſus olim eſt Chalybs naturalis penes Chalybonem, celebre Aſſyriæ Emporium, & celebrabatur illa ut præſtantiſſima, quamvis juxta Chalybdicum Stomoma Græci veteres meminerint etiam* τοῦ Σινωπικοῦ, τοῦ Λυδίου καὶ τοῦ Λακωνικοῦ. *Salmaſ. Exercit. in Solin.* p. 763. In Europa non eſt mihi cognita ulla vera Chalybis fodina, niſi forte hac prærogativa gaudeat in Tyrrheno Mari *Ilva, Elba,*

Inſula inexhauſtis Chalybum generoſa Metallis.

Et *Ferrum Noricum*, cui ob tenacitatem & optimam duritiem Amaſiam obſtinatam comparat *Ovidius*:

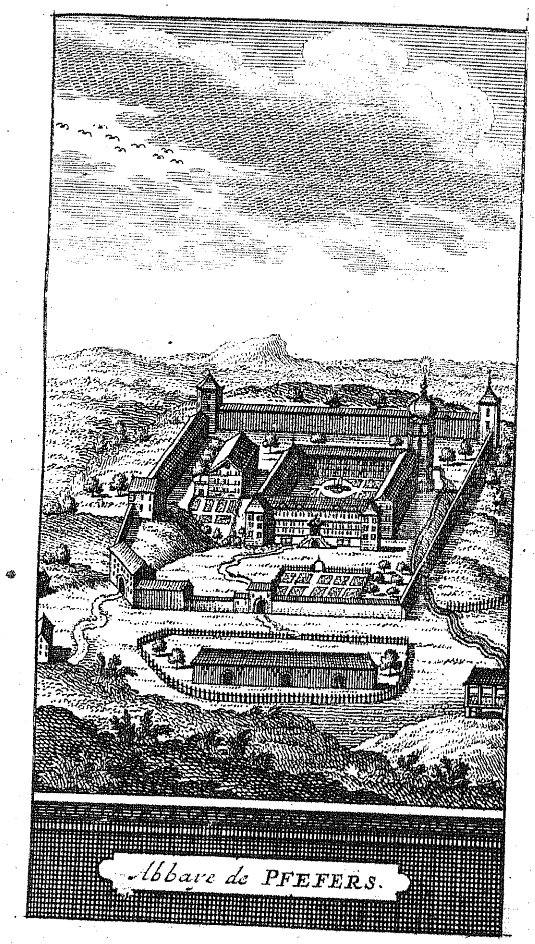
Durior es Ferro, quod Noricus excoquit Ignis.

Sarunetum Comitatus. *Vallenſtadio*, quod olim *Statio* fuit *Rhætorum*, itur *Ragazium* (*Ragaz*) per *Tſcherlen*; *Bertſchis* (*Berſis*, *Perſinios*); *Flumbs* (*Fluminis*, *ad Flumina*); *Halbmeil*; *Sargans* (*Sarunetum*, *Sarunegaunum*, *Sarunegaunis villa*,) quæ Præfecti totius Comitatûs eſt Sedes, & nomen fert totius Regionis; accipit autem nomen à præterfluente fluviolo *Sara*, *Saren*, cui ſcaturiginem præbet tractus montanus *Ragazio* & *Filtris* (*Vilters*) interjectus. *Gul. Ræt.* p. 211.

Aëris Alpini puritas. In Diverſorio Ragazienſi fuit tempore ſereno, horâ tertiâ pomeridianâ, *Mercurii* altitudo in *Barometro* 5. *Scrup.* Tiguri eodem die 7. Ex Barometricis hujus & præcedentis diei (quo fuit *Ripæ* horâ 9 pomeridianâ, cœlo ſereno, 1. *Scrup. Tiguri* 4.) imò & ſubſequentium, obſervationibus colligo, Aëris Elaſticitatem eſſe in altioribus, ſeu Inalpinis Regionibus, longè majorem, quàm apud nos, quum altiori loco conſiſtat Mercurius hîc, contrarium autem effectum experiri oporteret, ob altiorem hîc, depreſſiorem ibi Atmoſphæram. Cauſam hactenus adſcribo majori Aëris in Regionibus Alpinis puritati, unde fit, ut Aëris ſpirulæ faciliùs poſſint Elaſticitatis ſuæ vires in hæc inferiora premendo exerere, quàm ubi ſunt à particulis vaporoſis & halituoſis variis impeditæ, uti apud nos. De his autem aliorum, expertiorum quidem, judicia audire malo, quàm proprias conjecturas cuiquam obtrudere.

Ragazio relicto conſcendimus montem, cui inædificatum

eſt

Abbaye de PFEFERS.

conciſæ huic deſcriptioni inſerere. Magni Voluminis res foret, ἐκ ἐπιςολικῆς ὑποθέσεως. Ne tamen inſalutatis à ſalutaribus his Lymphis diſcedam, lubet ὡς ἐν ἐπιτομῇ præcipua, quæ dici poſſunt, & ipſe expertus ſum, heîc ſiſtere. Inventæ fuerunt caſu hæ Thermæ A. 1240. ſub Regimine *Hugonis à Willingen*, qui tunc Cœnobio præfuit, ab Aucupe quodam ex Alto-balcanorum Familia (*Carlinen von Hohen Balken*) de qua ultima propago, *Bartholomæus Carlet*, obiit Valentiæ, in Pago Thermis proximo, A. 1616. d. 12. Jun. Scaturit Aqua in horribili Antro, quod inacceſſum fere eſt Solis radiis, imò & hominibus, niſi projectæ ſint audaciæ, nec Vertigini obnoxii. Hanc quippe ſummo cum Vitæ periculo inducere poſſet anguſtia viæ ſive ponticuli, qui ubique fere è ſaxis pendet, vel miro artificio adaptatis fulcris innititur, porrò Taminnæ Torrentis aſpectus, qui infra me tranſeuntem ſpumans, & citò, cum horrendo ſtrepitu ſaxeis parietibus incluſus perfluit; imminentia item, & ruinam quovis momento minitantia, imò ſæpe cadentia Saxa, quæ naturales efformant Arcus, centum, & ultra, pedes altos, paſſim licet diſruptos, ut Solis radiis aliqualis pateat aditus, inde autem loci diſcrimen pateſcat tantò magis. Protenditur autem Aquæ ductus, & præcitati ponticuli longitudo ad 600. & quod excurrit paſſus. Scaturigo non eſt una, ſed multiplex, primaria tamen, quæ peculiari portâ referatur, adeo abundans, ut molæ circumrotandæ ſufficeret; aliæ laterales origines, quæ ejuſdem claritatis & bonitatis Aquas vehunt, nulli reſervantur uſui, ſed poſtquam è ſaxorum fiſſuris, & Terræ limoſæ poris profluxêre, lymphas ſuas rapidæ Taminnæ infundunt. Id præ aliis Thermis ſingulare habent hæ Aquæ, ut Majo menſe communiter prorumpant, & cum impetu quidem, præeuntibus Faginis foliis, Pomis, aliarumve Arborum ſylveſtrium fructibus, Septembri autem menſe, vel Octobri rurſum ſeſe ſubducant, Majalibus adeo, ſeu Temporariis Fontibus accenſendæ, uno tamen anno copioſiùs fluant, parciùs alio. Ingredientia hujus Aquæ Mineralia quod ſpectat, ſunt ea ad hunc uſque diem, ſi verum fateri velimus, ita abſcondita, ut nîl dicere liceat, quod vel à priori

poſſit

poſſit certò probari, vel à poſteriori demonſtrari. Eſt limpidiſſima, colore omni & ſapore, imò & odore deſtituta, omnium palato ex æquo grata, unde judicavit *Paracelſus*, Medicus & Chymicus ſua laude non fruſtrandus, eſſe Aquam puriſſimam, ſimplicem, & verè Elementarem, nec Sulphure, nec Minerali alio imprægnatam. *Fuchſius*, *Rulandus*, & alii, adſcribunt Thermis hiſce Sulphur, Nitrum, Æs, Ferrum, & Aurum. *Thurneiſſerus* Magnetem, Aurum, Æs, Sulphur, in Vehiculo Aquæ communis ſoluta. *Bruſchius* Aurum & Æs. *Abiſius* Ferrum, Terram ſigillatam, Nitrum, & Aurum puriſſimum; cui etiam ſubſcribit *Zimmermannus*, Auri ſulphuri prædominium tribuens. Certum hoc eſt, quòd Sulphur contineat ſubtile; certum item hoc, quòd ſi diu ſteterit, ſponte præcipitetur nunc Terra quædam pinguiuſcula, Auri bracteolis fœta, nunc etiam Cryſtalli pellucidæ. Mineralium præſentiam indicat quoque pondus, quod ad Scaturiginem comperi ℥ij. ʒvi. *gr*. xxx. & inde ſubſumſi, in Libra Medica contineri *gr*. 51. partium alienarum. Comperi etiam hoc, quòd ex affuſis variis Liquoribus, acidis & alcalinis Spir. Sal. Armoniac. Vinoſ. & Urinoſ. Ol. Tart. p. d. Spir. Vitriol. Solut. Merc. Sublimat. Tinct. Tornæſol. Solut. Vitriol. nulla ſubſecuta fuerit præcipitatio, aliave mutatio, ſaltem non illicò, diu enim commorari in Antro horrido ſimul & ſquallido non licuit. Solus Violarum Syrupus videbatur induere colorem vireſcentem. Invenit *Joh. Franciſcus Vicarius Piperinas has Aquas uno tempore præcipitabiles, alio non item. Hydrophylac. p.* 87. Inferre hinc licet, eſſe, quæcunque tandem fuerint, Thermarum harum Ingredientia, in ſubtiliſſimas particulas diſcerpta, relictis in Terræ Saxorumque poris craſſioribus, inſuper adeo arctè invicem, & cum Aquæ vehiculo unita, ut haud facilè ab infuſis Menſtruis, vel Ignis Diſtillatori ope ſejungi ſe patiantur. De viribus Aquæ hujus multa dici poſſent, ſi per tempus id, & chartæ anguſtiam, liceret. Afferam tamen, quæ in exiguam pagellam contraxit *Wagnerus Helv. Cur. p.* 95. *Laudatiſſimæ & ſaluberrimæ hæ Aquæ*, inquit, *Sanitatis Theſaurus ſunt præſtantiſſimus*, *quippe quæ*

tum

tum potæ tum Balnei loco adhibitæ proſunt Cerebri & Nervorum Obſtructionibus, Epilepſiæ, Apoplexiæ, Capitis Doloribus, deperditæ Memoriæ, Viſûs obſcuritati, Auditûs gravitati, Paralyticis, contractis, convulſis, Artuum tremoribus, Membrorum Laſſitudinibus, Jecoris, Lienis, Meſenterii obſtructionibus, Melancholiæ Hypochondriacæ, Podagricis, Iſchiadicis, Chiragrâ & inveteratâ Febre correptis, Membris fractis, contuſis, ſugillatis, malignis & malè curatis Ulceribus, Renum & Veſicæ Calculis, variis & inveteratis Uteri affectibus, Scabiei, Impetigini, Elephantiaſi; Cancris item & Fiſtulis, Mammillarum Ulceribus, Menſium Intemperiei, &c. Hujuſmodi Virtutes ſexcentas habent alias, quas ſcientes jam præterimus. Sibi autem ab iis caveant Hydropici, Phthiſici, Hectici, Icterici, Lue Venereâ infecti, Leproſi, Dyſenterici, Mulieres gravidæ: Summatim

Eſt DEUS & clemens miruſque Favarii in undis,
Qui morbo afflictis millia mira facit.

Die eodem reliquimus Thermas, ut nos conferremus in Pagum *Vättis*, qui ultimus eſt in Comitatu *Sarunetum*. Pertranſivimus autem Pagos *Valentz*, *Valens*, & *Sin*, cui à ſiniſtris adſtat Mons *Munton*, à dextris autem alius *Findels* & *Alplein* dictus. Mox à ſiniſtris comites habuimus *Galandæ* (*Calandæ*, *Caland*) Montis altiſſima Juga, quæ ſeſe protendunt per integram Vallem Vettenſem, & ex hac parte prærupta ſunt valde, & altis præcipitiis horrida, ab altera autem, qua *Curiam* ſpectant & *Fagonicum* (*Feldſperg*) tractabiliora, & fœcundis paſcuis plena. Montem ipſum non conſcendimus, quas autem olim in eo collegit Plantas *Joh. Fabritius* Curienſis, has recenſet *Conr. Geſnerus in Aret. Deſcr. Stocchorn. p. 235. b.*

Valentia.

Galanda Mons.

Calveiſſen.

Ad Occaſum Pagi *Vättis* ſunt Montes *Simmelberg* & *Calveiſſen*, qui Glacialia Juga per totum Anni decurſum ſervant, & Taminnæ Torrenti natales præbent; teſte *Kolweck von Pfeffersbad. p. 75.* habitati olim dicuntur ab hominibus ſtaturæ penè giganteæ, quorum reliquiæ proſtent adhuc in quodam Oſſuario.

Vettis Altitudo.

Vettiſii erat horâ 5. veſpertinâ, aëre pluvioſo, *Mercurii* alti-

2.

altitudo 17½ *Scrup.* unde collegi, locum hunc elevatiorem eſſe Thermis Piperinis 600. *ped.* & Tiguro 920.

Sunt in his Regionibus Alpinis propter dominans frigus *Inſecta* admodùm rara: Occurrit tamen *Valentiam* inter & *Vättis*, quem depingere ad vivum volui TAB. I. *Fig.* 5. *Capricornus ſeu* Κεράμβυξ *primus Mouſeti, coloris ferè cinerei, cujus venter, crura, & cornua, dilutè,* imò elegantur *cærulea*, articulis nigris interſtincta, *ſcapulæ, cauda, & elytra, nigris quibuſdam maculis variegata: Poſtrema crura reliquis longiora creſcebant.* Conſule *Jonſton. Tab.* XV. *Capricornus.* TAB. I. *Fig.* 5.

Idibus Auguſti perambulavimus pedibus *Vallem Vettenſem* (*Vättisthal*) pratis peramœnis, fontibuſque limpidiſſimis plenam. Ante autem, quàm pedes ex Diverſorio movimus, invenimus primo mane *Mercurii* altitudinem eandem cum heſternâ.

Dimidiâ horâ à Pago proſiliunt ſummo impetu immediatè ex Petris, quæ 25. circiter pedibus ab invicem diſtant, Torrentes bini, *Gorbsbach* vel *Gorbsbrunnen* dicti, qui mox in Vallem ſeſe ſpumantes præcipitant: Diameter Scaturiginis unius eſt pedum circiter duorum, alterius penè trium. Inferre licet ex impetuoſo eorum prolapſu, eſſe in Montis illius interraneis Hydrophylacium ſatis ingens, & elevatius quidem ipſis Oſtiis, ex quibus Aqua profluit. Notari porro meretur, eſſe hos Fontes temporarios, non perennes, & cum Majalibus fluxum tum inchoare, tum terminare. Fontes ipſos ex Monte profluos ſiſtit TAB. II. *Torrentes Majales.* TAB. II.

In Monte *Gunggels, Gungelſerberg, Kunckels,* qui tranſitum præbet euntibus Rhætis ad Thermas Fabarias, & Comitatum Sarunetum, obſervavimus *Mercurii* delapſum 27½ *Scrup.* ut hinc colligere liceat, elevatiorem eſſe hanc planitiem, in qua fuimus, montoſam Pago Vettenſi 800 *ped.* & Tiguro, quod in eodem ſtatu vidit hoc die Barometrum, atque in præcedenti, 1720. *Gunggels Montis Altitudo.*

Hîc ubi conſedimus, in obtutum venit Columna ſaxea, Statuæ ad inſtar ad pedes triginta & plures à Naturâ erecta, *der Sennenſtein* dicta, TAB. III. *Lit. A.*) juxta quam tempore ſereno perpetuò fere ſurgit Nebula (*Lit. B.*), quam ſic- TAB. III.

Nebula Alpina. cam, *trocken*, *Heüwetter Nebel* vocant Alpicolæ; affirmantes uno ore de hoc albidarum Nebularum genere, (ex quarum apparitione ſerenitatem prænuntiant) quod ipſe poſtea his meis oculis conſpexi in deſcenſu Montis Spelugæ, & alibi paſſim, ſurgere eas ex ipſâ Terrâ, non verò aliunde advehi per aëra. Idem nobiſcum judicat *M. Joachim Fridericus Creitlovius*, Paſtor Rommeledenſis in Weſtro-Gothiâ, occaſione *Woodwardianarum* Quæſtionum, quas *Novis Maris Balth. & Septentr.* inſeruerunt horum Collectores, *Ann.* 1703. *p.* 83. *Ante annos* 14. inquit, & *quod excurrit, æſtivo tempore in Itinere conſtitutus manè, ad Solis Ortum, obſervavi radios Solares ſummo excelſiſſimæ cautis cacumini injectos excitaſſe, vel extraxiſſe vaporem, qui condenſatus, & per altum ſubductus, perfectam nobis ſiſtebat Nubem, quæ Vento excepta, more Nubibus ſolito etiam per Aëra ferebatur. Hoc ſpectaculo delectati Iter noſtrum tamdiu protrahebamus, uſque dum tres vel quatuor iſtiuſmodi Nubes natas & elevatas contueremur.* Ego in Speluga tot, quot integrum poſtea cooperierunt Montem. *Mirati ſummam Creatoris ſapientiam, qui & id, quod paulò ante nulli nobis eſſe uſui videbatur, maximis rebus deſtinaverat, adeòque ex illo tempore dubitare cœpi num Nubes eſſent futuræ, ſi iſtiuſmodi Montes & petræ non darentur.* Hypotheſi hâc ſtante elucesceret permagna utilitas, imò neceſſitas, quam Helveticæ Alpes non nobis tantùm Accolis, ſed & vicinis aliis Regionibus præſtant, diſpenſando, quas gignunt, Nubes, Ventos, Aquas.

Rupicaprarum impenetrabilitas. De *Rupicapris* retulit, quem obviam habuimus, Venator, quòd ab ictu Sclopeti ſint immunes, ſicubi comedant ex Doronico-flore cœruleo; Homines ipſos hoc impenetrabilitatis jure gaudere, ſi quid ante Solis ortum ex illis radicibus aſſumant. Surdis Fabula. Doronicum cœruleo flore Alpinum eſt non ens. Forte intelligit Aſterem Alpinum cœruleo magno flore C. B. Impenetrabilitas, quam aſſignant Rupicapris Venatores, & prætendunt homines, hactenus nullam apud me invenit fidem.

Ægagropilæ. Circa *Ægagropilas* interrogatus idem Venator reſpondit,

pau-

paucas admodùm reperiri in Galandæ Montis Rupicapris, quod juga nimis ſint horrida & ſterilia. Dari Ægagropilas in uno magis Tractu, quàm alio, imò in ejuſdem Vallis uno latere magis, quàm alio, aſſerunt unanimiter Alpicolæ. In Sylvæ Rhenanæ (*Rheinwald*) Montibus Septentrionalibus nullas ferunt Rupicapræ pilas, in Meridionalibus è contrà nullæ fere ſunt, à trimeſtribus uſque ad adultas, quæ iis careant.

Ex Monte *Gunggels* deſcendimus per tranſitum admodùm anguſtum, Montibus interjectum, *la Foppa*, *Fuppa* dicitur, & integro alicui Exercitui obſtaculo eſſe poteſt invincibili, ſi modò centeni aliquot armati homines Clauſuram hanc occupaverint priùs, quàm hoſtes acceſſerint; Clauſuram dico, ita enim vocârunt Romani Clauſtra illa anguſta, Regionum Alpinarum Caſtella fortiſſima, Εἰσβολὰς & Κλεισούρας Græci. Ita enim *Suidas* ad vocem Κλεισούρα: οὕτω καλοῦνται τὰ ὀχυρώματα τῶν διαβάσεων τῇ Πατρίῳ τῶν Ῥωμαίων φωνῇ. Anguſta Alpium, τὰ στενὰ τῶν Ἄλπεων *Herodianus Hiſt. Lib.* II. c. 11. Τέμπας Græcitatis mediæ & infimæ Scriptores, adnotante *du Freſne in Gloſſar.* Talis Clauſura præcellens eſt prope *Agaunum*, quæ aditum ad *Valleſiam* pandit, vel præcludit. De hac ita *Paradin. Chron. de Savoye. Liv.* I. *c.* 16. *Au dit lieu ſe viennent les Rochers des Alpes à clorre d'une part & d'autre, en mode d'une gorge, & embouchement, laiſſant une eſpace fort etroite pour le cours & alvée du Rhoſne, duquel le Pont de Pierre avec une ſeule Arche embraſſe les deux Rivages & bords, qui eſt l'entrée du Pays de Valois: Et en hyver ne peut perſonne avoir accés en cette vallée, ſinon par le moyen de ce Pont du chaſteau: Tellement, que quand le Capitaine a fermé le Pont, toute la Region des Valeſiens eſt cloſe.* *La Foppa Clauſura.*

Hand longè à Pago *Taminio* (*Tamins*) reperias ad viam Saxa *Talcoſa* candido nitore ſplendentia. *Saxa Talcoſa.*

Reichenoviæ (*Reichenau*,) ubi in unum alveum confluunt Rhenus anterior (*der Vordere Rhein*) & poſterior (*der Hindere Rhein*) aſcendit horâ Meridianâ *Mercurius* ad $7\frac{1}{2}$ *Scrup.* indicio 1600. *ped.* quibus elevatior eſt planities *Gungelii* montoſa Rheni alveo. Addo, ex præſuppoſitâ eadem Tigurini & Rhætici Aëris diſpoſitione non altiorem eſſe Reichenoviam *Reichenovia.*

viam Tiguro 120. *ped.* Notanter præſuppono, quod ſcribo; nam ſupra jam unam & alteram difficultates circa bonitatem computi in medium produxi.

Die 19. Calend. Aug. horâ 6. matutinâ, erat rurſum *Mercurii* altitudo $7\frac{1}{2}$ *Scr.*

Circa Meridiem diſceſſimus *Reichenoviâ*, ut iremus *Tuſciam.*

Meſpilus Apii folio arboreſcens. Ad ripam *Rheni poſterioris*, haud procul à Balneo *Rhothen Brunn* ſylvulæ formam præ ſe fert *Meſpilus Apii folio ſylveſtris ſpinoſa ſive Oxyacantha* C. B. quæ hîc in Arborem fere ad 10 pedes, & ultra, excreſcit.

Balneum ad Fontem Rubrum. *Balneum zum Rothen Brunnen*, h. e. *ad Rubrum Fontem* dictum, *Fons Sulphureus frigidus eſt, calefactus contra Cutis vitia, internoſque affectus frigidos uſurpatur.* Hæc *Wagner Helv. Cur. p.* 120. Nomen accepit ideò, quia Saxa, Terram, & Ligna, per quæ defluit, ochraceo, vel rubro, colore inficit. Scaturit prope domum, ad ipſam Viam Regiam, ubi Saxo quadrato clauditur. Ponderis ejuſdem eſt cum Aquis Piperinis, unde & in Libra Medica continebit 51 *gran.* Terræ Martialis ſive ochraceæ, ſulphure ſubtili imprægnatæ. Hanc quippe præcipuum Balnei eſſe ingrediens indicant, præter Colorem, Experimenta à nobis inſtituta. Nam ex infuſione Ol. Tart. p. d. illicò lacteſcit, ut & ex Spir. Sal. Armoniac. Vinoſ. & Nitroſ. Ex pulvere Gallarum injecto rubellum induit Colorem, eumque opacum, qui tandem nigreſcit. Syrupus Violar. colorem inducit viridem. E contrà nullam inferunt mutationem Spiritus acidi, uti nec Tinct. Tornæſol. Solut. vitriol. & Merc. ſublimat. Patet hinc, ad Aquas Martiales & Acidularum Claſſem potius pertinere hoc Balneum, quàm ad Sulphureas, & uſui interno ad reſerandas Viſcerum Obſtructiones magis forte convenire, quàm externo.

Fürſtenovia. *Fürſtenoviæ* (*Fürſtenau*) in Fœdere Domus DEI *Mercurii* altitudo fuit ſub veſperam 9 *Scr.* Erit adeo hic locus ſuperior Reichenoviâ 120. *ped.* & Tiguro 240.

Telonii Pons. Die 18. Calend. Aug. horâ 7. antemeridianâ fuit *Mercurii* altitudo in Diverſorio ad *Telonii Pontem* (*bey der Zollbruck*)

quem

quem non ita pridem Rheni furor vaſtavit, Accolarum diligentia autem reparavit, $9\frac{1}{2}$ *Scr.* Tuſciæ $11\frac{1}{2}$. quæ adeo erit 160. *ped.* elevatior Fürſtenoviâ, & eodem die in Altâ Rhætiâ 17. quæ proin altior erit Tuſciâ 440. Fürſtenoviâ 600. & Tiguro (ubi conſedit Merc. ad $6\frac{1}{2}$ *Scr.*) 840.

Tuſcia, *Tuſana*, *Toſanna*, *Tuſciana*, *Tuſcorum vicus*, *Tuſis* terminat *Vallem Thumeliaſcam*, *Domeſticam*, *Tumleſchg*, *Domleſchg*, quam heſterno die totam peragravimus, Vicus eſt percelebris, & admodùm frequentatus, propter continuum, qui hàc in Italiam, Germaniam & Helvetiam ducit, tranſitum, & nomen ſervat Veterum Incolarum, qui Nobiles Tuſci fuêre, Tarquinii Priſci, & Hannibalis Carthaginenſium Ducis regnante Tyrannide, exules. Hîc loci omnia humanitatis, & benevolentiæ ſigna nobis exhibuerunt Viri proſapiâ, Virtutibus, & Doctrinâ inclyti D. Commiſſarius olim Clavennenſis, Pater, & Vicarius nuper Vallis Tellinæ, Filius, Nobiles *de Roſenroll*, Commiſſarius *Jecklinus*, & Rev. ac Pientiſſimus D. Loci Paſtor, & Decanus *Otto Graſſius*, quibus Ducibus & Comitibus conſcendimus *Montem S. Johannis*, *S. Johannesberg*, cui nomini anſam dedit Sacellum Divo huic dicatum, nunc deſtructum. Antiquo autem & vero nomine vocatur *Rhætia alta*, *Realt*, *Hohen Realta*. Venimus huc, viſuri Caſtri hujus, quod Rhæti, Tuſcorum quondam Ducis, & hodiernorum Rhætorum Patris, fuit primaria Sedes, antiqua Rudera, TAB. IV. & V. & Domeſticæ Vallis, quæ fœcundiſſima eſt, & jucundiſſimo loco ſita, integrum, quà latè patet, proſpectum. Nam

Tuſcia. *Rhætia alta.* TAB. IV. & V.

Ex ſiniſtro latere ſtatim ſeſe ſiſtit *Clivus Heinſilianus*, *der Heintzenberg*, qui à Tuſcio vico incipit, & ad bihorium uſque ſe protendit verſus Septentrionem, & vix alium totius Rhætiæ parem habet fœcunditate & divitiis, quas Incolis ſex Pagorum jucundo ordine, & parvâ ab invicem diſtantiâ in hoc Monte locatorum, offerunt Agri pingues, & viridantia Prata. Montem hunc ſummâ cum delectatione conſpexit, quoties Tumeliacam Vallem pertranſiit Generalis quondam Militiæ Gallo-Rhæticæ Dux Rothomagenſis, toties etiam teſtatus, quòd in vita ſua nunquam viderit Montem

Heintzenberg.

 cul-

cultiorem ſimul & amœniorem. In Clivo hoc conſpicuæ ſunt Parochiæ *Portheníenſis*, *Flerdenſis*, & aliæ. Cœnobium Monialium *Cacias*, *Katz*, *Caz*, ad Radicem Montis prædicti à Victore Epiſcopo Curienſi A. 720. fundatum. A dextro latere in conſpectum veniunt *Silium*, *Sils*, cum *Arcibus Baldenſteiniana*, & *Campobelliana*; *Pons Telonii*, *die Zollbruck*; *Fürſtenovia* pagus, qui olim Sedem præſtitit Epiſcopo Curienſi; *Scharantium*; *Almenium*; Communitas *Orttenſteiniana* cum Pagis *Baſpels*; *Rodels*; *Tumils*. Præterea viſuntur plurimarum Arcium Romanarum rudera, potentiæ Nobilium Tuſcorum haud obſcura indicia. Mediam *Tumeliacam Vallem*, ne quid ejus fœcunditati, imò & proſpectûs elegantiæ deſit, perfluit *Rhenus poſterior*, cui in ipſa hac Valle Aquas ſuas miſcent, prope Fürſtenoviam quidem *Albula*, ex Monte ejuſdem nominis oriunda; infra Tuſciam autem *Nolla* Torrens, qui ad altiſſimi Montis *Beüerin* radices profluit, & olim ob parvitatem ſuam nihili reputabatur, utpote placidus, & anguſto principio ortus, (hinc *Nolla* quaſi *nulla*,) nunc autem magis magiſque dominium ſuum dilatat, tantæ rapiditatis, & rapacitatis, ut integra ſæpe prædia, domos, ſtabula, devoret. Colore nigro facile in Rheno à Rheno diſtinguitur, ut Fluenti media pars nigricet, media albeſcat, utraque coloribus ſuis Inſignia Fœderis Griſei Heraldicè repræſentet. Debetur diſcriminatio hæc non tantùm utriuſque Fluminis celeritati, ſed & *Nollæ* majori gravitati, quâ Rheni leviorem Aquam quaſi præ ſe pellit, nec proin facilè ei ſe commiſcet. Nigrum colorem Nollæ conciliat limus ater, cui inſunt plurimi, iique perexigui *Pyritæ Cubici*.

Rhenus poſterior. *Albula.* *Nolla.* *Pyritæ Cubici.*

Lacus, qui Tempeſtates præſagit.

In Heinſiliano Monte, ſupra Flerdam Pagum, eſt *Lacus Paſcholenſis*, *Paſcholer See*, qui murmuribus ſuis, & rugitibus Tempeſtates præſagit. Talis quoque eſt Lacus *Calandari* dictus, de quo mira narrat Rev. D. *Oſwaldus Molitor*, V. D. M. Anderanus in Valle Sexamnienſi, in Literis ad me datis d. 3. April. 1700. Parvus eſt, inquit, ut Lapidis jactum nec longitudo ſuperet, nec latitudo, ſed profundiſſimus, Aquas influentes admittens, ſed non emittens. Admi-

mirandâ hac proprietate gaudet, ut quemadmodum Magnes Ferrum, ita hic Lacus Homines, qui fortè ad ripas illius obdormiunt, attrahat, & abſorbeat. Ante paucos annos accidit, ut ſeptem Equi à petulantibus quatuor pueris coacti fuerint proſilire in ipſum hunc Lacum; hi Aquis ſubmerſi diſparuêre per trihorium, & à ſuis cuſtodibus fuerunt habiti pro derelictis, tandem tamen unus alteri adnexus redierunt ſemianimes, & ſoleis ferreis, quibus ante ingreſſum fuêre armati, nunc exuti. Magis tamen ad rem præſentem ſpectat, quòd hîc idem Lacus ante ſubſecuturam Tempeſtatem ſoleat in gyros agi, ac intumeſcere, ſed ſimul boatus edere adeò horrendè murmurantes, qui in oppoſitis etiam Montibus, & interjectis Vallibus, ad ſex horarum diſtantiam auditu percipiuntur. Talis quoque Lacus eſt in *Valle di Savogno*, teſtibus Literis Cl. D. *Picenini d.* 18. *Aug.* 1700. Simile quodammodo narrat *Cardanus de Rer. Variet. Lib.* 15. *c.* 85. *Referebat*, inquit ille, *M. Antonius Majoragius*, *Aprili Menſe audiri in Eupilo Lacu ſonum ſeu vocem ejuſmodi*, Oh, ôh, ôh, ôh, ôh, *ſed longiuſculam, ita ut extrema vox conciſa eſſet, & his annis, neque enim ſingulis annis auditur, proventum uberiorem omnium ſequi, Vini, Tritici, ac cæterorum.* De hac re ita diſſerit *Cardanus*. *Haud dubium eſſe debet, percuſſa vel ſub Aqua, vel in imo & fundo ſonare, ſed obtuſo ſono, quod experti ſumus: Adeo ut concuſſo ſub aqua corpore, aër, qui ibi eſt, ſonet, tranſeatque ſonus in Aquam, & rurſus in Aërem. Itaque concalefacto, accedente vere, limo, & in Aërem converſo ſit ſonus: Nec neceſſe eſt ſemper Aquam fervere ob id, nam frigore Aqua diſſipatur, aut extinguitur vapor. Quòd ſi diſſipatur, motum in Aqua concitat, ſed non uno loco, verùm per magnum ſpatium, ut deprehendi nequeat: Calor verò ille fertilitatis plerumque ſignum, quòd omne ſolum Aquis abundans, ubi incaluerit, fertile ſit.* Huic rei vix fidem habet *Morhof. Hyaloclaſt. p.* 183. *Si tamen*, inquit, *vera ſunt, quæ ille* (Cardanus) *narrat, forte ſonus eſt à partibus nitro-ſulphureis, per fermentationem validam in exploſionem aliquam agitatis, ut ſpiritus interdum aliquos videmus mutuo affrictu in calorem & ſonum levi ali-*

quo

quo motu incitatos. Et paulò poſt. *Sunt quoque fortaſſis in locis ſubterraneis, in quibus nunnunquam cavitates, aëre variis particulis imprægnato, repletæ, non inſolitæ tales ex attritu earum exploſiones, quæ, ſi majores & vehementiores ſunt, Terræ motum producere poſſunt, cujus quaſi rudimenta & præludia, ob materiæ tumultuantis non adeo magnam copiam Lacus ille dedit, fertilitatis tamen illa dant indicium, & fundum vaporibus nitroſis vel ſulphureis turgidum oſtendunt.* Non malè meo judicio philoſophatur uterque, licet neuter hoc in paſſu mihi ſatisfaciat. Collatio hujus noſtri Phænomeni cum fragoribus illis & boatu, qui comitatur aliquando Terræ concuſſiones, teſtibus *Plinio Lib.* II. *c.* 80. *Ariſtot. Lib.* II. *Meteor. t.* 46. *Varen. Geograph. Lib.* I. *c.* 10. *Prop.* 5. *Kirch. Mund. Subterr. Præf.* & nobis placeret, ſi hîc locum haberet fermentativa accenſorum halituum nitroſulphureorum exploſio. Putaverim ego Ventorum ſubterraneorum motus, Aëris interni & externi, ſeu Atmoſphærici, variantes ad invicem habitudines, junctas peculiari Aquæ & Aëris ductuum ſtructuræ ſufficere illuſtrationi hujus Phænomeni. Rem ita concipio. Imminente Tempeſtate rareſit valde Aër ſupraterraneus, imò & amittit haud parùm de ſua elaſticitate, quod teſtatum faciunt Experimenta Barometrica, Thermometrica, & Æoliarum Cryptarum. Obſervationes pleniùs alibi enucleandæ. Interim temporis alia peragitur Scena in Cavernis Montium ſubterraneis;

Æolus hîc clauſo Ventorum Carcere regnat.
Hîc vaſto Rex Æolus antro
Luctantes ventos, tempeſtateſque ſonoras
Imperio premit, ac vinclis & carcere frenat:
Illi indignantes magno cum murmure Montis
Circum clauſtra fremunt. *Virg.*

Internus hic Aër, debilitatâ externi compreſſione (cujus vi ille intra ſua clauſtra detinetur) elaſticitatem, quam hactenus ſervavit, in externum exercet, è latebris ſuis quâ datâ portâ erumpit, per Æoliarum Cryptarum ſpiracula fortiùs expirat, uſque dum redierit uterque ad priſtinum Æquilibrium. Dum ita Æolus è cavernis ſuis prorumpit, & Canales

[illegible]. 2.

les vorticoſos ſeu ſpirales *lit. a. a. a. a.* TAB. VI. fortè pertranſit, non poteſt non vario ſuo ad parietes allapſu, & inde facta reflexione ſonus excitari admodùm vehemens, qui nullam videtur invenire evadendi viam niſi per ipſum Lacum *A.* quem proin in gyros commovet, imò & in tumorem attollit, atque perrumpendo Aquas craſſorum boatuum formam aſſumit. Mentem meam, & Lacûs ipſius in Hydrophylacium ſubterraneum exonerationem, clariùs explicat citata jam TAB. VI. TAB. VI.

Die 17. Cal. Aug. fuit *Mercurii* altitudo eadem cum heſternâ, ſcil. $11\frac{1}{2}$ *Scrup.*

Runkaliæ autem (*Roncaglia* Pagus eſt in ſummo Monte, ad *Viæ malæ* initium) 19. *Scrup.* ut hic locus elevatior ſit Tuſciâ 600. Altâ Rhætiâ 160. Fürſtenoviâ 760. Tiguro 1000. *ped.* *Roncaglia altitudo.*

Hinc pertranſivimus, ὁδηγῷ Clar. D. *Andreâ* Hallenſi, probatæ Sinceritatis & ſolidæ Eruditionis Viro, qui *Seſſamninæ Vallis* Fodinis Metallicis Præfectus eſt, *Viam Malam* (*la Via Mala*,) cui nomen dederunt anguſtæ nonnullæ ſatis horridæ, petris vivis paſſim inciſæ, & ponticulis penſilibus fere ab uno ſaxo ad alterum protenſis junctæ, iis cumprimis, qui Equis vehuntur, periculoſæ, junctæ difficultatibus, quæ primis viæ hujus elaboratoribus venêre obviam. Olim quippe non erat ſic, non huc tranſibant Viæ ex *Tumeliaca Valle* in *Seſſamninam*, ſed per altiſſimos, Viæ Malæ occiduos, Montes. In media fere via conſpicua ſunt vetuſta Sacelli rudera, quæ conſtituunt limitaneum Lapidem, ut quæ portio abhinc *Tuſciam* tendit, reparari debeat à *Tuſcianis*, quæ verò ultrà, à *Sexamnienſibus*. Notanda hîc ἐν παρόδῳ, imò laudanda Rhætorum diligentia, quâ vias montoſas, difficillimas licet & periculorum plenas, hyeme non minus, quàm æſtate, apertas ſervant, magno ſumtuum & Laborum impendio, &, quod deficit, reſtaurant, quod obſtruxit, tollunt, quod fractum, reſarciunt, lapſum relevant, nivem conculcant, glaciem frangunt. *Ut aliquis tranſitus pateat*, verba ſunt *Simleri Comm. de Alpib. p.* 112. quæ propriis inſuper obſervationibus interpolabo, *proximi Montium accolæ Magiſtratuum edicto viam per Montes munire coguntur, magno labore,*

Via Mala.

Rhætorum diligentia in reparandis viis.

bore, nec abſque periculo. Hinc etiam Mercatoribus & aliis Itinerantibus certum Vectigalis genus, quod *Weggelt*, & *Rutten* vocant, imponunt, imò, ſicubi ex neglecta Viarum præparatione & reparatione damnum oritur, id reſarcire ex proprio obligantur. *Igitur ſingulis fere diebus ex proximis vicis utrinque ad Montem aliqui vias explorant, &, ſi quid periculoſum deprehenderint, iter facientes monent, viaſque muniunt.* Diſtinguendi ſunt *Fuhrleiter*, quibus officium viarum purgatorium & conſervatorium pro certâ ſummâ elocatur, ab iis, qui manus ipſas operi admovent, & *Weger* vocantur, quòd vias parent. *Ac multis in locis cum primùm novæ Nives aliquæ ceciderint, Boves aliquot, quà iter erat, per novas Nives agunt, hi non tantum pedibus, ſed cruribus, & toto pectore, Nives frangunt* (vocantur hinc, ab ipſa hac Nivis fractione & ruptione, *Rutter*) *deinde etiam trabem aliquam ad complanandam viam trahunt, & creduntur vias meliùs nôſſe, & his complanandis, atque parandis longè aptiores eſſe Equis. Quòd ſi hac ratione via non bene patefacta fuerit, plures ad hoc opus conducti palis & batillis, aliiſque Inſtrumentis Nives amovere, & viam aperire ſolent. Atque Mercatores, cum incommodæ tempeſtates inciderint, ſæpe magno pretio pluribus Operis* (forte *Operariis*) *conductis vias purgant, quò Merces ſuas tranſmittere poſſint.*

Vallium Alpinarum increſcens ſemper Profunditas inquiritur.

De Valle, per quam *Via Mala* ducit, conjectare licet, fuiſſe ſi non olim inapertam, ſenſim tamen & ſenſim à Rheni poſterioris impetuoſo curſu profundiùs perforatam. Certum hoc eſt, & ex ipſis fluentis Aquæ Veſtigiis in lævigatis inde Saxis adhuc conſpicuis, veluti totidem indiciis, demonſtrandum, quòd defluxerit olim, (primis fortè à Diluvio ſeculis) *Rhenus* per ipſam *Viam Malam*, qui nunc perfluit profundos hiatus, & Saxorum præruptas anguſtias, quæ 50, 100, 200, & pluribus fortè pedibus ſunt Viâ prædictâ depreſſiores. Quod nos heîc de Rheni fluento aſſerimus, hoc idem de *Taminnâ* Torrente, qui *Piperinas Thermas* præterfluit, curioſè obſervavit ſuprà jam citatus *Joh. Kolweck. Tract. de Therm. Piper.* illum inde à condito Mundo (fortè melius dixiſſet, à Diluvio) ad Annum Χελιςοζονίας 1631. depreſſiorem factum

factum fuiſſe 34. *orgyiis*, ſive 259. *pedibus*, quibus poſtea dividens Annos 5592. pro Annis Antediluvianis 1656. infert decrementum 72. *ped.* 7. *dig.* pro Annis Poſtdiluvianis ad Salvatoris Nativitatem 2306. *pedes* 95. pro Annis reliquis ad Kolweckii tempora reſiduum quoque pedum & digitorum; tandemque concludit, quotannis Taminnam profundiorem fieri *dimidio digito duodecimali.* Vid. *pag.* 48. 69. 71. 72. Quæ autem *pag.* 24. generalia habet, huc afferre non detractabo. *Der Bach Taminna iſt vor zeiten weit empor, und über gemeine Meinung weit höher gerunnen, wie ſolches nicht allein gemeine ſag, ſonder auch die hinter laſſenen augenſcheinlichen zeichen an beiderſeits wanden und felſen des Gebirgs durch und durch ausweiſen, welcher Bach aus ſeiner runſt gewichen, und fürterhin durch alle abgeloffene Zeiten tieffer und niderer in den felſen gefreſſen, und der tieffe nach allezeit abwertz geſunken.* Et *pag.* 69. *Dieſer Bach Taminna vertieffet ſich ie länger und mehr, durchfriſſt und zertheilt das harte Gebirg entzwey——Welches gleichfals an vielen Bächen des Hohen Gebirgs in Tyrol, und anderswo, augenſcheinlich, an den in hohen Felſen hinterlaſſnen zeichen der vor zeiten durchgeronnenen bächen, ſo die Berg und Felſen beederſeits ausgehölert, und noch heütigs tags ie mehr und tieffer abwerts freſſen, welche ſonſt unglaubige Waſſerſtärcke in dem edlen Saltzgebirge bey Hall im Innthal nicht weniger zuſehen, daſelbſten das in die tieffe des Gebirgs nur Kleinen theil eingelaſſene Waſſer in eines halben Jahrs zeit eine ſolche höle umb ſich ausfriſſt, daß man zu* (von) *einer wand zu der ander mit einer Mitterbüchſen zu ſchieſſen hat.* Curioſum erit, hîc ibi, & ubivis locorum, ubi ejuſmodi Torrentes & Flumina anguſtias Montium perfluunt, obſervare ſummas, quas eroſerunt ſpumantes Aquæ, profunditates, computum autem annuum inire, & in futurum prædicere, quorſum perventura res ſit intra tot vel tot ſubſequentia Luſtra, vel Secula, difficile, ſi non impoſſibile, quandoquidem variant in Dies & Annos Aquæ copia & impetus, Terrarum, Saxorum, Arborum reſiſtentia, denſior, vel rarior conditio, nivis liquefactæ, & pluviæ delapſæ quantitas, &c.

TAB. VII. Vallis Seſſamnina, Ferro & aliis

Viam Malam emergentibus tranſeundus eſt Saxeus *Pons*, cujus jugum medium medio Saxo incumbit, TAB. VII. & ingredienda *Vallis Seſſamnina*, *Sexamnienſis*, (*die Landtſchaft Schams*) ubi ſunt Parochiæ *Ciranenſis*, *Anderiana*, cum Filiali *Ferrara*, (quæ à copioſis *Ferri* Venis, adhuc ditiſſimis, ſed incultis, nomen obtinuit) *Danetenſis*, *Mathonenſis*, *Lohnenſis*.

Metallis dives.

Non *Ferri* duntaxat, ſed & aliis *Venis Metallicis* ditiſſima eſt hæc Regio. Supra *Zillis im Bärenwald* eſt Vena *Plumbi*; in Fodina *S. Annaberg* Vena *Plumbi & Cupri*; in *J. Johannberg* Vena *Argenti*; in *Fiœnel* Vena *Ferri*: Alibi etiam *Æs* & *Aurum*. Venas *Ferri* exercuerunt Curienſes quidam uſque ad Annum 1696. quo propter ingruentem annonæ caritatem ab opere ceſſarunt. Venæ *Saturni*, *Veneris* & *Lunæ* viguerunt ante Seculum, & quod excurrit, ad Annum uſque 1620. poſtmodùm autem magis magiſque negligebantur: Ab his illisve, Tigurinis, & Exteris, coli denuò cœperunt diverſis temporibus, ſed irrito ſemper ſucceſſu, ut tandem coacti fuerint deſiſtere. Ante paucos Annos cœperunt rurſus Fodinas aperire præſentes earum Poſſeſſores, quibus felicia fata apprecor, & ſtylo Metalli fuſorio Jò *Glück auf* acclamo.

Venarum Metallicarum in Helvetia & aliis Regionibus diverſitas.

De his Sexamnienſibus, & Rhæticis aliis *Metallis* adnotari porrò meretur, Venas rarò continuato per rectas lineas ductu ſeſe protendere intra Montium Strata, ſed fruſtulatim quaſi reperiri diſperſas, Martialibus exceptis, nec, quod in Hungaria, Saxonia, & Metalliferis Regionibus locum habet, in profundis Montium viſceribus, ſed in ſuperficialibus cruſtis locatas, id quod Foſſores vocant *Zu tag ausgehen.* Ita ex. gr. in Fodinis illis, quæ ſeſquihorâ à Pago *Ander* diſtant, ſunt Metalla eò ditiora, quò ſuperiora; quæ ſupremum occupant locum, ſeptem continent Marcas in Centenario, quæ imum, & vix ultra 13. orgyias ſunt depreſſa, vix ſex uncias. Inſuper animadverti debet, paſcua metalliferis Montibus ſuperjecta eſſe fertilia admodum, & herbarum proventu ditiſſima, quæ in Saxonia & Hungaria ſæpenumerò ſterilia ſunt & torrida, torrefacta ſcil. ab exhalationibus Metallicis, ex imis viſce-

viſceribus in maxima copia ad ſupremam Terræ cruſtam evectis. Apud nos autem non ita videntur abundare Metalla in imis viſceribus Montium, & qui ſurſum vehuntur halitus ob interjecta craſſiſſimorum Saxorum Strata retineri, ne incremento Vegetabilium obſint.

In Pago *Andera* exceperunt nos amicè & benignè Rev. D. *Oſwaldus Molitor*, Loci Paſtor, Spectatiſſ. D. *Rainöl*, Stuttgardienſis, Exc. *Solomonis Reiſelii*, Archiatri Ducalis non ita pridem defuncti, privignus, cum prælaudato D. *Andreâ*, qui Officinam novam fuſoriam extruunt. *Andera.*

Prope *Anderam* in planitie eſt *Aqua* inſipida *Martialis*, *das Bad* dicta, ſimilis ferè *Balneo rubro*, quod in *Domeſtica Valle* ſuprà examinavimus. Ponderat quippe, ut hoc, ℥ii. ʒvi. *gr*. xxx. ut Libra Medica contineat 51. *gran.* partium heterogenearum. A Spir. Sal. Armoniac. Nitroſ. nonnihil lacteſcit, à Vinoſo etiam aliquantum turbatur. Ab affuſo Ol. Tart. p. d. ſubitò colorem lacteum induit, præcipitato ad fundum ſedimento itidem lacteo. Ab Infuſo Gall. rubeſcit. *Aqua Martialis.*

Haud longè ab eodem Pago eſt Aqua limpidiſſima, quæ largiter pota appetitum cauſari dicitur: Ponderis eſt ejuſdem cum Martiali modò memoratâ; & vires ſuas debet forte particulis ipſis Martialibus, per illius poros diſperſis. *Aqua appetitum excitans.*

In eodem Parochiæ Anderanæ diſtrictu eſt *Fontana nera*, *Fons niger*, Aqua mediâ Æſtate præ aliis frigidiſſima. *Fontana nera.*

Anderæ fuit altitudo *Mercurii* 18. *Scrup.* ut inferior ſit hoc Pago Roncaglia 80. *ped.* Tuſcia 680. Fürſtenovia 850. Tigurum 1080. *Anderæ Altitudo.*

Die 16. Calend. Aug. *Anderam* reliquimus, & cum ea *Vallem Seſſamninam*, ingreſſuri *Sylvam Rhenanam*, *die Landſchaft Rheinwald*, in qua vidimus *Suferium*, *Suffers*, & *Spelucam*, *Splügen*. Heic fuit altitudo *Mercurii* 30½. *Scrup.* ut Pagus hic altior ſit Anderâ 1100. & Tiguro 2180. *ped.* *Sylva Rhenana. Spelucæ altitudo.*

Anderam inter & *Spelucam* conſpiciuntur paſſim *Catarrhactæ Rheni*, quibus dejicitur ſpumans hujus Fluminis Aqua per præcipites Scopulos, ut multâ ſudent aſpergine cautes & tranſeuntes homines. Ex his unam, quæ mihi videbatur curioſiſſima, repræſentare volui in TAB. VIII. *Catarrhactæ Rheni. TAB. VIII.*

Speluga Mons, Prandio finito conſcendimus, Ventis expoſiti pluvioſis Septentrionalibus, celebrem *Spelugam* Montem, qui toto Anno eſt pervius, & aliis nominibus audit *Spluga*, *Splügen*, *Splügner*, *Vrſulus*, *Vrſus*, *Culmen Vrſi Montis*, *Colmen del Orſo*, *Vrſchler*, *Vrſeler*, Vigenereo *S. Bernhardini Mons*, quibuſdam etiam *Avicula*, Aviculæ vicinus. *Sylvam Rhenanam* diſtinguit à *Campo Altino*, *Gambolſchin*: Origines dat Torrenti, qui ex Septentrionali Montis parte defluit, & *Rheno poſteriori* Aquas ſuas miſcet; ſed & *Liræ* fluviolo, qui ab altero latere *Campum Altinum* & *Comitatum Clavennenſem* perfluens in *Mairam* ſeſe effundit. Pro *Adulæ* parte *Spelugam* habet *Guler. Ræt.* p. 192. *b.* & cum eo Scriptores *Continuo pervius.* alii. Ad viam in aſcenſu paſſim erectos videas prælongos ſtipites, memoratos quoque *Simlero de Alp. p.* 112. quos *ſtylos ligneos* vocat *Marcellinus*, *Stazas* Rhæti, *Stangen* Germani, ut qui Hyeme Iter faciunt, horum ductu viam inveniant, experturi aliâs illud *Claudiani*:

Multos hauſêre profundæ
Vaſtâ mole Nives, cumque ipſis ſæpe Juvencis
Naufraga candenti merguntur plauſtra barathro.

In hunc eundem finem, & peregrinantium commodum collocant in ejuſdem Spelugæ Montis planitie ſummâ Lapidum cumulos, quos conferas cum *Statuis viarum* lapideis, per cacumina Montium *Doffrinorum Sueciam* à *Norwegia* dividentium providâ Regum munificentiâ erectis, de quibus *Ol. Magnus Hiſtor. Gent. Septentrion. Lib.* II. *c.* 15. Quibus nivoſus Boreas viſûs aciem, atque adeò Stipitum & acervorum Lapideorum uſum adimit, his, ſi Montis cacumen jam conſcenderint, ſolatio eſt *Campana* in Diverſorio ſuſpenſa, & in hunc finem aliquoties de die pulſari ſolita, ut moneantur Itinerantes de Hoſpitii ſitu.

Ejus altitudo. Ad ipſum hoc Diverſorium antequam devenimus, in ſupremo, quod tranſcendi ſolet (nondum autem eſt ſummum totius *Spelugæ* cacumen) Jugo, altitudinem *Mercurii* habuimus 44. *Scrup.* & exinde judicavimus 1080. *ped.* altiores nos eſſe *Spelucâ* Pago, & *Tiguro* 3260. quam altitudinem æquarent 16. circiter Turres Carolinæ.

Cra-

Craſtino die, qui fuit 15. Calend. Aug. *Mercurium* aſcendiſſe comperimus ad 46½. *Scrup.*

Euntibus verſus Meridiem nobis occurrit Ventus Meridionalis calidus, Plagæ Italicæ, unde ſpirat, gratus index, qui omne frigoris incommodum, editioribus id genus locis proprium, diſpellit. Per planitiem hanc montoſam, Sylvis & Arboribus ob perenne frigus nudam, (eſt hoc Phænomenon omnibus Helvetiæ Montibus commune, ut ad certam duntaxat altitudinem creſcant Arbores, quod in altiſſimo Germaniæ Monte *Bructero* obſervavit quoque *Georg. Henning Behrens Hercyn. Carioſ.* nuperrimè edita *p.* 140.) ſi progrediaris horæ circiter ſpatio, offendes apertam domum muris circumdatam, & tecto munitam, in quam divertere poſſunt Jumenta Sarcinaria, *die Saumroſſe*, & eorum ductores, & Tempeſtatibus nivoſis frigidis ſeſe ſubducunt. Locus hic vocatur *Zum Hauſe.* Ubi ſumma planities declivis fieri incipit, eſt Turris ſeu Specula, craſſis & fortibus Muris inſtructa. Hinc deſcenditur ad Pagum *Madeſen*, quem pro *Tarveſedo* Romanorum habet *Gul. Ræt. p.* 194. *b.* cujus meminit *Antoninus* in *Itinerar.* (Aliis pro *Tarveſedo* agnoſcentibus *Spelucam Pagum*, ut *Tſchud. Helv. Antiq. MSC. Plantin. Helv.* 347. *Simler de Alp. p.* 104. *b.*) Hinc porrò per paſcua primùm jucunda, mox autem per viam ſalebroſam valde, & labyrintheis ductibus nunc è vivis petris exciſam, nunc Lapidibus ſtratam, *il Cenſò* dictam, quæ multum negotii faceſſit Itinerantibus, nec abſque ingentibus ſumptibus conſervatur à vicinis. Præcipitant ſe hîc illic ingenti murmure ſpumantes Catarrhactæ, quæ Viatorum oculos animoſque non parùm delectant.

Alpium ſummitates Arboribus ſunt nudæ.

Tarveſedum.

Ad Montis pedes eſt *Inſula* Pagus, ad *Liræ* dextram.

Inſula.

Sequitur *Campus Altinus*, *Campdolein*, *Gampolſchin*, Pagus, qui toti Valli nomen impertit.

Campus Altinus.

Hîc aſcendit *Mercurius* tempeſtate ſerena, horâ 2. pomerid. ad 23. *Scrup.* unde judicavimus, inferiores nos eſſe Speļucano Diverſorio, in ſumma Montis planitie ſito, 1880. *ped.* altiores autem Tiguro 2360.

Eodem adhuc die progreſſi, juxta *Liræ* ductum, *S. Wilhel-*

Claven-na. *helmi Templum*, per *S. Jacobi Pagum* devenimus *Clavennam*; mirati jucundam prædiorum & Agrorum, qui paſſim Saxis inſternuntur, vix quatuor pedes longi latique, parvitatem, delectati etiam perenni frondivagarum Caſtanearum, quæ copioſiſſimè hîc creſcunt, umbrâ.

In Diverſorio *Clavennenſi* invenimus *Mercurii* altitudinem, tempore ſereno, horâ 7. Veſpertinâ, $2\frac{1}{2}$. *Scrup.* & inde intulimus, nos eſſe inferiores Tiguro 280. Campo Dulcino 1600. Spelucano Diverſorio 3480. *ped.*

Clavenna, *Cleven*, *Cläfen*, *Cleſſen*, *Chiavenna*, Oppidum Comitatûs totius primarium, Reip. Trifœderalis Rhæticæ Dominium agnoſcit, poſtquam varia ſubiit ſub Comitibus variis, & Ducibus Mediolanenſibus fata, quorum recenſionem Hiſtoricis relinquo.

Cryptæ Æoliæ Clavennenſium. Hîc omnino merentur conſpici celeberrimæ, & numeroſiſſimæ *Cryptæ Æoliæ*, de quibus ita *Wagner. Helv. Cur.* p. 40. *Prope Clavennam, Oppidum celebre ſub Rhætorum dominio, ad proximum Montem hinc inde tales Cryptæ ventoſæ dantur; ex quibus Æolus nunquam flare, ac ſpirare ceſſat: Prope hæc ſpiracula Clavennates eodem modo magnificas ſuas cellas vinarias, quas* Grotte *appellant, ſuo magno extruunt commodo. Ob continuum autem Aëris motum tempore æſtivo vinum adeo in iis frigeſcit, ut id illic ſine ſanitatis diſpendio vix haurire, neque ibi diu commorari liceat hominibus.* Et Rev. D. *Jacobus Piceninus*, Miniſter V. D. apud Soglienſes in Literis ad me exaratis d. 18. Aug. 1700. *Ex Cryptis & Hiatibus Montium ubique expirant Venti. Id experimur in Cellis vinariis frigidioribus*, (Italicè Grotti) *in quibus ſi appendatur charta vel folium, mirum in modum ab expirante Vento agitantur. Cellæ iſtæ tempore brumali ſunt calidæ, aſt fervente cumprimis Sirio uſque adeo frigidæ, ut in quibuſdam præ frigore ad ſeſquihoræ ſpatium vix deſidere liceat. Sunt hæ durante æſtu Clavennenſium diverticula.* Quibus ſequentia addit Cl. D. *Antonius Piceninus*, Filius. *In extruendis Cellis hiſce vinariis magna requiritur Domini, vel Architecti Induſtria, ad invenienda non ubivis obvia Spiracula, quorum in una Cella unum, duo, tria, rarius plura repe-*

reperiuntur. Hæ Cellæ fere omnes ſcopulis, rupibus, ſaxiſque majoribus, ubi ſpiracula inveniuntur faciliùs, imponuntur, adjacent, vel ſubjacent, ita ut prædicta Saxa habeant pro tecto, cujuſmodi Cellæ ſunt omnium frigidiſſimæ. Circa has obſervatur, quòd qui ubertim ſudante corpore ingrediuntur, ob pororum ſubitaneam conſtipationem Febri aliquâ, plerùmque Tertianâ, corripiantur. Conferantur quoque quæ habet *Guler. Ræt. p.* 193. *b.* De Cryptis his memorandum inſuper venit, quòd ſeræ, & alia ferramenta, ingreſſum per Portas obſignantia madeſcant, quoties tempus ex ſereno mutatur in pluvioſum, ob vapores ſcil. in guttulas converſos. Obſervavimus nos, expirantem Aërem inſignes exerere vires non in Thermometrum duntaxat, cui incluſus liquor notabiliter deſcendit, & in Barometrum, quatenus *Mercurius* Scrupulum unum cum dimidio altius aſcendit in cella ipſa quàm foris.

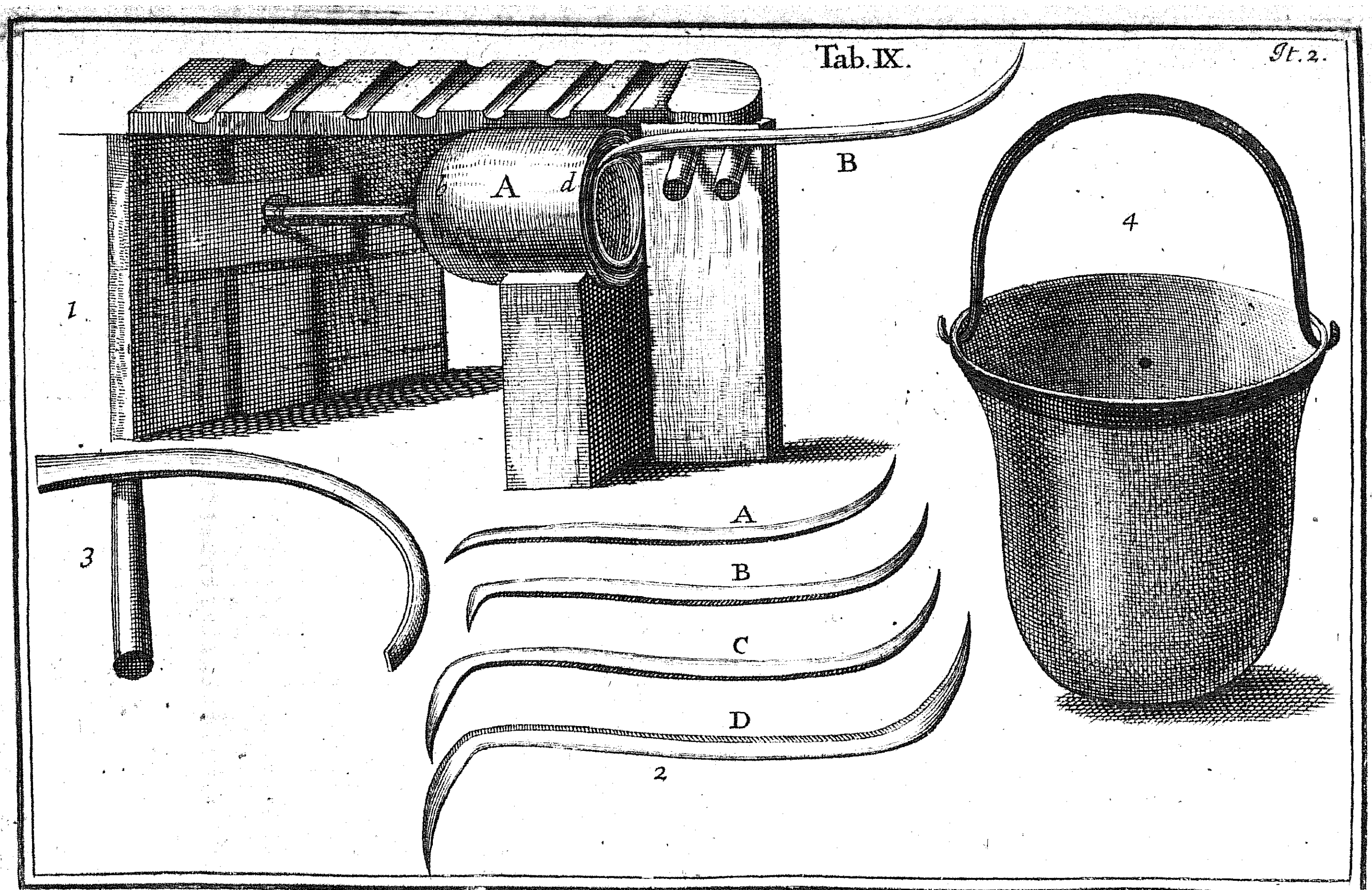
Die 14. Cal. Aug. horâ 5. antemeridianâ aſcendit tempeſtate ſerenâ *Mercurius* ½. *Scrup.* ſupra primum, quo eodem die, & Aëris eadem conditione Tiguri conſedit ad 2. fere *Scrup.* ut rurſus abfuerit 2½. prope *Scrup.* ut ſupra.

Mox è Diverſorio diſceſſimus, Duce Spectatiſſimo D. *Paravicino de Paravicinis*, viſuri primùm *Fodinas*, ubi excavatur, & *Officinas*, ubi tornatur *Ollaris Lapis*, cujus Hiſtoriam commodè huic loco inſero.

Ollaris, item *Lebetum Lapis* à *Joh. Auguſtino Pantheo* Chymiſta (cui & *Petra Columbina* dicebatur, *Geſnero* teſte *de Figur. Lapid. p.* 111. *b.*) vocatur, quòd ex eo tornari ſoleant Ollæ, Lebetes, aliaque Vaſa, uſui culinario dicata, ſed & alia, ut graphiaria, Patinæ, Scyphi, &c. *Comenſis Lapis Scaliger. Exercit. ad Cardan.* 128. *§.* 2. nec non *Plinio Hiſtor. Natur.* L. XXXVI. *c.* 22. cujus verba hæc ſunt: *In Siphno Lapis eſt, qui cavatur, tornaturque in vaſa coquendis cibis utilia, vel ad eſculentorum uſus, quod in* Comenſi *Italiæ* Lapide *viridi accidere ſcimus. Sed in Siphnio ſingulare, quòd excalfactus oleo nigreſcit, dureſcitque, naturâ molliſſimus. Plinii* igitur ætate jam cognitus fuit hic *Lapis* noſter, *Comenſis* forte dictus, non quòd in Italia cir- *Lebetum Lapis.*

ca *Comum* excavetur, ut voluit *Agricola Lib. VII. de Nat. Foſſil.* ſed quòd *Clavennâ Comum* fuerint Vaſa ex illo fabricata primùm, dehinc autem veluti ex celebri Emporio in alias Italiæ Regiones deducta. Cum *Siphnio* Lapide in *Siphno* Archipelagi Inſula, olim Auro, Argentoque diviti contulit *Plinius*, quòd is pariter ac *Comenſis* potuerit torno tractari. Poſſumus & nos comparare utrumque cum *Alabaſtro*, & *Zeblicio Marmore*, quod vulgò *Serpentinum*, ſeu *Ophitem*, *Serpentinſtein* nuncupant, & in omnis generis vaſa adtornant. *Laveggi*, *Lavezzi*, *Lawezzi*, *Lavezen* vocantur non tantùm Lebetes, aliaque Vaſa, efformari ex Lapide ſolita, ſed & ipſi Lapides unde tornantur, *Lavezzi*, *Pietre di Lavezzi.* Derivat autem hoc Nomen, quantum equidem conjecto, originem ſuam ab ipſo Latinorum vocabulo *Lebes*, *Lebetis*, *Lebete*, *Lebetes*, cujus primum *e* mutatum fuit in *a*, & *b* in *v*, corruptione facili. Colore ſunt *ſubvirides* & *pulli*, plerumque autem *griſei*, ſeu *cinerei*, molliores, quando effodiuntur, duriores, ſi diu fuerint Aëri expoſiti, id quod omnibus aliis Saxis eſt commune. Effodiuntur autem ex *Fodinis*, quemadmodum aliæ Venæ Metallicæ, Auri, Argenti, & aliæ. *Fodinas* ipſas *Trone* vocant, Lapides autem Suris, vel Dorſo, imponunt, & γονυπετεῖς, vel manibus pedibuſque reptantes, ſummo labore in dias Luminis auras protrahunt. Effoſſa magna ſatis fruſta in formam prope teretem inſtrumentis ferreis cæduntur, eo fere modo, quo Tornatores Ligna adaptant, ſed curatiori, quò tornari poſtmodùm citiùs & faciliùs poſſint. Formato ſic Lapide in Figuram te-
TAB. IX. retem, ſupernè planam, infernè convexam, TAB. IX. *Fig.* I. *Lit. A.* applicatur inferior, ſeu convexa pars *b.* calefacta priùs ad focum, bacillo ligneo *c.* pice ſutoriâ pariter ad ignem liquefactâ illito, quæ adeò firmiter lignum conglutinat ſaxo, utut valde ponderoſo, ut non tantùm abſque delapſûs periculo circumagi poſſit, ſed & poſtea vix divelli. Qui rationem cohæſionis hujus ſcire deſiderat, eum ablego ad Experimentaliſtas modernos, qui ex comparatione cohæſionis Marmorum politorum mox cuivis ſatisfacient. Agglutinato hoc modo, & Machinæ tornatoriæ applicato Saxo (uti inte-

gra

Sumptibus Reverendi D. Johannis Harris S.T.D. Societatis Regalis Lond. Socij.

gra *Fig.* 1. commonſtrat,) & Aquâ in Rotam Molendinariæ ſimilem derivata, accingit ſe Operarius in *B.* locandus labori; aſſumit Inſtrumenta ferrea *Fig.* 2. acuta, primùm rectiora *A.* dehinc gradatim magis magiſque incurvata *B. C. D.* quò profundiùs tornando Saxum excavabit. Sic ab ora extima *d.* incipiunt, & maximam prius Ollam excavant, mox proximè minorem aliam, donec deventum fuerit ad intimam omnium, & minimam. Proceſſum hunc graphicè ſatis deſcripſit *Scalig. l. c. Ex eo* (Comenſi Lapide) *Lebetes efficiunt tantà tenuitate, ut penè ductiles videantur*; (certè tam tenues, ut cultri craſſitiem vix ſuperent.) *Exciſum Lapidem Lebetis extrinſecùs adornant formâ. Excavant deinde tantâ dexteritate, ut interior maſſa tota eximatur integra. Tum ex ea tertia. Ab illa quarta. Ac deinceps alia: quoad exeat puſillarum capacitas Ollarum. Itaque in Mercatibus plures aliis alios inſertos, perinde atque ſi una eſſet moles, admirere. Exquiſita quoque ac ſubtili arte fundos ex aliis lapideis orbibus ære aſſuunt, atque agglutinant. Æneiſque circulis adverſus offenſiones, atque diſſolutiones, aut ferreis, muniunt.* Conf. *Fig.* apud *Geſner. l. c.* quæ Scaligeri mentem ſatis ſupèrque exprimit; & *Gul. Ræt. p.* 196. qui de Plurienſibus teſtatur, eos quotannis plures quàm 60000. Coronatos aureos fuiſſe ex commercio hoc Lapidum Ollarium lucratos. *Fig.* 3. exhibet Inſtrumentum recurvum ferreum, aciei latiuſculæ, quâ extantias ultimas Ollæ jam tornatæ, ſed ab ambiente aliâ avulſæ, reſcindunt, & ſic imum fundum lævigant. *Fig.* 4. autem ſiſtit nativis coloribus Ollam talem, quales communiter fabricari, circulis ferreis muniri, ſic præparatæ autem vendi, aliorſum mitti, & uſibus culinariis impendi ſolent. Ita nobis quoque Clavennæ & Plurii contigit, quod *Franciſco Nigro in Deſcript. Rhæt.* cujus hi ſunt Verſiculi.

Conſpexi mirâ tornarier arte
Hic Lapides, fierique cavos, atque inde parari
Vaſa miniſteriis, humaniſque uſibus apta,
Præſertim Cibis accommoda ritè coquendis.

Ex hactenus allegatis Authoribus ſua hauſerunt, qui conſuli

 poſ-

poſſint, *Wagner. Helv. Cur. p.* 316. *Majol. Dier. Canicular. Part.* I. *Coll.* 8. *Lombard. in Tranſpadan. Lombard. p.* 700. *de Laet de Gemm. & Lapid. p.* 126. *Hieron. Zanch. Oper. Theolog. Tom.* III. *c.* 6. *p.* 397.

Loca Lapidis hujus Tornatilis hactenus quidem cognita ſunt ſequentia.

Uſcionum ad oppidum *Clavennam*, cujus Incolæ ferè omnes hac Lapidum Ollarium mercaturâ vivunt. *Gul. Ræt.* 193. *b.*

Haud longè *Plurio* in locis *Daſile* & *Carotto* montoſis. *Wagner. Helv. Cur. p.* 317. *Gul. Ræt.* 196. *Geſn. l. c.*

In Valle *Mallenga*, *Malenco*, *Malenckerthal*, quæ pars eſt *Vallis Tellinæ*. *Gul. Ræt.* 181. *b. Wagn. l. c.*

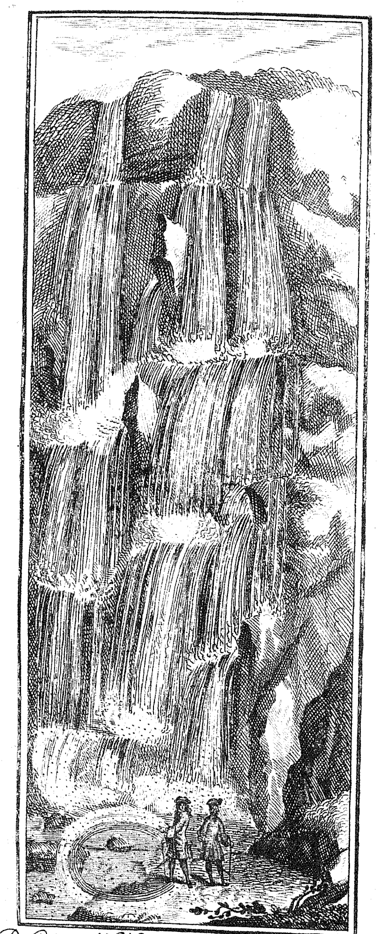
Ad radices *auriferi montis*, *des Goldbergs*, ſupra *Thermas Maſſinenſes* in *Valle Tellina*. *Gul. Ræt.* 188. *b.*

In Valle *Verzaſca Locarnenſis* Præfecturæ, quæ XII. Pagorum Helvetiæ dominio paret, reperiri ejuſmodi Ollares Lapides, & inde parari Ollas non ita pridem inaudivi.

Plurii Reliquiæ.

Officinis Lapidariis relictis contulimus nos in Palatium Nobilium D. *Wertematorum*, qui *Franci* cognominantur, & ex Vico *Vertemate* Ducatûs Mediolanenſis originem ſuam trahunt. Eſt hoc Palatium magnificum, vel id propter viſu digniſſimum, quòd unicum ſit ſplendoris & divitiarum, quibus olim ſuperbiit *Plurium*, *Plurs*, monumentum. Interiit autem, partim in Terræ Viſcera abſorptum, partim vicini Montis, *Conto* dicti, lapſu obtectum, partim etiam *Mairæ* fluvii inundatione deletum *Plurium* hoc, quod olim à *plorando* nomen accepiſſe dicitur, deplorabili prorſus caſu A. 1618. d. 25. Aug. Miſerabili hoc exitu periit *Pagus ampliſſimus*, *Palatiorum*, *Hortorum*, *aliorum Ædificiorum ſplendore verè Regius*, & funditus quidem, ut nunc nec vola maneat, nec veſtigium; excepto, quod ſubingreſſi ſumus, Palatio, quod Principe haud eſt indignum, ſtante tamen Plurio non merebatur aliud, quàm domunculæ voluptuariæ, *Sommerhaüſlein*, cognomen, intuitu Palatii, quod in Vico ipſo poſſidebant præfati Nobiles, cujuſve pictura in Palatio viſitur ſuſpenſa.

Tab. X. It. 2.

Sumptibus D. Georgij Howe, M.D. Coll. Med. Lond. Socij.

E regione *Plurii*, cujus loco nunc ſunt campi & prata, cum *Maira* Fluvio decurrente, præceps ruit ex Monte *Savonienſi* inſignis latitudinis, atque altitudinis (quam centumpedalem circiter æſtimavi) *Catadupa*, quà pulchriorem hactenus non vidi. Ex earum eſt genere, de quibus *Iſaacus Voſſius Obſervat. in Melam. L. III. c. 5. p. 246. Ubi eſt ingens lapſus, ibi immenſa circum circa eſt adſperſio, quæque ad aliquot ſæpe pertingit ſtadia, quod & ipſum in Helvetiis, & alibi experti ſumus.* Irrorantur continuà hàc adſpergine vicina prædia, & qui adſtant homines ab Aquâ in guttulas reſolutâ brevi madent. Aſt omne incommodum, quod ſentit curioſus Aquà perfuſus, diſcutit tum *Catadupæ* ipſius, tum *Iridis* circularis, & pulcherrimæ aſpectus, cujus peripheriam ipſe pedibus calcat. *Catarrhactam* ipſam cum *Iride* ad vivum delineat TAB. X. Taliſmodi Irides conſpiciuntur alibi ad Rheni Catarrhactas, uti ad celeberrimam illam prope *Lauffam*, Ditionis Tigurinæ Arcem, quam ſequentibus verbis expreſſit *Henr. Glareanus in Panegyrico Helvet.* *Catadupa Montana.* *Iris circularis.* TAB. X.

Hic rapidus refluente in gurgite vortex
Cernitur Euripum referens Scyllæque voracis
Latratus, hic unda alta de vertice montis
Lapſa ruit præceps, ſterilemque eructat arenam
In circum, ſurſumque volans portendere Nubem
Aut Nebulæ ſpeciem, & Cœlum pulſaſſe videtur.

Item ad ejuſdem Rheni Catarrhactam, quam ſupra depinxi, *Seſſamninam* inter Vallem & *Spelucam* conſpicuam. De *Iridibus* id genus aliis extra patrios fines reperiundis vid. *Gaſſend. Animadv. in X. Diog. Laërt. Libr. p.* 1124. *Ath. Kircher. Mund. Subterr. Tom. II. p.* 115. *Olear. Itiner. Perſ. Lib. I. cap.* 10.

Hinc læti diſceſſimus, viam profecuti per ſequentia loca; *Santa Maria di Proſto*, qui primus eſt Juriſdictionis Plurianæ Pagus, & A. 1676. ingens ſuſtulit damnum à defluà per Torrentem argillaceà materià, quà obruta fuêre prædia, eradicatæ Arbores, vaſtatæ Vineæ; *Sant Abundius*, ſive *Rongalien*; *Santa Croce*; *La Villa*, ſeu *Pontelien*; *Caſtaſegna*, *Caſtanetum*, *Canetum*, cui nomen dedêrunt numeroſæ *Caſta-* *Juriſdictio Pluriana.* *Caſtanetum.*

 ſta-

ſtaneæ, quibus undique cingitur hic Pagus. Hîc nobis innotuit Rev. atque Doctiſſimus Loci Paſtor, D. *Suicerus*; quo comite venimus *Solium*; ubi horâ 6. pomeridianâ, cœlo ſereno, fuit altitudo *Mercurii* $21\frac{1}{2}$. *Scrup.* unde judicavimus nos eſſe 1760. *pedibus* ſuperiores *Clavennâ*, *Tiguro* autem 1480.

Solium.

Soglio, *Solium*, *Soy*, *Solg*, *Soilg*, Pagus *Prægalliæ Vallis* haud poſtremus, quem inprimis nobilitat illuſtriſſima Familia *de Salicibus* (*de Salis*) quæ adhuc eſt prædives, & Arte Marteque inclyta, atque Genealogiam ſuam (ab Illuſtr. D. *Rodolpho de Salicibus*, Gubernatore quondam Vallis Tellinæ præſtrenuo, Fautore meo æſtumatiſſimo, ſtudioſè collectam) protendit ad *Andream Salicum*, qui Valli Prægalliæ immigravit A. 1060. Inter primos etiam Stemmatis Nobiliſſimi Patres numerat alium *Andream*, qui emit *Alpem Juliam* A. 1092. quam etiam nunc Familia poſſidet; alium item *Andream*, Capitaneum *Friderici I. Imp. A.* 1172. & in Expeditione Syriaca A. 1188. In ſplendido Familiæ hujus prænobilis *Saliceæ* Palatio honorificè excepti, & humaniſſimè tractati manſimus per biduum.

De Salicibus Illuſtris Familia.

Solii altitudo licet juxta computum paulo ante factum ſit inſignis, Solo tamen gaudet non infœcundo, quoniam *Solio Sol* eſt benignus, per totum ferè diei decurſum radiis ſuis hunc locum illuſtrat, & calorificâ ſuâ vi recreat, ſitus porro Meridionalibus Ventis aditum liberum concedit, quem Borealibus aſperis denegat.

Solii ſitus.

Vallem Prægalliam, quæ aliis quoque nominibus audit *Pergallia*, *Bergallia*, vulgo *Bergell*, ab Oriente in Occidentem protenſam, perſpirant quoque *Venti* ſereno tempore *periodici*, manè quidem *Euri*, à Meridie *Zephyri*, quorum ratio eadem cum eâ, quam ſupra expoſui occaſione Ventorum Statorum in Lacu Rivario.

Venti Stati Prægalliam perſpirantes.

Die 13. Calend. Aug. horâ veſpertinâ fuit cœlo ſereno *Mercurii* altitudo 22. *Scrup.*

E regione *Solii* verſus Meridiem ſurgunt Montes inter *Vallem Tellinam*, & *Prægalliam* interjecti, TAB. XI. quorum conſpectu utuntur Solienſes loco Horologii Solaris, ut hinc

TAB. XI.

Pl. 2.

hinc etiam ratio Nominum, quibus Gnomones hoſce a Naturâ erectos inſigniunt, derivanda veniat. Quando enim Sol ad *A. Piz delle nuove*, nona numeratur hora matutina; acceſſu autem ſuo ad *B. Il Piz delle dieci*, deſignatur decima; ad *C. Il Piz delle undeci*, undecima. *Hi proinde* (ad imitationem *Gothorum*, de quibus *Rudbeck. Atlantic. Part. I. p.* 89.) *ex certo aliquo Villarum ſuarum loco tanquam centro, ad peculiaria Montium cacumina, vel Arbores inſigniores, & à ſe longiſſimè remotas, Solis Lunæque ortum & occaſum obſervare ſolent, ut ex obſervationibus de —— diebus horiſque diſcernere poſſint.*

Montium altiſſimorum culmina Gnomones ſunt naturales.

Die 12. Cal. Aug. horâ 6. matutinâ fuit *Solii* altitudo *Mercurii* $21\frac{1}{2}$. *Scrup.*

Finito prandio diſceſſimus, ut aſcenderemus per *Prægalliam Vallem*, in qua ordine locantur ſequentes Pagi: *Bondo*, ad radices præfatorum Montium. *Caſtelmuro*, *Caſtelmur*, ubi valida olim Arx fuit à Clavennenſibus & Plurienſibus occupata A. 1272. Separatur hoc *Muri Caſtro Infra-Porta* à *Sopra-Porta*, *Prægalliæ* partes; *Catſchor* pertinet ad Parochiam *Stampenſem*; *Stampa* ipſa à Nobilibus ejuſdem nominis ædificata; *Montatſch*; *Coltura*; *Burgum Novum*, *Borgo nuovo*; *Vicus ſupremus*, *Vico ſoprano*, *Veſpran*, primarius Prægalliæ Pagus, ubi conveniunt Judices criminalia, & controverſias alias decidentes. *Caſatium*, *Caſaccia*, *Caſatſch*, ſitum ad pedes duorum Montium, *Malojæ* & *Septimi*, quod A. 1673. ſemiſepultum fuit à Montis vicini caſu. Hiſtoriam ſequentibus verbis ad me perſcripſit Cl. D. *Joh. Jacobus Piceninus*, V. D. M. Solienſis, Liter. d. 18. Aug. 1700. *Hujus Infortunii ante centum & plures annos apparuêre primordia, ruente tunc temporis montis vicini parte, quæ prædia multa, illæſo tamen pago, deperdidit: Anno demùm 1673. menſe Aprili, liqueſcente Nive, & cumprimis menſe Julii delabente Imbre, corruit materia argilloſa, ac ſatis tenax ſubcœrulea, quæ Ædificia, paucis altioribus exceptis, ad Tectorum uſque culmina replevit. Hoc cumprimis mirum videbatur, quòd rivulus vix ad adaquandum pratum ſufficiens, magnam materiæ molem, cui nullis repagulis reſiſtere,*

Prægallia Vallis.

Caſaccia à caſu Montis vaſtata.

re, atque reniti licebat, protruſerit. Veſtigia viſuntur adhuc.

Altitudo. Hîc (*Caſacciæ*) fuit horâ 6. veſpertinâ *Mercurii* altitudo $31\frac{1}{2}$. *Scrup.* ut hinc altior ſit hic Pagus Soglio 800. Clavenna 2560. Tiguro 2280. *ped.*

Maloggia Mons. Die 11. Cal. Aug. fuit ibidem *Mercurii* altitudo 32. *Scr.* Inde digreſſi conſcendimus *Maloggiam* Montem, qui etiam vocatur *Malogia*, *Maloya*, *Maloja*, *Malojus*, *Melojen*, & *Juliarum Alpium* eſt portio, *Engadinam ſuperiorem* interſtinguens à *Prægallia Valle.* Aſcenditur Mons hic per viam ſalebroſam ſatis & præcipitem, in cujus ſummo ad Lacum mox memorandum ſitus eſt Pagus ejuſdem cum Monte nominis, in quo obſervavimus *Mercurii* altitud. 40. *Scrup.* ut adeo elevatior ſit Caſacciâ 680. Soglio 1480. Clavennâ 3440. Tiguro 2960.

Septimus Mons. Lubuit hâc die pedum noſtrorum vires porro experiri: Conſcendimus itaque ramum præaltum *Septimi* Montis, qui aliâs cognominatur *Septa*, *Septmer*, *Settmer*, *Setmerberg*, *Monte de Sett*, & *Juliarum Alpium* eſt portio; viſuri in ejus cacumine Scaturigines memorabiles trium Aquarum, quæ totidem Flumina vel conſtituunt, vel ingrediuntur, & vix 20. perticarum intervallo ab invicem diſtant: Quæ verſus Aquil-Occidentem, defluunt, miſcentur *Rheno poſteriori*, quæ verſus Auſtr-Occidentem, conſtituunt *Mairam*, quæ Prægalliam, & Comitatum Clavennenſem perfluit, & prope *Mezolam* in *Larium Lacum* ſe exonerat. Verſus Ortum eſt *Aqua de Pila*, quæ in cacumine Montis format primùm *Laculum Lunginenſem* (*Lagetto di Lungin*) ita dictum à vicino Monte *Lungin*, (qui *Septimi* eſt pars,) dehinc autem præcipiti fluxu ruit in Vallem & Lacum. Fluminum horum origines propter ingentem Nivis omnia obtegentis copiam perſpicere non fuit datum: Obvenerunt interim alia, quæ curioſitati noſtræ fecerunt ſatis.

Scaturigines trium Fluminum.

Nephriticus Lapis. Offendimus paſſim Lapidem *Nephritico* prorſus ſimilem, & lævore veluti unctuoſo, & fiſſilitate, & colore, nunc ex viridi nigricante, qui optimus cenſetur, nunc flavo-viridi. Meruit hic Lapis peculiaribus opuſculis deſcribi ab *Aug. Clutio* & *Caſparo Bartho-*

tholino, quod ad varios Corporis humani affectus, in primis autem Veſicæ renumque calculos atterendos, & arenulas expellendas fuerit uſurpatus. Ex India utraque afferri hactenus ſolebat. Invenimus in eodem Monte Alpinas Plantas percurioſas, quarum unaquæque ſuo exhibebitur loco. In ſummo cacumine fuit altitudo *Mercurii* $61\frac{1}{2}$. *Scrup.* 1720. *pedibus* proin altior Pago, Caſacciâ vero 2700. Soglio 3200. Clavennà 5160. Tiguro 4680. In deſcenſu corripuit nos pluvia, vento frigido Boreali ſtipata, ſub quorum dominio per medias ſemper & pluvioſas Nubes perpluti undique devenimus tandem in Hoſpitium. Duravit in Valle hæc Imbris effuſio per integram Noctem, dum interim Montes vicinos ad medietates ferè obtexit Nix.

Septimi Montis altitudo.

Die 10. Cal. Aug fuit *Malogiæ Mercurii* altitudo $42\frac{1}{2}$. *Scrup.* Montibus vicinis includuntur *Lacus* aliquot, ad quorum ripas progredi licet ad Acidulas uſque Sancto-Mauritianas. Primus eſt *Lacus Silienſis*, *Lago de Sils*, *der Silſer See*, memoratus quoque *Wagnero Helv. Cur. p.* 55. Alter eſt *Silvæ planenſis*, *Il Lago di Selva-piana*, iſque duplex: Sequitur *Sala* fluviolus, & tandem prope *S. Mauritium* alius Lacus profundiſſimus, Piſcium triplici genere, *Truttis* nimirum, quæ ad 10. 12. & 18. Libras uſque aſcendunt, *Naſonibus*, & *Schlarinis* (uti quidem vocant) prægnans. *Oeni* ſeu *Æni* Fluminis, quod *Engadinam* utramque perfluit, hinc per *Oeni Vallem* (*Innthal*) in *Danubium* ſe effundit, Scaturigo perhibetur primus Lacus. *Wag. p.* 55. 78. rectiùs tamen, meo judicio, omnes tres, quos modo deſcripſimus. Nondum *Oeni* nomen aſſumit Flumen ad ipſos *Lacus*, ſed demùm prope *Samadam*, *Samadenum*, quod hinc etiam nomen traxiſſe videtur, ut ſit *Samœdenum* q. *ſummum Oeni*. Prope *Celerinam* concurrunt celeri fluxu (unde etiam *Celerina* q. *Celer Oenus*) Aqua *Flaz* ex *Bernina* Monte, & alia ex *Mauritiano Lacu*, quæ *Oeni* quidem materiam affert, nondum tamen nomen habet. Ad medium ferè Lacûs *Silienſis* eſt Terminalis Lapis, confinium adnotans *Prægalliæ* Vallis & *Engadinæ*, ab uno latere inſignitus Literâ *P*. altero Literâ. *E*.

Lacus montani Oeni ſcaturigines.

Samadenum q. ſummum Oeni.

Celerina q. d. Celer Oenus.

Juxta *Oeni* Fontes progreſſi devenimus trihorii ſpatio ad

Acidulæ San-Mauritianæ.

Acidulas S. Mauritianas, frequentatas admodùm à *Rhætis*, *Helvetis*, *Germanis*, *Italis*. De his plura ex Hydrographis colligere non vacat, nec etiam è re fore puto, unico contentus *Theophraſti Paracelſi* Teſtimonio, cui ſubjungam inedita quædam Epigrammata harum Aquarum Encomiaſtica, cum propriis quibuſdam Obſervationibus. Ita autem Celeberrimus Medicus, Chymiſta, & Philoſophus, *Tract. de Morb. Tartareis*, *cap.* XVI. *p. m.* 323. *Præ omnibus* (Acidulis) *quas in Europa cognovi, prædico, & extollo, inveni in Egendin* (pro Engedin, Engadina) *apud. S. Mauritium, cujus ſcaturigo menſe Auguſto acetoſiſſima profluit. Hanc qui pro Medicinæ modo potat, Sanitatem adipiſcitur, & nec Lapidem ullum, aut arenam, nec Podagram, nec Arthreticam novit, aut incurrit unquam. Per ipſam ſiquidem ſtomachus ita roboratur, ut Tartarum digerat, nihilo ignavius, ac Struthio Ferrum, Merula araneam. Nec verò Tartarum ſolum, verùm etiam alia in homine morbos ſuſcitantia, quorum materia prima in cibo & potu ſita.* Scaturit, imo veluti è Terra ebullit, ad radicem Montis, in angulo prati paludoſi, quartâ Milliaris parte circiter ab ipſo Pago, alveo ſeſquipedali in omnem dimenſionem clauditur, & domunculâ, Sacello ſimili ab injuriis externis, & pluviæ miſcelâ, munitur. Marmori nigro ad Scaturiginem ſuſpenſo inſculptum legitur duplex hoc Diſtichon:

Aſpera, quas quæris, Lymphas dant Saxa ſalubres,
Grata ſub ingratis rupibus unda fluit.
Nunc alii Cereris jactent, & munera Bacchi,
Omnis opes Tellus ducit ubique ſuas.

Alius in laudes harum Acidularum ſequentia reliquit, à Rev. D. *Jacobo Grittio*, V. D. M. San-Mauritiano vigilantiſſimo communicata.

Syria Jordanem celebrat, Judæa Betheſdam,
Unum Mauritium prædicat omne Solum.
Is lepram ſolam rapidis ut ſuſtulit undis,
Sic puncto ſaltem temporis iſta juvat.
Hic quoſvis novit quorumvis tollere morbos,
Tempore non uno ferre paratus opem.

Alius

Alius aliud.

Vis ſanus fieri? Prompta eſt Medicina, Liquores
Hos bibe. Longævo tempore ſanus eris.
Muſa canit celebres, qui præbent bibere, Fontes,
Sed verax iſte eſt, Fabula ſunt alii.

Exc. D. *Malacrida*, qui de *Acidulis* his Tractatum congeſſit adhuc ἀνέκδοτον, Annorum viginti & plurium Experientiâ fundatum, Poëticè quoque Lympham hanc Mineralem deſcripſit, & inter alia ſic:

Limpida ſcorre in queſto picciol ſeno
Onda che naſce non ha i noſtri Monti
Ma ben ſi ha dalle ſuperne Fonti
Queſta col Vitriolo, e con il Ferro
E ſpiritoſa e forte agiſce in tutto,
Apre ogni vaſe obſtrutto
Scioglie le dure Reni, e ſ'io non erro,
Chiude al Sangue l'uſcita.
O' bevanda gradita!
Certo che chi non beve
Al Fonte della vita
Vivere ò più non vuole, ò più non deve.

Alia brevitatis cauſâ omitto. Ad bilancem examinata hæc Aqua, fortiſſimi ſanè, & atramentoſi ferè ſaporis, graviſſima fuit inventa omnium, quas in toto Itinere habuimus obviam; fuit quippe ℥ii. ʒvi. *gr.* xxxvii. ut uni Libræ Medicæ inſint ʒi. *gr.* xxvi. partium Vitriolico-Salinarum, & Terrearum Martialium. Tales autem contineri indicant, præter ſaporem, quæ inſtituimus, Experimenta. A Spir. Sal. Armon. Vinoſo mutabatur nonnihil, ab urinoſo lacteſcebat, præcipitata materiâ albâ. Ab Ol. Tartar. pariter lacteum induit colorem, & ab injectis Gallis carneum primo, mox atro-rubentem. Originem ſuam debent Acidulæ Mauritianæ Venis Vitriolico-Martialibus, quibus circumjecti Montes, & his interjectæ Valles ſunt refertæ. Invenias paſſim in eâdem viciniâ *Aquas Martiales*, quæ Terram Ochraceam ſecum vehunt, & acidulum quoque ſaporem manifeſtant, qualem in

Septentrionali Vallis latere, è regione Fontis S. Mauritiani nobis oſtendit Rev. Loc. Paſtor. In hâc quoque περιχώρῳ abundat Terra nigra, ex qua *Sal Petræ* excoqui poteſt in copia. Ipſe S. *Mauritii Pagus* eſt Aquis dulcibus limpidis admodum dives, quæ omnium ferè Ædium fundamina perluunt.

Sal Petræ nativum.

Silva plana.

Ab Acidulis Sancto-Mauritianis reduces ſub veſperam Silvam planam, *Selva piana*, quæ frigido ſub Aëre ſita primo ſequentis diei manè exhibuit nobis Fontem Pagi craſſâ ſatis glacie obtectum.

In Pago S. *Mauritii* fuit ſub Meridiem *Mercurii* altitudo 42. *Scrup.* ut *Malogiâ* ſit inferior 40. *pedib.*

Campo di Ferro.

Silvam planam inter & S. *Mauritii* Pagum eſt locus, *Campo di Ferro* dictus, quòd ibi Solum adeò durum ſit, ut nullis ferè Inſtrumentis coli aut fodi poſſit.

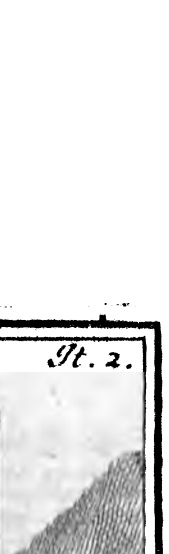
Die 9. Cal. Aug. fuit manè horâ 6. tempore ſereno, flante Boreâ, *Mercurii* altitudo $38\frac{1}{2}$. *Scr.* ut, eadem præſuppoſitâ Aëris hodierni atque heſterni temperie, hic locus foret *Malojâ* inferior 240. *pedd.*

Julius Mons.

Non obſtante penetrante frigore conſcendimus hodie, imò verò ſuperavimus *Julias Alpes*, (*Julium Montem*, *den Julien*, *Julierberg*, *Julerberg*,) non illas tamen *Livio* memoratas *Lib. V. c.* 34. in quas veniſſe *Belloveſus* dicitur per *Tricaſtinos*, (qui Galliæ Populi ſunt ſupra Iſaram Fluvium.) Legunt enim *B. Rhenanus*, *Glareanus*, *Sigonius*, *Simlerus*, *Tſchudius*, & plerique Interpretes alii pro *Julias*, *Invias Alpes*; nec alias inter *Carninas* & *Tridentinas* ſitas, ſeu *Venetas*, de quibus *Ammian. Lib. XXXI.* ſed *Julias Rhæticas*, quæ etiamnum antiquum nomen ſervant, admodùm *excelſæ & præruptæ, ut hyeme ferè ſint impermeabiles. Siml. Comm. de Alp.* 107. *b.* Has ſequentem in modum deſcribit *Tſchudius Helv. Antiq MS. Der Julien hat noch ſein uralten Namen, ligt beſeits zerur am Septmer. Man zeucht darüber von Stabulo Bivio (Stallen oder Bevio vorgenampt) zu oberſt ins Engadein, und entſpringt der Ynn (Ænus und nit Oenus) in diſem Berg Julien, ſo durchs Engadin Ynnthal, und Beyerland in die Donau fleuſt. Von welchem Julio aber, oder Keiſer, diſer Berg den Namen Julien überkommen, iſt*

mir

Pl. 2.

mir unbewuſt. Sextus Rufus ſpricht: Sub Julio & Octaviano Cæſaribus per Alpes Julias iter factum Alpinis omnibus victis Noricorum Provinciæ acceſſerunt, *&c. Iſt zuachten, das es unter Octaviano der auch Julius Auguſtus (von wegen daſs er Kayſer Julii adoptirter Sohn war) geſchehen, nach dem er Rhætiam, Noricum, und andere völcker bezwungen, wird vielleicht der Septmer ſollen verſtanden werden, ſo ein Glied Juliarum Alpium, und zerur beſeits am Julio ligt, als vorgemeldt. Dann der Julien ſo hoch und wild, daſs man den allein zu Sommerszeit, und im Winter gar nit bewandlen mag. Nomen his Alpibus videtur* Simlero de Alp. p. 108. *impoſitum à Julio Cæſare, nam ut Rufus ſcribit, Julio & Octaviano Impp. per has Alpes iter factum eſt. Deinde, ut Sabellicus refert, non procul à Julio Carnico Mons arduus, & aſcenſu difficilis eſt, eum Crucis vocant, ubi medio fermè aſcenſu prærupta rupes occurrit, cum calle anguſtiſſimo militari opere illius juſſu munito, ut ex vetuſtiſſimo Epigrammate præcipiti Saxo ſculpto, ſed magna ex parte per vetuſtatem abolito datur intelligi: Ejus principium hujuſmodi eſt, C. JULIUS CÆSAR. reliqua tum loci aſperitate, tum vetuſtate legi nequeunt.* In ſummo Julii Rhætici Jugo *Columnæ Juliæ.* Columnas fuiſſe erectas, ex fragmentis adhuc conſpicuis colligere licet. Hæ Columnæ teretes ſunt ex Saxo rudi impolito formatæ, altitud. 4. pedd. 5. dig. in circumferentia 5. pedd. 2. digg. diſtant ab invicem 44. pedd. Medias inter Via Regia procedit. Vid. TAB. XII. Sunt qui ab uno Columnæ TAB. XII. hujus latere ſcriptum fuiſſe volunt; *Huc uſque, non ultra.* Ab altero; *Omitto Rhætos indomitos.* Habuit certè quiſquis fuit Julius, quòd in hæc verba eruperit, & ab ulterioribus progreſſibus abſtinere maluerit, quàm Exercitum ſuum fortè jam ſatis defatigatum perdere, nihil in ſummo Montis jugo præ ſe videns, præter Marpeſias cautes, & ſterilia Saxa. *Cornelius Tacitus Lib. XIX. als er meldet, wie Veſpaſiani Kriegsvolck ſich gen Dietrichsbern gelagert, dem Vitellio abbruch zuthun, ſpricht er:* Et interruptus Exercitus (*ſc Vitellii*) per Rhætias Juliaſque Alpes, ac ne pervium illa Germanicis Exercitibus foret, obſepſerat: *Zu Teutſch; und hat*

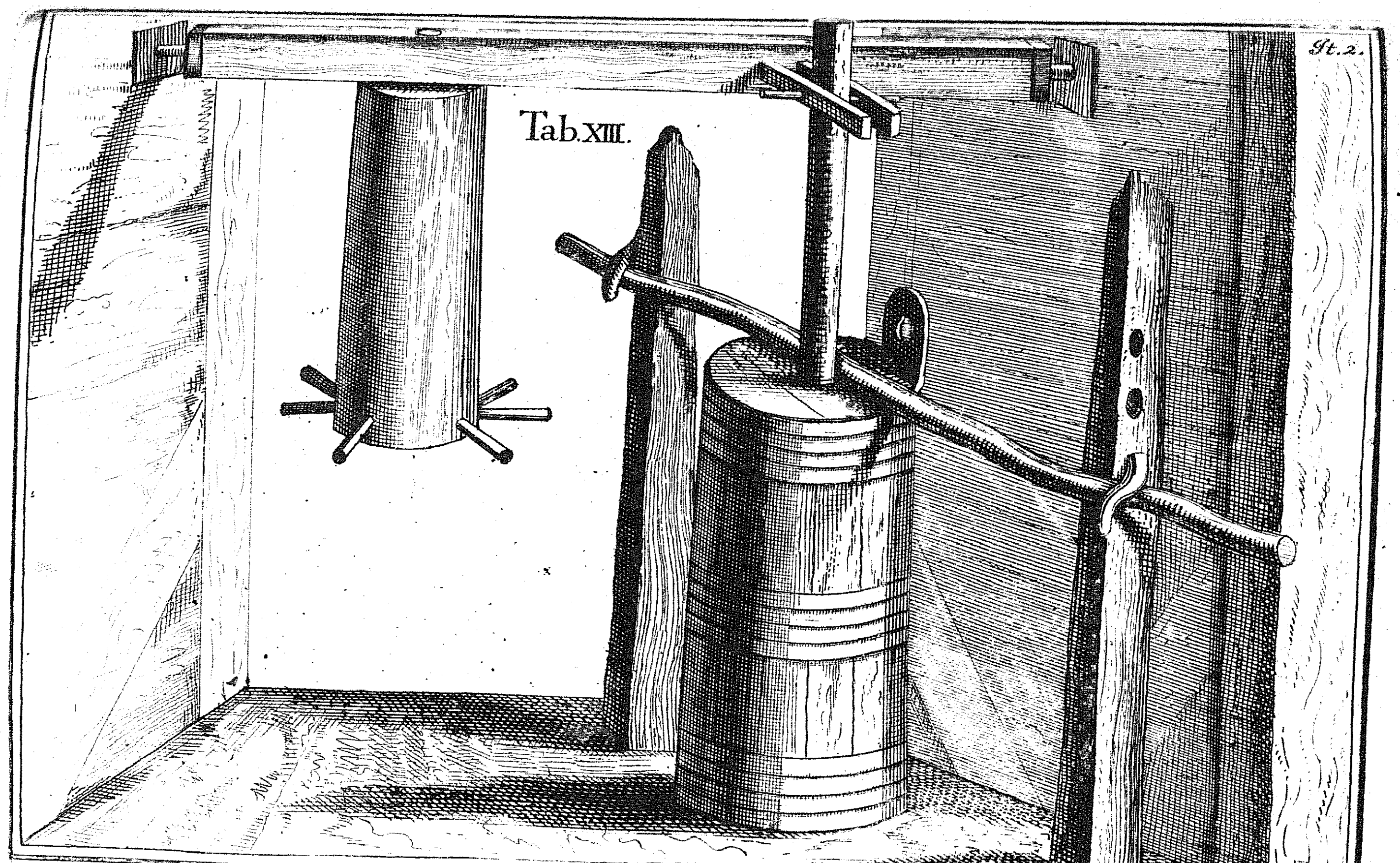
mit demſelben Kriegsvolk des Vitellii Heerzeüg aufgehebt, und hinter ſich gehalten, das ſie nit mogen durch Rhætiam, und die Alpgebirg hinüber kommen, und hiemit auch die Straſſen verlegt, und verſchloſſen den Germaniſchen Heerhauffen, die Vitellio zugezogen ſein wolten. Ob nun derſelbe Tractus, oder ſtrich der Alpgebirgen aller vom Septmer bis ans Wormbſer Joch den Namen Juliæ Alpes gehabt, oder fürnemlich der Nider Berg oder Firſt Finſtermüntz genant, ſo zwiſchen dem Ynnthal und Vinſſgoüw im Etſchland ligt, und die ringſt gemein braüchlichſte Straſs iſt Sommer und Winterszeit aus Germania und Vindelicia durch Rhætiam in Italien zu wandlen, und richtigs auf Dietrichsbern (Veronam) gaht, für den Berg Julien ſol verſtanden werden (wie ſich in vorgemeldten worten Taciti anſehen laſſt, weiſs ich nicht. Tacitum non de Julio Monte Rhætorum loqui, ſed de Juliis Alpibus apud Venetos exiſtimat *Siml. de Alp. p.* 107. *b.*) *Doch findt man Kein Gebirg in Rhætia, da Juliæ Alpes gelegen ſollend ſein, ſo des Namens Julien genemt werd, dann allein diſer Berg Melojen, oder Malojen, ſo Engadin und Bergell von einanderen ſcheidet, alſo daß die drey Straſſen,* Septmer, Julien, *und* Melojen *oder* Malojen *ein Dreyangel machend, und ligt der Kopf und hochſte Gibel des Julien in mitten zwiſchen den drey benamten Berg Straſſen. Und iſt der Malojen auch ein theil des Julien.* Hæc *Tſchudius.*

Marmor rubrum. In *Julii* Torrentibus viſuntur paſſim fruſta *ruberrimi Marmoris.*

Lacus montanus. In ſummo *Julio* (ubi *Lacus* eſt *Montanus*, dictus *Il Lago di Giulio*) delapſus eſt *Mercurius* ad 50. *Scrup.* indicio 920. *pedd.* quibus *Columnæ Cæſaris* ſunt altiores *Silvâ planâ*, & totidem ferè, nimirum 960, *Bivio*, quandoquidem ſub Meridiem ejuſdem diei conſedit heic *Mercurius* ad 38. *Scr.*

Julii Altitudo. Supremum *Julii* ſupra Viam Regiam elevati cacumen Geometriæ ſubſidio comperi elevatiorem adhuc Columnis Cæſareis 2021. *pedd.* ut tota *Julii* altitudo à *Silva plana* foret 2941. à *Bivio* autem 2971. *pedd.*

Via per Julium. Tranſiiſſe olim frequentiùs per Julium Montem Italos in Germaniam, & viciſſim Helvetos atque Germanos in Italiam (viâ nunc uſitatiori ducente per *Viam malam* & *Spelucam*) plu-

Sumptibus D. Henrici Levett, M.D. é Coll. Reg. Med. Lond.

plurima docent indicia; & hæc inter antiqua Pagorum, quos hodie pertranſivimus, nomina, quorum expreſſa ſit in *Antonini Itinerario* mentio.

Butyrum in *Julii* montis caſis præparare vidi in Vaſe, quod exhibet TAB. XIII. & major eſt ſpecies ejus, quod vulgò apud nos uſui eſt, manu ſolà autem ad piſtillum applicatâ verſatur, hìc autem, propter adauctam magnitudinem mechanico vectis artificio agitatur. *Butyri confectio.* TAB. XIII.

Stabulum Bivium, *Bevio*, *Stalla*, *Stabulum*, ubi prandium ſumſimus, *Bivii* nomen habuit a duplici viâ, quæ hinc patet per *Julium* in *Engadinam*, & per *Septimum* montem *Clavennam*. Sequitur *Marmels*; *Als Mulins*, *zur Mühle*; *Roffnen*, *Tinnezium*, *Tinnezono*, *Tintzen*, prope quem Pagum vidi Saxa *Marmorea* viridia, & rubra, albis venis ſtriata; *Schwainigen*, *Cunters*, cui adjacet *Reams*, *Rheambs*, i. e. *Rhætia ampla*. In *Cunters* fuit ſub veſperam altitudo *Mercurii* 22. *Scr.* uti & craſtino manè, ut hic locus *Bivio* ſit inferior 1280. *pedd.* *Stabulum Bivium.* *Marmora variì coloris.* *Rhætia ampla.*

Sequenti die, qui fuit 8. Cal. Aug. pertranſivimus *Caſtellum imum*, *Teuffen caſten*, *Tieffen caſten*, & per Montis *Schin* tædioſiſſimos anfractus tandem devenimus ad *Pontem Rheni* prope *Furſtenoviam*. *Caſtellum imum.*

Furſtenoviæ ivimus ſalutatum Prænobiliſſ. Dominam Baroniſſam de *Schauenſtein*, quæ nobis inter alia obtulit *Caſeum caprillum*, per continuatam aliquot annorum lotionem & macerationem cum Vino & Caryophyllorum Aromaticorum infuſo in pultem redactum, delicati admodum ſaporis pro τυροφάγοις. Porrò autem progreſſi pervenimus ſerâ nocte *Richenoviam*. *Caſeus caprillus maceratus.* *Richenovia.*

Heìc fuit Die 7. Cal. Aug. *Mercurii* altitudo $7\frac{1}{2}$. *Scrup.* prorſus, uti die 13. & 14. menſis currentis, ut hic locus ſit Pago *Cunters* inferior 1160. *pedd.*

Hàc die ivimus *ad Flumina*, *Flemeſium* Pagum, *Flims*, *Flyms*, ubi *Mercurium* vidimus deſcendiſſe ad 20. *Scrup.* indicio 1000. *pedd.* quibus *Flemeſium* eſt *Richenovia* altius. Huic origo Nominis (*Flim* Linguâ Rhæticâ notat *Flumen*) ſunt copioſæ, & vix alibi reperiundæ *Aquarum* frigidiſſimarum *Flumina.*

rum *Scaturigines*, quæ ſi junctim proſilirent, Flumen conſtituerent non Rivum. Dimidio ferè Milliari à Pago videas ex radice Montis profluere, & deorſum diverſis in locis ruere, imò Torrentes ſtatim conſtituere Fontes limpidiſſimos. In Pago ipſo numerantur Origines tredecim, ex quibus Aquæ latitudine unius, dimidii, imò & duorum pedum è Terra cum ſtridore prorumpunt. Fx iis tamen aliæ ſunt temporariæ, quas ex Glacie Niveque Alpina ſolutis deducunt Incolæ, aliæ perennes, quæ Aquas ſuas hauriunt dubio procul ex amplis Hydrophylaciis, quæ in viſceribus montis delitescunt. Præcipuus, & maximus, Fons vocatur *Gorg.* q. d. *Gurges*; perennis hic eſt, & ſtatim ac profluxit, exercetur ad molam circumagendam. Alia loca ſunt *Furnaſch*, ubi undecim pedum intervallo quatuor Fontes ſcaturiunt. *Ilg Davôs* etiam eſt temporarius, ſed temperatior ratione frigoris. Qui Fontium horum primas Scaturigines in ipſis Terræ viſceribus ſcrutari cupit, ei facem accendit conſideratio ſitûs, quem obtinet ipſe Pagus ad radices Montis *Oberalp*, qui non terminatur in acutum faſtigium, ſed petris admodùm latis, per nullas ferè fiſſuras ſeu hiatus diſtinctis, ſive continuis veluti Alembico naturali clauditur. Dico notanter, veluti Alembico, quoniam firmiter perſuaſus ſum, eodem modo Phænomenon hoc concipi debere, quo vulgò, & facilè quidem, explicatur Diſtillatio Chymica, copioſiſſimos ex imis Montis viſceribus ad cacumen ſublevari caloris ſubterranei ope vapores aqueos, hos quoad minimam partem exhalare in Aëra, ſed appulſos petris undique clauſis condenſari in Aquam, hanc refluere & colligi in amplas cavitates, Hydrophylacia dictas, ex quibus dehinc per ſubterraneos ductus Aquæ devehuntur ad Pagum, & alia ei vicina loca, unde proſilire videtur. Experimentum feciſſe dicuntur Incolæ circa *Gurgitem*, projeciſſe ſcil. in foramen quoddam, ſive fiſſuram ſummi Montis, ſub quâ Aquas audiverunt murmurantes, Scobem Lignorum, vidiſſe autem hanc ipſam prodire per Oſtium præfati Gurgitis. Diſcriminant Incolæ has Fontium Aquas ratione bonitatis & temperaturæ; nos in pondere nullam prorſus obſervavimus differentiam,

ſed

ſed omnes ejuſdem gravitatis ℥ii. ʒvi. *gr.* xxx.) deprehendimus. Aquarum uſui, & potui adſcribunt Incolæ, ſaniſſimi aliâs, & undiquaque vegeti, quòd maturiùs caneſcant aliis, & facilè calveſcant.

Canities Flemeſianorum præcox.

Damnum ex inundatione Torrentis.

In hoc Pago reliquias vidimus damni, quod ante paucos dies d $\frac{11}{23}$. hujus Menſis, hora 8. veſpertinâ, intulit Torrens *d'ær Blaune*, qui ex *Oberalp* tanto cum impetu defluxit, ut limites ſibi conſtitutos perfregerit, & aliam novam ſectatus viam medium ferè Pagum in diſcrimen conjecit. Inde ſanè fuêre à plurium Centenariorum Saxis domus perforatæ, Stabula & Horrea diſrupta, Conclavia paſſim Terrâ, Saxis, limo in primà, ſecundâve contignatione repleta. Talis quoque ejuſdem Torrentis Exundatio, quam *Rüfin* vocant, contigit A. 1687. Anno item 1572. fuêre tali occaſione tres domus proſtratæ, & Templum ita læſum, ut fornix deciderit.

Salutavimus hîc Illuſtr. D. *Gaudentium de Capol*, quem Equitis Dignitate donavit Glorioſiſſimæ memoriæ *GVILIELMVS*, Angliæ Rex potentiſſimus pariter ac pientiſſimus; & Rev. D. *Hartmannum Roſſelium*, Loci Paſtorem plus quàm ſexagenarium, cujus Pater 82. annorum vegetus adhuc eodem S. Miniſterii munere fungitur *Taminii*. Exhibuerunt hi nobis multa Humanitatis haud promeritæ teſtimonia.

Flimſenſis Mons.

Die 6. Calend. Aug. *Flumina* reliquimus, & Duce Reverendo ſimul & humaniſſimo Sene conſcendimus præaltum Montem *Flimſenſem*, *den Flimſer-Berg*, quem *Segnes* Rhæti vocant, & diſtinguunt in *Segnes zuor*, & *Segnes zuot*, i. e. Montem ſuperiorem & inferiorem. Pars hujus Montis Meridionalis, quæ Rhætiam ſpectat, eſt anhela quidem, utpote in altum aſſurgens aëra, facilior tamen alterâ Septentrionali, quæ præceps magis eſt, & in ſaxoſos abrupta ſcopulos, qui plus nobis negotii faceſſère, quàm omnes alii hactenus à nobis ſuperati. In ſummo Montis hujus cacumine eſt πύλη, ſeu *Spelunca* celebris illa *perforata*, quam vulgò *S. Martins-loch* appellant Glaronenſes, & quotannis in Pago *Elm* die 3. Martii, ut & circa diem D. Michaëli ſacrum, tempore Autumnali per Speluncam hanc, veluti per Opticum Tubum,

Spelunca perforata S. Martini.

bum, Solem aſpiciunt, de quo *Wagner. Helv. Cur. p.* 237. & *Pfendler Bericht von Bergen. p.* 24. Speluncam hanc, prouti ex Rhætiæ parte eam conſpexi, delineavi cum præruptis vicinis ſcopulis, quos Rupicapræ ſæpe pererrant, in TAB. XIV. TAB. XIV. E regione Petræ hujus pertuſæ auditur ab ambulantibus per mediam Nivem, & inde haud parùm jam defatigatis, diſtinctus admodum, & multiplex *Echo.* Ad imum ferè Montis, qui ad Glaronenſes jam ſpectat, & *Tſcheingel* Rhætis, *Schindlen* Germanis vocatur, pertranſeunda eſt via *Via anguſta periculi plena.* anguſtiſſima, *die Wand, zur Wand*, ſatis longa, vix hic & illic quartam pedis partem lata, infra quam in præceps abit, imò verò ruit, paries multis in locis nudus, & ferè perpendicularis, ſaxeus, centenos aliquot pedes altus, ſupra autem alius paries erigitur etiam ſcopuloſus, ut vel ex ſcopulorum acutis prominentiis, vel ex arbuſcularum ramis dependeat tranſeuntium ſecuritas, qui aliàs, ſi vertiginoſi ſint, per aliam ducuntur viam, ne vitæ periculo adeò evidenti ſe exponant. Adumbravi aliquatenus periculoſiſſimum hunc tranſ*Elma.* itum in *Tabula Titulari* ſeu *Præliminari.* Sic horâ 10. demùm nocturnâ *Elmam* devenimus. Grates autem DEO pro tutamine hoc aliiſque, quæ nobis in toto hoc Itinere præſtitit, debemus permaximas, non unquam intermoriturâ memoriâ dignas.

Matta. Die 5. Cal. Aug. *Elmâ* devenimus *Mattam*, *Matt.* Hic per horulæ diverticulum ivimus viſum Montem *Blatten-*
Ardeſia nigra. *berg*, cui Nomen dedit *Ardeſia nigra, Saxum fiſſile*, ſeu *cruſtoſum, Marmor menſarium nigrum Cordo* dictum, nobis *Schwartzer Schieferſtein, ex quo menſas pulcherrimas, nitidiſſimas, tabulas deletiles, aliaque fabricant, quæ polita cum Marmore certant Obſidiano; proinde in Germaniam, Hollandiam, Angliam, Sueciam atque Daniam ea exportantur. Wagn. Helv. Cur. p.* 304. Quod nos in loco ipſo natali obſervaverimus, paucis aperiam. Jacent ſuper invicem ordine parallelo, nec interrupto hi Lapides Fiſſiles, plani omnes, tortuoſi nulli, nec illi parvi, ſed aliqui decem pedes in longum, & quatuor in latum extenſi. Aliquando continuitatem dirimunt Venæ *Quarzi* candidi, vix octavam di-

digiti partem lati, quas ſi horizontales fuerint (reſpectu ſcil. ad Strata ipſa habito) *Ziger* vocant, nomine deſumto à colore Caſei ſecundarii; ſi perpendiculares, *Gläſſ*. Fiſſiles ſinguli Lapides, quos facillimâ operâ attollunt, & ab invicem ſeparant Operarii Cuneorum ferreorum ope, in interſtitia adactorum, conſtant duabus ferè partibus, ſuperiori duriore, & inferiori molliore. Aliquando totum Saxum eſt molle adeò, ut nulli inſerviat uſui. Saxa hæc ſecant Lapicidæ in eam, quam deſiderant Menſæ, vel Tabulæ alius, formam, & domi dein magis adhuc expoliunt; fruſtis prælongis, ſed non adeò latis in aſſerum formam ſectis, aſſerum loco utuntur ad areas Hortorum cingendas. Sunt Strata hæc fiſſilia non horizontali ſitu poſita, ſed verſus Meridiem inclinata, ſicuti pleraque alia Montium Helveticorum Strata. *Stratorum Helveticorum ſitus.*

In quadam Saxorum horum fiſſurâ reperitur *Marga* pinguis, quam *Cretam albam* vocant. *Marga pinguis albida.*

Per Vallem, quæ *minor*, *das Kleine Thal*, appellatur, defluit *Sernſſa* fluvius, *die Sernft*, *Serniphius Glareano*, qui in *Wepchio* monte oritur, & in *Limagum* ſe effundit. *Sernſſa Fluvius.*

Eodem die perreximus *Glaronam*.

Glarona, *Clarona*, *Glareana*, *Glarus*, *Glaris*, Vicus Territorii *Glaronenſis* primarius exhibuit nobis poſtero die, qui fuit *Glarona.*

4. Cal. Aug. binas Obſervationes, quarum relatio curioſos non minùs delectare valet, quàm erudire.

In Veneratione eſt iis, qui precibus Sanctorum diverberant aures, locus elevatior paulò, *auf der Burg*, *die Burg* dictus, (quòd ibi Caſtellum olim fuerit à Territorii Domino exſtructum) Sacello inſignis, quod à *S. Felice* in honorem Archangeli Michaëlis, alii ab aliis in Sanctorum Martyrum *Felicis* & *Regulæ* memoriam conditum eſſe tradunt Papicolæ. Horum dilucidationem Theologis relinquo; detexit autem mendacis famæ fraudes id genus plures, & quæ ad rem præſentem in ſpecie ſpectant, verſatiſſimus in Hiſtoria Eccleſiaſtica Theologus noſter Clar. atque Rev. D. *Joh. Jacobus Hottingerus Helvet. Kirchen Geſchicht. Lib. II. p.* 116. 117. Addam, quod obſervavi ipſe, non Hiſtoricorum Monu- *Locus S. Felici & Regulæ ſacer.*

Digitorum à Protomartyribus Saxis impreſſorum veſtigia.

jumentorum fide nixus, ſed à Naturâ ipſâ edoctus, atque ſic abſque ἑτέρȣ καὶ πολυπραγμοσύνης periculo, quandoquidem non in alienam meſſem mitto falcem meam. Oſtenditur in præfato loco editiori, haud procul à Sacello, Petra eminens, Naturâ cava, quam inhabitaſſe dicuntur aliquamdiu Helvetiæ Proto-Martyres prænominati à Legione Thebæâ profugi, *Felix* & *Regula* Sancti, & ibi in ſui memoriam reliquiſſe tum Characteres quoſdam, de quibus rectè prælaudatus *Hottingerus*, eos adeò obſcuros eſſe, ut in eorum lectione & interpretatione conſcius ille arcanorum fatorum Vates *Daniel* hærere poſſet, tum quoque viva digitorum ſuorum, quos quinque monſtrant, veſtigia, in TAB. XV. delineata. Sed

TAB. XV.

O vanas hominum mentes, ò pectora cæca!

Sunt hæ putatitiæ digitorum impreſſiones aliud nihil, quàm ludibundæ in Stalactitarum formatione Naturæ manifeſtiſſima producta. Eſſe autem Cruſtam illam mellei ferè coloris verum *Selenitem*, vel *Stalactiten*, patebit cuivis harum rerum gnaro, vel ſubſtantiam hanc Saxi cum Stalactitis aliis collaturo, qui mira in Terræ cavernis exhibent ludibria, non digitorum duntaxat veſtigia, ſed integra quoque Sacella, & in iis Organa Muſica, quorum fiſtulæ adeò ſæpe affabrè ſunt à Naturâ fabricatæ, ut ad artificiales accedant quàm prope; imò, ne deſint ſpectatores, & Comœdiarum mutarum actores, Monachos ipſos, raſa de gente Sacerdotes, uti in celeberrima illa Specu *Baumanniana*, *Hercyniæ* comitatu *Reinſteinenſi* ſita, quam fuſè deſcripſit nuperrimè citatus ſupra *Behrens Hercyn. Cur. cap.* 1. Antri hujus Miracula ita inter alia depingit Carmine Elegiaco *Joh. Ludovicus Furerus.*

Quodque fidem ſuperat, ſtillantes marmora guttas
Efficere, & veris reddere imaginibus.
Jurares Sipylo Nioben, Spectator, ademptam,
Uxoris ſtatuamque hîc ſupereſſe Lotho!
Phinea quis dubitet, Cephalique in Marmore Cervi,
Ulterius ſi quis progrediare, Canem?
Perſea Gorgoneos nempe hîc poſuiſſe Colubros
Credibile eſt, imisque occuluiſſe locis.

In

Pl. 2.

Inde rigor Steropum, Ferri qui pondera mulcent,
Infuſcant tuas, Buda, frequenter Aquas.
Minima mira! DEI quos non ſe extendit in actus
Mira manus! I nunc, poſce, Sophiſta, modum.

Quid dicam de Lapide illo *Monachiformi*, qui duos repræſentat Cucculligeros, & ob id *der Münch-ſtein* vulgò vocatur, in viciniâ Cœnobii *Michaëlſteinenſi* Comitatus *Blankenburgici?* De quo *Behrens lib. cit. p.* 128. Sic, videmus, ſuperſtitio in auxilium vocat ipſam Naturam. Sic ex ludibrio Naturæ formant Pontificii Miraculum. Sic olim in Spelunca quadam Montis *Kingleang*, ad urbem *Jengan Chinæ* excidi juſſit Imperator quidam, ex Lapide unico (quem *Stalactitam* πολυμόρφον fuiſſe auguror) mille Idola, teſte *Neuhof. Siniſch. Reiſe beſchr. p.* 315.

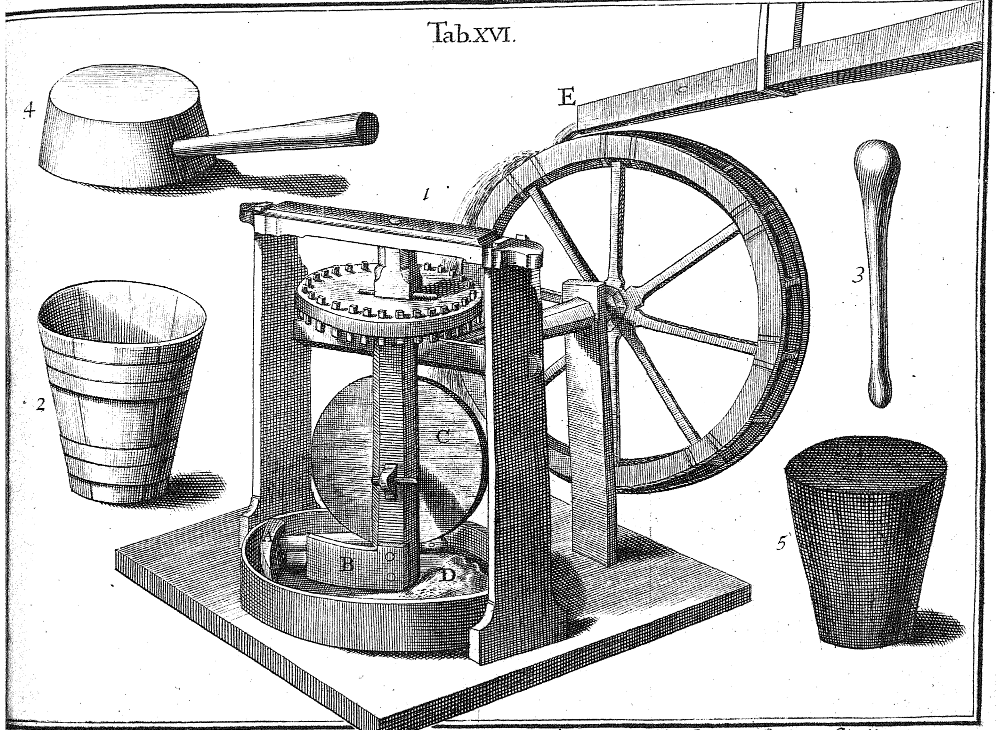
Caſeus Glaronenſium raſilis.

Diſcuſſis Fabulæ Hiſtoricæ Nebulis, confero me ad χλωρότυρον, ſeu *Caſeum raſilem Glaronenſium*, qui *Schab ziger* vulgò audit, quòd radi ſoleat ab his, qui ejus deliciis capiuntur. Hoc Caſei genus graphicè ſatis depingit *Deodatus Panthei Hygiaſt. Lib. I. c.* 34. *Habent &* (Helvetii) *aliud Caſei genus*, Schab-ziger *vocatum è variis Alpinis herbis ſalutaribus & aromaticis Plantis* (falſum hoc, non alia quippe planta ingreditur hunc Caſeum, præter *Lotum hortenſem odoram*, cui *Geſnerus de Lact. p.* 48. adjunxit *Imperatoriam*, quæ tamen hodie non eſt in uſu) *caſeoſæ ſubſtantiæ recens intuſis permixtis, & probè ſubactis paratum, fortique torculari preſſum, quod cum inciendi, abſtergendi, attenuandique facultate polleat, nec facilè ventriculum lædat, ni largiore manu ingeratur, & appetitum invitet, eo quiſque parcâ tamen manu, & primâ menſâ, appetitus irritandi gratia, uti poterit.* Defenſionem hujus Caſei, quem pro *Elemento Terræ* per jocum habuerunt aliqui, in ſe ſuſcepit *Conr. Geſner. lib. cit. de Lact. p.* 51. 52. cui *in Glaronenſem Caſeum iniqui eſſe videntur, qui ipſum ut rem viliſſimam omnium Elementorum Terræ comparent, obliti quàm pretioſus ſit, quàm ſalubris, quàm jucundus, quanta denique gratia cibi potuſque faſtidium removeat: Stomacho gratus & utilis, ſupinum excitat, abundantes ejus humores ſiccando conſumit, qualitate noxios*

*noxios emendat, herbarum beneficio, quibus optimis lectiſſi-
miſque tanquam antidotis & antipharmacis quibuſdam conſtat,
ut rectè nonnullos æſtimare vim ejus credam, qui loco Theriacæ
facultatis ipſum commendant.* τυροποιήσεως hujus (quam re-
cenſere in animo habeo) ut Appendicis loco inſervire poſſit
ad *Lactis Operumque Lactariorum deſcriptionem*, quam an-
te annum exhibui) Proceſſus ſequenti modo ſe habet. Eri-
gitur hinc inde, *Glaronæ* & *Mattæ* cumprimis, Torcularis
TAB. genus, quod appoſitè vocant *ein Zigerreibe*, depictum TAB.
XVI. XVI. *Fig.* 1. In hoc præcipuè attendi debent anſulæ duæ *A.*
Fig. 1. & *B.* quarum Illa materiam contentam à lateribus aufert, &
in aream mediam derivat, hæc verò eandem non evagari ſi-
nit, ſed eò derivat, ut à Lapide *C.* Molari ſimili conteri poſ-
ſit, & exactè ſubigi. Huic Machinæ infundunt Caſei viri-
dis ingredientia, e. g. Caſei ſecundarii macri, cujus ſcil.
cauſa materialis Lac cremore fuit privatum, quem *Zyger* vul-
gò vocamus, à ſero omni liberati, & ferè exiccati, cente-
narium unum, Salis communis, & Trifolii odorati, (quod
ob hunc ipſum uſum *Zyger-Kraut* appellant, in arvis colunt,
Lotum hortenſem odoram nuncupat C. B. *Lotum ſativam odo-
ratam annuam flore cæruleo* J. B. ad *Meliloti* genus autem re-
ferunt *Hermannus*, *Moriſonus*, & *Tournefortius*, cum re-
centioribus Botanicis aliis) ana. quadrantem Modii. Hiſce
in aream Machinæ *D.* profuſis molam Caſeariam ab affluente
extus rivo *E.* circumagi jubent per bihorium ferè, quo tem-
poris ſpatio affuſa materia exactè commiſcetur, & abſque ul-
lâ ulteriori operâ ita ſubigitur, ut poſtmodum non aliâ re o-
pus ſit, quàm adimpletione *Modulorum*, *der Zyger-Kublen*,
Fig. 2. *Fig.* 2. in quos caſearia Maſſa cogitur ſubſidio *Piſtillorum*,
Fig. 3. *Zyger-Stöſſlen*, *Fig.* 3. & complanatur *Malleo* ligneo, *mit*
Fig. 4. *dem Tätſcher*, *Fig.* 4. ibique tam diu linquitur, uſquedum
debitum exiccationis gradum obtinuerit. Tunc modulis ſuis
Fig. 5. eximuntur *Caſei*, *Fig.* 5. & ordine ſuper aſſeres collocantur
in Conclavibus temperatis, quæ reſerari probè debent undi-
que, ſi Aëris conſtitutio fuerit frigidior, & ventis agitata, ad
præcavendas fiſſuras. De viribus hujus *Caſei* ſi à priori judi-
cium ferre liceat (à poſteriori enim commendat bonitatem

quo-

Tab. XVI.

Sumptibus D. Guilielmi Williams, A.M. Coll. Exon. Oxon. Socij.

quotidianus multis uſus) præſumi omnino poteſt, quòd Caſei vulgati denſitas, & ſtomacho incommoda gravitas, ob quam nequitiæ accuſatur à Medicis, niſi per avaram veniat manum, corrigatur particulis tum ſalinis, tum oleoſis aromaticis Trifolii odorati, atque ſic ventriculo, & reliquo Corpori non tantùm non officiat, ſed maximè proſit, poſſit aſſumi à delicatioribus etiam, vel ante cibum ad appetitum ciendum, vel poſt cibum ad digeſtionem promovendam.

Eodem die in Planitie Glaronenſi dimenſus ſum Semicirculi Geometrici ſubſidio altitudines *Montium* ſequentium;

Glaronenſium quorundam Montium altitudines.

	pedd.
Glarniſchii anterioris, des vorderen Glärniſch (poſterior enim, & altior, hîc non conſpicitur)	2431
Schilt, qui ſeſe erigit ſupra *Ennetbühl & Enneda*	3976
Wyggis, Wygisberg, cujus partes ſunt *Rautiſpitz & Schyenſtock*	3571

unde patet *Glarniſchium anteriorem* altiorem eſſe *Clypeo* 256. *pedd. & Wygiſio* 660. hunc autem à *Clypeo* ſuperari 404. *pedd.*

Glaronâ eodem die diſceſſimus, & *Veſenam* tendimus, ut ibi ſecundo *Limago* fluvio repeteremus *Lacum Tigurinum*, quem eodem adhuc die attigimus, imò *Horgam* uſque pernavigavimus.

Nider-Urnenſibus illatum damnum ex Inundatione.

In viâ vidimus triſtes reliquias damni, quod *Nider-Urnenſes* experti ſunt die $\frac{2}{13}$ Aug. ab exundatione Torrentis, qui, parùm abfuit, toti ferè Pago ultimum exitium attulit. Hiſtoriam Facti perſcripſit ad me Rev. Loci Paſtor D. *Joh. Henricus Fæſius*, qui poſt *Alexandrum Roſæum*, Anglum, occupatus nunc eſt in *Virgilio Chriſtiano* adornando. *Agebatur*, ita ſeſe explicat in Literis die 1. Sept. ad me datis, *dies* 2. *Aug.* (ſtyl. vet. apud Glaronenſes adhuc uſitati) *iſque ſerenus ſatis. Sub veſperam videbatur quidem Cœlum pluvias, aſt aliis potiùs quàm nobis minari, unde Molliſienſibus, aliiſque nobis ſuperioribus pagis metuebam. Ingens illic alibique videbatur eſſe pluvia, fuitque nobis adhuc nonnullâ ſerenitate gaudentibus, & plenam mox expectantibus: Mox autem Nubibus & noſtrum cœlum offundebatur atris,*

Scindit ſe Nubes, & in Æthera purgat apertum.

In-

Intra horam 6. & 7. non guttatim, ſed ſitulis Aqua effundi videbatur; unde de Rivo noſtro (qui vocari poſſet der Dorff-bach, quoniam extremam Pagi noſtri partem interluit, ad differentiam alius, qui dicitur der fallende, & cum illo prope Montem ſeſe conjunxit, colle licet interjacente) cum aliis ſollicitus, Ponti mihi vicino, talibuſque occaſionibus ad avertendum periculum & damnum removendo operam daturus, accurrebam, ſed ſerò nimis, æquè ac alii; vix enim domo egreſſus obvios habui in Arboreto meo, ædibus contiguo, viros, fœminas, fugientes, plateas domoſque ſuas ob metum intumeſcentis rivi deſerentes, meam domum, ſecuritatis gratiâ, petentes, & celerem mihi fugam, ſeu reditum, ſuadentes: Stupenti, remeanti, domumque repetenti inundatio jam præſens conſpicitur, pedibus quaſi meis, aliorumque hærens, ædes, à rivo licet ſatis remotas, alluens, & talem impreſſionem faciens, ut januam claudere ob inſequentem Aquam vix licuerit; ubi de Hypocauſti feneſtra proſpexi nihil occurrebat, niſi, ut ita loquar, cœlum undique & pontus: Lacus, inquam, cum impetu, per totum deletus pagum, ſepta perrumpens, obvia quæque Ligna, aliaque auferens, ædium, cellarumque oſtia multis in locis effringens; hypocauſta, veſtibula, culinas aquis complens; pontes omnes diſpellens; muros quibuſdam in locis ſternens; arbores frugiferas paſſim decorticando lædens, aut eradicando prorſus perdens: In Templo ipſo natabant ſubſellia; ædificia impetui primo viciniora, fulonica, & mola, neutra tamen habitata, imis à ſedibus eruta ſunt; alia ſtabula & ædes ita deperditæ, ut nec veſtigium ſuperſit. Cum ſtabulo quodam periit miſerè filia quædam Pontificia. Erant viri, qui fœminas tergis in loca altiora portabant; alii præ terrore animi deliquia paſſi ſunt; multi inciderunt in Scyllam, evitaturi Charybdim; quidam ædes ſuas deſerentes, aliò fugituri, arbores ſcandere coacti ſunt. Noluit tamen Omnipotens & Miſericors DEUS πανολεθρίαν noſtram, quæ ſequuta fuiſſet, maximam ſaltem partem, niſi Aquæ maturè, & diverſis in locis, ex alveo ſuo ſatis anguſto, & ſaxis repleto, erumpentes diviſæ prius fuiſſent, quàm ipſum attigerant Pagum. Tanti, & tam inopini, Diluvii

cau-

cauſa fuiſſe videtur ingens Tempeſtas grandine mixta, (cujus integri cumuli poſtridie adhuc erant conſpecti) quæ in Montibus Nider-Vrnenſibus tantâ copiâ effuſa fuit, ut altitudine ſuâ domos æquârit, eique integræ Abietes, Aquarum impetu eradicatæ, innatârint erectæ; unde tanta Aquarum vis in Alpibus collecta, poſt damnum Montanis paſcuis illatum, cum impetu & fragore deorſum ferebatur, abietes trahens, ſylvulas eruens, ſaxa, ſaburram volvens: Alveus rivi in planioribus locis, ad radicem Montis, propter tantam materiarum molem aliquamdiu obſtructus creditur, inde majore cum impetu, etiam locis inſolitis & altis tandem erupit, omnibus obſtaculis victis, & incredibili Saxorum, Saburræ, Lignorum multitudine eructatâ multa prata prorſus obtexit. Virgilii verſus heic applicare licet:

Tunc etiam immenſum cœlo venit agmen Aquarum
Et fœdam glomerant tempeſtatem imbribus atris
Collectæ ex alto Nubes: Ruit arduus Æther.
Et pluvia ingenti ſata læta, boumque labores
Diluit: Implentur foſſæ, & cava flumina creſcunt
Cum ſonitu.
Vel hæc:
In ſegetem veluti cum flamma furentibus Auſtris
Incidit; aut rapidus montano flumine Torrens
Sternit agros, ſternit ſata læta, boumque labores,
Præcipiteſque trahit Sylvas: Stupet inſcius alto
Accipiens ſonitum ——— de vertice Paſtor.

Ultimum Phænomenon, ut nobis ex curioſo Itinere feliciter per DEI Gratiam redeuntibus veluti aggratularetur, exhibuit *Sol*; induens ſeſe novo prorſus, mihi ſaltem nunquam viſo, habitu. Circa horam 5. Veſpertinam, cœlo nubilo, comparuit nobis fulgidiſſimum aliâs Sidus per aliquot ſaltem momenta, & medias Nubes, amœno purpuro-cœruleo colore perfuſum, eo ferè modo, quem TAB. XVII. exhibet. *Solis vultus cœruleo habitu indutus.* TAB. XVII.

OBSERVATIONES BOTANICÆ.

LAudabilem præſtitêre operam Superioris ſeculi *Botanici*, quod *Plantarum Synonyma* in ampliſſimo Veterum Scriptorum campo diſperſa collegerint in certas *Claſſes*, & hâc ratione dividenda ſejunxerint, conjungenda univerint. Multa illi egerunt, ſed non peregerunt omnia. Invenerunt, & inveniunt quotidie Βοτανικώτατοι Viri, *Hermannus*, *Rajus*, *Sherardus*, *Turnefortius*, *Volckamerus*, mutanda, illuſtranda, corrigenda, extricanda in *Bauhinorum* Scriptis. Quam illi in horum Laboribus perpoliendis ſumſêre licentiam, hâc & mihi licebit uti erga ipſos *Bauhinos*, *Boccones*, *Rajos*, *Turnefortios*, magna in Republica Botanica Nomina; tanto facilius autem, quoniam ad elucidanda Alpinarum Plantarum dubia nemini tam prompta ſuppetit occaſio ac mihi, qui propenſo feror à tenera ætate ad hoc ſtudium impetu, & ab Illuſtribus Viris, Fautoribus & Amicis jugiter colendis, *Hottono*, *Sherardo*, *Turnefortio*, *Volckamero*, admoneor indies, ut vires meas circa hoc quoque Objectum experiar, Plantas in ipſis locis natalibus ſtudioſe conquiram, deſcriptiones ex ſiccis factas corrigam, rarioribus Icones addam, multiplicata præter neceſſitatem ſubtraham, incongruè unita dividam, obſcura illuſtrem, nova nota Orbi reddam, & ubivis id agam, quod Studii hujus Nobiliſſimi ulteriorem perfectionem, & ad ipſam Praxin Medicam, proficuum fore puto. Quicquid igitur obſervo, quicquid ex obſervatis annoto, ex annotatis refero, id unicè Veritati ſacrum eſſe volo, & illis ipſis, quorum hallucinationes recenſeo, ingenuâ mente commendo, imò ſubmiſſa manu corrigenda amplius offero.

1. *Acetoſa rotundifolia Alpina* C. B. Duplicem invenio Plantam, quæ hanc mereatur denominationem; Unam in ſummis Alpium jugis, quæ *Bauhinianæ* Deſcriptioni convenit; alteram in Spelugæ Montis deſcenſu, quæ *folia* habet etiam *Violæ luteæ Alpinæ modo rotunda*, *unguem*, imò unciam plus minus, *lata*, *pediculis tres*, *etiam quatuor uncias longis & tenuibus*, imò verò capillaribus ferè, *donata*, ſed Radicem craſſam, longam, ſupernè in plura capita diviſam, ex quibus ſingulis exſurgunt *Caules* craſſi, ſtriati, ſemipedales, in unam, vel duas biunciales triuncialéſve ſpicas florum terminati.

2. *Acetoſa Cambro-Britannica montana* Park. *Acetoſa rotundifolia repens Eboracenſis folio in medio deliquium patiente.* Moriſ. Hiſce Titulis inſignio Plantam, qua *vix alia in re*, *quàm foliis rotundis ſpiſſis virentibus*,

bus, medio deliquium patientibus, imò non niſi virore foliorum à vulgari *rotundifolia* differt, & paſſim in præruptis Alpium Helveticarum ac Rhæticarum lateribus, imò & ad ſepes, & prope macerias creſcit. Pediculi florum, qui ex geniculis prodeunt, bini vel quaterni, coloris ſunt atro-rubentis, uti quoque foliorum calycem conſtituentium margines, ſeminalium conceptaculorum fimbriæ, & apices. Stamina florum ſunt pallidè lutea, coccineâ rubedine quandoque notata. In Valle Prægallienſi occurrit paſſim Planta hæc foliis maculatis, ſeu maculis quaſi albis in umbilico foliorum notata.

3. *Acetoſa montana maxima* C. B. *Acetoſa ſylvatica maxima* J. B. Ad Spelugæ Montis Radices in pratis & nemoribus umbroſis verſus Campum Altinum. Non dubito, quin hæc ſit *Acetoſa montana radice rectâ pedali aut ſeſquipedali Lapathi inſtar abſque fibris* Moriſ.

4. *Allium montanum bicorne anguſtifolium, flore purpuraſcente* C. B. *Allium ſilveſtre bicorne purpureum proliferum* J. B. *Moly montanum gramineo folio*. Cluſ. In Altâ Rhætiâ.

5. *Allium montanum foliis Narciſſi minus* C. B. *Allium petræum umbelliferum* J. B. eſt ipſum *Allium ſaxatile Acori radice flore purpureo* Boccon. Muſ. p. 84. Tab. 79. floribus dilutioris purpuræ: In Altâ Rhætiâ. Fortè eſt *Allium montanum minus*. C. B. prod.

6. *Alnus montana pallido glabro ſinuato Ulmi folio* Bocc. Muſ. p. 139. *Alnus montana Ulmi folio* ejuſd. Tab. 96. Nullus dubito, hanc eſſe *Alnum Alpinam minorem* C. B. in deſcenſu Montis Flimſenſis ad Elmam pagum creſcit, & pedes decem vix unquam in altitudine ſuperat.

7. *Alſine Alpina minima glabra* C. B. ad radices Montis Galandæ, & aliarum Alpium ſatis copioſe creſcit. Folia graminea ſemunciam & unam longa habet bina ſemper ex adverſo poſita: Planta integra palmam vix exſuperat; Cæterum quadrat deſcriptio C. B. prod. p. 118.

8. *Alſine paluſtris Serpillifolia* C. B. Prod. Hoc nomine digna mihi videtur plantula tenera repens, quæ ſurculum habet tenuem quidem, ſed tenacem, ſpithamæum, & ſemipedalem, lignoſum, rubentem, foliis veſtitum crebris, rotundis, foliis Serpilli, conjugatim diſpoſitis, craſſis, & averſâ parte aliquando rubentibus: Surculi non ſunt ſimplices ſemper, ſed plerumque ramoſi: Ramulorum extremis inſidet floſculus pentapetalus albus, calice pentaphyllo ſuſtentatus. Forte eadem eſt cum noſtra hac Planta *Alſine Alpina Serpilli folio multicaulis & multiflora* Tourn. In Septimi Montis jugis collegi.

8. * *Alſine tenuifolia muſcoſa* C. B. *Alſine muſcoſa quibuſdam* J. B. Jungit

* Numerus 8. in priori editione bis erat poſitus; nec mutare quid hic voluimus, ne, ubi ex ſequentibus quædam ab aliis Scriptoribus juxta priorem editionem citarentur, Lector offenderetur, aut aliquid mendi irrepſiſſe ſuſpicaretur.

git *Rajus* dubitanter *Alſinem Saxifragam anguſtifoliam montanam minimam* Col. Et ſane videtur hæc, quam præ manibus habeo, mereri inſuper titulum *Alſines montanæ capillaceo folio* C. B. item *Alſines ſaxatilis multifloræ capillaceo folio* Tour. In umbroſis Rhæticarum Alpium.

9. *Alſine altiſſima nemorum* C. B. *Alſine aquatica major* ejuſd. *Alſine major repens perennis* J. B. haud differre mihi videtur ab *Alſine nemoroſa maxima montana* Raji, cui Synonymam facit *Alſinem montanam latifoliam flore laciniato* C. B. In nemoribus udis montoſis paſſim creſcit.

10. *Alſine Alpina ſubhirſuta Linariæ folio* Tour. mihi videtur *Auricula Muris pulchro flore albo* J. B. cui inſuper Synonymum jungo *Caryophyllum holoſteum tomentoſum anguſtifolium* C. B. Prod. In Alpibus Rhæticis paſſim.

11. *Alyſſon Alpinum hirſutum* Tour. *Sedum Alpinum hirſutum luteum* C. B. *Sedum ſaxatile foliis margine piloſo* Geſner. In Montibus altiſſimis Solio vicinis.

12. *Aſter Alpinus cœruleo magno flore* Park. *Aſter montanus cœruleus magno flore, foliis oblongis* C. B. *Aſter purpureus montanus* J. B. Ante annum adjunxi Synonymis hiſce *Aſterem Atticum Alpinum alterum* C. B. nunc inſuper aſſocio *Conyzam cœruleam Alpinam minorem* C. B. Prod. ſeu *Aſterem Atticum cœruleum minorem* Tour. In Alpibus Rhæticis paſſim.

13. *Aſteri montano purpureo ſimilis, vel Globulariæ* J. B. hæſitavi ante annum, an ſit *Aſter Alpinus flore purpuraſcente* Raji, quandoquidem hic ſit ramoſus, ille non item. Nunc autem, quum in peregrinatione hac Rhæticâ offenderim eandem hanc Plantam in duos, treſve ramos brachiatam, dubium omne depono.

14. *Auricula Urſi carnei coloris foliis minime ſerratis* J. B. *Sanicula Alpina rubeſcens, folio non ſerrato* C. B. violaceo & purpureo floris colore, ſemiuncialem & vix uncialem plantulam, cauliculis & foliis aliquantum hirſutis inveni in Septimi Montis altiſſimis Jugis.

15. *Biſtorta Alpina pumila varia* Park. *Biſtorta pumila foliis variis rotundis & longis* Moriſ. In Alpium Rhæticarum jugis.

16. *Cacalia tomentoſa* C. B. Quæ in Alpibus editiſſimis Soglio vicinis creſcit, ſatis benè convenit Deſcriptioni. *Folia habet Tuſſilaginis foliis minora* (non *majora*) ex latâ baſi in acutum mucronem deſinentia, *figurâ inſtar Perſonatæ oblonga, in ambitu ſerrata, nonnunquam ſinuata, ſupernè ex virore nigricantia, venis tamen, incanâ lanugine albicantibus, percurrentibus; infernè propter denſam, & molliſſimam lanuginem, quâ pubeſcunt, candidiſſimis: quorum pedicelli oblongi, ſtriati, non ſecus ac folia, lanuginoſi. De Floribus nil conſtitit* C. B. uti nec de caule. Noſtræ Plantæ caulis eſt palmaris, craſſus, tomento candidiſſimo obſitus, foliis quoque alterno
TAB. XVIII. Fig. 1. ſitu poſitis ſtipatis, ſuſtinens flores binos vel ternos, calyce ſquamoſo capitato ſuffultos, qui abeunt in ſemina papposa. Vid. TAB. XVIII. *Fig.* 1.

17. *Ca-*

Sumptibus D. Petri Hotton, Med. & Botan. in Acad. Lugd. Batav. Professoris, & Societatis Regalis Lond. Socij.

17. *Calamintha montana prælta, Pulegii odore, dentatis foliis, floribus dilutè cœruleis, ex longo, ramoſo, & brachiato pediculo prodeuntibus* Bocc. Muſ. p. 45. *Calamintha montana prælta Pulegii odore* Ejuſd. *Tab.* 40. *Calaminthæ præltæ Pulegii odore altera Icon ex Sabaudia*, *Tab.* 38. Convenit & Icon, & Deſcriptio, Plantæ, quam prope Veſenam, in Caſtris Rhæticis, & alibi in dumetis, muriſque umbroſo ſitu locatis offendi; & eandem judico cum *Calamintha Pulegii odore, ſive Nepeta* C. B. *Calamintha flore minore, odore Pulegii* J. B.

18. *Campanula Alpina rotundifolia minor* C. B. item *Campanula rotundifolia minima* C. B. nec non *Campanula Alpina minima, foliolis Linariæ ad caulem ſtipatis* Bocc. Muſ. p. 143. *Campanula Alpina caule folioſo* Ejuſd. *Tab.* 103. Foliis eſt pulchro virore ſplendentibus, & fere lucentibus: Ad viarum Alpinarum margines, & ſaxorum crepidines ubique reperitur, cœruleo ſuo colore peramœna. Figuram optimè expreſſit *C. B. Prod. p.* 34. niveo flore ſaxo adnatam inveni in Oberhalbſtein.

19. *Campanula foliis Anchuſæ, floribus oblongis* C. B. *Rapunculus montanus, ſive Trachelium montanum* J. B. à palmari altitudine ſurgit ad pedalem, & altiorem ſemper, quo in profundiori loco naſcitur Planta ipſa. In omnibus Alpibus creſcit.

20. *Campanula parva rotundifolia, flore cœruleo pentagono grandi* Raji. *Campanula ſaxatilis rotundifolia hiſpida flore cæſio amplo Italica* Barr. *Icon.* Quæ hunc Titulum promereri mihi videtur, in Alpibus Rhæticis paſſim obvia, ima habet folia breviora, & aliquantum hirſuta ſuperiora anguſtiora & longiora: Cauliculis ſingulis palmaribus & ſeſquipalmaribus unicus inſidet flos, pro Plantæ ratione grandis, cœruleus.

21. *Campanula Serpillifolia* C. B. qui optimè deſcribit, & depingit in *Prod. p.* 35. in umbroſis rupibus Valentiam inter & Vettis, in Comitatu Sarunetum, creſcit, quas pedalibus ſuis & cubitalibus cauliculis proreptantibus læto virore inveſtit.

22. *Carduus Spinoſiſſimus anguſtifolius vulgaris* C. B. niveo flore inveni in monte Schin, inter Imum Caſtrum [Tieffen Caſten,] & Fürſtenoviam.

23. *Carlina ſeu Chamæleon acaulos flore magno* C. B. *Carlina acaulos* J. B. Ad ſemitas, & in paſcuis ſterilioribus Alpinis frequens. Alpicolæ præparant capitula carnoſa, uti Cinaram, iiſque deliciarum loco utuntur, quod jam olim annotavit *Geſnerus*.

24. *Carlina polycephalos alba* C. B. In paſcuis Alpinis paſſim creſcit, præcipuè autem circa Caſas, & Stabula Alpina: *Ad cubitalem & bicubitalem altitudinem excreſcit*; caule eſt craſſo, ſtriato, intus cavo, ramoſo, hirſuto, quem amplectuntur alternatim folia Cardui ſpinoſiſſimi ſimilia, verſus radicem viridia, verſus ſummitatem candidiora magis, profundè laciniata, ſpinis flaveſcentibus horrida; ramos

ſummos ornant Flores 4. 5. 6. Carduo, non Carlinæ ſimiles, albidi, calyce ſpinoſo armati, quibus ſuccedunt ſemina pappoſa.

25. *Caryophyllus ſylveſtris Carinthiacus ruber* C. B. *Caryophyllus ſylveſtris* 4. *Cluſ.* Jungo *Betonicam Coronariam, ſive Caryophyllum gramineum puſillum* J. B. In Domeſticæ Vallis (Domleſchg) pratis Alpinis ſiccioribus.

26. *Caryophyllus ſaxatilis gramineo folio, umbellatis corymbis* C. B. In Maloja & Septimo, Montibus.

27. *Centaurium majus folio Helenii anguſtiore* Tour. *Centaurium, ſive Rhaponticum alterum anguſtiore folio* J. B. *Rhaponticum anguſtifolium incanum* C. B. Quod in Alpibus Prægallienſibus & Averſanis creſcit, capitulum habet non unicum, ſed 5. 8. 10. in umbellam ferè diſpoſita; aliquando etiam ex ala folii penultimi prodit pediculus biuncialis, qui pariter geſtat florem, calyce ſquamoſo cylindrico innixum. Huic aſſociari debet alia, quæ *Tuſſilagini Alpinæ oblongis foliis* C. B. ſeu *Tuſſilagini Alpinæ longo folio* J. B. per omnia convenit, exceptis florum capitulis: *Folia* ſunt *craſſa, quædam palmo longiora, parte inferiore hirſuta, per margines ſerrata; caulis hirſutus, ruſeſcens, ſtriatus & aſper;* hujus ſummum ornat Florum 10. vel 12. calycibus ſquamoſis ſuſtentatorum corymbus, ſimilis prorſus *Centaurio majori* jam deſcripto. Flores ſinguli abeunt in ſemina pappoſa.

28. *Chamænerion Alpinum Alſines foliis.* Ita ex Recentiorum mente nominari meretur *Lyſimachia ſiliquoſa Alpina erecta Alſines foliis* Bocc. *Muſ. p.* 31. *Tab.* 15. Altum eſt hoc, quod in fiſſuris Saxorum paſſim offendi, Chamænerion palmum & ſpithamam. Ex radice fibroſa ſurgunt cauliculi initio lignoſi, foliis imis veſtiti rotundis; quæ mox inſequuntur alia longiora, glabra, anguſta, & tandem floſculi incarnati cum ſiliquis uncialibus anguſtis.

29. *Chamænerion Alpinum foliis ſplendentibus denticulatis* Tour. *Lyſimachia Alpina glabra ramoſa Violæ ſurrectæ foliis ſplendentibus* Bocc. *Muſ. p.* 32. *Tab.* 10. E muris opacis, & ſaxorum fiſſuris paſſim procreſcit, à dimidio pede ad unum uſque adſurgens, ramoſa valde.

30. *Clinopodium montanum* C. B. *Cluſianæ* Deſcriptioni reſpondet, & ad Alpium radices, ad ſemitas, & ſaxorum crepidines paſſim creſcit.

31. *Colchicum montanum anguſtifolium* C. B. *Colchicum montanum flore purpureo* J. B. In pratis Alpinis ſupra Campum Dulcinum prope Pagum Madeſen.

32. *Cruciata Alpina latifolia lævis* Tour. *Rubia quadrifolia, vel latifolia lævis* C. B. *Rubia quadrifolia Italica hirſuta* J. B. In aſcenſu umbroſo montis Blattenberg, Ditionis Glaronenſium. Eadem eſt cum *Rubia majore quadrifolia atro-virenti ſaxatili* Bocc. *Muſ. p.* 83. pro qua po-

poſuit per lapſum pennæ *Tab. 75. Rubia minor quadrifolia atro-virens ſaxatilis.*

33. *Cyanus montanus latifolius, vel Verbaſculum Cyanoides* C. B. *Cyanus Alpinus radice perpetuâ* J. B. In umbroſis Galandæ Montis inveni flore cœruleo umbilico purpureo, ſed & flore & umbilico purpureo, quæ diverſam adeò à priori gignit ſpeciem.

34. *Euphraſia pratenſis lutea* C. B. conferatur, an eadem ſit cum *Euphraſia Helvetiorum parva luteis floribus*, cujus inter varietates *Euphraſiæ Officinarum* meminit C. B. nec non *Euphraſia lutea minima Alpina ſubrotundo folio nigricante* Bocc. item *Euphraſia Alpina erecta foliis ſubrotundis* Ejuſd *p.* 19. *Muſ.* qui floris colorem non addidit. Noſtra, quam in Speluga, & aliis Alpibus habuimus obviam, florem habet galeâ purpuro-cœruleâ exteriùs notatum, interiùs flavum, labello inferiori tripartito flavo ſeu croceo, ſtriis purpureis picto.

35. *Euphraſia Officinarum* C. B. major & ramoſior, foliis tamen minoribus, floribus amplioribus ex albo purpuro-cœruleis creſcit ad ripam Lacûs Silvæplanenſis, & Silienſis.

36. *Filago Alpina capite folioſo* Tour. *Gnaphalium Alpinum magno flore, folio oblongo* C. B. *Gnaphalium Alpinum pulchrum* J. B. Pro eadem Planta, prævio *Rajo*, habeo *Gnaphalium Alpinum magno flore, folio brevi* C. B. *Gnaphalii Alpini pulchri aliud genus.* J. B. Creſcit in Montibus Soglio vicinis, & Averſanæ Vallis editiſſimis.

37. *Filago Alpina minor erecta.* Ita ad mentem *Tournefortii* mihi vocatur *Gnaphalium Alpinum minus* C. B. palmum, vel ad ſummum ſpithamam altum, foliis oblongis, anguſtis, præditum, ex quorum alis prodeunt flores. In Alpibus Rhæticis paſſim.

38. *Gentiana Alpina pumila Centaurii minoris folio* Tour. *Gentianella Alpina æſtiva Centaureæ minoris foliis* C. B. *Gentianella fugax quinta Cluſii flore cœruleo colore elegantiſſimo* J. B. flore cœruleo elegantiſſimo nunquam inveni, ſed quidem niveis, dilutè & intenſiùs cœruleo-purpureis floribus copioſis onuſtam collegi ad ripam Lacuum Silvæ planæ & Silienſis. Folia ex lata baſi in acumen terminantur, Bellidi fere ſimilia; unde eandem autumo cum *Gentianella Alpina unicauli Bellidis folio* Bocc. *p.* 144. *Tab.* 101. in hoc Titulo tamen τὸ unicaulis adjectivum incongruum reputo, quòd hæc planta aliquando quidem ſit unico caule prædita, plerumque tamen multicaulis ab ipſa radice, vel ſaltem ramoſiſſima, pro plantulæ magnitudine, quæ tres quatuorve uncias vix excedit, aliquando tamen ad pedalem altitudinem aſſurgit. Placent Figuræ *Tabern.* & *Cluſ. in Pannon. p.* 291. præ illa *J. B. T. III. p.* 527. quæ exilis nimis, pro plantæ craſſitie. Obſervent, rogo, Botanici, annon deſcripta hactenus Gentiana petala ſingula habeat ſegmentis fimbriatis intus exornata, quæ *pilos barbulaſve purpuraſcentes* vocat

J. B.

J. B. ſuſpicor quippe eandem eſſe cum *Gentiana Alpina Centaurii minoris folio Gentianam pratenſem flore lanuginoſo* C. B. *Gentianellæ ſpecis quadam, an Cordo Pneumonanthe, aut Gentiana fugace altera Cluſii* J. B. imò & *Gentianella brevi folio* C. B. quæ *Gentianella* eſt *fugax quarta Cluſii flore dilutè purpuraſcente, & cœruleo elegantiſſimo* J. B. & tandem ipſa quoque *Gentianella autumnali ramoſa* C. B. & forte *Cluſianis* atque *Bauhinianis* aliis.

39. *Geum Alpinum majus viſcoſum hirſutum foliis oblongo-rotundis, atro-rubentibus, & croceis floribus.* Plantæ hujus, quam nullibi hactenus deſcriptam legi, facies eſt ſequens. Folia ima ſunt, uti aliorum Sedorum, quæ Cotyledonum nomine vulgò veniunt, ad radicem in orbem diſpoſita, oblonga, in extremitate rotundata, ſupernè viridiora, infernè dilutiora, membranulis marginalibus mollioribus diaphanis dentata. E radice ſurgit unicus caulis craſſus, foliis alternatim veſtitus, (quæ ſenſim breviora evadunt, & rotundiora,) atque viſcoſa hirſutie obſitus. Ex alis foliorum ſuperiorum prodeunt petioli ſimplices, vel ramoſi, iique craſſi ſatis, ſuſtinentes calycem viridem quinquepartitum, e cujus interſtitiis petala floris protenduntur quinque, ſtellatim diſpoſita, atro-rubentis & crocei, vel mellei coloris, anguſta, in acutum apicem terminata. Piſtillum floris abit in vaſculum ſeminale bicorne, cui inſunt ſemina fuſca: Integra Planta ſurgit à ſpithamæa ad pedalem usque altitudinem, & ultra, tactuque tota fere eſt viſcoſa. Creſcit paſſim in Alpibus, ipſo etiam Albio monte, Tiguro adſito, ad Terrarum abrupta præcipitia, & locis gaudet aquoſioribus.

40. *Geum folio ſubrotundo minimo* Tour. *Cotyledon media foliis ſubrotundis* C. B. *Cotyledon altera olim Matth.* J. B. Umbroſa lòca amat, & ſimul uda. Averſa foliorum pars haud rarò carneo colore, vel etiam eleganti purpurâ rubet.

41. *Gnaphalium oblongo folio* Ger. emac. *Gnaphalium ſupinum oblongo folio* Park. quibus jungit Rajus *Gnaphalium majus lato oblongo folio* C. B. in vallibus Alpinis ſiccioribus paſſim creſcit. Mihi videtur eſſe *Helichryſum Alpinum minimum capillaceo folio* Tour.

42. *Gramen Avenaceum ſpicâ ſimplici, locuſtis denſiſſimis candicantibus, & lanuginoſis* Tour. Proceſcit ex Muris prope Badam Helvetiorum, & paſſim in locis ſterilibus ſaxoſis Rhætiæ. Hoc idem mihi videtur cum *Gramine avenaceo montano lanuginoſo* C. B. *Gramine cum locuſtis parvis candidis, ſemine avenaceo* J. B. *Bauhinianis* certe Deſcriptionibus æquè ac *Tournefortiano* nomini reſpondet. Deſcriptionem meam unà cum Icone ante annum exhibui.

43. *Gramen paniculatum locuſtis parvis purpuro-argenteis annuum* Raji. *Gramen paniculatum minimum molle* Bot. Monſp. App. Deſcriptioni reſpon-

ſpondet, uti & loco natali, naſcitur quippe in paſcuis Alpinis ſterilioribus, palmare, vel ad ſummum ſemipedale. An verò menti Clariſſimi Viri, qui hoc Graminis genus primus deſcripſit, ſatisfaciat, oſtendet TAB. XVIII. *Fig.* 2. Locuſtis reperitur ariſtatis, & nudis; unde non adeo differre puto *Gramen capillaceum locuſtellis pennatis, non ariſtatis* Ejuſd. Raij. TAB. XVIII. *Fig.* 2.

44. *Gramen Avenaceum capillaceo folio, paniculi ampliore, locuſtis ſplendentibus* Tour. *Gramen nemoroſum paniculis albis capillaceo folio* C. B. Radices habet tenues, geniculatas, cirroſas, albas; caules graciles admodum, pedales & ſeſqui, imâ parte geniculatos; genicula ſingula, imò internodia dimidia, obvolvuntur folio tenui, quod poſtea abit in triunciale, palmare, imò & ſpithamæum capillaceum, ſeu prætenue. Ex caulis ſummitate biunciali prodeunt longis ſatis intervallis petioli ex adverſo bini, tenuiſſimi, ramoſi, geſtantes paniculas argentei fere nitoris latiuſculas, ariſtatas. Conferri poterit hæc deſcriptio cum *Bauhiniana*.

45. *Gramini Canino Vineali ſimile Alpinum anguſtioribus foliis, paniculis rarioribus non ariſtatis.* Vid. TAB. XVIII. *Fig.* 3. TAB. XVIII. *Fig.* 3.

46. *Hieracium Alpinum latifolium hirſutie incanum flore magno* C. B. *Hieracium* 1. *latifolium* Cluſ. in Maloja Monte. Non hactenus inveni hanc Plantam niſi unico flore in ſummo, & craſſo quidem cavoque caule, ut hoc intuitu ad *Dentes Leonis* potiùs referenda ſit, quam ad *Hieracia*.

47. *Hieracium montanum hirſutum ramoſum parvis floribus* C. B. Hoc ſi bene conjecto, (conjecturæ autem facilis eſt venia, ubi nec deſcriptio, nec Icon proſtat) radicem habet nigricantem, *obliquam & rugoſam, è qua aliquot extuberant capita*, molli lanugine hirſuta, *unde ſena aut plura enaſcuntur folia, unius, duarum & trium unciarum longitudine, ſemunciam lata, craſſiore nervo ſecundum longitudinem excurrente, mollia, tenuia, brevi lanugine prædita, & infimâ parte admodum laciniata & anguſtiora, ſupernâ verò latiora & dentata duntaxat* (verba hæc mutuò peto ex Deſcriptione *Hieracii montani laciniato folio ſeu VII. Cluſ.*) E medio foliorum ſurgit unus, duo, treſve caules, hirſutie tenui nigricante aſperi, uno alterove folio, quod latiore baſi caulem amplectitur, veſtiti, verſus mediam ſui partem ramoſi. Ramulorum ſummis inſident Flores Hieracii parvi, calyce in tenuiſſimas lacinias ſecto ſuſtentati, abeuntes in ſemina nigricantia papposa.

48. *Jacea latifolia capite hirſuto* C. B. *Jacea cum ſquamis pennatis, ſive capite villoſo elatior* J. B. Deſcriptionibus *Cluſianæ*, & *J. Bauhinianæ* reſpondet, niſi quod hæc noſtra unicaulis ſit, non ramoſa. Florem geſtat magnum purpureum. Reticulatum, ſive pennatum Caput

idem eſt, quod *Cyani Alpini Lychnidis candidiſſimo folio capitulo reticulato* Bocc. *Muſ. p.* 20. *Tab.* 2. Quem non adeò differre puto à noſtra Jacea.

49. *Jacobæa Alpina pumila comoſa incana* Bocc. *Muſ. p.* 20. *Jacobæa pumila Alpina*, *Tab.* 8. Ejuſd. In Montibus altiſſimis Averſanæ & Prægallienſis Vallium. Eſt ipſa *Jacobæa Alpina Abſinthii folio humilior* Tour. *Chryſanthemum Alpinum incanum foliis laciniatis* C. B. *Chryſanthemum Alpinum Judenbergenſe Jacobææ affine* J. B.

50. *Imperatoria major* C. B. *Imperatoria* J. B. Hujus *Imperatoria Alpina* & *Imperatoria minor* C. B. à majori non differunt reapſe. Quòd enim montana ſpontanea minor ſit eâ, quæ in Hortis colitur, *omnibus ſuis partibus*, *radice etiam polleat guſtu acriori*, & *magis urenti*; id ab altitudine Locorum natalium varia arceſſendum eſt, imò & à diverſitate ſoli; reperi in eodem Maloja, & aliis Rhætorum Montibus eandem & guſtu, & facie externâ Plantam, nunc cubitalem, nunc ſeſquicubitalem, ſed & pedalem: Unde & *Imperatoriam Alpinam maximam* Tour. huc refero.

51. *Lapathum hortenſe rotundifolium ſive montanum* C. B. *Lapathum folio rotundo Alpinum* J. B. Ad caſas Alpinas ubique copioſè creſcit, imò & colitur, ut folia cum Aqua coctа & macerata alendis Suibus, quos Animalia domeſtica (*Hausthiere*) appellant, inſerviant.

52. *Ledum Alpinum foliis ferreâ rubigine nigricantibus* C. B. quod *Chamærhododendros* eſt aliorum. Tubercula, quæ Gallarum inſtar ramis adnaſcuntur, ſunt nunc alba, nunc flaveſcentia, nunc dilutè rubra, nunc etiam miniato pulcherrimo colore variegata. In Speluga Monte Tubercula hæc copioſè collegi, quæ tamen colorem mox, ſi tecum portaveris, mutant. Vid. TAB. XIX. *Fig.* 1. 2. 3. TAB. XIX. Fig. 1. 2. 3.

53. *Leucanthemum Alpinum foliis profunde inciſis* Tour. mihi videtur ipſa *Bellis Alpina alba minor* C. B. quæ 2. *in Prodr.* in omnibus Alpibus tam Rhæticis, quam Helveticis, frequens. Nec dubito, quin ſit *Bellis minima erecta foliolis laciniatis ad caulem adnatis* Bocc. p. 162. *Tab.* 116.

54. *Lichen pyxidatus Acetabulorum oris coccineis & fuſcis*, *non tumentibus*. In Speluga monte.

55. *Lichen pyxidatus major* Tour. cruſtulis viridantibus veluti ſquamis leproſis obſitus, paſſim ſaxis innaſcitur.

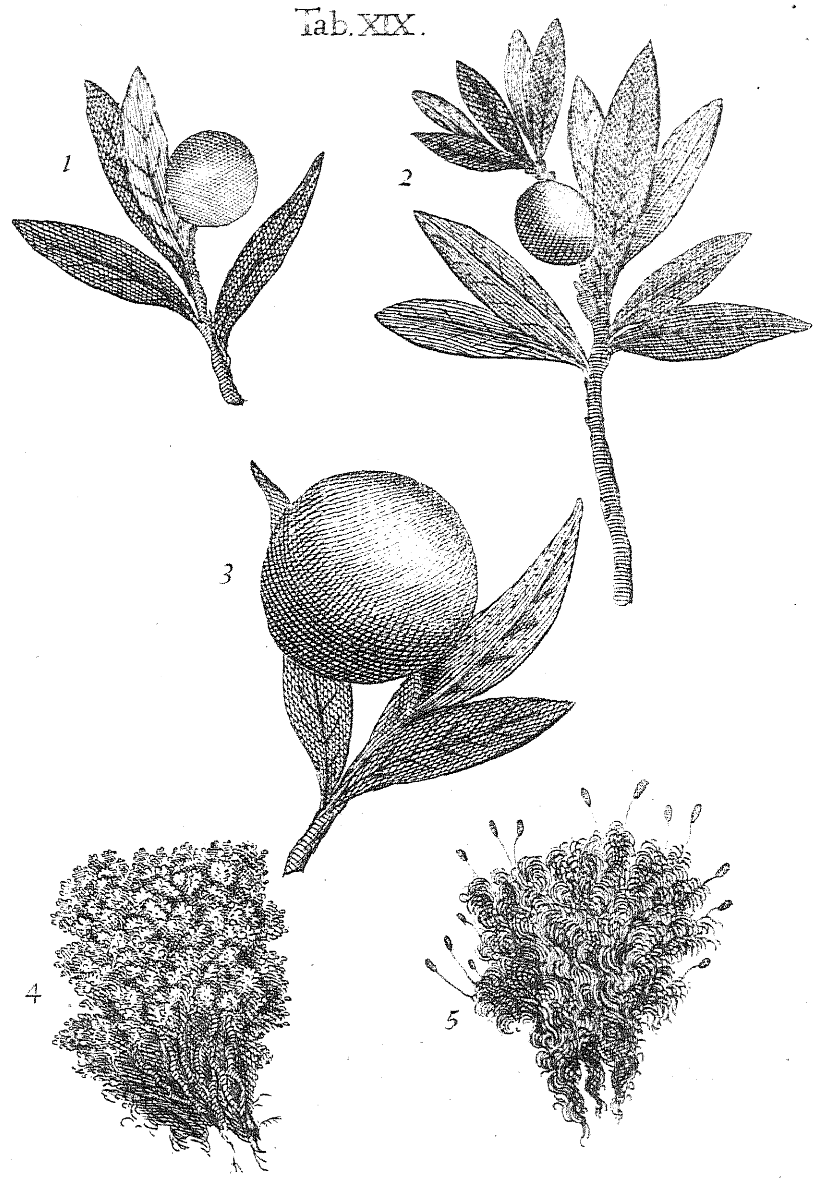
56. *Lichen tubulatus verrucoſus ex obſcuro virore flaveſcens*. Saxis inſtratum inveni in Alpibus Rhæticis, vernice quaſi oblinitum.

57. *Lichen tubulatus cinereus*, *ramulorum extremitatibus bifurcatis*. Parvam hanc Lichenis ſpeciem inveni Ceſpitibus innatam in Speluga.

58.

Pt. 2.

Tab. XIX.

Sumptibus D. Iacob Bobart, Horti Botanici Oxon. Præfecti.

58. *Lichen tubulatus nivei fere candoris ramoſus apicibus recurvis acutis.* Occurrit in ſummo Montis Flimſenſis Jugo ſpinulis exaſperatus.

59. *Lichen Alpinus glaucus ramoſus botryoides.* Pulchella hæc Planta, quam in Spelucæ ſummo jugo collegi, herbis inſtratam, ſupra digiti, vel duorum altitudinem non adſurgit: Cauliculos habet ramoſos carnei coloris, quibus per totam fere longitudinem, præſertim verò in ſummitatibus adhærent botri, conſtantes bullulis glaucis, vel etiam dilutè carneis. Vid. TAB. XIX. *Fig.* 4. TAB. XIX. *Fig.* 4.

60. *Lithoſpermum Alpinum tomentoſum minimum* Tour. *Echium Scorpioides Alpinum nanum ſupinum* Bocc. *Muſ. p.* 149. *Echium Scorpioides Alpinum tomentoſum nanum ſupinum* Ejuſd. *Tab.* 107. quod in Septimo, aliisque Rhætiæ Montibus inveni ab una ad tres quatuorve uncias altum, ab *Echio Scorpioide arvenſi* C. B. vix differt, niſi magnitudine, quæ in Plantis Alpinis communiter eſt minor.

61. *Lithoſpermum arvenſe majus.* Hoc Titulo mihi venit *Echium Scorpioides arvenſe*, quod *vulgato quadruplo majus eſt & hiſpidius* C. B. ad bicubitalem altitudinem adſurgit, caule erecto, aſpero, canaliculato, minimum fere digitum craſſo; de cætero cum *Echio Scorpioide arvenſi minori* convenit. Collegi ad Pontem Rheni ſupra Pagum Ander.

62. *Lychnis Alpina Lini folio multiflora peramplâ radice* Tour. *Lychnis Alpina glabra Caryophylli Holoſtei flore* Moriſ. Contuli hanc ante annum cum *Caryophyllo Alpino craſſo Linariæ folio calycibus variegatis* Bocc. *Muſ. p.* 23. *Tab.* 5. An benè, ut ego quidem mihi perſuadeo, vel male, judicet Botanophilus ex Deſcriptione. Radix eſt pro teneritudine Plantæ craſſa ſatis, & lignoſa, digitos aliquot longa, in ſurculos aliquot fibroſos protenſa, ut undique alimentum attrahat in cauliculos, extus fuſca, intus alba. Cauliculi ipſi è radice undique propullulant lignoſi ab initio, & admodum folioſi, foliis cincti glabris, viridibus, unciam longis, Linariæ ſimilibus, conjugatim diſpoſitis; ubi altiùs, ad dimidium usque pedem, & ultra, ſurgunt, teneraſcunt, & internodia habent unciæ unius, & duarum intervallo ab invicem diſſita, foliis ex adverſo poſitis binis ornata, intermedio cauliculo tereti manente, foliis nudo. Ex alis foliorum prodeunt ramuſculi tripartitim, & hi rurſus bifariam, vel trifariam diviſi, quibus veluti umbellis ſuſtentantur flores albi, vel incarnati, calyce veſtiti polyphyllo atro-virentibus lineis veluti variegato. Iconem ſatis expreſſit bene *Bocconus*, quæ tamen prodiiſſet deſcriptioni noſtræ ſimilior, ſi tripartitos ubique ramulos ſimul exhibuiſſet. Ab hac non multùm differt, ut ab incautis facilè pro eadem accipi poſſet.

63. *Lychnis ſaxatilis Alpina glabra pumila* Tour. *Auricula Muris Al-*

pina glabra, *ſive Lychnis glabra minima*, *aut Caryophyllei minima ſpecies flore albo* J. B. quam congruere vult *Alſine 2. ſive pratenſi glabræ* C. B. *Phyt.* Foliis hæc eſt latioribus & brevioribus; radix plerumque non adeò craſſa, ut præcedentis, ſed fibroſa, tenuis. In Alpibus Rhæticis utraque paſſim creſcit, petris inſidens.

64. *Lychnis Alpina pumila folio gramineo*, *vel Muſcus Alpinus Lychnidis flore* C. B. Amœnâ ſuâ purpurâ colles Alpinos paſſim inveſtit, & tranſeuntium oculos mirè recreat; nivei aliquando reperitur candoris.

65. *Millefolium Alpinum incanum flore ſpecioſo* J. B. *Millefolium Alpinum tomentoſum odoratum nanum* Bocc. *Muſ. p.* 166. *Millefolium tomentoſum odoratum* Ejuſd. *Tab.* 120. In altiſſimis Averſanis & Prægallienſibus Jugis.

66. *Muſcus capillaris ramoſus apicibus candicantibus.* Saxis paſſim innaſcitur, ceſpitem craſſum efformat, & ad unciam fere ſurgit. Affinis videtur *Muſco capillaceo denſiſſimo lanuginoſo* Tour.

67. *Muſcus Alpinus cirroſus*, *ſeu crinium retortorum inſtar criſpatus.* Pertinet elegantiſſima hæc Plantula, quam TAB. XIX. *Fig.* 5. exhibet, ad *Capillaceos Muſcos*, petiolis tenuiſſimis uncialibus capitula inſident anguſta flavicantis coloris. In Galandæ Montis Saxis paſſim reperitur, & ceſpites integros efformat.

TAB. XIX. *Fig.* 5.

68. *Muſcus terreſtris repens*, *clavis ſingularibus folioſis erectis* Raji. *Muſcus ſquamoſus repens tenuiſſimis foliis* Tour. *Muſcus terreſtris repens humilior tenuiſſimis foliis*, *clavis foliorum erectis* Moriſ. Deſcriptionibus *Rajanæ*, & meæ, quam ante annum exhibui unà cum Icone, adde, quod folia ima, radici proxima, ſæpe rubello egregio colore ſint tincta. Plantulam hanc quoties intueor, videor mihi videre *Muſcum denticulatum minorem* C. B. *Muſcum terreſtrem Luſitanicum* J. B. quem depingit ſub Titulo *Muſci pulchri parvi repentis T. II. p.* 757. Saxis herbidis inſtratum offendi in aſcenſu ad Cœnobium Piperinum, & alibi paſſim in peregrinatione hac Rhæticâ.

69. *Muſcus aquaticus viticulis longis minus ramoſis lucidis foliis acutis triangularibus cinctis* Moriſ. cui Synonymum facit Tourn. *Muſcum ſquamoſum foliis acutiſſimis in Aquis naſcentem.* Hæc cognomina applico Muſco cuidam erecto, non ramoſo, ſeſcunciam, vel binas uncias alto, quem in rivulo quodam Montis Julii reperi.

70. *Oreoſelinum Apii folio minus* Tour. *Apium montanum nigrum* C. B. J. B. *Apium montanum folio ampliore* C. B. *Apium montanum Dalechampii* J. B. Maloja monte.

71. *Pentaphylloides majus erectum flore luteo*, *ternis foliis*, *Fragariæ inſtar hirſutis* Moriſ. *Trifolium Fragariæ foliis flore luteo* Berardi Hort.

Jonq.

Jonq. *Fragaria* primo intuitu videtur, ſed *Pentaphylli* potiùs ſpecies eſt, licet triphylla ſit, in reliquis enim notis cum hoc convenit. Ad ripam Lacûs Silvæplanenſis, qui Oeni Fontem conſtituit, pedalem offendi inter Saxa. Videtur mihi *Pentaphylli effigies Leucas quibuſdam*, quam depingit J. B. *T. II. p.* 598. ſeparanda tamen à *Fragariæ affini ſericea incana* C. B. ſive *incana Pentaphylli effigie* Lob. Adv. p. 307. & magis adhuc ab *Argentina Monſpeliaca* Tabern.

72. *Phalangium Alpinum paluſtre Iridis folio* Tour. *Pſeudoaſphodelus Alpinus* C. B. *Pſeudoaſphodelus quibuſdam* J. B. Reperitur in gramineis omnium Alpium collibus; optimè depingitur, atque etiam deſcribitur à *Cluſio Pann.* p. 261. 262. Cur paluſtre dicat *Tournefortius*, non perſpicio; amat equidem loca umbroſa, ſed magis ſicca editiora, qualia ſunt montium dorſa convexa.

73. *Piloſellæ majoris ſive Pulmonariæ luteæ ſpecies anguſtifolia* J. B. Hoc nomine digna mihi videtur Planta pedalis & ſeſquipedalis, à radice ſtatim ramoſa, aſpera, pilis hirta, folia habens uncias duas tréſve longa, dimidium verò, vel unum digitum lata, in ambitu ſinuata, vel quaſi ſerrata; caulem amplectuntur alterno ordine folia, gradatim in omni dimenſione minora. Caulibus ſummis inſidet flos unicus, bini etiam vel terni, lutei, ſatis magni, ſuſtentati calyce in tenuiſſima ſegmenta diviſo: ſemina habet pappoſa nigra. Abludere haud adeò videtur ab hac Planta *Hieracium montanum Jaceæ integro folio* Bocc. Muſ. p. 64. T. 54.

74. *Pulſatilla lutea Apii hortenſis folio* C. B. J. B. In montibus altiſſimis Prægallienſibus occurrit.

75. *Quinquefolium album minus alterum* C. B. Huic Synonyma hæc adſocio: *Pentaphyllum album* 1. & 2. *Cluſ. Pentaphyllum album* 1. *Cluſ.* J. B. Deſcriptionibus *Cluſianis* congruit. Ex fiſſuris ſaxorum in Julio monte, item in monte Schin inter Imum Caſtrum, & Fürſtenoviam procreſcit.

76. *Quinquefolium minus repens Alpinum aureum* C. B. *Pentaphyllum Alpinum ſplendens aureo flore* J. B. in Alpium Rhæticarum jugis. Limbos foliorum habet villoſâ lanugine ſplendentes, veluti argenteos.

77. *Ranunculus montanus purpureus, calyce villoſo Felicis Plateri* J. B. In Septimi Montis nivoſis cacuminibus lætè vireſcit, floribus pro Plantulæ magnitudine magnis & pulchris albidis, & incarnatis, vel ad petalorum umbilicos candidis, & margines carneis, & purpureis, iisque nunc ſimplicibus, nunc binis ternisve ſuperbiens: Cauliculos habet palmares, & ſeſquipalmares; Radicem fibroſam, amplam, & profundam; Calycem pentaphyllum flavum, *villoſiſſimum & veluti*

byſſinum, concolori lanugine obtectum. Cæterùm non differt Plantæ exterior facies, & ſucculenta ſtructura à *Ranunculo Alpino humili rotundifolio flore majore* C. B. ut facilè unum pro altero decerpſeris. Vid. TAB. XX. *Fig.* 1.

TAB. XX. *Fig.* 1.

78. *Rapunculus folio gramineo* Tour. *Rapunculus umbellatus folio gramineo* C. B. *Rapunculus minimus folio tenui gramineo* J. B. qui paſſim in Alpium planitiebus creſcit, cœrulei eſt coloris; aſt niveo flore inveni in Spelugæ ſummo.

79. *Rapunculus petræus* Alpin. Exot. Park. Moriſ. E fiſſuris Rupium umbroſarum in Via Mala, & alibi in Rhætia procreſcit. Deſcriptioni adde, quòd capitulo florum ſubjiciantur bina cornicula, ſeu folia tenuia, unam, duas, & tres uncias longa. Inveni in peregrinatione hac aliam ejuſdem generis & ſpeciei Plantam, quæ folia habet ab imo caulis ad ſummum perangusta, minutis ſerrulis in ambitu inciſa; quibus haud deſtituuntur folia antecedentis.

80. *Rubeola Alpina ſaxatilis tenuifolia* Bocc. Muſ. p. 145. *Tab.* 101. Saxis, eorumque fiſſuris paſſim innaſcitur. Foliis & caulibus eſt viridibus glabris; floſculis nunc albis, nunc incarnatis; quibus ſuccedunt ſemina nigricantia. Refero huc *Molluginem montanam minorem, Gallio albo ſimilem* Raji Hiſt. Plant. p. 482. de qua rectè dubitat, an ſit *Gallium album minus* C. B. *Folia* enim hoc *bina plerumque, nonnunquam terna habet*, ut annotat. C. B. & depingit *Tabern.*

81. *Rubia lævis linifolia, floribus albis Montis Virginis* Bocc. Muſ. p. 83. *Tab.* 75. In Alpibus Rhæticis paſſim occurrit, ſaxis innata, ſed non ultra ſpithamam alta, floribus niveis onuſta.

82. *Salix Alpina Alni rotundo folio repens* Bocc. Muſ. In ſummo Septimi Montis Jugo.

83. *Saxifraga tridactylites Pyrenaica lutea minima* Tour. *Sedum tridactylites Alpinum minus.* C. B. Inſignem oſtendo in hac Plantula Naturæ luſum. Foliola ſunt ad radicem conferta; & ex eodem trunco prodeunt nunc integra, ut Linguæ effigiem imitentur, nunc in ſummo bifida, nunc trifida; ut omnino huc pertineat *Sedi Alpini III. Fr. Gregorii Rhegienſ. Col. prima & ſecunda varietas*; adeòque & *Saxifraga tridactylites Alpina minor & villoſa* Tour. ejuſdemque *Saxifraga Pyrenaica foliis partim integris, partim trifidis*, niſi velimus ſeparare ſingulos Naturæ luſus. Fiſſuras Saxorum inhabitat.

84. *Saxifraga Alpina Ericoides flore cœruleo* Tour. *Sedum Alpinum Ericoides cœruleum* C. B. In ſummis Alpium Jugis, horumve Saxis nive nuper denudatis proreptat. Vid. TAB. XX. *Fig.* 2.

TAB. XX. *Fig.* 2.

85. *Saxifraga Alpina Sedi foliis crenatis aſperis* Tour. *Sedum Alpinum foliis crenatis aſperis* C. B. *Sedum Alpinum hiſpidum fere ſpinoſum floribus*

Sumptibus D. Edvardi Lhuyd, A.M. Cimeliarchæ Ashmoleani Oxon.

ribus pallidis J. B. Jungit bina hæc *Bauhinorum Seda Tournefortius*, ſed, an optimo jure, neſcio. Noſtrum ſanè Sedum, quod J. B. Titulo & figuræ reſpondet, eſt quidem *cauliculis tenuiſſimis*, ſed non duntaxat *ſemipalmaribus*, *aut palmaribus*, ſed ſeſquipalmaribus, & ſpithamæis, *in ſummo in ramulos aliquot ſectis*; *folia* habet *longiuſcula acuminata*, ſpinulis *utrinque exaſperata*, non *crenis* (unde perſuaſus ſum, eſſe hoc noſtrum *Sedum*, *cujus folia marginibus aſperis branchias piſcium referunt* Geſn. Hort.) *prope Terram multa*, in caulibus alterna: *Flores* non ſunt *quadrifolii*, *purpuraſcentes*, *quibus capitulum ſubrotundum*, *membranaceum*, *apice donatum ſuccedat*; ſed pentapetali, *palleſcentes*, vel candidi, ad umbilicos flavi, *apiculis in medio multis*, calyce pentaphyllo ſuſtentati. *Succedit unicuique capitulum minus*, *turbine bifurco patente*, *è quo concuſſu excidit ſemen copioſiſſimum minutiſſimum*, *pulviſculi inſtar colore nigrum*. Propagines imæ non floriferæ copioſiora gerunt folia, & in ſingulis alis capitula folioſa, unde nova germina procreſcant. In Septimo, & Julio Alpibus Saxis innatum offendi. Vid. TAB. XX. *Fig.* 3. TAB. XX. *Fig.* 3.

86. *Saxifraga Sedi folio flore albo multiflora* Tour. *Sedum ferratum flore albo multiflorum* A. R. P. Hoc nomine inſignio Cotyledonis ſpeciem, quæ mihi occurrit in deſcenſu Spelugæ; radice eſt craſſiuſcula, fibroſa, è qua ſurgit caulis craſſus, canaliculatus, rubens, hirſutus, ab imo fere ad ſummum floriger, & folioſus, ut ex foliorum alis prodeant pediculi rubentes hirſuti, onuſti floribus aliquot pentapetalis, albis. Radicem coronat umbilicus foliorum craſſorum, viridium, ſerratorum, quorum extima & ima ſunt duos, tresve digitos longa; unde exiſtimo, eſſe hoc *Sedum montanum majus folio ſerrato* Aret. Deſcr. Stocchorn. *Sedum ſerratum majus foliis trium*, *quatuorve unciarum* J. B. *Sedum Pyrenæum ſerratum longifolium* Hort. Blæſ. de quibus dubitat *Rajus*, an ſint *Sanicula montana longifolia ſerrata* C. B. item *Sanicula Aizoides foliis ſerratis multiflora* Herm. *Sedum ſerratum flore albo multiflorum* Dod. Mem.

87. *Saxifraga muſcoſa trifido folio* Tour. *Sedum Alpinum trifido folio* C. B. Idem mihi videtur cum *Sedo tridactylite Alpino minore* C. B. de quo ante. Reſpondet ſanè *Cluſianæ* Deſcriptioni, & *Bauhinianæ*. Muſcoſa eſt Planta, & ad tactum viſcoſa. In Septimo Monte reperi.

88. *Sedum Alpinum minimum foliis cinereis*, *flore candido* J. B. *Sedum Alpinum album foliolis compactis* C. B. Junxi, nec fortè abs re, *Saxifragæ Alpinæ minimæ*, *foliis cæſiis deorſum incurvis* Tour. Deſcriptionibus *Bauhinianis* & *Cluſianæ* addo, folia, quæ omnino confertim ſunt congeſta, & in extremitatibus ſuis reflexa, cinerei eſſe viroris, quoniam in ſupernâ eorum parte minutæ conſpiciuntur binis ſeriebus diſpo-

TAB. XXI. *Fig.* 1.

poſitæ maculæ, ſeu bullæ albæ. In omnibus fere Alpibus Helveticis creſcit, Saxis adhærens. Vid. TAB. XXI. *Fig.* 1.

89. *Sedum ſaxatile atro-rubentibus floribus* C. B. *Sedum minimum montanum flore purpuraſcente, parvo ſemine ſtellato* Raji. *Sedum annuum minimum ſtellatum rubrum* Magnol. Plant. Monſp. Cauliculis lætè incarnatis & rubentibus offendi Saxis inſidens in Speluga Monte. De hac plantula notandum, floſculos florum non eſſe atro-rubentis coloris, ſed tenuia petala albida, ad umbilicum flava, conceptacula ſeminum minutorum, quibus ſunt referta, ſtellæ in modum diſpoſita, craſſiuſcula, atro-rubentia, vel viridia, punctulis rubris conſperſa: Singula interſtitia vaſculorum ſeminalium munit foliolum itidem craſſum, quod calycis vicem ſuſtinere videtur.

90. *Sedum majus montanum foliis non dentatis, floribus rubentibus* C.B. *Sedum montanum latifolium flore purpureo* J. B. *Sedum Alpinum* 14. *ſive rubro magno flore* C. B. Deſcriptionibus jam notis adde, quòd umbilicus foliorum antequam ſeſe in caules expandat, tomento reticulato plerumque ſit obſitus, unde idem autumo cum *Sedo montano tomentoſo* C. B. ſive *Sedo rubro montano γναφαλώδει* Col. quibus jungo *Sedum tomentoſum montanum minus* Tour. *Sedum montanum roſeum reticulatum* Barr. Icon. Omnibus fere Saxis innaſcitur.

91. *Sedum muſcoſum* J. B. *Sedum montanum perpuſillum luteolis floribus* Park. refero ad *Saxifragam Pyrenaicam minimam luteam Muſco ſimilem* Tour. vel etiam *Saxifragam Pyrenaicam luteam minimam, Sedi foliis denſiſſimè congeſtis* Ejuſd. ſed non minori jure ad *Sedum Alpinum Saxifragæ albæ flore, vel grandiflorum* C. B. ſive *Sedum minimum Syriacum luteolo flore Saxifragæ albæ* J. B. *Sedum Alpinum IV. Fr.* Gregorii *Rhegienſis* Col. imò & *Sedum minus Alpinum luteum noſtras* Raji, cui certè in omnibus convenit noſtra hæc Plantula, niſi quòd ſinguli cauliculi unicum duntaxat geſtent florem. Apices habet ſtaminibus inſidentes croceos, calycem viridem pentaphyllum. An bene conjectaverim, nec ne, TAB. XXI. *Fig.* 2. inſpectio palam faciet. In Septimi Montis, aliarumque Alpium Rhæticarum Jugis ſub Ceſpitum formâ Saxis adhæreſcit.

TAB. XXI. *Fig.* 2.

92. *Serpillum ſaxatile hirſutum Thymifolium nanum flore rubello* Bocc. Muſ. p. 108. T. 89. Saxis inſtratum paſſim in Alpibus offendi. Non videtur mihi hæc ſpecies differre à *Serpillo anguſtifoliio hirſuto, vel montano repente hirſuto* C. B. *Serpillo* item *anguſto, lanuginoſoque folio* J. B.

93. *Tanacetum Alpinum odoratum* C. B. *Millefolio Alpino affinis planta, quibusdam Iva Moſchata* J. B. Prægallienſibus in frequenti eſt uſu ad ſecundinas Vaccarum promovendas, & alios Beſtiarum affectus cu-

Pl. 2.

Tab. XXI.

Sumptibus D. Samuelis Dale, Pharmacopæi Brantriensis.

curandos, in morbis item Mulierum frigidioribus, diarrhœâ, ventriculi imbecillitate; nec absque cauſa, & effectu ſatis felici; pollet quippe Sale volatili acri oleoſo, quod ad diſſolvendos humores pituitoſos non poteſt non eſſe efficax, hanc autem particularum aromaticarum præſentiam indicat ipſe totius Plantæ odor & ſapor acris: *Herba de Munt* vocatur Solienſibus, *Iva* aliis. Creſcit in Montibus Prægallienſibus & Engadinenſibus. Vid. TAB. XXI. *Fig.* 3. TAB. XXI. *Fig.* 3.

94. *Thlaſpi Alpinum folio rotundiori carnoſo, flore purpuraſcente* Tour. conjunxi ante annum *Thlaſpi rotundo folio* C. B. In Montis Flimſenſis, Segnas Rhætis dicti, ſummo jugo.

95. *Thlaſpi foliis Globulariæ affine, ſive Alſinefolia cum Myagri foliis* J. B. In Septimi Montis ſummis Jugis. Deſcriptioni convenit, ſed cauliculos habet vix unciales, aut ad ſummum ſeſcunciales.

96. *Trifolium Alpinum flore magno, radice dulci* C. B. In Alpibus Rhæticis ubivis copioſe creſcit: Folia aliquando ex averſâ parte ſunt punctis, ſeu maculis nigris inſignita; flos purpurâ eſt nunc intenſiore, nunc dilutiore: Haud abs jure audit *Trifolium Alpinum Rhæticum Aſtragaloides* J. B. quamvis & in Helveticis Alpibus editioribus ſit obvium.

97. *Turritis foliis caulem ambientibus polyceration*, quam in Montibus Luccenſibus invenit *Boccone Muſ. p.* 49. *Tab.* 41. ego verò ad radices Galandæ Montis collegi. Radice eſt albâ, lignoſâ & fibroſâ, è qua erecti ſurgunt caules teretes, glabri, non ramoſi, vel ſupernè ſaltem tripartiti, quatuor vel quinque foliis alternatim veſtiti, integris, oblongis, ex latiori baſi, quæ caulem amplectitur, in obtuſum mucronem terminatis, raris ad margines pilis obſitis, ſubinde etiam dentatis: Dimidium caulem occupant floſculi albi, tetrapetali, quorum ſtyli abeunt in ſiliquas copioſas, erectas, tenues, unciales, amœno ſplendore virentes, ſeminibus refertas minutis.

98. *Veronica ſpicata anguſtifolia* C. B. *Veronica ſpicata minor* Ejuſd. *Veronica ſpicata recta major & minor* J. B. Jungo *Veronicam majorem anguſtifoliam caulibus viridibus* Ejuſd. In paſcuis Alpinis Rhæticis paſſim.

99. *Viola montana tricolor odoratiſſima* C. B. quam invenimus in Valle Vettenſi Sarunetum, & non procul Richenoviâ, ad ſemitas, reſpondet deſcriptioni *Cluſianæ Pann. p.* 358. niſi quòd mixtura colorum variet, & ſuprema quidem petala aliquando ſint nivea.

100. *Viola Alpina purpurea exiguis foliis* C. B. *Viola montana purpurea ſolidiore folio* J. B. Floribus mihi occurrit cœruleis potiùs, iiſque peramœnis, in Septimo Monte. Eadem mihi videtur *Viola montana cœrulea tricolor folio ſubrotundo crenato* Barr.

T 101.

101. *Virga aurea montana minor* Bocc. Muſ. p. 169. *Tab.* 18. In Speluga. Radicem habet nodoſam, craſſam, in fibras longas terminatam, quæ purpureo colore ſunt veſtitæ. Folia ad radicem prodeunt plura longa, ad radicem purpuraſcentia, ſerrata, mollicellis pilis hirſuta: Cæterùm floribus cum Virga aurea communi conveniunt.

102. *Virga aurea Alpina Laurinis rigidioribus foliis* Bocc. Muſ. p. 31. T. 10. quæ paſſim quoque in Alpibus Rhæticis & Helveticis occurrit, non differre mihi videtur à *Virga aurea anguſtifolia, minus ſerrata* C. B. *Virga aurea vulgari latifolia* J. B.

F I N I S.

JOHANNIS JACOBI SCHEUCHZERI,

Tigurin. Med. Doct. Math. Prof. Acad. Leopoldino-Carolin. & Socc. Regg. Anglic. ac Pruſſic. Membr.

ΟΥΡΕΣΙΦΟΙΤΗΣ HELVETICUS,

SIVE

ITINERIS ALPINI Deſcriptio Tertia,

ANNI MDCCIV.

Editio Noviſſima, Auctior & Emendatior.

ITER ALPINUM TERTIUM,

ANNI MDCCIV.

PERILLUSTRES NATURÆ CONSULTI,

TErtiùm vos interpello, VIRI, PRÆSIDES & COLLEGÆ, Authoritate, Nobilitate, & Eruditione omnigenâ graves, rationem redditurus de meis in Hiſtoriâ Naturali Patriâ profectibus, imò verò ſoluturus tacitam quandam obligationem, in quam Authoritate Veſtrâ deduxiſtis omnes, qui Naturæ Studio operam navant, me ſpeciatim, cui hoc grave onus intuitu Helvetiæ noſtræ incumbit, cuique Vos Ipſi Receptionis honore nuper in me indignum collato deſtinâſtis. Accipite eodem, quo duo priora Itinera, vultu hoc tertium. Subjeciſtis me Inclyto Veſtro Corpori, en Tributum à Subdito jure petendum, Collegâ Veſtro haud indignum; Tributum, ſi in tam Illuſtri Conſeſſu licet μεγαλοφρονεῖν, *haud leve, nec modico ſumtuum & ſudoris diſpendio comparatum, & conquirendum porrò. Siſto Aræ veſtræ Montes, Valles, Flumina, Cryptas, Aquas, Meteora Helvetiæ, & quicquid latè ſatis patens hic Angulus Mundi in ſuperficie ſua oſtentat, aut in ſinu gerit; me tandem ipſum, & ſtudia mea, utcunque tenui adhuc pendentia filo. Quid deſideratis amplius? Sed ad rem, ne verborum Lenociniis Vos demulcere videar.* *Introductio.*

Traxerunt me Menſe *Julio* labentis Anni 1704. ad Thermas Fabarias, veluti ad ſacram Anchoram, Obſtructiones, *Itineris occaſio.* quas inde ab aliquot Annis ſenſi in Partibus Capitis exterio-

rioribus cutaneis & glanduloſis, cum tenſionis non levi incommodo, tum præcipuè oborto, quando Luna lumine ſuo vel ſplendebat integro, vel albeſcebat Nova. Eò autem uſque ſeſe protraxit malum, ut non tantùm frontem ſubinde cum tota Capitis cuti corrugare habuerim neceſſe, ſed gravia ſenſerim Hemicraniæ præludia, quæ afficiebant dextrum oculum cum vicinis Fibris tenſionis cujuſdam, vel retractionis dolorificæ ſenſu, appetitu tunc præſente vel nullo, vel exiguo, aliquando etiam Nauſeâ & Vomitibus. Horum Symptomatum cauſam rejeci in impeditum Sanguinis per Capitis exteriora fluxum, quatenus Spiritus Animales intrò ad Animæ Sedem per continua varii generis Studia vocati minori cum vigore fibras exteriores potuerunt irradiare, unde ſuboriri debuit Sanguinis ipſius motus per tubulos extremos in motu oſcillatorio debiles tardior; & tarditatem hanc ſequi tum obſtructiones Glandularum cutanearum, tum etiam à levi occaſione irregularitas motus in oculo, facieque dextrâ, quæ debilior fortè ſiniſtrâ Sanguinis per dextri Capitis fibras impeditum fluxum, impetuoſiorem nimis ſufferre non valuit, ſed tenſa, & in tubulis infirmis ſanguine fuit per vices, vel occaſione errorum in Diæta commiſſorum repleta. Hoſce gravioris, & duraturi quidem mali prænuntios, ut fugarem, in uſum traxi internum ſalubres in id genus affectibus Piperinas undas, de quarum fonte potavi ſingulis ferè manè per totum ferè Julii Menſis decurſum Libras 5. vel 6. Medicas, cum inſecuto Vertiginis cujuſdam ſtupido ſenſu, qui ante Meridiem duravit tamdiu, quamdiu Aquæ tubulos Cerebri arterioſos pervagando diſtenderunt, ac proinde nervoſas Fibras comprimere aliquatenus valuerunt. Ceſſavit enim ex parte hoc pleriſque ὑδροπόταις commune Accidens, evacuato per vias Urinarias hoſpite peregrino; prorſus autem, ex quo bibere deſii: Quid autem de malo Capitis primario futurum ſit, Θεοῦ ἐν γούνασι κεῖται. Det DEUS his quoque finem!

Thermarum Fabarienſium Examen.

Toto, quo Favaræ fui, tempore, in id præprimis incubui, ut explorarem Naturam, Qualitates, & effectus Thermarum, quæ ſui ſimiles vix in Orbe habent: nec, ut ſpero, irri-

irrito planè ſucceſſu. Commiſerunt, ni fallor, quotquot hactenus de Piperinis his Thermis ſcripſerunt, vel eas examinarunt, fallaciam non cauſæ, ut cauſæ, præſuppoſuerunt omnes contenta in illis Mineralia, quæ tamen hariolantes potiùs determinârunt, quàm verè demonſtrârunt. Nemo unquam in dubium vocare auſus fuit, quòd Minerales ſint hæ Aquæ: Vel ſolus Aquis inſitus Calor omnem dubitandi anſam præcidit, in eorum præprimis animis, qui Thermarum Calorem ab effervescentia contrariorum Mineralium deducunt. Omnes hinc in id ſolum ſuas intenderunt cogitationes, ut Mineralia definirent, de τῷ διότι magis quàm de τῷ ὅτι ſolliciti. Ipſe ante annum his aliorum Veſtigiis inſiſtens, & inſuper tumultuariis quibuſdam Experimentis ὡς ἐν παρόδῳ, & raptim, factis nixus hoc de Minerali virtute Aquæ præjudicium deponere nondum potui, neceſſe nunc habens retractare aliqua, quæ in ultimo meo Itinerario ſtatui; quamvis & ibi dubii animi propalârim indicia, pleniùs nunc explicanda, ut ſuis reddatur Aquis honos, eaque reſtituatur, quà gaudent, ſimplicitas. Non una me movet ratio, ut ſtatuam, Mineralia Piperinis Aquis vel deeſſe, vel ſaltem non eas largiri virtutes, quas in curandis Morbis, & conſervandà Sanitate exerunt.

1. Profluunt limpidiſſimæ, omni colore, ſapore, & odore deſtitutæ; dulcedo aliqua, quam ſentire ſe putant potatores aliqui, non huic Aquæ ſoli eſt propria, ſed tepidæ omni communis.

2. Omnium proin guſtui eſt accommoda, quoniam ἄποιος eſt, & omnium Organa ex æquo, id eſt, nullis Sulphuris, Salium, aliorumve Mineralium figuris afficit.

3. Ex infuſione varii generis Liquorum, vel Pulverum, Aq. Fort. Tinct. Tornæſol. Succ. Berber. Syrup. Violar. Acet. deſtill. Spir. C C. Spir. Vitriol. Spir. Vini Camphorat. Crocat. Eſſ. Caſtor. Mixt. Simpl. Tinct. Mart. Tartariſat. Spir. Menth. Spir. Sal. Armoniac. nulla ſubſecuta mutatio, licet ſteterint Infuſiones ſingulæ per biduum. Ex affuſà ſolutione Merc. Sublimat. nullam ſenſi repentinam mutationem, mox tamen apparuit in ſuperficie Cuticula pavonaceis Colo-

ri-

ribus pulcherrima. Ex Ol. Tartar. p. d. nulla pariter ſubſecuta alteratio ſubitanea, niſi quòd pelluciditas obſcurari viſa fuit; poſt aliquot horas demiſit ſeſe ad fundum nubecula circularis alba, reliquo Liquore manente diaphano: Sic quoque aliqualem induxit albedinem Tartar. Tartariſat. Ludovici. Tinctura rubra, quam ipſi conciliavit Tinct. Roſ. rubr. diſparuit mox, ut Aquæ ſua redierit claritas. Leves hæ ſunt mutationes, etiam in Aquis fontanis frigidis, calidiſve obviæ.

4. Ante annum graviorem comperi hanc Aquam Piperinam Pluviali, nunc autem ope exactioris Libræ, & iteratis vicibus tum calidam, tum frigidam ejuſdem deprehendi ſpecificæ gravitatis cum Aquâ Pluviali, deſtitutam proin judico particulis gravioribus quibuſvis, vel ſaltem non ita imprægnatam, ut inde effectus deduci poſſint. Ejuſdem ferè cum Aquâ Pluviali ponderis invenio paſſim Aquas Alpinas fontanas, quas proin habeo pro deſtillatis purioribus, imò & pro talibus non tam bibunt, quàm ingurgitant Alpicolæ, & peregrinantes quivis abſque ullo damno. Calidam Fabarianam grano dimidio, vel unico, leviorem invenio frigidâ in maſſâ ſeptem ferè drachmarum, quod rarefacto in poris Aëri adſcribo.

5. Non ulli ſublimantur Flores, non innatat Aquæ Cremor, non accreſcit ad parietes, vel Aquæductus, Tofus, non præcipitatur Crocus.

Colligo hinc, prævalere has Piperinas Aquas aliis, ſeu fontanis, ſeu Mineralibus, majori puritatis gradu. Huic ſi addas calorem moderatum, & palato haud ingratum, atque inſuper particularum Aquas has componentium majorem fortè præ aliis ſubtilitatem, & exiguitatem, haud, opinor, difficulter ſolves Phænomena obvia, explanabis effectus, quos præſtant tum præſervatorios Sanitatis, tum curatorios Morborum. Nonne ex omnium ſaniorum mente Sanitas ipſa conſiſtit in debita humorum craſi, ſpirituum haud impedito, & æquali in omnes partes influxu, ſolidarum fibrarum tono, liquidarum denique & ſolidarum partium æquilibrio? Et conſequenter morbus in vitiato humorum & ſpirituum motu,

tu, conſiſtentiâ & compoſitione mutatâ, auctâ vel imminutâ fibrarum tenſione, ſublato partium totius Machinæ Hydraulico-Pneumaticæ Æquilibrio? Nonne verò hæc omnia contingunt ex Obſtructionibus, quæ ſolæ replere valent Pandoræ illam Pyxidem, omnium malorum dives Promptuarium. Jam verò quicquid agunt Fabariæ Thermæ, ſeu intus adſumtæ, ſeu extra adhibitæ, omne id agunt reſerando Obſtructiones, quatenus particulæ harum Aquarum ſubtiles, caloris adminiculo volubiliores redditæ ſeſe mox, largiùs hauſtæ, inſinuant in Vaſorum lacteorum oſcula, imò mox totum perreptant Maſſæ Sanguineæ Circuitum, minimos ſingulari facilitate perfluunt tubulos, materiam viſcidam tartaream in iis hærentem incidunt, abſtergunt, ac ſecum ad urinarias vias vehunt, & educunt, hoc autem opere peracto fibris tonum, paucis quidem in loco ipſo, pleriſque abſolutâ potatoriâ curâ reſtituunt; quamdiu enim ingurgitamus ſalutares has Lymphas, flaccidior manet, & fit tonus, ut crurum robur, imò haud rarò totius Corporis firmitas labaſcat, quæ finitâ potatione domi demùm redire ſolet magno cum Sanitatis emolumento. Quibus hæ viſciditates, Obſtructionum cauſæ, à ſolo Aquarum potu attenuari, & evacuari ſatis nequeunt, illis inſuper prodeſt uſus externus, quatenus per balneationem pori peripheriæ magis aperiuntur, fibræ blando undarum attactu laxantur, viſciditates ipſæ terreſtres reſolvuntur, & partim per poros Cutis, partim verò per urinarias vias evacuantur. Pluribus hæc poſſem corroborare tum rationibus, tum Exemplis, ſi è re foret, & loci anguſtia id concederet. Non ſpernenda hæc, nova licet, videbitur de Virtutibus Piperinarum Thermarum Hypotheſis, quibus ſtructura Corporis noſtri per Anatomen nota eſt, imò quibus Principia facilia, pauca, indiſputabilia, Philoſophiâ Corpuſculari & Experimentali nixa, præ compoſitis, confuſis, implicatis, conjectaneis, longè quæſitis placent. Invenit non ita pridem *Zacharias Damur*, Curiâ Rhætus, per Experimenta Baſileæ facta in *fundo Cucurbitæ ex deſtillata* $1\frac{1}{2}$ *menſura Aquæ reſidua grana quinque pulveris Alcalini, argillacei, albicantis, ſubſalſuli*, quem putat *nitroſo-aereis* *ſub-*

ſubſalſis, blandis, minimè corrodentibus, volatilitate ſummâ præditis particulis amiciſſimè ſociata, & affuſo Nitro alïove acido Spiritu effervеſcentem ἐνεργείας *omnis cauſam exiſtere.* Diſſ. Inaug. *de Therm. Fabar.* 1704. habit. *Theſ.* 17. 19. Quomodo verò exin probari poſſint effectus Aquæ Favarianæ ſuprà deprædicati, non video. Pergo interim ad alia, quæ circa Thermas haſce in omni Regno Naturæ offendi, & primùm quidem, quæ de Aquæductuum miro τεχνήματι tum obſervavi, tum delineavi.

TAB. I. Exhibet TAB. I. Aquæductuum & Ponticulorum extremos ab *A.* ad *B.* & *C.* terminos, cum vicinarum Petrarum, quæ è regione domûs ſunt, proſpectu, & Taminnæ Torrentis *O.* ſpumante decurſu. Ad *B.* effluit Aqua à Potatoribus pro lubitu haurienda. Ad *C.* influit in Balneatoria. Ad *A,* pergit Aquæ Canalis per Saxorum anfractus, ad ipſos Petrarum Parietes veluti penſilis.

TAB. II. TAB. II. ſiſtit Scenographiam ipſius Domûs, prouti ex *Tab. I.* ponticulo Liter. D. notato viſitur, ubi *S.* exhibet Meridionalem ipſius Habitaculi, in quinque Contignationes diſtincti, faciem: Prima, & ſuprema, ex his Contignationibus vocatur *Der obere Boden*; ſecunda *Der Capellen Boden*, quòd ibi Sacra ſua peragere ſoleant Pontificii; tertia *Der Kuchen Boden*, à Culinæ præſentia; quarta *Der Laternen Boden*, quod ibi Lanterna de nocte accendi ſoleat; ultima *Der Bettler Boden*, ubi Mendicantes, aliique ex fæce Populi homines locari ſolent. *T.* oſtendit Porticum, *Die Trincklaube*, ubi Potatores & Potatrices deambulare ſolent. *V.* Culinam pauperibus deſtinatam, *die Bettler Kuche. W.* Locum, ubi Calycibus infunditur, & hauritur Lympha. *X.* Porticui ambulatoriæ ſubjecta Balnea, pro virili Sexu unum, pro ſequiori alterum. *Z.* Denique Latrinas quinque ſerie juſtâ invicem poſitas. *C.* Situm Ponticuli, qui Januâ *c.* clauditur, & Aquæductûs adjacentis, utriuſque etiam ſubſtructiones Saxis innixas. *E. E.* petroſas Montium vicinorum moles. *F.* Taminnæ Torrentis defluxum. *A. B. C.* Aquæductuum & Ponticulorum ultimum progreſſum, in *Tab. I.* pleniùs conſpicuum.

TAB. III. TAB. III. Delineat Aquæductûs ad interiora progreſſum, ubi,

ubi, uti quoque in TAB. I. IV. admirari lubet Canalium ipſorum ſubſtructiones, quæ trabeculæ ſunt partim ſubſtratis Saxis fultæ, partim Saxis ipſis ad aliquot pedum profunditatem immerſæ; porrò Saxorum imminentium, & ſeſe deſuper claudentium, à 20. ad 100. & 200. pedes altum horridumque aſpectum, horridiorem tantò, ubi per fiſſuram, vel aperturam quandam illabens lumen periculum, in quo verſamur, detegit, & rudem atque inordinatam Saxorum ruinam minitantium, varièque coloratorum Architecturam manifeſtat, uti quoque in *Tab. V. VII.* Jucundam admirationem inſuper præbent Saxorum undulatæ, & paſſim complanatæ ſuperficies, Taminnæ quondam deſuper fluentis, & parietes petroſos elavantis manifeſta veſtigia: Terrorem denique incutit Taminnæ infra ponticulum cum ſtrepitu profluentis ſpumans aſpectus, qui Vertiginem inducit facilè tranſeuntibus, eòſque ſic in diſcrimen vitæ, ſi pedibus vel parùm vacillarent, conjicit.

TAB. IV. Ulteriorem ſiſtit Ponticuli, & Aquæductuum progreſſum. TAB. IV.

TAB. V. Eundem proſpectum remeantibus obvium, ubi lumen deſuper per apertas veluti Petrarum feneſtras illabitur. TAB. V.

TAB. VI. Extremam ferè ſiſtit Aquæductuum & Ponticuli ambulatorii, petrarumque utrinque erectarum faciem, ubi ſingulatim notari meretur *A. A.* ſiniſtrum latus *B.* connectens cum dextro *C.* & cavernâ *D.* in quam tempore hyberno deponuntur Canales aquam vehentes, ut ab injuriis Hyemis, & Saxorum deciduorum maneant tuti. TAB. VI.

TAB. VII. Eundem exhibet, ſed à ponte *A. A.* retroſpectantibus viſundum proſpectum. TAB. VII.

TAB. VIII. Denique Specum ipſam, & ultimam ſiſtit, in profundo & horrido Saxorum barathro demerſam; unde fumum aſcendentem, Thermarum latentium indicem, primum obſervavit Auceps. Cavo Petræ *A.* incluſus eſt Fons ipſe, ſeu Scaturigo Thermalis, clauſa probè Oſtio *B.* Ex hoc Fonte profluit per Canales ſubterraneos *D. D.* ſalubris unda, quæ porrò ad Saxorum parietes, eo, quem hactenus delineavimus, modo ulteriùs ducitur ad ipſam in *Tab. II.* depictam Balneatoriam æque ac Potatoriam Ædem. Jucundiſſi-

diſſimum in horrido Antro Spectaculum ſiſtit ex alto delabens Taminnæ Torrentis *E.* aſpectus, qui mox infra Saxa ſe abſcondit, & rurſum in *F.* haud procul à Scaturigine ſpumans profluit.

Notandum inde ab A. 1704. quo hoc Iter fuit & confectum & ſcriptum, paratam eſſe, priori ædificio deleto, novam Ædem & commodiorem & ampliorem, cujus delineationem exhibui in Hydrographia Helvetica Germanico Idiomate publicata.

D. Magdalenæ figura in rupe à Naturâ delineata.

E Regione Domûs Orientali *ad rupem excelſam coloris ſubcœrulei Natura venis albis Mulieris figuram flexis genubus ad menſam procumbentis, ac retrò ſe Crucis figuram habentis depinxit: S. Mariæ Magdalenæ nomine eam vulgò indigitant.* Miror, quòd tam poſitivè hos Naturæ luſus Sanctæ nomine expreſſerit *Wagner. Helv. Cur.* p. 328. quum tamen nemo ex albidis his ſubcœruleum Lapidem perreptantibus venis Mulieris figuram agnoſcat, niſi qui adverſæ nobis Religionis præjudiciis eſt imbutus, aut miraculorum fictitiorum ſplendore occæcatus. Mirum hoc, ſi credere fas eſt, Φιλοτέχνημα exhibet TAB. IX. *Fig.* 1.

TAB. IX. *Fig.* 1. *Terra ſigillata.*

Subflava & rubicunda Terra Sigillatæ ſimilis, quæ in Scaturigine Thermarum Saxo immerſa invenitur, unde quidam, tanquam à Terrâ Solari, virtutes Aquæ acerſunt, inde potiùs venit, quòd ab æſtuante Aquâ Saxa vicinia recludantur, eorum compages friabilis reddita ſolvatur, ut Terreæ particulæ Siliculis anteà immiſtæ, nunc extraverſæ ſub conſpectum veniant. Quinimò à perenni calore ita excoquitur hæc Terra, ut Saxo ſub Tofi pertenuis ſpecie adhæreſcat.

Fiſſiles Lapides. Quarzum.

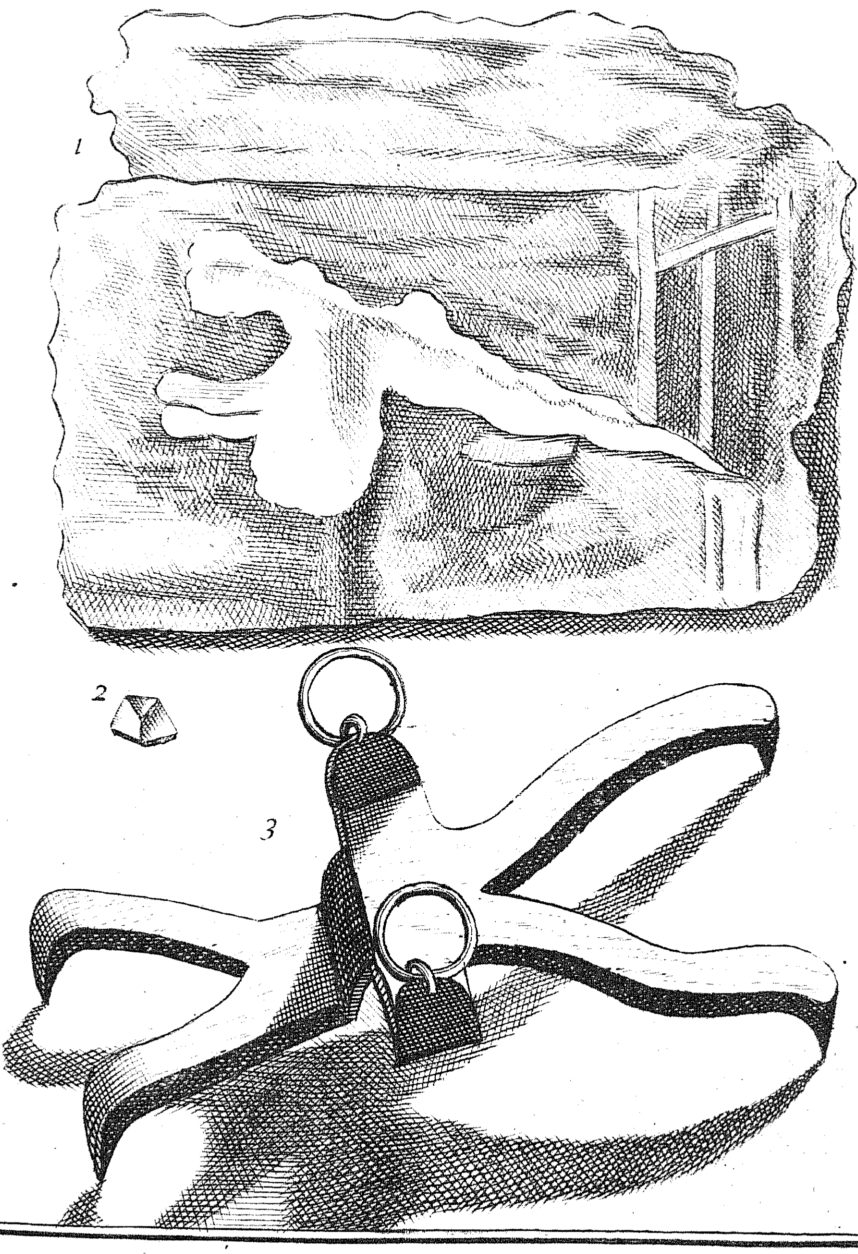
Prope eandem Scaturiginem decerpſi fruſtum fiſſilis Lapidis ſubcœrulei, venis albis pulchrè pertextum, parietibus ſuis claudens Quarzum candidum.

In Saxis Marmoreis Lapidum Figuratorum veſtigia.

Prope Ædem Fabarianam finduntur pro extructione novi, atque commodioris, neceſſarii maximè, habitaculi, Saxa nigri coloris marmorea, quibus mediis immerſa vidi Lapidum Figuratorum haud obſcura veſtigia: *Conchitam* pectiniformem denſè ſtriatum, atque contortum; ſtricturas item *Lentium Lapidearum* ſeu *Frumentalis Lapidis Imperati*, de quo fuſiùs egi in *Specim. Lithograph. Helv.* p. 30. 31. &c. & in 'Ουρεσιφοίτ. Ann. 1702. p. 7.

E

Tab. IX.

Sumptibus D. Georgij Stubbes, A.M. Collegij Exoniensis Oxon. Socij.

E Fiſſuris ipſis Marmorum procreſcunt *Cryſtalli* hexagonæ parvæ, ſed & *Fluores Selenitici* octaedri & hendecaedri, Lentibus ferè ſimiles, quarum hedræ tres utrobique in Pyramides coëunt, reliquæ latera claudunt. Vid. TAB. IX. *Fig.* 2. *Cryſtalli.* *Fluores.* TAB. IX. *Fig.* 2.

Fluoribus autem his Polyhedris ſubſternitur cruſta Martialis crocea, quæ ipſos Fluores paſſim ſubfuſco colore tingit.

Valentiam inter & *Thermas Fabarias* eſt *Fiſſilis Lapis*, ſeu Ardeſia cinerei coloris, friabilis; aſt altiori loco, *Valentiam* inter & Montes, qui *Graue Horen* vulgò dicuntur, durior nigra illi ferè ſimilis, quam ex Glaronenſi Ditione in pleraſque Europæ Regiones devehunt. Locum autem hunc, ubi Lapides hos Fiſſiles collegi, Barometri ſubſidio altiorem comperi Thermis Fabariis 1200. pedd. *Fiſſilis Lapis.*

Circa Fabarias Thermas pererrant Alpes ſummas *Galandæ*, *Cornuum griſeorum*, *Sanoi*, & aliorum Montium, ingenti copiâ *Rupicapræ*, de quibus hâc, quâ ſæpe earum carnes guſtavi, occaſione aliqua afferam, quæ in Collectaneis meis reperio, & Hiſtoriæ horum Animalium montivagorum complendæ, vel illuſtrandæ ſaltem, conducere valent. *Rupicaprarum*

De Ἀιγάγροις his, quas Rhæti *Chiamuotſch* appellant, inter alia hæc ſcribit *Geſner. de Quadruped.* Lib. I. p. 321. *Conveniunt ſæpe circa petras quaſdam arenoſas, & arenam inde lingunt, ut villatica pecora ſalem, quo linguæ inertem pituitam defricent, & excitent appetitum. Qui Alpes incolunt Helvetii, hos loco ſua Lingua* Sulzen, *tanquam Salarios, vel Halopegia appellant. Circa hos occultant ſe Venatores cum bombardis, & pro more accedentes Capras ex improviſo feriunt.* *Wagnerus Hiſt. Nat. Helv.* p. 183. *Nitro impragnatas petras* memorat, quas adeant Rupicapræ. In Alpibus paſſim invenias talia loca, ita per longi temporis decurſum à Linguis Beſtiarum exeſa, ut Saxa ipſa videas excavata; *Gläck* Rhæti vocant, *Gläronenſes* & alii *Läckinen*, *Sultz-Läckinen.* Sunt autem hæc Saxa non, vel rariſſimè Sale quodam impragnata, ſed laxiora, arenoſa, ut arenam inde, veluti delicias facilè abligurire queant. An verò id fiat ad appetitum excitandum, vel pituitam ex Linguâ defricandam, vel, quod *Linctus ad Saxa. Sulzen.*

quod conjecto, digeſtionem promovendam nunc non definio: Certum hoc eſt, quòd obviam quamvis terram vel ſabulum deglutiant, ſi loca huic uſui deſtinata deſint. Merentur cum Saxis his lambitioni dicatis conferri, quæ refert *Plot Nat. Hiſt. of Staffordſh.* p. 151. & tantò lubentiùs huic loco inſeram, quòd Nitrum Saxis iſtiuſmodi eximant, & ab arenulis ſolis uſum deducant. *On the Banks of the River* Stour *I was ſhewn a large Rock, at which it has been obſerved, that Birds do lye frequently pecking and licking it, an 'tis ſuppoſed for the Salt they find in it: That many Birds delight in licking of Salt, eſpecially Pidgeons, is very certain, but that there is any in this Rock I muſt confeſs I could not find, tho I endeavour'd it nicely; perhaps they may rather come for a ſort of Gravel in this Rock, that may be fitter than ordinary for breaking the Corn that they have eaten, which in ſuch Animals as theſe, that have no Teeth, is perform'd in the Gizzard by the help of Gravel: Yet neither can I conclude, that there is no Salt in the Rock, becauſe I could not taſt it, for I very well know, that moſt other Animals are nicer in their Senſes than Mankind.* Quod de Avibus mediantibus arenulis & ſiliculis, digeſtionem promoventibus, obſervant Zoologi, id pariter locum habet in Ruminantibus, quæ inferiori Dentium anteriorum ordine carent, ut illæ omnibus, & proin maſticationem peragunt ruminando. Obſervavimus ipſas Capras & Vaccas paſſim abligurire de Muris, & Terra, quod proficuum ipſis videtur.

Venatio. *Cum in Venatione urgentur*, ita pergit *Geſnerus* l. c. *altiùs ſemper aſcendunt, donec nullus ad eas canibus pateat acceſſus*; dico potiùs, hominibus, quandoquidem Canum in hoc Venationis genere nullus eſt uſus.

Cicuratio. *Captas aliquando cicurari* ſcribit *Geſner.* p. 322. non certè de adultis id aſſerere potuit, ſed juniores intelligere. Capiuntur autem hæ vel abſque ſingulari aliquo artificio, ſi aliquot duntaxat hebdomadarum ſint, & Parentes ſuos adſequi non valeant; vel, ſi paulò provectiores jam ſint ætate, ſequenti Stratagemate. Matrem lactantem ubi Sclopeto feriit Venator, humi procumbit, atque quatuor pedibus erectam, quan-

quantum poteſt, Matrem ſiſtit. Hanc videns proles, accedit Lactis alimento fruitura, accedentem Venator arripit, & ligat, ſæpe etiam vinculis ſolutam retrò curſitantem habet, matrem mortuam humeris geſtans. Domi deductus fœtus nutritur Capræ domeſticæ Lacte, qua ita delectatur poſtmodùm & cicuratur, ut cum Grege Caprarum in Paſcua Alpina veniat, indeque ſponte ad Stabula redeat. Aliquando tamen

Naturam licet expellas furcâ, uſque redibit,

grege domeſtico relicto altiora, & Naturæ ſuæ convenientiora loca petunt, ſi ætatis ſint paulò provectioris.

Gregatim communiter incedunt, ſocialitate gaudentes, non id tamen abſque aliquo ordine. Ducem habent, quem *Vorthier*, *Vorgeiſs*, q. d. *Capram præeuntem*, Venatores vocant: Altiori hæc conſiſtit loco, &, dum reliquæ pabulum demordent, arrectis auribus attendit ad quoſvis ſtrepitus, apertis oculis circumſpicit, ac ſi quid vel audiat, vel videat, ſibilo acuto, & claro, veluti ſigno dato, omnes monet, ut in fugam ſe aliorſum recipiant. Reliquæ interim Capræ vigilantium Militum officio ſimul defunguntur, & poſt capita erigere ſolent, quàm bis tèrve pabulo quidpiam abraſerint, nuſquam ita ſecurè, niſi per Hyemem, in rupibus inacceſſis, vel noctu, degentes. Non minùs autem pro prole ſua ſunt ſollicitæ, quàm pro ſe, defendunt illam ſæpè ſæpiùs à Vulturum inſultibus; quæ teneros Rupicaprarum fœtus vel unguibus ſuis rapiunt, vel alis priùs percutiunt, ut per Saxorum crepidines devoluti corruant: Probè etiam cavent, ne fœtus ſuos ante ad periculoſa ducant loca, quàm ſcandendi & ſaliendi ſint periti. *Vivendi ratio.*

Hybernacula Rupicapris ſunt propendentium Saxorum Cava, in medio ferè Monte ſita, ubi à Labinarum decurſu ſunt immunes, & in Cibum quærunt vel Radices Herbarum, vel Sarmenta Arborum, vel reſiduas ſub Nive virentes Herbas. Reliquo Anni tempore pabulantur in locis apricis, ſed ante Solis Exortum, & poſt hujus Sideris occaſum: Interdiu decumbunt in Nive, vel ſub Umbris Petrarum. *Hybernacula.*

Qui Rupicapris inſidiantur, laboribus plenum, & periculo haud *Venatio periculis & laboribus plena.*

haud carens, opus habent. Scandenda ſunt ſumma, & abrupta Alpium juga, per cautes horridas, & ſcopulos aliis inacceſſos, per Glaciem inveteratam, Nives induratas, quapropter armati incedunt Inſtrumentis ferreis TAB. IX. *Fig.* 3. quæ loris mediantibus Calceorum Soleis adaptant. Evenit haud rarò, ut ad altiſſimi Saxi parietem perpendicularem conſiſtentes, & vix dimidii pedis baſi innixi eò feram adigant, ut hâc anguſtiſſimâ, nec aliâ, viâ evadere poſſit. In anguſtias tales redacta Rupicapra aut globulo trajicitur ab inſidiatore, aut ad id ſeſe reſolvit, ut juxta Venatorem transfugiat. In hoc caſu qui cautè ſe gerit, corpus totum Saxo immediatè applicat, ut nullus interſtitio ſit locus, ſic extrà trajiciens fera redit, ſalvo manente Venatore, vel ab hoc ipſo ad ima præcipitatur, ut propriâ mole ruat, & corruat; quòd ſi vel minimum ſpatiolum inter Petram & Venatorem deprehenderit Capra, hoc ſubingredi tentat tali vi, quæ inſidiatorem ipſum deorſum, ad mortis fauces, trudit. Caſum hunc ſequentibus Rhythmis deſcribit *Räbmann Geſpräch von Bergen.* p. 458.

TAB. IX. *Fig.* 3.

Das Steinwildpret, Steigt überhoch
Oder ſteht in ein felſig loch
Und über hochſte felſen ſpringt,
Mit Liſt der Jäger nachher tringt,
Und wann er mit geſchwinder hand
Ein Gams getrieben an ein Wand,
Das ſie nit weiter weichen kan
So fahet ſie zu trähnen an,
Und plerret doch, und wiſpelt nicht,
So aber ong'ferd ſie durchſicht
Zwiſchen dem Jäger und der Wand
Mit ſtarkem ſprung ſie durchhin rant,
Und ſtürtzt den Jäger in das Thal
Zu ſeinem gwiſſen todesfal.
Wird aber mit fürſichtigkeit
Das Gemſchthier an dem Orth erleit,
So falt es oft ab felſen hoch,
Da d'Heüt gmeinlich ganz bleiben noch.

Ta-

Taceo nunc, eò uſque cogi aliquando Venatores, ut ſi vitam ſaltu ſalvare cupiant, calceos exuere, & calcaneum cultro vulnerare neceſſe habeant, ut Sanguine effluxo veluti glutine medio parieti alicui adhærere, & ſic tutiùs tantò tranſilire valeant.

Circa Rupicaprarum Venationem hoc inſuper memorari meretur, quòd Glaciem inveteratam, colore præſertim cœruleo nitentem, nec dum Nive tectam non tranſcurrant; ſed inſidiatori potiùs ſeſe ſclopeto trajiciendas, quàm lubricæ viæ dedant: Ita accidit ante paucos annos *Georgio Schänio*, Novenenſi Rhæto, ut ad Rheni Poſterioris Scaturiginem, & Gletſcheri maximi (qui ad Milliare in longum, dimidium in latum, & centenos aliquot pedes in altum ſe exporrigit) radices ſpatio unius horæ Rupicapras tres transfixerit.

Id porrò monent Rupicaprarum Venatores ſeipſos, & alios, ut adverſis Ventis prædæ inhient; venti enim ab inſidiatoribus venientes, & feras adſpirantes, effluvia ſimul tum hominum, tum pulveris pyrii illuc devehunt, quæ illas commovent, & ad fugam diſponunt. Certum quippe hoc eſt, odoratu pollere præcellenti, quem vel Nervorum Olfactoriorum inſignis magnitudo arguit.

De Αἰγάγροις conſtans eſt Venatoribus perſuaſio, durioris *Pilæ.* vitæ, & vix interimendas eſſe, quæ Ægagropilas in Ventriculo geſtant, ut vel hinc Pilarum præſentiam inferant, ſi globis aliquot lethaliter transfixæ feræ tergiverſentur diu, antequam procidunt. Faciliùs mehercùlè hanc vitæ tenacitatem perſuaſeris Philoſopho, quàm earundem, vel etiam Hominum ab eſu Doronici, aut geſtatione Ægagropilarum, impenetrabilitatem. Facile quippe fieri poteſt, ut Ægagropilarum Alexipharmaca, & verè Bezoardica, vis majus Caprarum fibris nerveis, membraneis, & carneis, concilient robur.

Sunt Venatores, qui globulos plumbeos carni Rupicapra- *Globuli plumbei.* rum infixos ſtudioſe aſſervant, tanquam excellens diureticum, quod materiam morbi per vias urinarias ægri copioſè & potenter educat, ſi Aquam is bibat globis illis affuſam. Fides ſit penes expertos.

ταῦτα μὲν περὶ ταῦτα. Inſerviant, quæ hactenus de Rupi-

capris retuli, Appendicis loco ad Hiſtoriam horum Animalium Geſnerianam, Aldrovandinam, aliamve.

Pergo ad alia nova hujus Itineris & Anni obſervata, quæ confuſâ, ut hactenus conſuevi, ſerie proponam.

Via Romana.

Vallenſtadium oppidum inter, & Ripam *Lacûs* porrigitur per prata palûdoſa *Via Romana* Glareâ & Lapillis ſtrata. Taliſmodi Romanæ munificentiæ monumentum ad ſeſquihoram ferè protenſum inveni nupero Anno in Comitatu *Badenſi*, inter Pagum *Groſs Tettingen*, & *Limagi* cum *Arolâ* confluxum: Utramque ſtructuram à nemine, quod ſciam, hactenus deſcriptam, heîc loci in gratiam Antiquitatis ſtudioſorum memorare, & Badenſem quidem delineare volui TAB. X. *Fig.* 1. Id genus vias, in Hungariâ paſſim obvias commemorat Illuſtr. atque Exc. Comes *Aloyſius Ferdinandus Marſiglius* in *Prodr. Oper. Danubial.* p. 25.

TAB. X. *Fig.* 1.

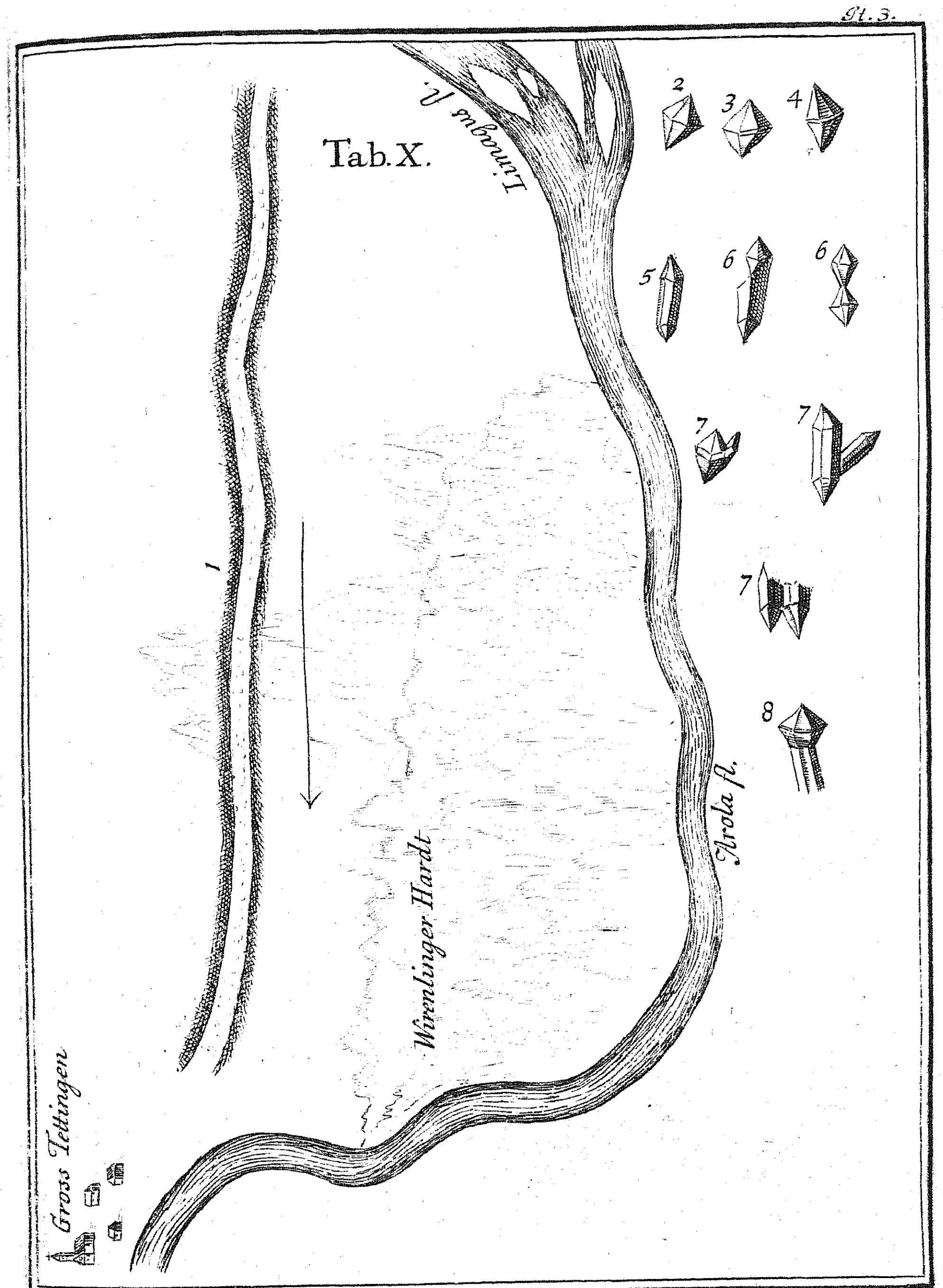
Ligna tortuoſa.

In Monte *Guntzen* ſupra *Sarganſam* obſervantur Ligna *Fagina* aliis, quæ alibi creſcunt, duriora, graviora, & variè intorta, nodoſa. Notandum, ſubjacere illis Venas celebres illas Chalybis deſcriptas in 'Ουρεσιφ. Anni 1703. p. 81. Derivari hoc Phænomenon debet ex principio diverſo ab eo, quod explicavi in 'Ουρεσιφ. Ann. 1702. quoniam non alibi in eadem, & majori etiam altitudine Montium obſervatur: Incolæ ipſi arceſſunt hanc Lignorum ferream quaſi duritiem à ſucco nutritio particulis ipſis Chalybis imprægnato, & veluti ferruminato, cui Philoſophus haud difficilem præbebit aſſenſum, ſi Ligna nôrit per macerationes in Aquis Chalybeatis, & Martiatis duriora reddi, & ferro penè invicta. Conſtat præterea ex plantarum analyſi vegetabilibus omnibus ineſſe particulas ferreas, quæ proin fuere ex Terra cum ſucco nutritio elevatae. Elevabantur autem plures, ſi Terræ viſcera venâ ferri ſint referta.

Alpina.

Hâc occaſione commemorandum venit aliud Phænomenon circa *Ligna*, quod jucundas pariter Phyſico ſuggerit contemplationes, atque Scriniariis utilitates haud contemnendas. Quod in Sylvis *Glaronenſis* Ditionis editioribus creſcit, *Abietis* rubræ Lignum (*Hochwälder Holz* noſtrates vocant) levius eſt, poroſius, operibus quibuſvis ſcriniariis, præſertim

Pl. 3.

Sumptibus D. Johannis Thorpe, M.B. Oxon. Societ. Reg. Socij.

tim Muſicalibus aptius; Circuli, quos *annos* vulgò vocant, ſunt arctiores, ut ejuſdem ætatis Ligna *Glaronenſia* anguſtioris ſint diametri, latioris noſtra. Rationem exinde derivo, quòd in editioribus Sylvis in poros & tubulos Arborum ſurgant duntaxat tenuiores particulæ, quæ minus etiam ſpatium in latitudine explent, relictis in fundo craſſioribus, & magis reſinoſis.

Deſcripſi in Ὀυρεσιφ. Anni 1703. *Speluncam Divi Martini* perforatam, in ſummo *Flimſenſis* Montis Jugo conſpicuam: De hac bene conjectat Rev. D. *Wildius*, Glaronenſium Paſtor primarius, eam nominis ſui originem trahere potiùs à D. *Matthæo*, quam à D. *Martino* (ut ſit propriè *Matthisloch*, pro quo ſenſim per inſertionem τȣ̃ *r* exortum *Martisloch*) ſolet autem die huic Sancto conſecrato Sol per illam comparere. *D. Martini Spelunca.*

In Ὀυρεσιφ. Anni 1702. p. 6. mentio fit *Pſeudadamantum*, ſeu Cryſtallulorum puriorum Alpinorum, qui reperiuntur *auf dem Aubrig* Ditionis *Suitenſis*. Quæ nunc porrò de iis obſervârim, paucis indicabo ſimul, & delineabo. Sunt ex his Lapillis plerique equidem integri, utrinque cuſpidati, quos ἀμφήκεις nuncupant Græci; aliqui tamen hedris lateralibus vel carent prorſus, TAB. X. *Fig.* 2. vel paucis ſunt præditi *Fig.* 3. vel omnibus quidem, ſed iis peranguſtis *Fig.* 4. Alii hedras habent laterales longiores, & pyramidales, ut reliqui *Fig.* 5. alii invicem ſunt innati *Fig.* 6. & variè adnati *Fig.* 7. Per *innatos* intelligo, qui in eàdem lineà rectâ invicem innaſcuntur, ſeu, quorum Axes unam conſtituunt lineam rectam; per *adnatos* autem, quorum Axes angulos formant diverſimodè coëuntes. Sunt tandem, quorum corpori alius Cryſtalli innati pyramis immergitur, ut reliquum hujus corpus pro petiolo alterius intuearis, *Fig.* 8. *Pſeudadamantes.* TAB. X. *Fig.* 2. 3. &c.

Nunc pergo ad Obſervationes Barometrico-Meteorologico-Geometricas, unde ſitum Thermarum Favarienſium reſpectivum quàm prope colligere dabitur. *Obſervationes Barometricæ.*

Die 7. Jul. 1704.

Tigguri horâ 12. merid. fuit	Barom. majus	2
	Thermometr. maj.	191
	Hygrometrum	38

X 2 quod

quod adeò arguit inſignem humiditatis in Aëre præſentis gradum, ſicut Thermometra caloris.

Secuta eſt nocte ingruente Pluvia cum Tonitrubus & Fulguribus, quæ tempeſtatem minabantur gravem alibi fortè obortam. Navigabamus tunc in Lacu Tigurino.

Die 8. Jul.

In Vico *ad Lacum (Lachen)* aſcendit cœlo ſereno Mercurius ad 1. uſque gradum: Manſit cœli ſerenitas uſque ad Veſperam.

Vallenſtadii horâ 7. p. m. Barom. maj. $4\frac{1}{2}$.

Tiguri per totum diem ſubſtitit Mercurius in 1.

h. 8. a. m.	Barom. min. ſimpl.	46.	hor. 1. p. m.	46.
	Thermometr. maj.	196.		192
	Hygrometr.	29.		30

Cœlum erat nunc ſerenum, nunc nubibus obductum, interdum audiebantur Tonitrua. Ante Meridiem ſpiravit Aquil-Oriens ad Aquilonem, poſt Occidens.

Ex hujus Diei obſervatione foret *Lachen* Vicus ejuſdem cum Urbe *Tigurinâ* altitudinis: *Vallenſtadium* autem *Tiguro* altius 280. pedd.

Die 9. Jul.

Horâ 5. antemerid. Vallenſtadii fuit Merc. 3.

Ragazii horâ 12. merid. 5.

In Thermis Fabariis. h. 11. p. m. 10.

Attollebant ſeſe hoc die Nebulæ montanæ in altum, cum ſerenitate ſubſecutâ.

Tiguri h. 7. a. m.	Barom. maj.	1.	h. 1. p. m.	$\frac{1}{2}$.
	Thermom. maj.	180.		185.
	Hygrom.	$27\frac{1}{2}$.		30.

Ex hujus Diei Obſervationibus conſtaret, *Vallenſtadium* ſuperius eſſe *Tiguro* 160. pedd. & *Ragazium Tiguro* 360. *Vallenſtadio* autem 200. *Thermas* tandem *Fabarias Tiguro* 760. *Ragazio* 360. *Vallenſtadio* 560.

Die 10. Jul.

In Thermis Fabariis h. 5. a. m. Merc. 10.

Tiguri h. 7. a. m.	Barom. maj.	1.	h. 2. p. m.	$\frac{1}{2}$.
	Thermom. maj.	179.		189.
	Hygrom.	33.		40.

Continuat dies ſerenus, poſt meridiem calidus; pergit ſpirare Occidens.

Ex hodiernâ Obſervatione forent Thermæ Fabariæ ſuperiores Tiguro 720. vel 760. pedd.

Die

Die 11. Jul.

In Thermis hor. 8. a. m. Merc. alt. 9.
Tiguri h. 6. a. m. Barom. maj. $\frac{1}{2}$. h. 1. p. m. $\frac{1}{2}$.
Thermom. maj. 177. 188.
Hygrometr. 31. 39.
Continuat ſeren a caliditas, ſpirat Zephyrus.
Juxta hunc Computum Thermæ forent Tiguro altiores 680. pedd.

Die 12. Jul.

In Thermis hor. 9. a. m. Merc. alt. $8\frac{1}{4}$.
Tiguri h. 6. a. m. Barom. maj. $\frac{1}{2}$. ſupra primum h. 2. p. m. item.
Therm. maj. 168. 188.
Hygrom. 39. 44.
Continuat Tiguri eadem Tempeſtas, idemque Ventus.
Hodie Thermæ ſuperiores forent Tiguro 700. ped.

Die 13. Jul.

In Thermis hor. 10. a. m. Merc. alt. $9\frac{1}{2}$.
Tiguri h. 7. a. m. Barom. maj. $\frac{1}{2}$. ſupra. h. 4. p. m. o.
Thermom. maj. 176. 201.
Hygrom. 42. 50.
Continuat eadem ſerenitas Aëris, idemque Ventus.
Altitudo Thermarum ſupra Tigurum hodie 800. vel 760. pedd.

Die 14. Jul.

In Thermis h. 5. a. m. $10\frac{1}{2}$.
Ad radices *der grauen Hornen*, quas conſcendi, 25. ubi circa Meridiem cecidit pluvia.
Tiguri h. 6. a. m. Barom. maj. $\frac{1}{2}$. h. 3. p. m. $\frac{1}{2}$.
Thermom. maj. 188. 204.
Hygrom. 41. 51.
Continuat tempus ſerenum: Spirat Occidens ad Aquilonem.
Hodie Thermæ forent altiores Urbe Patriâ 800. pedd. mons ipſe, quem conſcendi, Thermis 1140. Tiguro 1940. pedd.

Die 15. Jul.

Hor. 6. a. m. deſcendit Merc. in Thermis ad $14\frac{1}{2}$.
5. p. m. 15.
Veſperi oritur Tempeſtas, ut Wartoviæ & alibi in Comitatum Sarunetum ceciderit prægrandi corpore Grando.
Tiguri h. 10. a. m. Barom. maj. 10. h. 3. p. m. $1\frac{1}{2}$.
Thermom. maj. 193. 200.
Hygrometr. 33. 44.
Tiguri quoque ſub veſperam effunditur Imber cum Tonitru & Fulgure.

Die 16. Jul.

Tiguri h. 6. a. m. Barom. maj. 2. h. 1. p. m. $1\frac{1}{2}$.
Thermom. maj. 180. 185.
Hygrom. 23. 34.
Cœlum ante Meridiem nunc ſerenum, nunc nubilum, poſt autem percalidum.

Die 17. Jul.

In Thermis h. 7. a. m. Merc. alt. 14.
1. p. m. $14\frac{1}{2}$.
In Cœnobio Favariano h. 2. p. m. $17\frac{1}{2}$.
Tiguri h. 10. a. m. Barom. maj. $1\frac{1}{2}$. h. 1. p. m. $1\frac{1}{2}$.
Thermom. maj. 179. 185.
Hygrom. 34. 38.
Continuat Cœlum calidum & ſerenum; Ventus idem.
Ex hodiernâ Obſervatione Cœnobium altius eſt Thermis 240. pedd. Tiguro Thermæ 960. vel 1000. Cœnobium ipſum 1240. pedd.

Die 18. Jul.

In Thermis adhibito novo Barometrico Tubo
h. 6. a. m. Merc. alt. $11\frac{1}{2}$.
4. p. m. $10\frac{1}{2}$.
Tiguri h. 6. a. m. Barom. maj. 2. h. 12. 2.
Thermom. maj. 184. 173.
Hygrom. 44. 37.
Spirat Ventus Auſtr-Auſtr-Occidens: Dies pluvioſus.
Altitudo hodierna Thermarum 740. pedd.

Die 19. Jul.

In Thermis h. 9. a. m. Merc. alt. $10\frac{1}{2}$.
Cœlum inconſtans.
Tiguri h. 10. a. m. Barom. maj. $1\frac{1}{2}$. h. 1. p. m. $1\frac{1}{2}$.
Thermom. maj. 151. 152.
Hygrom. 20. 19.
Aër pariter nunc pluvioſus, nunc ſerenior.
Altitudo Thermarum hodierna 720. pedd.

Die 20. Jul.

In Thermis h. 6. a. m. Merc. alt. $9\frac{1}{2}$. Dies ſerenus.
Tiguri h. 9. a. m. Barom. maj. 1. h. 5. p. m. 1.
Thermom. maj. 160. 163.
Hygrom. 19. 27.
Dies nubilus; circa meridiem effunditur pluvia larga. Spirat Auſtr-Orien-Oriens.
Altitudo hodierna 680. pedd.

Die

Die 21. Jul.

In Thermis Merc. alt. 9. Cœlo ſereno.
Tiguri h. 10. a. m. Barom. maj. 1. h. 2. p. m. 1.
Thermom. maj. 156. 159.
Hygrom. 12. 9.
Dies inconſtans: Cœlum ſub veſperam ſerenaſcit.
Altitudo hodierna Thermarum 680. pedd.

Die 22. Jul.

In Thermis Merc. alt. 9. Cœlum conſtans ſerenum.
Tiguri h. 8. a. m. Barom. maj. 0. h. 12. 0.
Thermom. maj. 153. 166.
Hygrom. 3. 14.
Manè nebula; reliquum Diei ſerenum. Spirat Ventus idem.
Hodierna Altitudo 720.

Die 23. Jul.

In Thermis Merc. alt. 9. Cœlum hîc, ut Tiguri, ſerenum.
Tiguri h. 7. a. m. Bar. maj. 0. h. 1. p. m. $\frac{1}{2}$.
Thermom. 158. 171.
Hygrom. 28. 29.
Flat Aquilo ad Orientem.
Altitudo hodie 720. vel 760.

Die 24. Jul.

In Thermis Merc. alt. 9. Cœlum hîc & Tiguri conſtans ſerenum.
Tiguri h. 10. a. m. Bar. maj. 0. h. 1. p. m. 0.
Thermom. maj. 171. 173.
Hygrom. 26. 26.
Altitudo hodie 720.

Die 25. Jul.

In Thermis Merc. alt. $9\frac{1}{2}$. Aër utrobique calidus & ſerenus.
Tiguri h. 7. a. m. Barom. maj. 0. h. 2. p. m. $\frac{1}{2}$.
Thermom. maj. 168. 188.
Hygrom. 30. 40.
Altitudo hodie 760. vel 800.

Die 26. Jul.

In Thermis Merc. alt. 10. Cœlum utrobique idem.
Tiguri h. 10. a. m. Bar. maj. $\frac{1}{2}$. h. 1. p. m. $\frac{1}{2}$.
Thermom. maj. 184. 188.
Hygrom. 36. 37.
Altitudo hodierna 760.

Die

Die 27. Jul.

In Thermis Merc. 10.

Tiguri h. 9. a. m. Bar. maj. ½. h. 2. p. m. 1.
Therm. maj. 177. 190.
Hygrom. 42. 47.

Cœlum utrobique conſtans, ſerenum, calidum.
Altitudo hodierna 760. vel 720.

Die 28. Jul.

In Thermis h. 11. a. m. 10½. h. 6. p. m. 10.
Veſperi effunditur Imber cum Grandine & Tonitrubus.

Tiguri h. 6. a. m. Bar. maj. 1. h. 1. p. m. 1.
Therm. maj. 175. 195.
Hygrom. 41. 41.

Cœlum conſtans ſerenum.
Hodierna Altitudo 720. vel 760.

Die 29. Jul.

In Thermis Merc. alt. 10½. Tempus ſerenum.

Tiguri h. 10. a. m. Bar. maj. 1½. h. 8. p. m. 1½.
Therm. maj. 189. 187.
Hygrom. 34. 45.

Cœlum inconſtans. Veſperi effunditur Pluvia cum Tonitru & Fulgure. Regnat Ventus Auſtr. Occidens ad Auſtrum.
Hodierna Altitudo 720.

Die 30. Jul.

In Thermis manè 10½. Veſperi 11. Tempus ſerenum.

Tiguri h. 10. a. m. Bar. maj. 1½. h. 6. p. m. 2.
Therm. maj. 184. 173.
Hygrom. 18.

Dies nebuloſus: Veſperi circa horam 8. pluvia cadit cum Tonitru & Fulgure.
Altitudo hodierna 720.

Die 31. Jul.

In Thermis manè Merc. alt. 10½. à meridie 10. Tempus pluvioſum.

Tiguri h. 10. a. m. Bar. maj. 1½. h. 8. p. m. 1½.
Therm. maj. 181.
Hygrom. 15.

Cœlum inconſtans.
Altitudo hodierna 720. vel 680.

Die

Die 1. Aug.

Ragazii Merc. alt: 7.

Tiguri h. 6. a. m.	Bar. maj.	1$\frac{1}{2}$.	h. 6. p. m.	1$\frac{1}{2}$.
	Therm. maj.	177.		185.
	Hygrom.	32.		33.

Cœlum inconſtans. Differentia altitudinis 440. pedd. (quæ ſuprà fuit 360.)

Die 2. Aug.

Ad Lacûs Tigurini principium Merc. alt. 1$\frac{1}{2}$.

Tiguri h. 10. a. m.	Bar. maj.	1$\frac{1}{2}$.	h. 1. p. m.	1$\frac{1}{2}$.
	Therm. maj.	184.		191.
	Hygrom.	18.		24.

Veſperi effunditur Imber. Differentia altitudinis nulla, uti quoque ſuprà.

Ex his Obſervationibus conjectare licet, elevatiores eſſe *Thermas Fabarias Tiguro* 700. vel 800. pedd. Ecce enim *Altitudo Thermarum Fabarienſium.*

760	habemus	novies.
720	——	ſepties.
800	——	ter.
680	——	ter.
700	——	ſemel.
960	——	
1000	——	

Porrò, ſi valeat 760, *Cœnobium Fabarianum* altius eſſe *Tiguro* 1000. *Cœnobii.*
Ragazium Tiguro 400. *Ragazii.*
Vallenſtadium Tiguro 160. *Vallenſtadii.*

FINIS.